

Dr. Ilkei Csaba

Internálótáborok

Kistarcsától Recskig

Szerzői kiadás
2013

Dr. Ilkei Csaba:

Internáló táborok - Kistarcsától Recskig

Szerzői kiadás, 2013.

Dr. Ilkei Csaba: *Internálótáborok – Kistarcsától Recskig*
Szerzői kiadás, 2013

A könyv tartalma 2012-2013 folyamán az utolag.com honlapon
jelent meg négy részben.

Tipográfia: Cser Ferenc

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	3
Bevezetés	6
I. Fejezet Az internálótáborok és az állambiztonsági börtönök rendszerének kiépítése	9
Kényszerlakóhelyre telepítés	10
Börtönbe a fél országot!	13
Garasin magyar Gulag hálózata	20
Az internálás megszüntetéséről.....	24
Internáló-, kitelepítő- és munkatáborok 1945-1953.....	27
„Szabadulásuk veszélyes!”	40
A Kistarcsai Internálótábor	44
II. Fejezet A proletárdiktatúra korlátlan jogi hatalma, az osztálybíráskodás önkénye, megtorlás és bosszú.....	56
A meghurcoltakból kivert beismerő vallomás.....	57
Az új BM-be átmertett államvédelmi főtisztok	62
„Brutális és vadállati visszaélések”	68
Gumibotozás, villanyoztatás, heremorzsolás	71
Annyit loptak, amennyit csak akartak	76
Két illegális röplap a zsidósághoz.....	78
„Innen szabadulni sohasem lehet. Itt kell rohadni!”	85
Tüdőbaj, öngyilkosság, éhségstrájk.....	91
Túlélési esélyek: Joint ebéd, romlott konzerv, ló abrak	96
A szociáldemokraták megtapasztalhatták a különbséget ...	102
Hová tűntek az internáltak letéti tárgyai?.....	107

Fenyítések, a közeli kocsmá tiltott hely az állományban ...	111
„Nem mind kommunista az, akinek piros könyve van!”	119
III. Fejezet "Olyan jelentést nem tudok hozni, amely a valódi helyzetét tükrözné. Ennél a helyzet rosszabb!"	129
Börtönnapló, 1949-1950.....	129
Büntetés-végrehajtás törvényi szabályozás nélkül	130
„Szabálytalanság, erőszakosság, lopások”	134
Alacsony színvonalú parancsnoki munka	137
Fegyelemsértések, erkölcstelenség, korrupció, ittasság	142
Az Államvédelmi Hatóság VI. Jogi, Börtönügyi és Vizsgálati Főosztályának vezetői (1950-1953)	149
Tábori derű, éberség, munkaverseny	151
Vietnámi magyar idegenlégiósok, MÁV-kémelhárítók	163
Az ÁVH Titkos Ügyviteli Szabályzata.....	175
Szokody Tibor: halálraítéltebből amerikai kihallgató	178
Az operatív hálózat: ügynök, rezidens, informátor	185
Operatív nyilvántartás, priorálás, központosított értékelés	192
Az Államvédelmi Hatóság megyei vezetői (1950-1953) ...	201
Különös és sajátos bevezetések	203
Deák Gyula („Dékán” ügynök) hihetetlen kalandjai	218
IV. Fejezet 1953: amnesztia és a szabadulók megpróbáltatásai, 1956-1960: az új internálás mint közbiztonsági őrizet	236
Az arisztokrácia felderítése és ellenőrzése	236
Anyja és lánya az ÁVH szolgálatában	252
Lőrincz Franciaországban, avagy: Harangozó tévedése	266
Az alkalmatlan ügynök kiábrándul a feladatból	275

Gedényi Mihály meghurcoltatásai	281
Közbiztonsági őrizetben és a Gyorskocsi utcában	286
Az amnesztia és a szabadulások megpróbáltatásai	295
Bizottságok és tisztázatlan kérdések	307
Kijelölt ügyészek, bírák, védők és ülnökök	319
Az internálás új neve: közbiztonsági őrizet	329

Bevezetés

A sorozat I. részében felvázoljuk az internálótáborok és az állambiztonsági börtönök rendszerének szovjet mintára történt kialakítását Magyarországon. A kommunista párt politikai bizottsága 1950-ben elfogadta és szentesítette azt az elvi alapvetést, hogy *"... a proletárdiktatúrában előtérbe nyomulnak a büntetés-végrehajtásnak olyan funkciói, amelyek teljesítésére az Igazságügyi Minisztérium már nem alkalmas."* Ennek nyomán korlátlanná vált a proletárdiktatúra jogi hatalma, a titkos utasítások alapján működő osztálybíráskodás, az eljárásjog likvidálása, helyén a végrehajtó szervek önkénye, az irgalom nélküli megtorlás, bosszú és félelemkeltés. Az Államvédelmi Hatóság maga alá gyűrte a börtönök, a gyűjtő-, szűrő-, internáló-, kitelepítő- és munkatáborok felügyeletét, a VI. Jogi, Börtönügyi és Vizsgálati Főosztály irányítása alatt bevezetik az elítéltek és internáltak tervszerű népgazdasági foglalkoztatását a KÖMI (Közérdekű Munkák Igazgatósága) keretében.

A sorozat II. részében arról szólunk: hogyan sikerült Gerő Ernőnek, a Moszkvához mindenkor hű, volt NKVD tisztnek belügyminisztersége alatt (1953. VII. 4 – 1954. VII. 6) az új BM-be átmenteni az Államvédelmi Hatóság felső vezetőinek meghatározó körét; mi volt a tartalma annak a mondatnak, melyet Gerő így jelentett 1954-ben Kiszelyov szovjet nagykövetnek: *"Péter Gábor túlságosan sokáig uralkodott a BM-ben, s emiatt nagyon sok a homályos ügy, sok olyan ember ül börtönben, akinek bűnössége egyszerűen megállapíthatatlan."* Mit tárt fel 1953-54-ben Péter Gábor és az általa vezetett bünszövetkezet tagjainak bírósági pere a brutális és vadállati visszaélésekből, kik voltak a kínzókamrákban a gumibotozás, a villanyoztatás, a heremorzsolás végrehajtói és kik lophattak az ÁVH vezetői közül annyit, amennyit csak akartak. Miért íródott két illegális röplap azokhoz a zsidókhoz, akik 1945-ben jelentek meg a diktatúra egyenruhájába bújva és gátlástalanságukkal, könyörtelenségükkel

tűntek fel a gyilkosok között? Hogyan éltek az internáltak a táborok falain belül: milyen volt szociális megoszlásuk, milyen indokok miatt vették őrizetbe őket, hogyan alakult elhelyezésük, ételmezésük, egészségügyi ellátásuk, hová tűntek értéktárgyaik, miként túrték a kényszermunka megpróbáltatásait, az örök kegyetlenkedését, a fegyelmező gyakorlatokat; mikor szűnt meg az az Európában példátlan önkény, hogy ha az elítélt letöltötte börtönbüntetését, az államvédelem visszakérhette az internálótáborba és fogva tarthatta, ameddig csak akarta.

A sorozat III. részében elmondjuk, hogy az új Belügyminisztériumba (1953) átementett államvédelmi (PRO, ÁVO, ÁVH) vezetők egységes törvényi szabályozás nélkül működtették a büntetés-végrehajtás intézményeit, a különböző rendeletek, utasítások áttekinthetetlenek és ellentmondásosak voltak, eluralkodott az önkényes gyakorlat: ahány börtön, kényszermunkahely, annyi szokásjogon alapuló eljárás, ami a visszaélések melegágyának bizonyult.

A hivatásos állomány szakmai színvonalára, morális és fegyelmi helyzetére jellemző volt, hogy amikor 1954-ben Ács Ferenc bv. ezredes, a BM Személyzeti Főosztályának vezetője a BM Kollégiuma elé terjesztette lesújtó jelentését, kertelés nélkül kimondani kényszerült: *"Olyan jelentést nem tudok hozni, amely a valódi helyzetet tükrözné. Ennél a helyzet rosszabb!"* A fegyelmi ügyek, a bűncselekmények, a törvénysértések száma folyamatosan emelkedett, akárcsak a korrupció, az erkölcstelenség és az ittasság megnyilvánulásai.

Bemutatjuk az ÁVH Titkos Ügyviteli Szabályzatát, megnevezzük az ÁVH megyei vezetőit és a VI. Jogi, Börtönügyi és Vizsgálati Főosztály vezetőit (1950-1953); felvázoljuk az operatív nyilvántartás, a priorálás és a központosított értékelés megszervezését, az ügynök hálózat újjá szervezését, s felsoroljuk azt a 30 okot, amely alapján a rendszerellenes elemeket nyilvántartásba kellett venni, ezek alapján kerültek az "osztályellenség" meghatározott csoportjai internálótáborba, börtönbe, megfigyelés vagy rendőri felügyelet alá. Különös és sajátos beszervezések konkrét eseteit mutatjuk be a büntetés-végrehajtás intézményeiben, ahol folytatjuk belső világuk titkainak feltárását is, például: miért és

hogyan kerültek az ÁVH őrizetébe a vietnami magyar idegenlégiósok vagy a MÁV egykori katonai kémelhárítói, rádiótávírásnői, telefonközpont kezelői; miként cseréltek össze foglyokat, hogyan raboskodott valaki más neve alatt, milyen biztonsági intézkedések voltak az állami ünnepeken, s milyen munkaverseny felajánlásokat tettek az egyes internálótáborok Rákosi vagy Sztálin születésnapja alkalmából, megmosolyogva például azon hivatásos állományúak igyekezetét, akik azt a hiányosságukat igyekeztek feledtetni, hogy még sohasem lőttek fegyverrel.

A sorozat IV. befejező része az internálótáborok 1953-as felszámolásáról, a kitiltások feloldásáról, az amnesztia végrehajtásáról és a szabadulók megpróbáltatásairól szól. Megnevezi a szabadító és felülvizsgáló bizottságok tagjait, közli a bíróság elé kerülő internáltak ügyében eljáró kijelölt ügyészek, bírák, védők és ülnökök névsorát, nem különben a szabaduló politikai foglyok és az ÁVH (katonapolitikai osztály) áruló ügynökeinek nevét. Az intézkedések végrehajtására rendelt szűk határidő (júliustól novemberig), az előkészítetlenség és az előrelátás hiánya miatt jogilag megalapozott, igényes és lelkiismeretes felülvizsgálati munkát nem lehetett végezni. Az államvédelem emberi sorsokkal dobálózott önkényesen, ez lehetetlenné tette az ügyek megnyugtató lezárását, s további törvénysértésekhez vezetett. Túltengtek a biztonsági és operatív intézkedések: minden szabadulót operatív ellenőrzés alá kellett helyezni, ugyanakkor mentették a besúgókat, fogdaügynököket és további szolgálatokat vártak el tőlük a civil életben. Kiderül, hogy 1956 és 1960 között visszatért az internálás önkénye közbiztonsági őrizet címén a megnyitott budapesti, kistarcsai és tököli táborokban. Végül néhány olyan életpályával ismerkedhetnek meg az olvasók, melyek valamilyen módon kapcsolatban álltak az internálás intézményével.

A sorozat terjedelméhez, mélységéhez, összefüggéseihez, részletességéhez és konkrétumaihoz képest dr. Ilkei Csaba tudományos kutató előtt még soha, senki nem dolgozta fel ilyen alapossággal és hitelességgel ezt a fájdalmas történelmi témakört.

I. Fejezet

Az internálótáborok és az állambiztonsági börtönök rendszerének kiépítése

A történelem egyúttal a táborok története is. A **börtön** azoké volt, akiket a bíróság jogerősen elítélt. A sokféle **tábor** azoké, akiket ítélet nélkül önkényesen tartottak fogva, átmenetileg kizárva őket a társadalomból, mert gyanúsak, veszélyesek, ellenségesek az adott hatalmi rendszer számára politikailag, ideológiailag, etnikailag, fajilag, vallási vagy más alapon.

Az idősebb nemzedék jól emlékszik arra, hogy "a *felszabadulás*" után az ártatlan emberek meghurcoltatásának egyik legszégyenteljesebb módja: az internálás volt. Elég volt hozzá a puszta gyanú vagy politikai ürügy, "*fogjuk rá*" minden bizonyíték nélkül: reakciós, osztályidegen, deklaszált, megbízhatatlan, demokráciaellenes, klerikális, a nép ellensége.

Kistarcsai Internálótábor

Szoltsenyicin pontosan fogalmazott:

"A szabadságvesztés indoka és alapja az esetek többségében nem jogerős bírói ítélet volt, hanem az a körülmény, hogy a vétkest a nép a rendszer ellenségévé nyilvánította."

A népre természetesen csak hivatkozott az egypárti diktatúra a kollektivizmus frazeológiája szerint.

A szakirodalom árnyaltan megkülönböztet **katonai** (hadifogoly, szűrő-és gyűjtő) és **civil** táborokat, az utóbbiak között: koncentrációs, megsemmisítő, átnevelő-javító, gyűjtő, elkülönítő, kitelepítő, kényszermunka táborokat. Magyarországon már a múlt század húszas éveiben kitoloncolta a rendőrség Budapestről a társadalomra veszélyes elemeket: politikai felforgatókat, munkakerülőket, csavargókat, prostituáltakat, akik nem egyszer előbb tolonc telepeken éltek, amelyek aztán átalakultak internálótáborokká.

Napjaink leggyakrabban emlegetett táborai **humanitáriusok**: menekültügyi átmeneti és befogadó szállás jelleggel, illetve idegenrendészeti a mozgásszabadság korlátozásával és a kitoloncolás lehetőségével is.

Kényszerlakóhelyre telepítés

Az **internálás**: rendőri felügyelet alatt álló kényszerlakóhelyre telepítés.

Bibó István írja az internálásról 1945-ben "A magyar demokrácia válsága" című tanulmányának "A rendőrség és az internálások ügye" fejezetében:

"Az internálási apparátus természeténél fogva bizonytalan garanciák mellett működik, egyéni önkényeskedéstől meg nem óvható, az időtartam bizonytalansága miatt súlyosan demoralizáló hatású. Egyszóval: egy sivár embergyötrő nagyüzem, mely népi igazságtételnek túl közvetett, jogász igazságszolgáltatásnak pedig nagyon rendőri. Ha valami, ez a lehető legnagyobb mértékben megérett a teljes felszámolásra."

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága.

Budapest, VI. Andrássy út 60. sz.
Telefonok: 121-710
Postacím: 109
Postafiók:

Küldő: **Sáedi Andor r.hágy.**
Dátum: **1099/1949.**

Áll: **Áles Gusztáv**
Áll: **Hinterecker Lujza**
Felszám: **Bodnár Margit**

Véghatározat.

Áles Gusztáv

1917. évi **budapesti** születési **postafiók** foglalkozási
Bp.XIV.Varsó-u.5.17.lé. utca ma. állati lakosnak

a 8130/1939 M. E. sz. rendelet 1. §-ának b) pontja és a 228210/1945 IV. E. M. számú rendelet 2. §-a alapján
rendkívüli jogi döntés alá helyezéséről (internálásról) rendeltem el.

Megokolás:

Eljárás alá vont személy összeköttetésben állott Dósa Attilával, aki tagja volt egy Magyarországi ellen irányuló eszmékiegészítő szervezethez és külföldi hatalom részére hírszerző tevékenységet fejtett ki. Dósa Attila megbízásából hivatali beosztásán keresztül vállalta, hogy a Magyarországi hírszerző anyagot, valamint küldeményeket a szervezethez a rendkívüli vezetőséghez juttatja. Gyarmatított a hírszerző hálózat részére 1946. év közepétől kezdve 1948. végéig folyamatosan fejtett ki tevékenységet.

Fentiek alapján nevezett internálás államvédelmi szempontból szükséges. Ezt a véghatározatot az 1929. évi XX. t. c. 36. §. b) / pontja alapján fellebbezésre való tekintet nélkül azonnal végre kell hajtani.

A véghatározat ellen a kihirdetéstől számított 15 napon belül a Belügyminiszternek írásban előterjesztett fellebbezésnek van helye.

Budapest, 1949. április 11.

A Hatóság vezetője-rendeléstől:

dr. Dósa Attila r. hágy.

Az előterjesztésben és internálási elrendelés végrehajtás jogaira kérték kikötés után — meggyőzős — feltevések: dikt.

Budapest, 1949. 9. 6. pr. 11.

Kiad. A-3. (Végrehajtási rendkívüli jogi döntés) (Internálás) (Szűz) (H. 11. 1949. — Szűz R. Budapest 1949.)

Internálásról szóló véghatározat 1949-ben

Az internáló táborok szovjet típusú rendszerét és módszereit a

Szovjetunióból hozták haza a magyar kommunista vezetők, akik 1945-től vezetői lettek – sorrendben – az államrendőrség Politikai Rendészeti Osztályának, 1946-ban az államvédelmi osztályának, 1948-ban a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságának, 1949 végén a Minisztertanács alá rendelt Államvédelmi Hatóságnak, majd az 1953-ban ismét a BM-be visszatért államvédelmeknek. A diktatúra valójában a még megmaradt **nemzeti közép-osztály** ellen folyt, azok ellen, akik még szellemi és anyagi függetlenséggel, morális tartással rendelkeztek. Ők voltak a közép-parasztok, a pártunkívüli értelmiségiek, diplomások, köztisztviselők, egyházi személyek és a dinasztikus családok sarjai.

Az internálásnak, tehát a bírói ítélet nélküli **rendőrhatalóság** **őrizet alá helyezésnek** számtalan oka volt az osztályharc fokozódásának időszakában.

Például: kártevők, szabotőrök, diverzánsok, kémek, hírszerzők ellenséges akciói; a régi rend urainak visszatérési szándéka (földbirtokosok, gyárosok, bankárok, nagykereskedők, horthysta katonatisztek, csendőrök stb.); a burzsoá és kispolgári eszmék terjesztése, ideológiai károkozás, klerikális aknamunka (suttagó propaganda, izgatás, rémhírterjesztés, a hívők félrevezetése, külföldi ellenséges propaganda anyagok továbbadása, a Szabad Európa Rádió és az Amerika Hangja hallgatása stb.); szovjetellenesség, a béke védelme helyett a békeharc és az éberség elhanyagolása, az imperialista támadó politika lebecsülése; külföldre szökés kísérlete, feljelentési kötelezettség elmulasztása, beadási kötelezettség nem teljesítése stb.; párton belüli politikai bomlasztás: trockista magatartás, jobboldali elhajlás, szociáldemokrata megalkuvás stb.; közösségellenes magatartás: a kollektív magatartási szabályok felrúgása, individualista, egoista életvitel, a közösségi rendezvények és szervezett megmozdulások negligálása stb.

Körülbelül **55ezer** embert internáltak 1945-től 1953 júliusáig. A munkaszolgálatosok száma 1950 és 56 között: kb. **28 ezer**. Azért 1950-től, mert az önálló hatalommá vált Államvédelmi Hatóság akkor szerzi meg a megtorló börtönök és táborok felügyeletét. Meg is indokolja ezt a Politikai Bizottságnak kézzel írott feljegyzésében **Dr. Tímár István** államvédelmi ezredes 1950

november 20-án:

"... a proletárdiktatúrában előtérbe nyomulnak a büntetés – végrehajtásnak olyan funkciói, amelyek teljesítésére az Igazságügyi Minisztérium már nem alkalmas." Megcsinálják! Megcsinálják az állambiztonsági börtönök, internáló-, kitelepítő-, gyűjtő-és munkatáborok hálózatát: Budapest, Kistarcsa, Recsk, Tiszalök, Kazincbarcika, Hortobágy, Bernátkút, Márianosztra, Vác, Dunabogdány, Megyer, Oroszlány, Inota, Tatabánya és így tovább.

Hazahívják a Szovjetúnióból **Garasin Rudolf** internacionalistát, a polgárháború idején CSEKA-parancsnokot, 45-től NKGB-őrnagyot, hogy irányítsa az Államvédelmi Hatóság **VI. Jogi, Börtönügyi és Vizsgálati Főosztályát**. Ő vezeti be a kényszermunkát, az elítéltek tervszerű, normarendszerű foglalkoztatását a KÖMI, a Közérdekű Munkák Igazgatósága szervezetében.

1953 augusztus 20-án az internáltak, letartóztatottak, elítéltek száma: **40 734**. (Összehasonlításként: 1914-ben, amikor Magyarország összlakossága 21 585 829 volt, mindössze **12 911** elítélt volt a börtönökben.)

Tegyük az előzőeknél valamivel bővebb történelmi visszapillantást a proletárdiktatúra intézményrendszerének azon szerveinél, melyek megalapozták és kegyetlen eszközeikkel működtették a szovjet mintára kiépült hazai láger hálózatot. (Lásd „Ávós történelem” c. tanulmányomat.)

Börtönbe a fél országot!

1944 december végén az Ideiglenes Nemzeti Kormány Debrecenben elhatározza, hogy a BM-en belül (a miniszter: Erdei Ferenc) meg kell szervezni az államrendőrség Politikai Rendészeti Osztályát.

Budapesten 1945. január 17-én (hivatalosan február 2-án) megalakul a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának **Politikai Rendészeti Osztálya** (PRO) **Péter Gábor** vezetésével, akinek helyettese a szovjet Állambiztonsági Népbiztosság ezredese: Kovács János. A vidéki rendészetet a BM

Politikai Nyomozó Osztálya irányítja, élén **Tömpe Andrással**. Január második felében a Városliget fasor 34-36 szám alatti épületbe beköltözött az NKGB, az első összekötő egy Orlov nevű civil ruhás tiszt volt tanácsosi rangban, majd márciusban megérkezett **Fjodor Belkin** államvédelmi tábornok, a kelet-európai szovjet elhárító főparancsnokság vezetője bádeni székhellyel.

1946 októberében jött létre a Magyar Államrendőrség **Államvédelmi Osztálya** (ÁVO), a belügyminiszter **Rajk László** felügyeletével.

1948 szeptember 10-én megalakul a BM **Államvédelmi Hatósága**, mely alá rendelik a külföldiek ellenőrzését, az útlevél osztályt, a határ-, a folyam- és légirendészetet. A belügyminiszter: **Kádár János**.

Péter Gábor és Kádár János

1949. december 28-án közvetlenül a **Minisztertanács** alá rendelik az **Államvédelmi Hatóságot**, ide kerül a HM Katonapolitikai Főcsoportfőnöksége (katonai hírszerzés és elhárítás) és a Honvéd Határőrség is.

A fegyveres testületek és a párt káderosztályának felügyeletét **Farkas Mihály**, a párt főtitkár-helyettese látta el, aki közvetlenül Rákosinak referált az államvédelem ügyeiben.

1953-ban, a párt júniusi központi vezetőségi ülésének határozata alapján összevonják a BM-et és az ÁVH-t **egységes Belügyminisztériumként**, amelyben egységes főosztályok látták el a rendőri, államvédelmi, büntetés-végrehajtási, tűzoltósági és légoltami feladatokat. Belügyminiszter: **Gerő Ernő**. Péter Gábor helyébe egyik helyettese, a határőrség parancsnoka: Piros László lép. Az ÁVH megszüntetéséről nem rendelkezett nyilvános jogszabály.

Itt álljunk meg, s lépünk vissza 1950-be.

1950-ben az önállóvá vált ÁVH megerősödik és a párt ökleként korlátlan hatalomhoz jut. A **"Börtönbe a fél országot!"** folyamat ekkor éri el csúcspontját. Az MKP, a PRO és az ÁVO már 1945-től a megmaradt nemzeti középosztály ellen fordult. Azok ellen, akik még szellemi és anyagi függetlenséggel, morális tartással rendelkeztek. Ők voltak a középparasztok (kulákok), a pártonkívüli értelmiségiek, diplomások, köztisztviselők, egyházi személyek, a dinasztikus családok tagjai. Arra a sztálini sugallatra, hogy a III. világháború a küszöbön áll, az MDP és az államvédelem rács mögé kényszeríti mindazokat a reakciós, osztályidegen, megbízhatatlan, népellenes elemeket, akik háború esetén a rendszer ellen fordulhatnak.

Az MDP nagybudapesti aktívájának 1949. szeptember 30-i értekezletén Rákosi Mátyás a leplezett Rajk-bandával kapcsolatban mondotta:

“A megvert ellenség megtízszerezett energiával, százszorosra fokozott gyűlölettel veti magát a harcba... Az osztályharc a proletárdiktatúra viszonyai között még elkeseredettebbé vált. Tanuljunk a saját kárunkból... Tanuljunk meg elsősorban az éberség gyakorlását és tanuljunk meg, hogy az éberség nem csak a Politikai Bizottság, a pártvezetőség, a Központi Ellenőrző Bizottság vagy az ÁVH ügye, hanem egész Pártunké. Legyen éber Pártunk minden szervezete, minden funkcionáriusa,

minden tagja és ezen túlmenően legyen éber az egész dolgozó nép, figyeljen fel a legkisebb ellenséges hangra vagy tetre. A hibák mögött keresse és találja meg az ellenség kezét... Fel kell figyelni nemcsak arra, aki ilyesmit (suttagó propagandát, szabotázszt, vagy kémkedést) elkövet, hanem arra is, aki támogatja vagy elnézi... Ha éberek leszünk el fogjuk pusztítani az imperialisták kémeit is.”

1950. február 10. Ülést tartott az MDP Központi Vezetősége

“Mindaddig, míg megvan a kapitalista környezet, lesznek nálunk kártevők, diverzánsok, gyilkosok, akiket a külföldi államok ügynökei küldenek hátságunkba” ...Megfelelkezünk arról a fontos Sztálini figyelmeztetésről, hogy a párttagsági könyvvel rendelkező kártevők és kémek “valósággal kincs az idegen államok kémszervezetei számára.”... A tömegek éberségre való nevelésének előfeltétele: emelnünk kell a széles tömegek politikai színvonalát. Enélkül nem tudjuk kivonni őket az ellenséges propaganda és agitáció hatása alól. A széles tömegek közötti munkánál sokszor lebecsüljük az emberek gondolkodásában megmaradt kapitalista csökevényeket és az ellenség sokszor ezekre építő “ideológiai” fegyvereinek káros hatását... Mindenki tudja, milyen nehéz meggyőzni a politikailag tudatlan munkást például arról, hogy gyökeresen meg kell változnia viszonyának a munkához.

(Dr. Révész Béla: „A proletárdiktatúra ideológiai funkciójának kriminalizálása.” Szeged, 1997.)

Rákosi Mátyás és Gerő Ernő

Az **Államvédelmi Hatóság** 1952-től 1953 júliusáig az alábbi tagozódásban, illetve alárendeltségben működött:

Államvédelmi Hatóság Vezető
Vezető-helyettese
Pártbizottság

Közvetlen szervek:

- Titkárság
- Kormány- és Pártőrség (X/1)
- Tájékoztatási Osztály (X/2)
- Operatív Technikai Osztály (X/3)
- Gazdasági Osztály (X/4)
- Egészségügyi Osztály (X/5)
- Ellenőrzési Osztály
- Híradástechnikai Osztály
- Sportosztály
- Kulturális Osztály

Budapesti és 19 megyei Államvédelmi Osztályok
Központi Főosztályok:

I. Főosztály (Belső reakció elhárítás, kémelhárítás)

- Belső reakció elhárító osztály
- Kémelhárító osztály
- Útlevel és KEOKH alosztály
- Ipari szabotázs elhárító osztály
- Mezőgazdasági szabotázs elhárító osztály
- Közlekedési szabotázs elhárító osztály
- Vidéki csoport

II. Főosztály (Katonai elhárítás)

- HŐR, BKH, Rendőrség elhárító osztály
- Csapatelhárító osztály
- Vizsgálati osztály
- Horthysta katonatiszti elhárító osztály
- Vidéki katonai alakulatok

III. Főosztály (Figyelő, "K"-ellenőrzés, operatív nyilvántartó, rádió-elhárítás)

- Figyelő és KT-zó osztály
- "K" ellenőrzési osztály
- Operatív nyilvántartó osztály
- Rádió-elhárító osztály

IV. Főosztály (Határőrség)

V. Főosztály (Személyügyi)

- Káder osztály
- Katonai személyügyi osztály
- Fegyelmi osztály
- Tanulmányi osztály
- Dzserszinszkij iskola
- 6 hónapos operatív tanfolyam
- 3 hónapos operatív tanfolyam
- Személyzeti nyilvántartó osztály
- Szervezési osztály

VI. Főosztály (Vizsgálat, börtönügy)

- *Vizsgálati osztály*
- *Börtönügyi osztály*
- *katonai ügyészi kirendeltség*
- *Belső börtön*
- *Országos Büntető Intézet (Budapest)*
- *Állambiztonsági Büntető Intézet (Conti)*
- *Állambiztonsági Büntető Intézet (Mosonyi)*
- *Állambiztonsági Büntető Intézet (Vác)*
- *Munkatábor (Tiszaölök)*
- *Munkatábor (Recsk)*
- *Munkatábor (Kecskemét)*
- *Munkatábor (Kazincbarcika)*
- *Közbiztonsági Internálótábor (Kistarcsa)*

VII. Főosztály (Gazdasági)

- *Pénzügyi osztály*
- *Anyagellátó osztály*
- *Gépjármű osztály*
- *Központi Anyagellátó osztály*
- *Építési osztály*
- *Fegyverzeti osztály*
- *Szervezési, tervezési osztály*

VIII. Főosztály (Hírszerzés)

- *1-5. osztály*

IX. Főosztály (Belső Karhatalom)

Korlátlanul válik a proletárdiktatúra jogi hatalma, a titkos utasítások alapján működő osztálybíraskodás, az eljárásjog likvidálása, helyén a végrehajtó szervek önkénye, az irgalom nélküli megtorlás, bosszú és félelemkeltés. Nem árt ismételni: **Dr. Tímár**

István államvédelmi ezredes (Péter Gábor egyik helyettese), igazságügyi főtisztviselő 1950 november 20-án előterjesztést készít a párt politikai bizottságának, amely elfogadja a következő megállapítást: *"...a proletárdiktatúrában előtérbe nyomulnak a büntetés – végrehajtásnak olyan funkciói, amelyek teljesítésére az Igazságügyi Minisztérium már nem alkalmas."* És az ÁVH maga alá gyűri a börtönök, a gyűjtő-, szűrő-, internáló-, kitelepítő- és munkatáborok felügyeletét.

Emlékeztetek arra is, hogy hazahívják a Szovjetunióból Garasin Rudolfot, a kipróbált internacionalista szakembert, a polgárháború idején Cseka-parancsnokot, 1945-től NKGB-őrnagyot, hogy vezesse az Államvédelmi Hatóság VI. Jogi, Börtönügyi és Vizsgálati Főosztályát.

Garasin magyar Gulag hálózata

Ő ismeri a **GULAG** gyakorlatát, módszereit [ГУЛАГ: Главное Управление Исправительно-Трудовых Лазерей, azaz: Javítómunka Táborok Főigazgatósága], s azt vallja, hogy a rabokat nem etetni, hanem dolgoztatni kell, bevezeti a kényszermunkát, azaz az elítéltek tervszerű népgazdasági foglalkoztatását a KÖMI (Közérdekű Munkák Igazgatósága) irányításával.

Kiteljesedik az állambiztonsági börtönök, büntetés-végrehajtási intézetek és táborok zárt **hálózata**: Országos Büntető Intézet (Budapest), Állambiztonsági Büntető Intézet (Conti), Állambiztonsági Büntető Intézet (Mosonyi), Állambiztonsági Büntető Intézet (Vác), Közbiztonsági Internálótábor (Kistarcsa), Munkatáborok: Recsk, Tiszalök, Kazincbarcika, Bernátkút, Hortobágy, Márianosztra, Dunabogdány, Megyer, Oroszlán, Inota stb.

Az Államvédelmi Hatóság Kollégiumának határozatai minden eszközt szentesítenek az **osztályellenség** felkutatására, testi és lelki megtörésére; a Hatóság vezetői példás fegyelmi büntetésekkel ösztönzik az állományt az éberség fokozására, a besűgő hálózat kiterjesztésére, a politikai munkaverseny (!) vállalások túlteljesítésére. Például:

- Az 1951. július 25-i kollégiumi ülés elmarasztalja az I.

Hálózati Főosztály 4. Szabotázselhárító Osztályát, mert nem sajátították el és nem alkalmazzák a **csekista módszereket**. (CSEKA, eredetileg VCSK: Vszerossziskaja Csrezvicsajnaja Komisszija vo borbe sz kontrarevolucijeji szabotazsem: Összoroszországi Rendkívüli Bizottság az Ellenforradalom és a Szabotázs Elleni Harcra, a szocialista forradalom győzelme után 1917 december 20-án Félix Edmundovics Dzszerzsinszkij vezetésével létre hozott államvédelmi bizottság, mely az osztályellenséggel szemben minden módszert megengedhetőknek tartott; későbbi elnevezései, utódszervezetei: **GPU, OGPU, KGB, NKVD, NKGB, MGB**. Tanácsadói a magyar államvédelem vezetői mellett dolgoztak.) A szabotázselhárító osztályon nem hajtották végre a Hatóság vezetőjének utasításait, ellenséges elemek vannak az osztályon, látszateredményekre törekedtek, félrevezették a Pártot.

"A Párt az egyik legfontosabb feladattal, a szocialista állam alapjainak biztosításával bízta meg az I/4.osztályt, amely feladatát – a népgazdaság biztosítását – nem teljesítette." "Az őrizetbe vettek száma félév alatt 25 volt, ezek is jelentéktelen ügyekből kifolyólag lettek őrizetbe véve. Az osztály egész munkája során nem tudott komoly kártevő csoportot őrizetbe venni. Módszerükben szigorúan be kell tartani a csekistamunkamódszert. Meg kell változtatni az operatív beosztottak munkájának értékelését. Meg kell nézni, hány személy és csoport dossziét fektettek fel és ennek alapján kell értékelni őket." "Hiányzott a személyi állomány ellenőrzése. Az osztály beosztottainak szociális összetétele nem biztosítja, hogy a munkásosztály államának érdekeit maradéktalanul megvédjék. Sok olyan beosztott van az osztályon, akik nem valók az Államvédelmi Hatósághoz."

- 1951. december 6-án a Kollégium értékeli az ÁVH Csongrád megyei Osztályának tevékenységét. Megállapítja, hogy a hibák vannak túlsúlyban. Nem kielégítő a káder helyzet, az osztályt meg kell tisztítani a kispolgári és ellenséges elemektől.

Komoly fegyelmi hiba, hogy **családias légkört** alakítottak ki (sic!):

*„Az osztályon a fegyelem laza. Önelégültség, elbizakodottság van. Az osztály vezetősége nem tartotta szem előtt a Hatóság vezetőjének 04-es parancsát, mely a katonai fegyelem megszilárdítását rendelte el. **Családiaslégkört** alakítottak ki, ami helytelen és a munka rovására ment. Ezt meg kell szüntetni...”*

- 1952. január 4-én az Állambiztonsági Büntetőintézetben (Budapest, VI/2. osztály, III. alosztály) értékelték a 4 hónapos munkaterv végrehajtását:

"Az elítéltek biztonságosabb őrzése érdekében 11 őrtornyot állítottunk fel. Bal csillag bejárati ajtóit jelző csengővel és zárral láttuk el... a kisleányok ablakaira a rácsokat felszereltük..." 1952. március 21: "Egészségügyi vonalon elért eredmények: ...Az elítéltek gyógyszer használatát 1 %-kal csökkentettük."

- 1953. május 27-én a kollégiumi ülés határozatában elmarasztalja a Somogy megyei osztályt az operatív-hálózati munka állapotáért.

"... az osztály munkáját a lassúság, tespedtség és a hibák elkenése jellemzi. Nem folyik eredményes harc az ellenséges csoportok és személyek felderítése és felszámolása érdekében. Komoly mulasztások vannak az ügynöki bizalmas nyomozás terén. "

1953. június elsején Garasin Rudolf, az ÁVH illetékes főosztályvezetője jelenti **Házi Árpádnak**, a Minisztertanács elnökhelyettesének, hogy a különböző büntetés-végrehajtási intézetekben **40 734** elítélt, internált, letartóztatott tölti büntetését, közülük a dolgozó rabmunkások száma: **28 032**.

Házi Árpád a jelentést június 12-én megküldi Rákosi Mátyásnak, aki aznap utazik Moszkvába.

[illegible]

S ekkor még nem szóltunk arról, hogy 1953-ban az

állambiztonsági szervek csaknem **1.2 millió** (!) embert figyeltek meg.

1950 márciusától 1953 júniusáig az ÁVH több mint **egy millió** büntetőeljárást kezdeményezett az ügyészségeknél, azok a bíróságokhoz **650 ezer** vádiratot nyújtottak be, melynek nyomán **390 ezer** elmarasztaló ítélet született.

1951-től 1953 júniusáig kihágási ügyekben a rendőrség **850 ezer** büntető határozatot hozott.

Öt év alatt (1948-1953) csaknem **400 ezer** parasztot ítélték el kizárólag "közellátási büntett" címén (kulákok).

Kitelepítettek **13 ezer** "*osztályidegen*" embert.

Sokan bírósági ítélet nélkül tűntek el, egyesek a Szovjetunióba hurcolva megsemmisítő táborokba kerültek. Akik ellen nem tudnak vádat emelni, azokat őrizetbe veszik és internálják.

Ne feledjük: az 1953. augusztus 20-i amnesztiával nem ért véget az állambiztonsági táborok története. **1956 november 4-**ével újra kezdődött az internálás intézménye, csak más lett a neve: **közbiztonsági őrizet**. Jogi alapja: az Elnöki Tanács 1956. évi 31. törvényerejű rendelete, mely szerint a fogva tartás időtartama 6 hónap, amely kétszer 6 hónappal meghosszabbítható, lásd. még : NET, 1957. évi 1.sz.tvr., 1957. évi 41.sz.tvr. Így nyílt meg újra előbb a budapesti, majd a kistarcsai és a tököli internálótábor. 1956 decemberében az **Irházi Imre** rendőr őrnagy parancsnoksága alatt álló kistarcsai táborban 3-4000 fő volt közbiztonsági őrizetben, Tökölön, ahol **Matheidesz István** rendőr őrnagy volt a parancsnok, 2-3000 fő. "*Ellenforradalmi magatartás*" miatt 1957. január 1-től összesen **7016** az internáltak száma, amely március 15-ig, a MUK tervezett időpontjáig egyre nőtt, s egyes becslések szerint elérte a **10 ezret**. Csak 1960-ban szüntette meg ezt az önkényes jogintézményt az Elnöki Tanács újabb törvényerejű rendelete.

Az internálás megszüntetéséről

Az Államvédelmi Hatóság vezetői Péter Gábor **1953** januári letartóztatása, majd Sztálin halála után megérzik a közeli politikai

változások előszelét, s Nagy Imre miniszterelnökké választása előtt két héttel, 1953. június 17-én a kollégiumi ülés határozatában már feladatul adják valamennyi főosztálynak, hogy *"Az államvédelmi munkában meg kell szilárdítani a törvényesség betartását, az ÁVH beosztottait Népköztársaságunk törvényeinek betartására kell nevelni."*

Július 26-án a Minisztertanács határozatot hoz **az internálás megszüntetéséről**, a kitelepítések, kitiltások feloldásáról, a táborok feloszlításáról október 31-i határidővel.

Július 31-én a **szabadító bizottságok** megjelennek a táborokban, büntetés – végrehajtási intézményekben. Máris szembe-sülnek azzal, hogy hiányos a fogva tartottak és elhunytak névjegyzéke, egészségi állapotuk dokumentálása, letétjeik (érték- és tárgyletét), csomagjaik, ruházatuk, használati eszközeik nyilvántartása.

Az augusztusi amnesztia kihirdetése után novemberben **Gerő Ernő** belügyminiszter és **Czakó Kálmán** legfőbb ügyész közös jelentést tesz a Minisztertanácsnak

"A közkegyelem gyakorlásáról szóló törvényerejű rendelet és a rendőrhatalósági őrizet alá helyezés intézményének megszüntetéséről, valamint a kitiltások feloldásáról szóló minisztertanácsi határozat végrehajtásáról."

Ebben megállapítják, hogy:

„A közkegyelmi rendelkezések közel 748.000. személyt érintettek. Ebben a számban a szabadságvesztés büntetésre ítéltéken és az internáltakon kívül benne vannak a pénzbüntetésre ítélték, az eljárási kegyelemben részesült személyek, valamint a kitiltottak és a rendőrhatalósági felügyeleteseik, továbbá a kihágási bíróságok adatai." "A közkegyelmi rendelkezések végrehajtását a börtönökben, a munkahelyeken, az internálótáborokban és a hortobágyi zárt táborokban bizottságok végezték az előre megadott ütemterv számszerű adatait is figyelembe véve

Bellügyminisztérium
VII. Főosztály.

Külföldi

szabadító bizottságoknál.

Bács-Kiskun megye.

- 1./ Államrendőrség
- 2./ Kálcsa öb.
- 3./ Keszthelyi öb.
- 4./ Keszthelyi öb.
- 5./ Balatoni öb.

Festő megye.

- 1./ Festő megyei Kórház
- 2./ Festő megyei Kórház
- 3./ Festő megyei Kórház
- 4./ Festő megyei Kórház
- 5./ Festő megyei Kórház
- 6./ Festő megyei Kórház

Győr-Ménfőcsanak megye.

- 1./ Győr-Ménfőcsanak megyei Kórház
- 2./ Győr-Ménfőcsanak megyei Kórház

Hajdú-Bihar megye.

- 1./ Hajdú-Bihar megyei Kórház

Hódmezővásárhely megye.

- 1./ Hódmezővásárhely megyei Kórház

Jász-Nagykun-Szolnok megye.

- 1./ Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kórház

Komárom-Egyetemi megye.

- 1./ Komárom-Egyetemi megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

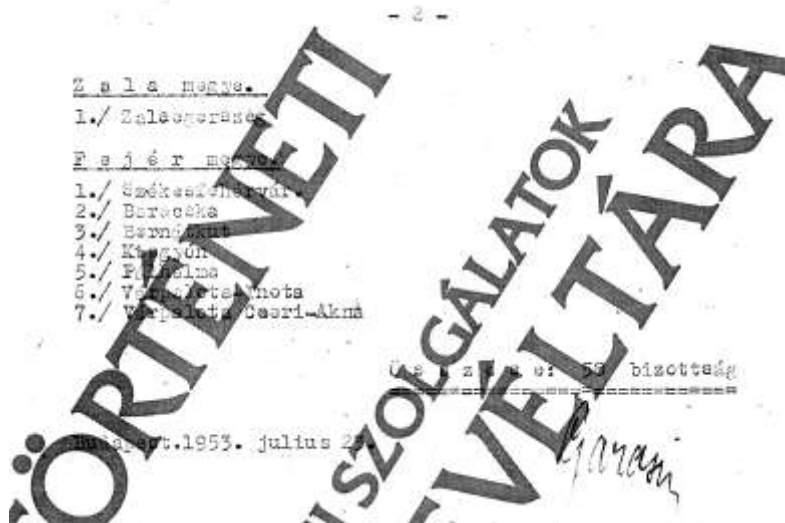
- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Körmend megye.

- 1./ Körmend megyei Kórház

Szabadító bizottságok a táborokban 1953-ban (1-2 old.)

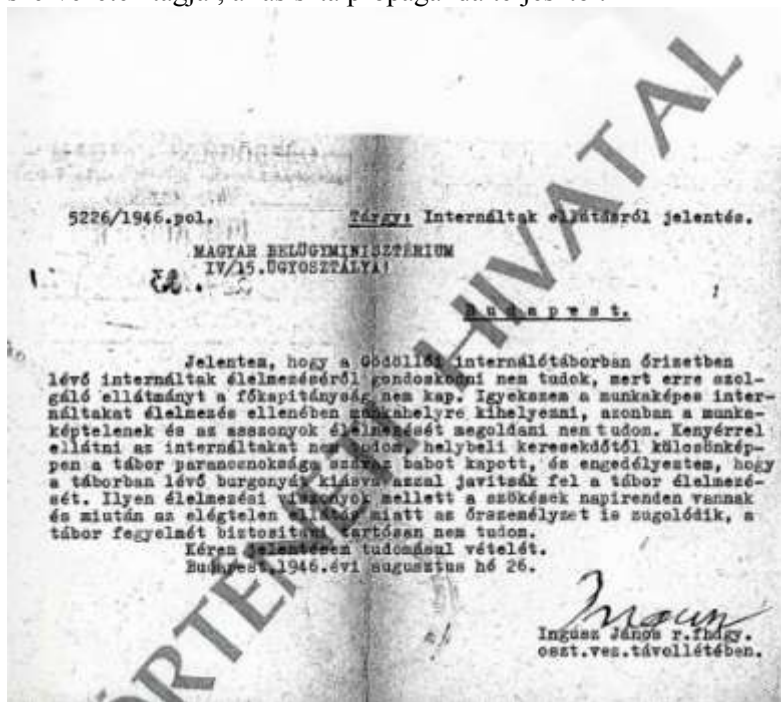
*A szabadításokat október 31. napjáig befejezték. Jelenkéntelen számban még előfordul olyan személyek szabadítása a börtönökből, akikre vonatkozóan a kegyelem hatálya még nem nyert megállapítást. Az államvédelmi szervek internálótáboraiában lévő egyes internáltak ügyében a bírósági eljárás még folyamatban van. **180** ügyet még másodfokon is tárgyalnak, **116** személy ügyében pedig a nyomozás kiegészítése és a tárgyalások elnapolása miatt ítélethozatalra csak később kerül sor. A hátralévő ügyeket november hónap folyamán befejezik. A tiszalöki táborban őrizetben lévő külföldi állampolgárok közül **940** személy átadása szintén folyamatban van."*

Internáló-, kitelepítő- és munkatáborok 1945-1953

1., A kezdet.

1945 április 12-ig 1869 főt internáltak Budapesten, (ezt Péter Gábornak, a BRFK PRO vezetőjének jelentéséből tudjuk), az ország 15 internálótáborában pedig összesen 23 ezer embert.

Zömmel: nyilasok, háborús bűnösök, volksbundisták, politikailag ellenségesek, csendőrök, horthysta katonatisztek, szélsőjobboldali szervezetek tagjai, a fasiszta propaganda terjesztői.

Jelentés az élelemhiányról, Gödöllő, 1946

2., 1946 márciusában a politikai rendőrség 35 ezer főt tartóztatott le, közülük 5642-öt átadtak a Népügyészségnek, 17 418-at internáltak, 9360-at rendőri felügyelet alá helyeztek. Akik bármilyen okból nem voltak a Népügyészség elé állíthatók, azokra internálás, rendőrhatalósági őrizet, rendőrhatalósági felügyelet, kitiltás várt. Akik ellen nem tudtak vádat emelni, de őrizetbe vették és ezért internálták őket, ezek közé tartoztak a koholt, törvénytelen perek családi és más érintettjei, így pl. a Rajk-, Pálffy-, Sólyom-per, Standard-per, a Magyar Közösség elleni per stb. esetében.

A Fogház és tolonc ügyosztály jogosult volt a rendőri

felügyelet alá helyezésre, a közveszélyes munkakerülők feletti bíraskodásra, kitoloncolásra, kitiltásra és egyéb közigazgatási intézkedésekre.

3., **1946.** augusztus 22-én a belügyminiszter értesíti a budapesti rendőrőrkapitányt, hogy a budapesti internálótáborokat átszervezték. Megszűnt például a Tutaj u-i internálótábor, "*Az internáltak minőségi elkülönítése érdekében*" az értelmiségi internáltak táborául a Kistarcsai Internálótábort jelölték ki, míg "*a bűnözők, prostituáltak és átmeneti őrizeteseik részére*" a Fogház- és Toloncügyi osztály fogházát, vagyis a Mosonyi utcai Tolonházat. A munkaképes internáltakat a Buda-Déli Internálótáborba vitték, a Csepel-Királymajori Internálótábort pedig munkatáborrá jelölték ki.

4., Internáló-, kitelepítő és munkatáborok, 1945-1953.

Számuk változott, 60-70 között mozgott..

Kiemeltek:

Buda-Déli Központi Internálótábor. (Budaörsi u. 61.)

A háború után az első nagy gyűjtő tábor. Szerepe 1949 áprilisától Kistarcsára hárult.

Kistarcsa.

Gyűjtőtábor 25 -30 ezer férőhellyel, az egyetlen, ahol női és férfi fogva tartottak is voltak. (Az ÁVH 1950. május 5-én vette át a rendőrségtől.) A központi táborból a különböző szempontok szerint csoportokra osztott kiválasztottakat innen viszik tovább a megfelelő – többnyire munka – táborokba: Recsk, Tiszalök, Kazincbarcika, Bernátkút, Sajóbabony, Oroszlány, Inota stb.

A központi épületek a Kistarcsai Internálótáborban

A legfontosabb vidékiek:

Recsk.

1950 júliusától működött titkosan, hermetikusan elzárva a külvilágtól, 1953 októberéig 1300-1500 fővel.

Három méter magas kettős szögesdrót kerítés, egymástól ötven méterre őrtornyok, a tábor területén belül három géppuskás magasfigyelő, reflektorokkal. A 8 barakkban kezdetben politikai foglyok (a Toloncházból elsőként vittek 170 szociáldemokratát Recskre), katonatisztek, csendőrök voltak, később MÁV dolgozók, értelmiségiek, „deklasszált elemek” követték őket.

A tábor első parancsnoka **Fórizs Béla** áv. százados volt, ő vezette be a gúzsbakötést, a „félkaja” büntetésnek nevezett ételadag megvonást, ő építtette meg a földbe ástott vizes fogdának használt bunkert és állíttatta fel a büntetőbrigádöt is, amelyben a legkegyetlenebb verőemberek válogatott megtorlásokkal élhettek pusztá szórakozásból is. Az örök például abban versenyeztek: ki tudja a rabokat egyetlen ütéssel leteríteni. Fórizst Michnay Gyula szökése után 1951 májusában **Csete József** áv. őrnagy követte, aki felülmúlta elődjét, s a legelvadultabb volt a kényszerszermunka

tábor négy parancsnoka közül. (Az utána jövők: **Fazekas Péter** av. százados, **Tóth Gyula** bv. alezredes.)

A recski tábor kapuja

Kiss Dániel rabot miután gúzsbakötésre ítélték egy izzó dobkályha mellé ültették, de oly közel, hogy keze majdnem hozzáért a tüzes vashoz, perzselődött a húsa a két órai gúzsbakötés alatt, ordított a szörnyű fájdalomtól, de a szolgálatos ávéhás őr: **Sikala Ferenc** nem segített rajta, inkább szidalmazta. Kiss Dániel sebe sohasem gyógyult be, kezét csonkolni kellett.

Az államvédelem kínzásait az Andrássy út 60 alatt kísérletezték ki, itt vették át és tökéletesítették a szovjet módszereket, amelyek aztán elterjedtek az állambiztonsági börtönökben és néhány internálótáborban. **Vitéz Málnási Ödön** írja le például a következőt a „**Magyar mártírok**” (London, 1958) című kötetében.

"Az áldozatot hátrafejtve lekötötték, hasára vaslábas alá patkányt kötöttek, a másik vaslábasba föléje égő parazsat tettek, és így a patkányt arra készítették, hogy az

áldozat hasán keresztülfúrja magát és elmeneküljön a megsüléstől. (Dr. Böhm Ferencen kipróbált módszer.) De a leggyakoribb az volt, hogy az áldozatot nagyon sokan megrohanták, földre gyömöszölték és végtagjaira állva, gumibotokkal csoportokban váltva egymást, órákon keresztül addig csépeltek, míg egész teste, feje csupa seb és vér volt. Ilyen kínzások közben egyedül a budapesti központjukban, az Andrássy út 60-ban naponként legalább 30-40 halt borzalmas mártírhálált. Aki életben maradt, gondolkodás nélkül aláírta az általuk előre megfogalmazott jegyzőkönyvet, mert számára a mielőbbi felakasztás megváltást jelentett a borzalmas kínzásoktól. Ha a „népügyészségen” eszébe jutott a kínzásokra hivatkozva vallomását visszavonni, vagy ezt a csőcseléknek is legaljából összeszedett népbíróság előtt merészelte megtenni, akkor nyomban visszaadták „pótnyomozásra” a politikai rendőrségre, ahol újabb borzalmas kínzások után vállalta önmaga ellen a hamis vallomást, hogy végre felakasszák...”

A köfejtő bánya a tábor déli részén volt, napi 12-14 óra robot ezer kalórián kőkorszaki szerszámokkal. A kényszerszemunka megpróbáltatásai miatt mintegy 120 rab pusztult el. Itt raboskodott például: Nyeste Zoltán, Sztáray Zoltán, Kárpáti Kamil, Benkő Zoltán, Egri György, Jónás Pál, Gábori György, Földváry-Boér Elemér.

Különös sorsfordító történettel került Recskre Rákosi kedvelt ismerőse: Koch Hugó.

Államvédelmi őrhök a táborban

„Egészen egyedül álló Koch Hugó mérnök esete, akit a rendszerrel szembeni megbízhatóságának jutalmaként Rákosi a Meinl-féle teaüzletek vezérigazgatójává nevezett ki. Egy napon Koch a gödöllői országúton autózott Galba nevű sofőrjével, amikor egy éles kanyar után majdnem összeütköztek egy három gépkocsiból álló, szabálytalanul közlekedő autókaravánnal. Fékezés, éles csikorgás, megkönnyebbült homloktörölgetés után a második autóból maga Rákosi Mátyás kászálódott ki. *„Amikor felismerte Kochot, megölelte, bocsánatot kért kísérői miatt, akik rosszul hajtottak, kézcsókját küldte Koch feleségének, és visszaült kocsijába. Elindult az első autó, a második Rákosival, a harmadikból pedig kiszálltak az ávosok és vasra verték Kochot meg Galbát. Nem az ÁVO-ra, hanem a törvényszékre vitték őket, ahol Rákosi élete ellen tervezett merénylettel vádolták mindkettőjüket.”*

Kálváriájuk azonban csak ezután kezdődött. Koch ügyvédet fogadhatott, aki Rákosi színe elé járult és ismertette védenca sajnálatos történetét, mely másból, mint félreértésből nem

származhatott. Rákosi biztosította az ügyvédet, hogy védence két órán belül szabad lesz. A távozó védőt az Akadémia utca pártház kapujánál azonban egy ávos gépkocsi várta; nem sokkal később Kistarcsán tűnődhetett talán meggondolatlan próbálkozása felett. A Koch mellé hatóságilag kirendelt új védőügyvéd a tárgyaláson kötelet kért védencére, „*aki Rákosi ellen merényletre bujtatta fel alávaló sofőrjét.*” A bíró hatalmas meglepetésre azonban felmentette a merénylet vádjá alól Kochot és Galbát, ám szabadságukat nem kapták vissza; egy ávos gépkocsi mindkettőjüket Kistarcsára vitte, ahol viszontláthatták első ügyvédjüket. Koch és Galba egy transzporttal hamarosan Recskre került, ahol a barakkban ettől fogva egymás mellett aludtak.”(Richter Csaba: „*Rettentő csávába kerültünk!*”)

Az egyetlen rab, akinek 1951 május 20-án sikerült megszöknie Recskről Nyugatra: **Michnay Gyula** volt, aki tudatosan készült szökésére, memorizálta társai nevét, hogy idővel közölhesse a nagyvilággal. Bécsbe majd Németországba került, a több száz nevet az Amerika Hangja olvasta be.(A vele együtt megszökött hét társát elfogták, akárcsak egy másik szökési kísérlet elkövetőjét: Dobó Józsefet.)

Tiszalök.

1951 februárjától az erőmű építésére főleg külföldieket (zömmel nyugatnémet, osztrák és jugoszláv, kisebb részben, román, csehszlovák, keletnémet állampolgár) vittek. Németek alatt a fogva tartók jórészt azokat értették, akik magyarországi német nemzetiségűként lettek besorozva a második világháborúban, általában megjárták már a szovjet hadifogolytáborokat, s háborús bűnösnek nyilvánítva épp úgy megfosztották őket magyar állampolgárságuktól, mint otthon maradt, illetve addigra már Németországba toloncolt családtagjaikat.

De a **vietnami francia idegenlégióban harcolt magyarokkal** is találkozhattunk itt. (A II. világháborúban francia fogságba esett magyar hadifoglyok az embertelen bánásmód miatt beléptek a francia idegenlégióba, ahonnan harcolni vitték őket Vietnamba. Az ott elfogott magyarokat az Észak-vietnami kommunista rezsim

átadta a magyar hatóságoknak. Különösen sokan érkeztek Dien Bhien Phu körüli összecsapások idején 1953-ban.)

1953. október 4-én tiltakozó tüntetés tört ki Tiszalökön, az őrség fegyverhasználata következtében **5-en meghaltak, 6-an súlyosan, 11-en könnyebben megsebesültek.**

A zendülésről és a kitörési kísérletről Lőke Gyula áv. alezredes osztályvezető 1953. október 24-i „*Szigorúan titkos*” jelentéséből tudunk. Eszerint:

szeptember 28-án egy Csikós Mihály nevű polgári alkalmazott az építkezésen azt a hírt terjesztette el, hogy a külföldi internáltak nem mehetnek haza, Magyarországon kell letelepedniük. Az internáltak között a hangulat romlott, a termelés visszaesett. Október 2-án a táborparancsnok: **Dornai Sándor** bv. főhadnagy közölte az internáltak munkavezetőjével: **Finn Ferenc**cel, hogy javít az élelmezésen, de a termelés növelése érdekében munkaversenyt kell szerveznie. Az internáltak a munkaversenyt visszautasították, s írásba foglalták követeléseiket: választ kérnek, hogy mikor fognak hazatérni; az 56 órán túli nehéz testi munkát végzők kapjanak zsírpótlékot, valamennyien tisztálkodási eszközöket; az október 4-én 10 órakor megtartandó értekezleten pedig a táborparancsnok is vegyen részt.

A megtartott értekezleten a parancsnok a termelésről kezdett beszélni, ám az internáltak zajos tüntetést rendezve követelték, hogy a hazatérésükről beszéljen. Erre azonban Dornai főhadnagy nem tudott válaszolni, de látva a fenyegető helyzetet, ígéretet tett, arra, hogy választ kér a minisztériumtól.

Ezt követően az operatív csoporttal és a belső karhatalmi század parancsnokával készenléti szolgálatot rendelt el, erősítést kért, s kilenc hangadót kiemelt, köztük Finn Ferenc munkavezetőt.

Este az internáltak a tábor udvarán követelték társaik szabadon bocsátását és súlyosan bántalmazták László János nevű internált társukat, akiről Hubert Ferenc internált azt állította, hogy a táborparancsnokság besúgója.

A táborparancsnok kérésére Nyíregyházáról tűzoltók érkeztek, akik egy államvédelmi fegyveres őr biztosítása mellett vízsugárral próbálták szétoszlatni a csoportosulást. Ez azonban hatástalannak bizonyult, a tűzoltókat és az államvédelmi őr

tábor kapujáig szorították vissza, majd botokkal és más ütőszerszámokkal „Hurrá!”kiáltással kitörni készültek a kapun és a kerítésen. A tűzoltókat biztosító őr ekkor géppisztolyából

A tűzoltókat szemben is fenyegetően léptek fel, a rájuk bocsájtott visszagár hatásaiannak bizonyult, a tűzoltókat és az őket biztosító államvédelmi őrt a tábor kapujáig szorították vissza. Majd „hurrá” kiáltással a tábor kapuja és kerítése felgyomlottak, fel voltak eselve a táborban található botokkal és ütőszerszámokkal. A tűzoltókat biztosító őr ekkor géppisztolyából figyelmeztető lövéseket adott le.

Az internáltak azonban erre sem torpantak meg, hanem tovább nyomultak a kapu felé. Ekkor következett be a fegyverhasználat, a külső őrség a kapuban elhelyezett géppuskából sorozatlövést adott.

A fegyverhasználat következtében az internáltak közül 5 halott, 6 súlyos sebesült és 11 könnyebb sebesülés történt. A fegyverhasználat után az internáltak a sebesülteket és halottakat magukkal víve visszavonultak körleteikbe. A táborparancsnokság részéről nem történt intézkedés a sebesültek és halottak kiemelésére, azokat az internált orvosok látták el. Az internálótáborban csak október 5-én reggel, miután Valencsák áv. szr. és Virág áv. szr. elvtársak megérkeztek, mentek be és ők intézkedtek a halottak és sebesültek elszállításáról.

Sortüz Tiszalőkön, 5 halott, 17 sebesült

figyelmeztető lövéseket adott le. Hiába, az internáltak nem torpantak meg, hanem tovább nyomultak kifelé. Ekkor a külső őrség a kapuban elhelyezett géppuskából sorozatlövést adott le. Az 5 halottat és 17 sebesültet magukkal víve visszavonultak körleteikbe a zendülők, a saját soraikban lévő orvosok próbáltak segítséget nyújtani, miután a táborparancsnokság nem intézkedett.

Október 5-én reggel 5.30-kor Budapestről a helyszínre érkezett az erősítéssel **Valencsák János** államvédelmi ezredes **Virág Miklós** áv. alezredessel, később követte őket **Balázsi Béla** áv. őrnagy a Vizsgálati Főosztály vezetője több vizsgálóval. Intézkedtek a halottak és sebesültek elszállításáról, megkezdték a kihallgatásokat, a kezdeményezők felderítését.

Október 6-án az internáltak ismét munkába álltak, munkamegtagadás nem történt, mert megkezdődött a hazatérő első 97 nyugatnémet állampolgár elkülönítése, szállításra való felkészí-

tése. (Lehetőséget kaptak, hogy keresményükből ruhát, cipőt, s különböző használati tárgyakat vásároljanak.)

A Vizsgálati Főosztály nyomozása megállapította, hogy a kitorési kísérlet megszervezéséért és előkészítéséért a felelősség **Finn Ferenc** 29 éves, budakeszi születésű internált munkavezetőt, volt SS-katonát és **Hubert Ferenc** 28 éves szátkai születésű internált, volt SS-katonát terheli, ezért a Budapesti Hadbíróság 1953. október 17-én Finn Ferencet 6 évi, Hubert Ferencet 5 évi börtönre ítélte.

A tiszalöki vízierőmű hadifogoly építőinek emlékműve

Dornai Sándor bv. főhadnagy táborparancsnokot felmentették beosztásából és más munkakörbe helyezték. Október 23-án a hegyeshalmi határállomáson az első csoportban 97 nyugatnémet és 46 osztrák átadása történt meg a Külügyminisztérium útján.

A táborból 1953 október-novemberében összesen **1182** külföldi állampolgár szabadult, közülük 1177-en kérték hazatelepítésüket kapitalista országba. Akik Magyarországon kívántak maradni, megkapták a letelepedési engedélyt.

A tiszalöki erőmű építőinek emlékművén megörökítették a kitorés öt halálos áldozatának nevét: **Georg Gazafi, Mathias Geistlinger, Josef Schultz, Hans Tangel, Josef Wildhofer.** Az

emlékművet 1989-ben azon a helyen állították, ahol a hadifoglyok barakkjai voltak.

Kazincbarcika.

1951 tavaszától 1953 októberéig főleg volt szovjet hadifoglyok, csendőrök, külföldiek kerültek ide, legnagyobb létszámuk 1200 fő volt.

Jómagam 1956 nyarán 17 éves koromban kaposvári gimnazistaként egy ifjúsági rohambrigádban építettem Kazincbarcikát, aminek a kettes sorszámot kellett volna kapnia szocialista városaink sorában Sztálinváros után. Kegyetlen munka volt. Azokat a nyomorbarakkokat kényszerültünk csákánnyal szétverni, amelyben a várost megalapozó rabok, politikai foglyok laktak. Megpiszkosodtunk és megtetvesedtünk, naponta háromszor sorba álltunk valami ehetetlen kosztért, s végül még nekünk kellett egy-két forintot befizetni a pénztárba, oly keveset kerestünk. A gimnázium DISZ-titkára – aki komolyan hitte azt, amiről szavalt – azt mondta: nem baj, majd meglátjátok, mi lesz itt húsz év múlva! Nem baj, mondták vezetőink, a „*hősi munka*” jó pont lesz majd az egyetemi felvételinél. De 1957 őszén egy sort sem találtam róla egyetemi javaslatomban, s nem is volt rá kíváncsi senki, hogyan is lett volna, a bölcsészkar tanulmányi osztályának vezetője akkorra már egy jól ismert államvédelmi őrnagy volt.

Az 1951. december 1-én alakult **Közérdekű Munkák Igazgatósága** (KÖMI) az elítéltek tervszerű foglalkoztatását szervezte és irányította. Táboraikban rabok (államvédelmi és rendőrségi internáltak) dolgoznak az építőipar, gyáripár, kőbányászat, mezőgazdaság, stb. területén. Szervezetileg a KÖMI a Büntetés-Végrehajtási Parancsnokságon belül 3 osztályból és 2 alosztályból állt.

Felügyelete alatt működött 12 vállalat: Vác, Sátoraljaújhely, Kalocsa, Szeged, Balassagyarmat, Szombathely, Pálhalma, Állampusztá, Annamajor, Budapest 1, 2, 3 összesen 6829 elítélttel. A szénbányászat területén 10 munkahely-parancsnokság volt: Komló 1, 2, Csolnok, Tatabánya, Szuhakálló, Ormos pusztá, Várpalota-Farkaslyuk, Tólámpa, Csékút, Oroszlány összesen

7100 fővel. Őrzésükért mindenütt az ÁVH felelt.

Kitelepítő, zárt táborok.

A **Hortobágy** és környező pusztáin, településein, a Közép-Tisza vidéken két megye (Hajdú-Bihar és Szolnok) területén 12 zárt tábort létesített a hatóság 1950 júniusától. A nyugati és déli határsávból (ez hat megyét érintett), valamint Budapestről elsősorban „*a népi demokráciára különösen veszélyes elemeket*” (kulákok, horthysta tisztviselők, katonák, deklasszált reakciók stb.) kitelepítették ki, összesen **7281** személyt **2524** családban kényszerlakhelyhez kötöttek. Közülük 15 év alatti volt 1099 személy, 50 év feletti pedig 2171 fő. Az őrzött zárt táborok egyszerre mutatták az internáló és a munka táborok jegyeit, olyan sajátosan eltérő vonással is, hogy noha internálni csak személyt lehetett, gyakorlatilag családjukra is vonatkozott a hatósági határozat. A pajtákban, csűrökben, romos tanyákon, birkahodályokban összezsúfolt emberekre kitelepített és korrupt rendőrök vigyáztak, se tüzelő, se fűtés, tömeges a fertőzés veszélye, az iskoláskorúak számára nincs iskola. Nyomor, kiszolgáltatottság, reménytelen újrakezdés.

1953. augusztus 15-én Hetényi Béla r. főhadnagy – egyebek között – arról jelent Vámos Miklós r. őrnagynak, hogy vannak, akik nem tudnak hazatelepülni, mert vagy nincs pénzük az ingóságok elszállításához, vagy ugyanabból a községből, ugyanarról a vidékről kitelepített családok szabadulását várják, hogy közösen vasúti vagonokat tudjanak bérelni, mivel így olcsóbb...Olyan személyek is vannak, akik még azért nem költöztek el, mert a határövezetben volt eredeti lakhelyük, de oda nem térhetnek vissza és így ingadoznak, hogy leszerződjenek-e helyben, vagy más községben, más gazdaságban települjenek le.

J e l e n t é s

Vámos Miklós r. őrnagy elvtárs részére.

A 00451-7/1953.sz. utasításra az alábbiakat jelentem:

- 1./ A mai napig 221 család /554 személy/ kényszerlakhelyhez kötöttséget szüntettük meg. Ebből:
 - a./eltávozott 302 személy,
 - b./szerszódott kötött és Hortobágyon maradt 39 család /115 személy/,
 - c./137 személy nem tudott elköltözni azért, mert vagy nincs pénze az ingóságok elszállításához, vagy ugyanaból a közösségből, ugyanarról a vidékről kitelepített családok szabadulását várják, hogy később vasúti vagonokat tudjanak bérelni, mivel így olcsóbb az ingóságok szállítása. -Olyan személyek is vannak /pl.László-majornán 31 fő/, akik még azért nem költöztek el, mert a határ-területben volt eredeti lakhelyük, de oda nem térhetnek vissza, de így ingadoznak, hogy lecseréldjének-e helyben, vagy más közösségben, más gazdaságban telepedjenek le.

- 2./ Valamennyi lecseréldött család kényszerlakhelyhez kötöttséget megszüntettük.

Hortobágy, 1953.augusztus 15.

Hetényi Béla
A Bizottság vezetője:

/Hetényi Béla r. fhdgy./

Jelentés a Hortobágyról 1953. augusztusában

Hadifogoly gyűjtő-és szűrőtáborok.

Kaposvárotra a Nyugatról érkezett hadifoglyok, Nyíregyháza-Sóstón a Szovjetunióból szigorú őrizet mellett hazakísért magyarok.

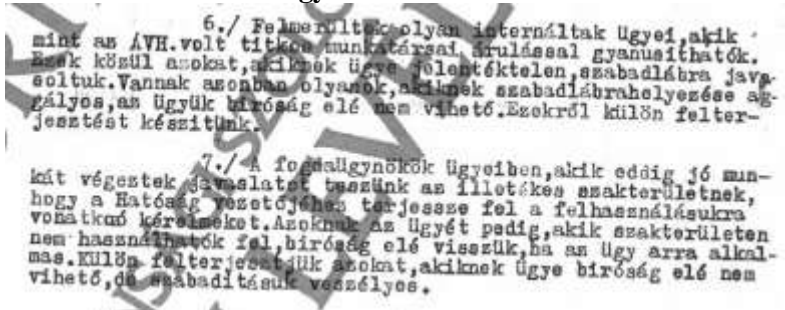
5., 1950. január 1-től az **ÁVH VI. főosztálya** megkapja a kizárólagos felügyeleti jogot az állambiztonsági börtön és az internálótáborok fölött, s megkezdí a hálózati operatív munkát, az internáltak intenzív beszervezését.

6., 1953 augusztus 20.: **amnesztia**. Alapja a Minisztertanács 1953 július 26-i határozata az internálás megszüntetéséről, a kitiltások, kitelepítések feloldásáról, a táborok feloszlításáról. Az internáltak, letartóztatottak, elítéltek száma: **40 734**.

„Szabadulásuk veszélyes!”

Kilenc kategóriába sorolták az internáltakat, közülük többek szabadulását a Kistarcsára központosított két bírói külön tanács nem támogatta, mert:

- "szabadulásuk veszélyes",
- lakhelyükről kitiltandók,
- rendőri felügyelet alá helyezendők,
- külföldi állampolgárok,
- az ÁVH áruló ügynökei.

Mi legyen az ÁVH árulóival és a fogdaügynökökkel?

A szabadítók és a bírák évek óta megoldatlan, eldöntetlen kérdésekkel találják szemben magukat, melyekről most napok alatt kell dönteniük. Például:

*„Az őrizetese hangulata rossz és nem kielégítő. A **görög** őrizetese már két éve vannak őrizetünkben és velük kapcsolatban még ez ideig semmi sem történt, velük még nem foglalkoztak mióta őrizetünkben vannak.” (1953. július 31. Nagy Károly áv. őrnagy)*

1953. szeptember 3-ig sem tudnak dönteni a **rejtjelfejtőkről**, ezért Lőke Gyula av. alezredes osztályvezető egyenesen Garasin Rudolf bv. ezredes parancsnokhoz fordul:

181-458/953.

J e l e n t é s
Budapest, 1952. szeptember 3.

Jelentem, hogy a Gyűjtőfogház őrizetében 8 olyan személy van, akik az állambiztonsági szervek részére fontos rejtjel-fejtő munkát végeznek.

Ezek közül 2 személy internált, 6 személy pedig 1952. szeptemberben lett a fenti munka elvégzése érdekében őrizetbevéve. Ezek a személyek elítélve nem lettek, internálási véghatározat sem lett hozva ügyükben.

A fenti munka irányítását Tarnoki János alezr. elvtárs végzi. A vele folytatott megbeszélés során a 8 személy ügyében azt a felvilágosítást adta, hogy most készítenek egy javaslatot Dékány István miniszterhelyettes elvtárs felé a további fogvatartásukra és munkáltatásukra.

Internált személyek:

1./ Mészáros Isolt	Pozsony, 1917. Behrúdl Mária,
őrizetbevéve: 1951. aug. 7.
2./ Szegedics László	Pozsony, 1895. Rottinger Teréz,
őrizetbevéve: 1952. szept. 4.

Őrizetes személyek:

3./ Pátó Mihály	Nagykikinda, 1913. Ghillányi Sta.,
őrizetbevéve: 1952. szept. 3.
4./ Dr. Szalai Károly	Soldvaskert, 1894. Polró Lóna,
őrizetbevéve: 1952. szept. 4.
5./ Vállai K. Frigyes	Ada, 1894. Csáki Ilona, őrizetbevéve: 1952. szept. 3.
6./ Erdős Károly	Poroszló, 1895. Horváth Margit,
őrizetbevéve: 1952. szept. 3.
7./ Póthy Rudolf	Frisztbuh, 1894. Nemcsák Irén,
őrizetbevéve: 1952. szept. 3.
8./ Supala János	Szeged, 1914. Tóth Margit, őrizetbevéve: 1952. szept. 2.

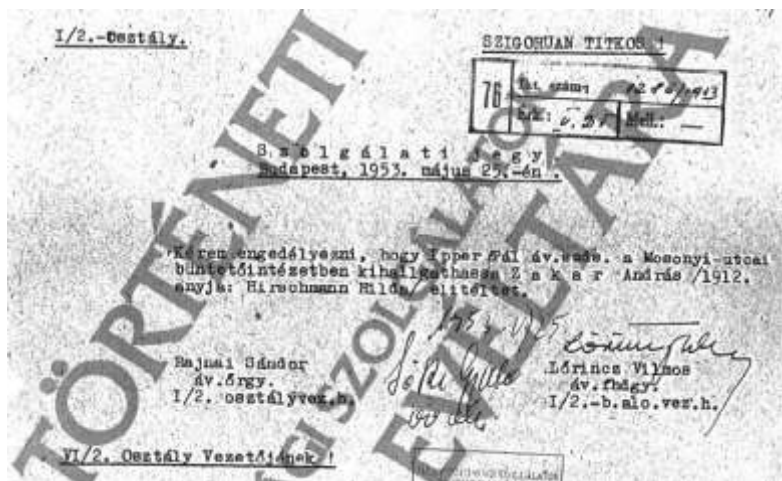
Gerasin Rudolf bv. ezr.
Készült: 3 példában.
Gépelte: Kásáné Mihály.

1. sz. példány, av. alezr.

Nyolc titkos rejtjel-fejtő

„Jelentem, hogy a Gyűjtőfogház őrizetében 8 olyan személy van, akik az állambiztonsági szervek részére fontos rejtjel-fejtő munkát végeznek. Ezek közül 2

személy internált, 6 személy pedig 1952. szeptemberben lett a fenti munka elvégzése érdekében őrizetbe véve. Ezek a személyek elítélve nem lettek, internálási véghatározat sem lett hozva ügyükben. A fenti munka irányítását **Tárnoki János** alezredes elvtárs végzi. A vele folytatott megbeszélés során a 8 személy ügyében ezt a felvilágosítást adta, hogy most készítenek egy javaslatot **Dékán István** miniszterhelyettes elvtárs felé a további fogva tartásukra és munkáltatásukra.”

Ipper Pál államvédelmi százados kihallgatja Mindszenty titkárát

Az ÁVH I. Hálózati Főosztályának 2. osztályáról, mely a belső reakció ellen harcolt kissé megkésett kérés érkezik a VI/2. Börtönügyi Osztály vezetőjéhez. Rajnai Sándor á.v. őrnagy azt kéri Lőke Gyulától, hogy beosztottja **Ipper Pál** á.v. százados a Mosonyi utcai büntetőintézetben kihallgathassa **Zakar András**t, Mindszenty József bíboros prímás személyi titkárát. (Zakart 1948. november 19-én hurcolták el, s a Mindszenty perben 1949-ben III. rendű vádlottként a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvételért és folytatólagosan, társtettesként elkövetett hűtlenségért 6 évi fegyházra, 10 évi hivatalvesztésre és teljes vagyonek kobzásra ítélték.) Ipper Pál

államvédelmi százados (később rádiós és televíziós) megkapta az engedélyt Zakar kihallgatására.

Az ÁVH sehol sem adta át a fogva tartottak teljes névjegyzékét, az elhunytak névsorát, s nem közölt semmit az őrizetesekek egészségi állapotáról, letétjeiről. Naponta 50 fő szabadult, előre elhatározott sorrendben.

7., **Közbiztonsági őrizet.** 1956 november 4-től. Hat hónap, ami kétszer 6 hónappal meghosszabbítható. Amit büntetnek, az az Elnöki Tanács 1956. évi 31. törvényerejű rendelete szerint:

"...ellenforradalmi magatartás, amelyre a közbiztonsági őrizet vonatkoztatható, lényegében állapot-cselekmény, illetve állapot-magatartást jelöl."

1957 május 1-ig csaknem 10 ezer főt gyűjtöttek össze az ország minden részéből Budapestre, Kistarcsára és Tökölre. 1960 áprilisában szüntette meg az ET az amnesztia rendeletével.

A Kistarcsai Internálótábor

A fővárostól mindössze két kilométerre lévő Kistarcsai Internálótábor volt az Államvédelmi Osztály és az Államvédelmi Hatóság legközelebbi gulagja, ahol **1949-től 1953-ig** rendezkedett be, s ahol **1956-57-ben** újjáéledt az állambiztonsági munka.

Kistarcsán már a második világháború előtt volt internálótábor, helyét még a húszas években választotta ki a Magyar Királyi Államrendőrség Toloncosztálya. Ide toloncolták ki a fővárosban veszélyesnek bizonyult politikai felforgató elemeket, munkakerülőket, csavargókat, prostituáltakat. Amikor az 1908-ban alapított Gép-és Vasútfelszerelési Gyár 1928-ban a gazdasági válság következtében csődbe ment, részvényeinek többségét a Ganz Danubius Gépgyár vásárolta fel, lakótelepe pedig a Belügy-minisztérium tulajdonába került. Rajk Lászlót már 1931-ben Kistarcsára internálták.

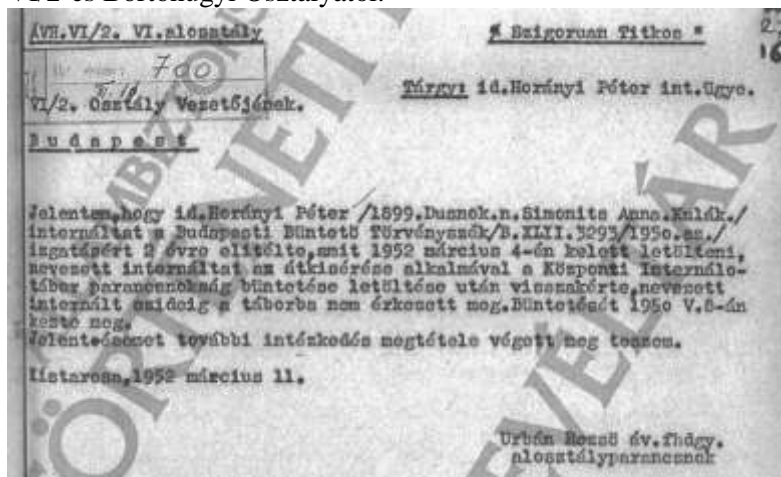
A kistarcsai fogda háromemeletes épülete

Keresztes Fischer Ferenc belügyminiszter a kitiltásról valamint a rendőrhatalósági felügyeletre és az őrizet alá helyezésre vonatkozó részletes szabályozást tartalmazó 760/1939. BM. sz. rendelet alapján 1939-ben kezdte tervszerűen felgyorsítani az internálótábor fejlesztését. 18 ezer négyzetmétert szakítottak ki a falu közepéből, utcákat zártak le betonkerítéssel, magasított szögesdróttal, őrtornyokkal. 1943. november 15-én a Magyar Királyi Államrendőrség toloncosztálya az ún. Ganz-munkáslakásokból kitelepítette a munkásokat és átvette a közbiztonsági szolgálatot.

Az 1939-es rendelet elsősorban azok ellen intézkedett, akiknek bírósági elítélésére nem volt sok esélye a politikai rendőrségnek, ám saját jogkörében eljárva megfoszthatta őket személyi szabadságuktól, kissé cinikusan úgymond: tárgyalásukra váró politikai foglyok voltak.

Az azonban példátlan gyakorlat volt Európában, hogy ha az elítélt letöltötte börtönbüntetését, az államvédelem **visszakérhette** az internálótáborba és fogva tarthatta, ameddig csak akarta. Az alábbi dokumentum arról szól, hogy 1952 márciusában egy

visszakért internált két éves börtönbüntetésének letöltése után nem érkezett meg a kistarcsai Központi Internálótáborba, amelynek parancsnoka ezt jelenti és intézkedést kér az ÁVH VI/2-es Börtönügyi Osztályától.

Börtönbüntetése letöltése után az ÁVH visszakérhette az internáltat

A proletárdiktatúra elnyomó és megtorló funkcióját kegyetlenül alkalmazó Államvédelmi Osztály az őrizetbe vételre vonatkozó aktuális jogszabályok [8130/1949. M.E. sz. rend. 1.§-ának b. pontja és a 330.001/1946. B.M. sz. r. II. pontjának d. bekezdése] mellett határozataiban következetesen hivatkozott az általa sokat szidalmazott "fasiszta" Horthy rendszer jogalkotásának termékére, az említett **760/1939.BM.sz. rendeletre**. Íme a példa **1947**-ből:

*"Magyar Államrendőrség Szegedi Kapitánysága.
 Államvédelmi Osztály*

1317/1947.

Tárgy: K. J. internálási ügye

HATÁROZAT

Elrendelem K. J., aki 1926. aug. 30-án Békéscsabán

született, nőtlen, orvostanhallgató, Szeged, Dózsa György u. 22. lakos internálását a 8130/1949. M.E.sz. rend. 1. §-ának b. pontja, valamint a 760/1939. B.M.sz. rendelet 1. §-a alapján, illetőleg a 330.001/1946. B.M. sz. r. II. pontjának d./ bekezdése alapján.[...]"

A Horthy-korszak különös fintora, hogy a második világháború alatt – főként 1944-ben – a tábor öt pavilonjában a kitoloncoltak mellett helyet kaptak az összefogdosott és deportálásra váró **zsidók**, valamint a német **Wermacht és az SS** fogházzal büntetett katonái is.

1944. július 14-én **Adolf Eichmann** SS-alezredes embereivel Kistarcsáról és az Országos Rabbiképző Intézetben berendezett börtönből mintegy 1500 zsidót a budapesti Gyűjtőfogházba szállított, majd vasúton Auschwitz felé irányíttatta a transzportot. A kistarcsai tábor parancsnoka: **Vasdényei István** azonban értesítette a Zsidó Tanács tagjait Eichmann akciójáról, ők pedig Stern Samuval az élen nyomban tájékoztatták **Horthy** kormányzót, a semleges országok diplomáciai testületeit és a magyar keresztény egyházak vezetőit. Horthy felelősségre vonta Jarost és a szerelvényt Hatvanból visszafordíttatta. Eichmann azonban elszánt volt és ravaszul megismételte terve végrehajtását Horthy és a Zsidó Tanács megtévesztésével. Július 19-én reggel a Zsidó Tanács minden tagját svábhegyi irodájába rendelte, s folyamatos tárgyalással estig ott is tartotta őket. Vasárnap lévén a magyar kormányhivatalok kihaltak voltak. Eközben Kistarcsán **Ubrizsi Pál** rendőr segédfogalmazó egy magyar osztaggal a Belügyminisztérium nevében követelte a zsidók kiadást. Amikor Vasdényei parancsnok ezt megtagadta, **Franz Novak** SS-százados három szakasz német fegyveressel bedöntötte a tábor kapuját, s gyorsan összeteretelték majd elhurcolták a korábbi transzport 1220 tagját. Rákoscabán vagonírozták be őket és elindultak velük Auschwitz felé. A Zsidó Tanács Tagjait csak akkor engedte el Eichmann, amikor értesítést kapott, hogy a deportáltak szerelvénye már elhagyta az országhatárt. (Eichmann ugyanezzel a módszerrel vitt el újabb 1500 zsidót július 24-én Sárvárról.)

Kistarcsa már **1945-ben** a legnagyobb **gyűjtőtábor**, ahol

A volt beszélő épülete Kistarcsán

márciusban bujkáló nyilasokat gyűjtöttek össze. Az év folyamán 300-400 személyt tartottak fogva.

1946-ban a Rajk Lászlóról elnevezett **Rendőr Tanosztály** kiképző bázisa.

1949-ben az internálótáborokat formálisan úgy számolták fel, hogy központosították őket. **Kistarcsára telepítik** a Buda Déli Központi Internálótábor több ezer foglyát **Ruscsák József** alezredes parancsnoksága alatt. A féllábú Ruscsák korábban sírásó volt a Köz-

temetőben, de lopás miatt elzavarták. Őt követi Taródi rendőr alezredes. Három épületre emeletet húztak, így 1800-2000 embert zsúfolhattak össze, fűtés nem volt, az élelmezés minimális.

1950. május 5-én Péter Gábor utasítására az **Államvédelmi Hatóság** ráteszi a kezét: a magas szögesdrótos betonfalakon belül újabb épületeket emelnek; őrtornyok, gépfegyverek, kutyák; s a föld alá is berendezkednek.

A **politikailag veszélyes** elemeket: értelmiségieket, ismert politikusokat és hozzátartozóikat, papokat, írókat, újságírókat, tudósokat, művészeket deportálták ide.

Az internáltak között volt Szálasi Ferencné, Hain Péterné, Gróf Bethlen Lászlóné Teleki Margit, Dr. Baksai Lászlóné Bethlen Jolán, Almássy grófnő, Sólyom Lászlóné, Beleznai Istvánné, Király Béláné Gömbös Sarolta, Gróf Festetics Sándor, Dr. Széchenyi György, Csia Sándor, Szélig Imre, Gedényi József,

Andorka Rudolf, Demény Pál, Demény Pálné, Kéri Kálmán, Révay Kálmánné, Donáth Ferencné, Oszkó Gyuláné, Skolnyik József, Weishaus Aladár, Klement Károly, Hankovszki Gyula, Kapócs Ferenc, Ruzsáczai Imre, Pártay Tivadar, Borka Géza, Erdős Péter, Érdi Sándor, Bakai Árpád, Gyenes Judit, Somogyvári Gyula, Justus Pálné, Pokol Béla, Rásonyi István, Kondákor János, Eszterházy Mónika, Madaras Ferenc, Özv. Svastics Jánosné Solai Stefánia, Erdey Sándor, Éles Gusztáv, Villányi János, Dévay Kamilla, Svéd Nóra, Bíró Sándor Tesch Norbert, Mezőfi Károly, Dr. Körösmezey László, Mérai József, Mádly István, Zichy Péter, Bálint Ferenc, Halászfy Zoltán, Kerner Ottó, s itt hallgatták ki Pálffy Györgyöt és Korondi Bélát is.

Az **egyházi személyek** közül: Brusznai József, Tabódy István, Beresztóczy Miklós, Zadravec Mihály, Fábián János, Endrédi Zoltán Sándor, Nagy Tibor, Pozsgai János, Nagy Sebestyén, Jankovics József, Kolos László Bertold, Matyasovich Henrik, Gaál Gyula, Széll Kálmán, Szölgyémi József, Bodolay Gyula, Násfay Németh Tibor, Somogyvári Béla Hetény, Weiner Ferenc Piar, Wolmuth Imre, Regőczy István és mások. A tábor szerzetesei között a jezsuiták és a ferencesek voltak túlsúlyban.

Meszlényi Zoltán Lajos püspököt, esztergomi érseki helynököt 1950. június 29-én én hurcolták el Esztergomból, kegyetlen körülmények között magánzárkában őrizték Kistarcsán, többször megverték, 1951. március 4-én éjszaka hiába szállították a Moson-nyai utcai rabkórházba, a mentőautóban meghalt.

De ide hozza az **ÁVH saját árulóit**, meggyanúsított tisztjeit, besúgóit, akárcsak a HM. katonapolitikai osztályának volt beszervezettjeit is. (Dr. Bárándy György, Berec László, Urbán Frigyes, Ignác István, Háy János, Dr. Liszkay Nándor, Szijjártó Antal, Hadarits Kálmán, Szolnoki István, Würsburger Imre, Torbágyi Gyula, Olta László, Pröhle István, Imre Ferencné, Horváth Lajos, Hegedűs Margit, Varga Béláné, Pallavicini Alfréd, Irlinger József, Kovács Gusztáv, Marinkai István, s mások.)

/ Szijjártó
Antal

Imperialista államok követségi tisztviselői
vel tartott kapcsolatot.

/ Haderits
Kálmán

55 éves, volt polgármester, ahol lakos.
1 év 3 hónapja internálva, mert mint ÁVH.
ügynöke dekonspirált. Ezt megelőzően dem.
ellenes kijelentéseket tett.

/ Horváth István,

28 éves, kovácsmester, budapesti lakos.
3 év 4 hónapja internálva. Mint wolksbundis
tát börtönzték a német rendőrséghez. Ezen
cselekménye alapján a Kat.Pol.beszervezte.
Mint ügynök embercsempészéssel és valutá-
zással foglalkozott, ezt állítja, hogy utasi-
tása cselekedett.

/ Szolnoki István

28 éves, gépjármű-szerelő, miskolci lakos.
Volt horthysta repülő, majd idegenlégionista.
1945-ben a Kat.Pol., 1948-ban az ÁVH.ügynöke
volt. 3 év 6 hónapja internálva, mert tett-
leg bontalmazta a járdási párttitkárt.

/ Würsbücker
Imre

38 éves, repülőmotorszakember, faddi lakos.
2 év 9 hónapja internálva. Az ÁVH.informá-
ción volt, feladatát nem akarta elvégezni és
dekonspirációval fenyegetődné. Ezt me-
előzően dem.ellenes kijelentéseket tett.

/ Törőcsanyi
Gyula

29 éves, volt tisztviselő, győri lakos.
4 év 4 hónapja internálva. Az ÁVH.ügynöke
volt, ennek folytán Bécsbe került, ahol kap-
csolatot teremtett a CIC-el, visszatérésekor
leinternálták, konkrét terhelő anyag nincs
rövidvonatkódán.

/ Oláh László

35 éves volt pilóta főnöke, budapesti lakos.
3 év 4 hónapja internálva. Az Angol Követ-
ségben volt gépkocsivezető. A Kat.Pol.beszerve-
zte. Feladatul kapta felesége beszerve-
sét, azonban felesége elárulta ezt az angol-
oknak.

/ Há János

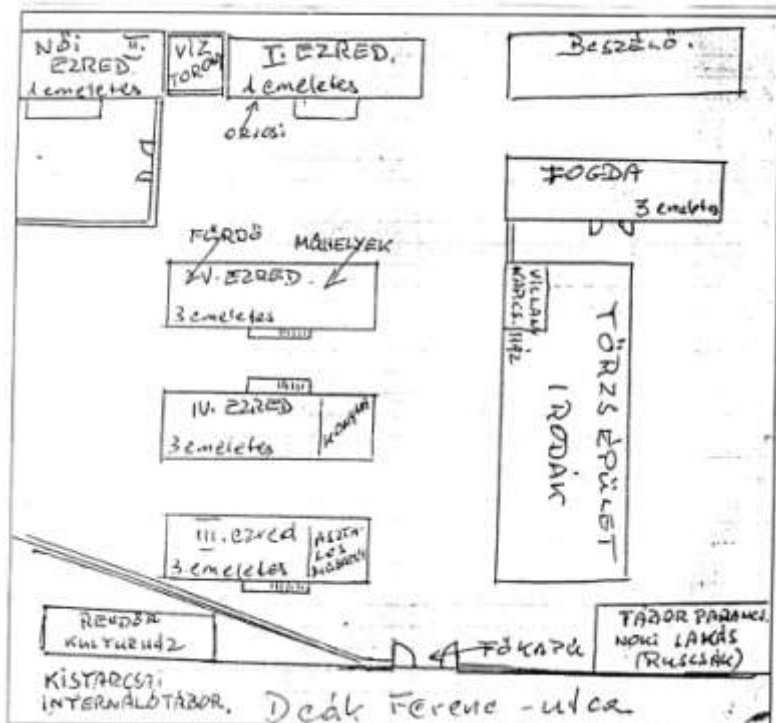
25 éves, műegyetemi hallgató, budapesti lakos.
3 év 2 hónapja internálva. A Kat.Pol.ügynöke
volt, futárszolgálatot teljesített. Gyamu-
merült fel ellene, hogy a CIC részére dolgo-
zott. Ezzel bizonyították nincsenek.

25 éves, volt uradalmi cseléd, gyimesházi la-
kos. 3 év 6 hónapja internálva. Dem.ellenes
kijelentései alapján beszervezték. A Hatóság
megbízásából Jugoszláviában járt, ahol megbí-
zatását fejtette.

Átvás és katpolos ügynökök büntetése „házon belül”

A Deák Ferenc utcai főkaputól balra a rendőr kultúrháznak
nevezett épület, jobbra a táborparancsnoki lakás, mellette a törzs-
épület, földszintjén a szűrő („egeres”) és az elektromos központ,

az I. emeleten a táborparancsnokság irodái a nyomozókkal. A törzsepület mellett a 3 emeletes fogda nőknek és férfiaknak.

Egy rab rajza a Kistarcsai Internálótábor épületeinek elhelyezkedéséről

Az udvar másik oldalán 3 kétemeletes épület, amelyekre még egy emeletet húztak, mögöttük az alakuló tér és tábor vízhiányos időkből működött ideiglenes latrinája. Az így kialakított 3 háromeleteres központi fekvésű épület a törzsepülettel szemben adott otthont a III., a IV., és az V. ezrednek. A középső épületben volt a konyha, a tőle balra esőben az asztalos műhely, a jobb szélsőben a fürdő és néhány más műhely. Az udvar végén az I. ezred egy emeletes épülete, attól balra a víztorony, jobbra egy hosszú barakk, ahol a családi beszélőket tartották, míg a víztorony mellett balra, az udvar sarkában a női II. ezred egy emeletes szálláshelye, aztán már csak az örkutyák ketrecci. Kezdetben 50-60 centiméternyi hely jutott egy rabra, akik a földön, matracon

vagy pokrócokon aludtak, később egy minisztériumi ellenőrzés után ágyakat ácsoltak.

Az egykori rabok szerint igen erős besúgó hálózatot épített ki, s magasan képzett ügynököket irányított ide az ÁVH Jogi , Börtönügyi és Vizsgálati Főosztálya, (vezetői: **Décsi Gyula, Juhász László, Zsidi Gyula.**) A VI/2 Börtönügyi Osztályt **Princez Gyula**, majd **Lőke Gyula** vezette, a VI/4-es Belső Elhárító Vizsgálati Osztályt **Kapitány István**. A Börtönügyi Osztály építi meg a recski tábort, ahova sok kistarcsai fogva tartott kerül.

1953-ig, az amnesztiával megindult felszámolásig nyomasztó félelem uralkodott a környéken, ahol számos államvédelmi tiszt családotul letelepedett.

1953-tól a tábor a Belügyminisztérium **oktatási-kiképzési bázisa**, rendőrök, határőrök, tiszthelyettesek és tartalékosok tanulnak itt.

1956 novemberében szovjet páncélosok foglalják el, volt államvédelmi tisztek menekülnek a falak közé, s rövid időre még feltámadaz állambiztonsági jelleg a **közbiztonsági őrizet** legalizálásával. (1957-ben itt ír alá a III/III-nak Csurka István, de ide került Boross Péter is.) 1960-ban az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletével megszünteti a közbiztonsági őrzetet.

Majd tovább folytatódhat a belügyi oktatás, **1990**-ben még szerepel a tanrendben állambiztonsági propaganda és alaki karhatalmi kiképzés.

1993-1995: idegenrendészeti objektum: a rendőri készenléti ezred átmeneti szállásaként fogadja be a világ minden részéről ide vetődő, a legkülönbözőbb nemzetiségű átutazó, hontalan, szökött, üldözött embereket, akiknek gyakori ellenszegülései, szökései feldúlják a község hétköznapi életét.

Kistarcsa nagyközség önkormányzata 1996-ban a tábor **18 ezer** négyzetméteres területéből **8 ezret** jutányos áron: 14 millió forintért **visszakapott** a Belügyminisztériumtól, mert az ígérte, hogy szociális és jóléti célokra fogja hasznosítani. A drótkerítéssel leválasztott részt azonban csak részben fordította közérdekű (egészségügyi) célra, a tornacsarnokot nyomban eladta egy kereskedelmi cégnek, az ingatlan maradék része pedig tovább rohadt.

**RE KÖZÖSSÉGI SZÁLLÁS
KEREPESTARCSA**

Szám: /1994.

KIMUTATÁS

a leadásra nem került, de elszámolásra kötelezett személyi használatra kiadott anyagokról

Személy neve: AWA SAID IRAK

Anyag megnevezése:

Bekörülési költség/Ft

Pótlás	730 -
Árnyékolás	190 -
Iskolák	120 -
Fűtőanyag	130 -
Építési anyagok	170 -
Építési munkák	110 -
Építési anyagok	80 -
Építési anyagok	50 -
Építési anyagok	30 -
<u>Összesen</u>	<u>1950 -</u>

Száma: 15. M. in. a fűtőanyag
munka: 06.01.01. a fűtőanyag
06.01.01. a fűtőanyag

Összesen: 1950 - Ft

Kerepestarcsa, 1994. június . . . hó . . . nap.

.....
Felügyelő

.....
Anyagkezelő

Idegenrendészeti szállás, az utolsó megszökött „nem adott le semmit.”

A tábor fennmaradó nagyobbik részén – parancsnoki irodaépület, legénységi és tiszti szállás, konyha, étterem, kazánház, dísztribünös alakuló tér -**1995 óta** az enyészet az úr, több száz millió forint értékű épület és berendezés **pusztul**, a kitört ablakokon átviharzik eső és hó, ami még nem tűnt el, az szétfagyott, beázott, korhad, rohad, mállik, rozsdásodik. A tulajdonos: a **Belügy-**

minisztérium a készenléti rendőrség gondnoksága alá helyezte a tábort, az elzárta a villanyt, a gázt, a vizet, a fűtést, s csupán őrző feladatokat látott el. Ezen az állapoton tovább rontott az, hogy a BM Készenléti Ezrede gyakorlóterepnek használva a tábor területét, zajos és látványos kiképzési feladatokat hajtott végre, nem kímélve a már amúgy is lepusztult épületeket, megmaradt berendezéseket, felszerelési tárgyakat, fel nem használt lőszert is szétszórta maga után hagyva.

2011-ben a település végre ingyen **visszakapta** a zárt ingatlan csaknem **10 ezer** négyzetméter alapterületű részét a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.-től, azzal az egy kötelezettséggel, hogy itt kell új elhelyezést biztosítani a ma mostoha körülmények között másutt zsúfolódó Kistarcsai Rendőrségnek. Nagyvonalú elképzelések léteznek a terület egységes városi hasznosítására, beillesztésére a meglehetősen szétesett városképbe, ám a realitás az, hogy noha megannyi elképzelés kering az internálótábor lebontásáról és területének hasznosításáról, a beruházásra helyben se pénz, se konkrét terv, se szakértelem. Az utóbbi vonatkozik arra is, hogy igényes, látogatható emlékmúzeumot akarnak létesíteni majd az internálótábor történetéről, tárgyi és dokumentatív emlékeiről. Feltehetően még évekig marad a jelenlegi lepusztult állapot.

Dr. Ilkei Csaba
tudományos kutató

Ma is tovább pusztuló épületek

II. Fejezet

A proletárdiktatúra korlátlan jogi hatalma, az osztálybíraskodás önkénye, megtorlás és bosszú

1954. február 18-án **Gerő (Singer) Ernő** (1898-1980), a Politikai Bizottság tagja, belügyminiszter, volt NKVD-tiszt felkeresi a Szovjetunió budapesti nagykövetét: **J.D. Kiszeljovot**, hogy beszámoljon neki a belügyminisztersége kezdete (1953. június 4) óta eltelt nyolc hónap eredményeiről, köztük az 1953 nyarán az internálótáborok felszámolásáról és a szabadításokról hozott amnesztia rendelet végrehajtásáról. Egyebek között a következőket jelenti:

"El kell mondanom, hogy rendet teremtettünk az emberek között és a BM tevékenysége alapján megfelel a törvényesség és a szocialista jogrend követelményeinek. Természetesen a visszaesést nem lehet teljességgel kizárni, különösen a központtól távol, vidéken, mivel az effajta módszerek, a törvényesség megsértése túlságosan sokáig érvényesült a gyakorlatban. Péter Gábor túlságosan sokáig uralkodott a BM-ben, s emiatt nagyon sok a homályos ügy, sok olyan ember ül a börtönben, akinek bűnössége egyszerűen megállapíthatatlan azért, mert az ÁVH-ban Péter vezetése alatt olyan alapvetően hibás gyakorlat érvényesült, hogy az igazság vagy bűnösség megállapításával egyáltalán nem foglalkoztak."

A meghurcoltakból kivert beismerő vallomás

Egy felmenthetetlen, vétkes farizeus saját felelősségét elhárító hazug mondatok ezek. Sem törvényesség, sem jogrend, sem a központtól távol, sem a központban. Továbbra is uralkodik a **Visinszkij féle** elmélet: a meghurcoltból kivert **beismerő**

Gerő Ernő

vallomás perdöntő ügyész és bíró számára egyaránt. Ha mégsem vallja azt, amit a párt és a nyomozó hallani akar, akkor behozzák családtagjait és azokon állnak bosszút. De bárki, bármikor, bárhol névtelenül és nyomtalanul eltüntethető. A fűrészgép egyenesen a Dunába löki a feldarabolt holttesteket.

S mitől is lehetne egyszerre ily gyors a változás? 1953 áprilisában még arról szólt a miniszteri parancs-

egyebek között –, hogy:

*"A rendőri szervek vezetői a szocialista törvényesség megszilárdításáról szóló kormányhatározatok ellenére, még mindig liberálisan bírálják el az őrizetesek és a dolgozók **bántalmazását**." "A rendőrség sok dolgozója még mindig annak az elvnek alapján dolgozik, mely szerint **'előbb őrizetbe kell venni és aztán tisztázni a körülményeket'**, holott éppen fordítva **'először a körülményeket kell tisztázni és csak azután lehet őrizetbe venni'**. Komolyan kell foglalkozni a szocialista törvényesség megszilárdításával és fel kell számolni a rendőrség egyes dolgozói részéről a dolgozókkal és az*

örizetessekkel szemben megnyilvánuló önkényeskedéseket."

Túl közel még az az idő, amikor például **Kádár János** belügyminiszter javaslatára **Péter Gábor** felállított egy gyorsan mozgó különleges ávéhás csoportot a renitenskedő **kulákok megverésére**, méghozzá az új ávéhás egyenruhában.

Kádár János

"Van olyan falu – mondta Kádár –, ahol kifejezetten kulák burzsoá diktatúra van. Ezért kell ezeken a helyeken különleges szervek segítségével, különleges módszerekkel beavatkozni. El kell

érni, hogy a kulák reszkessen, a szegény örüljön, ha meglátja az új egyenruhát... a mi hatalmunk igazságos és azért nincs szükségünk arra, hogy ezt a fellépésünket ilyen értelemben konspiráljuk... azt mi nem bánjuk, ha az emberek beszélnek róla... az akcióba mindenkor vonjuk bele a helyi rendőrség vezetőjét és mindenkor vegyen részt a helyi őr minden tagja."

Az ÁVH az 1953-as amnesztia után fokozta a letartóztatásokat, újabb népellenes rétegeket talált az osztályellenség soraiban, s 1955 szeptemberére már megint 35.783 személy volt a börtönökben, internálótáborokban és a kényszermunkahelyeken .

Gerő Ernő volt az, aki tán a legkevésbé lelkesedett a párt Központi Vezetősége 1953 júniusi határozatának teljes körű végrehajtásáért. **Nagy Imre** miniszterelnök július 4-i programbeszédéből értesült először a közvélemény az amnesztia elrendeléséről, az internálótáborok feloszlásáról, az internálás intézményének megszüntetéséről, a kitelepítettek kényszerlak-helyhez kötöttségének feloldásáról, a rendőrbíráskodás és a kuláklista felszámolásáról.

Ennek ellenére a végrehajtandó legfontosabb feladatok tekintetében Gerő – aki a Minisztertanács első elnökhelyettese és egyben belügyminiszter – kezében a döntések meghozatala, 1953. július 10-én a következőket írja feljegyzésében **Györe József** belügyminiszter-helyettesnek:

Kulákper 1951-ben: Baráth József 34 holdas gyulaji gazdát 15 évi börtönre és teljes vagyonelkobzásra ítélték

"Gondolkodom az internálás, a kitiltás és a rendőrségi

*felügyelet alá helyezés kérdéséről. Az eddigi tapasztalatok alapján arra a meggyőződésre jutottam, hogy **csak az internálás megszüntetését** kell jogilag biztosítani. Vagyis jogszabályt kell hozni az internálás rendszerének megszüntetéséről."*

Ez azt jelentette, hogy Gerő szeretett volna jogi kiskapukat hagyni. Másnap, július 11-én **Piros Lászlóhoz**, a belügyminiszter első helyetteséhez is utasítást küld kísérelőlevelben:

"...az internáltak közül ki kell válogatni azokat, akiket át kell adni a bíróságnak és el kell ítélni, mert provokátorok, kémek és egyéb olyan bűnösök, akik helytelenül kerültek az internálótáborba, ténylegesen el kell ítélni őket."

Csak hogy nincs idő az alapos és felelősségteljes felülvizsgálati munkához, túl közeli az augusztus 1-i határidő. Tetézi a káoszba hajló, felszínes, kapkodó munkát **Piros László** további sürgetése, amely kiviláglik abból a kézzel írt megjegyzésből, melyet július 3-án csatolt egy irathoz **Dékán István** áv. ezredes, miniszterhelyettesnek:

"Dékán e!

1., Az aug. 1-i határidő a m. befejezésére túlzottan hosszú. Maximális munkát kell végezni, hogy a lehető legrövidebb idő alatt kész legyen. (1-2 hét)

2., A munkába bevonandó gépirók, stb. személyét az elvtársak döntsék el! Szigorúan bizalmas munka, fecse-gés nem lehet.

3., Ha most itt ezrek kihallgatását akarjuk végezni, semmi nem fog kijönni.

4., A "könnyű" embereket kell előre venni, ahol a szabadsulás nem lehet vitás!

53.7.3."

Debye's!

- [illegible]

53.73

A sztahanovista munkaversenyek szellemisége így módon áthatotta a belügyi teendőket is. Jogilag megalapozott, igényes és

lelkiismeretes felülvizsgálati munkát így nem lehetett végezni, emberi sorsokkal nem lehet dobálózni, az előkészítetlenség, az előrelátás hiánya, megannyi, most egyszerre kiütköző korábbi hiba (áttekinthetetlen és hiányos nyilvántartások, eltűnt bizonyítékok, megsemmisített jegyzőkönyvek, dossziék, stb.) lehetetlenné tette az ügyek megnyugtató lezárását, s további törvénysértésekhez vezetett. (Ezekről majd később részletesen.)

De még ezek előtt egy lényeges körülményről. Arról, hogy **Gerőnek**, a Moszkvához mindenkor hű NKVD-tisztnek **sikerült átmenteni** az államvédelmi diktatúra felső vezetőinek meghatározó körét az ÁVH és a Belügyminisztérium egyesítésekor.

Az új BM-be átmentett államvédelmi főtisztek

Az új **egységes Belügyminisztérium** – benne az **I.(államvédelmi) Főcsoportfőnökséggel** – szervezeti felépítését Gerő Ernő terjesztette az MDP Politikai Bizottsága elé 1953. július 15-én. (Az átszervezés előtt a Belügyminisztériumban 3008 fő dolgozott, míg az ÁVH teljes létszáma 5751 fő volt. Az előterjesztés 4550 fős létszám elfogadását javasolta, de ebben még nem szerepelt a Határőrség kétezer fős állománya.) A Belügyminisztérium új vezetőire és a BM Kollégiumának tagjaira tett személyi javaslatokat a PB elfogadta. Az új osztályvezetők többsége, a Kollégium 10 tagjából pedig 8, államvédelmi rendfokozattal rendelkező ismert főtiszt és tábornok volt. Feddhetetlenségükhöz, erkölcsi alkalmasságukhoz nem férhetett kétség a párt értékrendje szerint, valamennyien a törvényesség kipróbált és megbízható híveinek bizonyultak, olyannyira, hogy ezzel kapcsolatban még csak kérdés sem merülhetett fel a Politikai Bizottság ülésén. Ne sajnáljuk sem a helyet, sem az időt megnevezésükhöz. Lássuk: **kikkel ment az ország 1956. október 23 felé.**

Az MDP PB 1953. július 15-én a BM következő vezetőinek szavazott bizalmat:

Kutika Károly, országos rendőrfőkapitány-helyettes /előtte az ÁVH Katonai Főosztály vezetője;

Kiss István, BM Adminisztrációs és Gazdasági Osztály vezetője/előtte a Légoltalmi Főosztály vezetője;

Jamrich Mihály, Kormányőrségi Osztály vezetője /előtte a Pártbiztosítási Osztály vezetője;

Kőrösi György, a Határőrség és Belső Karhatalom Politikai Csoportfőnökség vezetője /előtte a Határőrség Politikai Csoportfőnöke;

Tárnok János, BM Operatív Technikai Osztály vezetője /előtte a Szabotázs Elhárító Osztály helyettes vezetője;

Rajnai (Reich) Sándor, BM Személyzeti Főosztály Belügyi Tanulmányi Osztály vezetője;

Gazdik Gyula, BM Hírszerző Osztály vezetője /előtte a Szabotázs Elhárító Osztály vezetője;

Jamrich József, BM Különleges Osztály vezetője /előtte az Operatív Technikai Főosztály vezetője;

Gyólai Mihály, BM Légoltalmi Parancsnokság vezetője /előtte a Légoltalmi Főosztály helyettes vezetője;

Garasin Rudolf, BM Börtönügyi Osztály vezetője /előtte a Büntetés-végrehajtási Főosztály vezetője;

Lőke Gyula, BM Állami Titkos Ügykezelés és Rejtjelező Osztály vezetője /előtte a Börtönügyi Osztály vezetője;

Ács Ferenc, BM Személyzeti Főosztály vezetője /előtte az MDP Budapesti PB Párt-és Tömegszervezeti Osztály vezetője;

Tatai (Truckenbrud) József, a KEOKH vezetője /előtte az Útlevel Osztály és a KEOKH vezetője;

Dobroka János, BM Környezetelő és Lefigyelő Osztály vezetője /előtte az ÁVH Titkárság vezetője;

Valencsák János, a Határőrség és Belső Karhatalom parancsnoka /előtte a 27. lövészhadosztály parancsnoka;

Orbán Miklós, a Határőrség és a Belső Karhatalom törzsparancsnoka /előtte a SZU-ban végzett másfél éves különleges tanfolyamot;

Varga János, BM Cenzura Osztály vezetője;

Rajki Sándor, BM Titkárság vezetője /előtte a Tájékoztatási Osztály vezetője;

Balácsi Béla, BM Vizsgálati Főosztály vezetője /előtte a Vizsgálati és Kémelhárítási Osztály vezetője;

Zsidi Gyula, BM Közlekedés és Híradás-elhárítási Osztály vezetője /előtte a Vizsgálati Főosztály vezetője;

A Minisztertanács 1953. július 31-én fogadta el a Gerő Ernő belügyminiszter által beterjesztett javaslatot a **BM Kollégium** tagjaira, amely megegyezett a PB 1953. július 22-i határozatában jóváhagyottal.

A Belügyminisztérium Kollégiumának tagjai:

Piros László áv. vezérőrnagy, a miniszter első helyettese;

Dékán István, áv. ezredes, miniszterhelyettes;

Györe József, miniszterhelyettes;

Ács Ferenc áv. ezredes, a BM Személyzeti Főosztály vezetője;

Valencsák János, áv. ezredes, a Határőrség és Belső Karhatalom parancsnoka;

Berecz Béla vezérőrnagy, az Anyagi és Technikai Főosztály vezetője;

Kucsera László áv. alezredes, a Kémelhárító Osztály vezetője;

Gazdik Gyula, áv. alezredes, a Hírszerző Osztály vezetője;

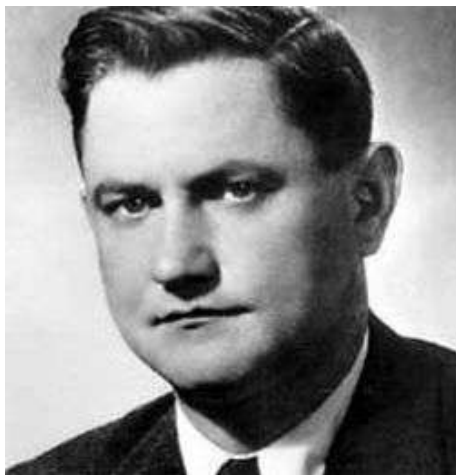
Balázsi Béla, áv. őrnagy, a Vizsgálati Főosztály vezetője;

Pócze Tibor vezérőrnagy, Országos Rendőrfőkapitány.

Az 1953 nyarán történt amnesztia következtében országszerte nőtt a bűncselekmények száma, romlott a közbiztonság, de nem javult a törvényesség helyzete sem a belügyi munkában, maradt a koncepciós vallomások felvétele, a fizikai és lelki kényszerítő eszközök alkalmazása. Pedig szeptemberben átszervezték a legkritikusabb területet: a Vizsgálati Főosztályt, a 010.sz. parancs és a hozzá kapcsolódó „Alapelvek” részletesen szabályozták az őrizetbe vételek, letartóztatások és házkutatások végrehajtásának rendjét az államvédelmi szerveknél.

Gerő Ernő már októberben több figyelmeztető feljegyzést küld a BM vezetőinek az operatív területen kialakult fegyelmi helyzetről:

„...a szocialista törvényességet számos esetben lábbal tiporják... a megyei szerveknél még mindig elterjedt jelenség a dolgozókkal való fennhéjázó, durva, sértő bánásmód, sőt, **az őrizetesek fizikai bántalmazása.**” „A Belügyminisztérium operatív szerveinél (de egyéb szerveknél is) megmutatkozó súlyos fegyelmi helyzet azt mutatja, hogy ezeknél a szerveknél határozott **ellenállás** mutatkozik a Központi Vezetőség júniusi határozatának végrehajtásával és magával a határozattal szemben. Szerintem komoly politikai hiba volna ezt nem látni és az egész ügyet csak elszigetelt fegyelmi kérdés gyanánt kezelni. Véleményem szerint az operatív szerveknél mutatkozó súlyos fegyelmi helyzet, a morális zuhlás esetei, verések, stb. mögött politikailag az húzódik meg, hogy az **államvédelmi tisztek jelentős része még mindig azt képzei, hogy az ország az államvédelem miatt van és nem megfordítva**; hogy ezek az emberek semmibe veszik a KV határozatát, ellenállnak a határozat megvalósításának, ami persze nem mindig jelentkezik a hivatalos hatalommal való **brutális és vadállati visszaélésekben**, de ezek ennek az ellenállásnak szélső esetei.”

Piros László belügyminiszter

[Gerő Ernőnek ezt a szokatlan kritikáját egy év múlva már a nem kívánatos liberális megnyilatkozások közé sorolták. Az MDP

KV Politikai Bizottságának 1954. november 10-i ülésén **Piros László** – aki június 6-án váltotta Gerőt a belügyminiszter posztján – előterjesztését a külső és belső reakció munkájáról és a szükséges tennivalókról a Politikai Bizottság tudomásul vette és határozatában megállapította:

*„A Politikai Bizottság nem kielégítő irányítása következtében a Belügyminisztériumban bizonytalanság keletkezett, amely **liberalizmusra** vezetett. Nem értették meg eléggé az új szakasz politikáját, nem értették meg, hogy az új szakasz nem jelenti az osztályharc feladását, hanem ellenkezőleg, **a harc fokozását jelenti**, csak nem a régi módszerekkel. Helyes munkával az igazi ellenséget kell felderíteni, konkrétumok alapján leleplezni és felelősségre vonni.”*

1955. március 18-án – egy hónappal Nagy Imre miniszterelnök távozása előtt (!) – **Piros László** belügyminiszter országos kommunista aktíva értekezletet tartott a BM vezetőinek. Moszkvai biztatásra, Rákosi politikai visszatérését előkészítve, már nyíltan támadta **Nagy Imrét**:

*„... a jobboldali nézetek pártunkban és államunkban azért váltak ilyen veszélyessé, mert **Nagy Imre** elvtárs beszédeiben és cikkeiben támogatta ezen antimarxista nézeteket, sőt elsősorban ő volt ezeknek a hirdetője... A **jobboldali elhajlás** a mi munkánkban is megtalálható volt és még ma is meglévő veszély. Igaz elvtársak, hogy még a múlt év vége felétől kezdve van bizonyos fejlődés, erősödés az ellenség elleni harcban. De egyrészt ez még csak a kezdet. Másrészt, ha gondosan elemezzük a belügyi államvédelmi szervek 1953 júliusa óta végzett munkáját, önkritikával meg kell állapítani, hogy az ellenség elleni harcban nem voltunk elég következetesek, bátrak, az osztályharcos szellem, a kommunista, **csekista** (CSEKA: az orosz politikai rendőrség jogelődjének rövidítése, – I.Cs.), éberség tompult, gyakran ingadozás,*

liberalizmus, bizonytalanság volt a munkában tapasztalható.”]

Vidám államvédelmi főtisztek 1954-ben a siófoki ÁVH-üdülőben: (Álló sor balról jobbra: Zsidi Gyula ezredes, Farkas Vladimír alezredes, Bradács György alezredes, Jamrich József ezredes, Koncz István.)

A Gerő által 1953 októberében említett „hivatalos hatalommal való brutális és vadállati visszaélésekben” mindennapos része volt az ártatlanul meghurcolt magyar embereknek immáron nyolcadik esztendeje a PRO, az ÁVO és az ÁVH jóvoltából. Idézzük csak fel az eseményeket a méltatlanul elfeledett Berki Mihály segítségével. (Berki: Az Államvédelmi Hatóság, Bp. 1994.)

„Brutális és vadállati visszaélések”

1953 januárjában letartóztatják az ÁVH több véreskezű vezetőjét, köztük van: **Péter Gábor**, (eredeti nevén: Eisenberger Benjámín, 1906. Újfehértó, Meczner Róza, felesége: Simon Jolán), **Décsi Gyula**, **Csapó Andor**, **Dr. Bálint István**, **Károlyi Márton**, **Kovács József**, **Bánkúti Antal**, **Érsek Tibor**, **Szabolcsi Mihály**, **Princz Gyula**, **Vándor Ferenc**, **Komendó János**, **Janikovszky Béla**, **Vajda Tibor**. Örízetbe veszik Péter Gábor feleségét: **Simon Jolánt** és szeretőjét: **Pataki Ferencné** is.

A vádiratot 1953. december 1-én nyújtotta be a Legfőbb Ügyészség a budapesti hadbírósnak. Lapozzunk bele:

„A vizsgálat megállapította, hogy Péter Gábor és a vezetése alatt álló bűnszövetkezet tagjai... a felszabadulás első hónapjaitól kezdve a szervezett bűnözés útjára léptek. A bűnöző banda tagjai, vezető beosztásaikkal járó hivatali és szolgálati hatalmuk felhasználásával követtek el bűncselekményeket. A párt és a kormány által az államvédelmi szervek elé kitűzött feladatok végrehajtása helyett az államvédelmi munkában néppellenes irányba fordították el az állami büntetőpolitikát és tudatosan félrevezették a párt és kormány szerveket, lábbal tiporták az állampolgárok jogait, az emberi szabadságjogokat, törvénytelen módszerek meghonosításával, ártatlan emberek bebörtönzésével, aljas és önző személyi igényeik kielégítése érdekében bűnözőkkel szövetkezve fosztogatták a népvagyont, miáltal mérhetetlen károkat okoztak a népgazdaságnak. Péter Gábor és bűntársainak bűncselekményei alkalmasak voltak arra, hogy gyűlöletet ébresszenek a dolgozó népben, az államvédelmi szervekkel szemben.

Péter Gábor

Péter Gábor közvetlenül a felszabadulás után, mint a politikai rendőrség vezetője, többségükben osztályidegen, karrierista és rovott múltú elemeket gyűjtött maga köré vezetőnek. Ezek hajlandók voltak őt mindenben kiszolgálni és bűnös tevékenységét elhallgatni, mert ezzel saját maguk részére jó és könnyű életet biztosítottak.

Rendszeressé vált, hogy minden alap nélkül előállítottak, illetve letartóztattak embereket és akikre bűncselekményt rábizonyítani nem tudtak, évekre internálták. A törvénytelen eszközök alkalmazásában, az előállított, vagy őrizetbe vett személyek verésében, szadista

kínzásukban, valamint alaptalan internálásukban Péter Gábor bűntársai voltak: Kovács József, Princz Gyula, Károlyi Márton, Bánkúti Antal, Tímár István, Décsi Gyula és Vajda Tibor volt államvédelmi vezetők.”

Décsi (Danweber) Gyula (1919, Schrei Teréz, felesége: Bán Judit) volt av. ezredes, majd igazságügyi miniszter) vallomásából:

„...teljesen felelőtlenül, névtelen feljelentésekre történ-

tek őrizetbe vételek. Őrizetbe vettünk becsületes munkásokat, parasztokat azért, mert valamelyik haragosuk azt állította róluk például, hogy látta nyilas karszalaggal. Névtelen feljelentés elég volt ahhoz, hogy nyilasnak nevezett munkásokat betegre verjenek, esetleg agyonverjenek.”

Princz Gyula (1905. Uzsonyi Irma, felesége: Krenner Mária) áv. őrnagy, büntetés-végrehajtási alezredes:

*„Az őrizettest hasra fektettük, zokniját a szájába tömtük, hogy ne tudjon kiáltozni és talpait gumibottal vertük. Amikor a verést rövid időre megszakítottuk, ugráltattuk, hogy a lábai ne dagadjanak meg... Az őrizetesnek a kisujját (a kezén) le kellett szorítani a padlóra és körülötte forogni... A lábujjhegyére kellett állnia a fal mellett, a fal és az őrizetes homloka közé ceruzát tettünk és huzamosabb ideig így kellett állnia. A papok megfenyítésénél áramot vezettünk egy rőzfszekélybe és azt az őrizetesnek meg kellett csókolnia. Egy alkalommal (?) használtunk egy csepegtető berendezést, melyből az őrizetes fejére bizonyos időnként egy csepp víz esett. (Ösi indián kínzás, – I.Cs.) Kb 200 őrizettest bántalmaztam az ÁVH-nál eltöltött szolgálati időm alatt. Az őrizetesek bántalmazását minden esetben **Péter Gábor**, vagy **Décsi Gyula** utasítására hajtottam végre. Azonban Décsi Gyula nem csak Péter Gábor utasítására parancsolta meg nekem, hogy bántalmazzam az őrizetesseket, hanem többször előfordult, hogy amikor az előadók verés alkalmazására vonatkozó javaslatot tettek, azt elfogadta és utasított engem a bántalmazás végrehajtására...”*

Princz Gyula, mint a helybéli verőcsoport vezetője kiemelkedő szerepet töltött be a koholt politikai perek őrizeteseinek embertelen sanyargatásában és brutális bántalmazásában. Ő volt az, aki a legkülönösebb kínzó módszerek és eszközök használatát, a szakszerű bántalmazást meghonosította az ÁVH-nál. Így a

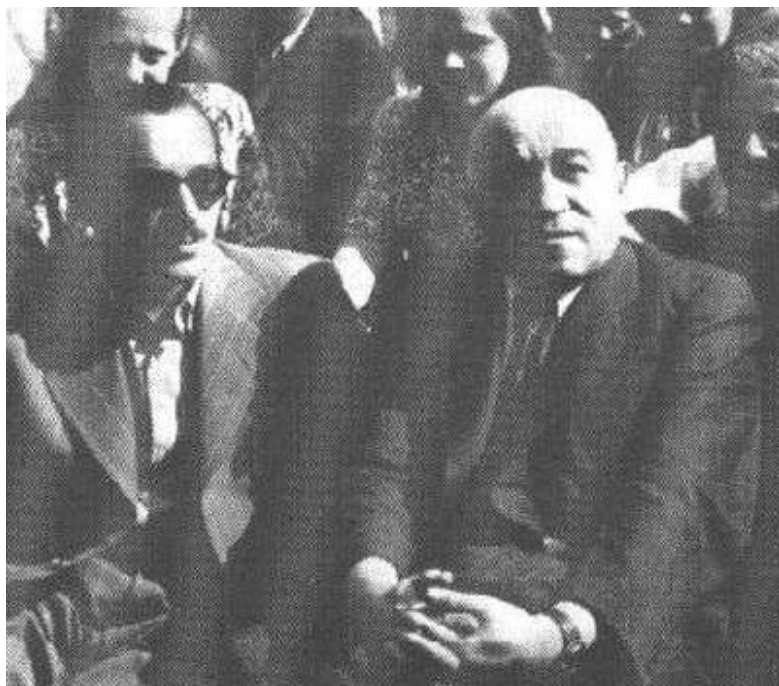
lemeztelenített őrizetek gumibottal való bántalmazása, olykor gúzsbakötéssel egyidejűleg, csuklóztatás, kútasás, békaügetés, áramfejlesztővel való villanyoztatás, heremorzsolás, stb.

Kovács (Schwartz) József (1912. Fischer Karolina, felesége: Würtzberger Szidónia) áv. őrnagy Péter Gábor titkára, személyi biztosítója vakon végrehajtotta főnöke verésekre adott utasításait, anélkül, hogy tudta volna azok célját. Vallomásából:

*„... egyes őrizetek, így például a budapesti osztályon a volt beszékhajtások ügyében, egy-két kérdés után **Péter** parancsot adott a megkínzásukra. Ezek a kínzások a legembertelenebb módszerrel történtek. Az őrizeteket a földre tepertük, gumibottal vertük a talpukat és a heréjüket. Amikor véresek lettek, akkor visszakísértük őket...”*

Gumibotozás, villanyoztatás, heremorzsolás

1952 őszén Csongrádon és a budapesti VII. főosztályon Péter Gábor személyes utasítására **Kovács József** rendkívül durván megkínozta Bálint Lászlót és annak társát: Kenyeres Sándort, továbbá Bálint sógornőjét, vallatott egy rendőr törzsőrmestert, végül két parasztot, akik teljesen jóhiszeműen fuvarozták Bálintékát. Az embertelen kínzásban **Péter Gábor** személyesen és tettelesen is részt vett. A nőket Kovács a földre teperte, szájukat betömte majd gumibottal ütlegelte őket. (Más alkalommal Péter Gábor Bálint László heréjét tűvel szurkálta, majd behozatott egy harapófogót és utasította titkárát, hogy csípje le Bálint László lábujját. A verésben tevékenyen részt vett **Bálint István** áv. orvos ezredes is.)

Péter Gábor és Rákosi Mátyás

1950 novemberében Péter Gábortól Károlyi Márton, Kovács József, Princz Gyula és más államvédelmi beosztottak utasítást kaptak **Szűcs Ernő** őrizetes, Péter Gábor volt helyettese bántalmazására. Károlyi Márton magához hívatta Princz Gyulát, majd Kovács Józsefet, az Izabella utcai fogdában meztelenre vetkőztették Szűcs Ernőt, és felváltva gumibottal addig verték, amíg az kezeik között meghalt. A verést **Károlyi Márton** irányította, – vallotta Kovács. Ugyanakkor Kovács József a Farkas Vladimir elleni vizsgálat során azt vallotta, hogy a Szűcs testvéreket **Farkas Vladimir** verette agyon, aki azt a parancsot adta, hogy a **Szűcs testvéreket** vetkőztessék le és addig üssék, míg ő újra be nem jön... közben Szűcs meghalt. Farkas vallomásából:

„...én a Pétertől kapott utasítást szó szerint mondtam el

Szűcs Ernő és a verést végrehajtották előtt. Verés közben egyszer vagy kétszer kinyitottam az ajtót és egy kicsit benéztem és megkérdeztem Szűcstől, hajlandó-e már beszélni. Ezekben a másodpercekben természetesen nem verték.”

Károlyi erről később így vallott:

*„...**Szűcs Ernő és Szűcs Miklós** kihallgatásának eredménytelensége tudott volt **Rákosi** előtt... egy alkalommal, amikor Farkas Vladimir és én bent voltunk Péter Gábornál, Péter épp letette a kagylót, közölte, hogy Rákosival beszélt, akinek az az utasítása, hogy két napig úgy kell verni a két Szűcsöt, hogy a csontjaik is törjenek össze... Farkas Vladimir és én behívattuk beosztottainkat: Nagy Károlyt, Princzet, Fekete Zsigmondot és egy másik személyt... hozzájuk csatlakozott Kovács József is és ezután **Farkas Vladimir** utasítására kijelölték a szobákat, megkezdték a verést... kb. 20-25 perc múlva szólt valaki, hogy Szűcs Ernő rosszul van, mire Farkas Vladimir leállította a verést és telefonált **Bálint** doktornak... Bálint közölte, hogy a verés folytán Szűcs Ernő meghalt. Ugyanakkor Szűcs Miklóst levitték a fogdába, aki kb. egy negyedóra múlva ott halt meg...”*

(Károlyi Márton áv. alezredes Décsi 1951-es távozása után a vizsgálati osztály vezetője lett, személyesen is részt vett törvénytelen eszközökkel a hamis vallomások kicsikarásában.)

1952 tavaszán Vajda Tibor átkísért Péter Gáborhoz kihallgatásra egy gyanús, UDB ügynöknek vélt őrizettest (UDB: Uprava Derzavne Bezdobnozi, jugoszláv hírszerzés, – I.Cs.) Rövid kihallgatás után Péter Gábor utasította Kovács Józsefet, hogy lássa el a baját. **Kovács József** szadista módon neki esett, elgáncsolta, leteperzte a padlóra, majd elől szétépte alsó és felső nadrágját, a heréjét húzta, csavarta, szorította, gumibottal verte. Az őrizetes elájult, hideg vízzel leöntötték, s **Péter Gábor** az égő cigarettáját az arcába nyomta.

1952 júliusában Vajda Tibor, mint a vizsgálati főosztály helyettes vezetője részt vett Burgiasev György jugoszláv emigráns UDB ügynökgyanús őrizetes bántalmazásában. A verés során Burgisev talpát, tenyerét és veséjét ütötték gumibottal. A bántalmazás közben **Vajda Tibor** az őrizetes fejét többször megütötte. A súlyos bántalmazás következtében Burgisev György rövidesen meghalt.

Farkas Vladimir

Szintén júliusban az operaházi tüzeset miatt őrizetbe vettek egy villanyszerelőt, akit a gyújtogatással gyanúsítottak. **Péter Gábor** és **Kovács József** hallgatta ki, s mivel nem ismert be semmit, megverték. Két nap múlva azonban ki kellett engedni, mert bebizonyosodott, hogy semmi köze a tűzhez.

1950. július 20-án éjfél körül **Péter Gábor** Hatvanból jelentést kívánt tenni távbeszélőn Rákosinak az újhatvani eseményekről. Hujber Józsefné telefonkezelő azonban önhibáján kívül nem tudott közvetlen telefon összeköttetést teremteni Péter és Rákosi között. Egy óra múlva Péter őrizetbe vette Hujbernét, megalázó, durva szavakkal illette, „*Nem vagyok híve a női akasztásnak, de ezt a nőt felakasztatnám!*”- mondotta, majd utasítást adott, hogy Hujberné egy órán belül a Kistarcsai Internálótáborban legyen. Így is történt. Csak 2 év, 2 hónap és 6 nap múlva szabadult, 1953. február 25-én, akkorra derült ki hivatalosan, hogy teljesen ártatlan, s az intézkedés törvénytelen volt.

1950. augusztus 6-án este a Cegléd-Ceglédbercel közötti

országúton **Péter Gábor** minden ok nélkül durva, trágár szavakkal rátámadt Gubicza József rendőr őrnagyra, kijelentve:

„... még mindig tele van a rendőrség a Rajkhoz hasonló csavargókkal. Majd én megmutatom, hogyan kell őket kisöpörni a rendőrségről.”

Ezt követően egy óra múlva Péter őrizetbe vettette Gubiczát, akit az ÁVH épületében öten-hatan gumibottal és puszta kézzel brutálisan összeverték. Veséjét, heréjét és meztelen talpát ütlegették olyannyira, hogy Gubicza több ízben is rosszul lett. Pár nap fogva tartás után **Károlyi Márton – Szűcs Ernő** utasítására – Gubicza őrnagyot internálta. Csak 1953. április 30-án, vagyis 2 év, 8 hónap és 25 nap után szabadult.

1950. június 8-án Lókut községben az ottani vasúti robbantás gyanúja miatt őrizetbe vettek 6-8 parasztfiút és egy papot. Súlyos verések és kínzások után a fiúk „beismerték”, hogy ők a tettesek. Ám közben megállapították azt, amiről Károlyi Márton jelentést is tett Péternek: ezek ártatlanok. Ennek ellenére **Péter Gábor** utasítást adott az őrizeteseik internálására, mert nem akarta a párt előtt feltárni, hogy a tetteseket nem sikerült kézre keríteni. Az internáltak 1951. január 4-én szabadultak.

Dr. Bálint (Schneider) István (1912. Weinberger Erzsébet, felesége: Balla Leonóra) áv. orvos ezredes Péter Gábor egyik legbizalmasabb tanácsadója jelen volt a bántalmazásoknál, véleményt adott a verések lehetséges következményeiről, az őrizetéseket utólagos kezelésben részesítette, de az is előfordult, hogy a verés alatt segített lefogni az őrizettest. A PRO, az ÁVO és az ÁVH állománya részére bizalmas előadás sorozatot tartott például a tompa felületű tárgyak behatolásából eredő sérülésekről, a helytelenül alkalmazott verések káros következményeiről. A vizsgáló tisztek – főként Princz Gyula – tőle tanulták a nyom nélküli, szakszerű bántalmazás technikáját. Bálint ezredes 1949. szeptemberében **Janikovszky Béla** áv. ezredes feleségét Péter Gábor javaslatára zárt intézetbe vitette, ahol 3 hónapot és 8 napot töltött az asszony, noha ez nem volt indokolt. (Janikovszkynét

Princz Gyula kísérté be a Lipót mezei elmeegógyintézetbe.)

Annyit loptak, amennyit csak akartak

Az idézett vádiratban találhatók az ÁVH vezetőinek **anyagi visszaélései** is. „Péter Gábor milliókra menő pazarlást honosított meg az ÁVH-n belül. **Csapó (Czutrin) Andor, Vándor (Weinberger) Ferenc, Komendó János, Érsek (Heisler) Tibor, Máty László, Radnai Pálné, Szabolcsi Mihály, Pataki Ferencné és Péter Gáborné (Simon Jolán)** közreműködésével. Az 1953. szeptember 30-i szakértői jelentés szerint a kárt nem lehetett felmérni.”

Csapó (Czutrin) Andor (1901. Spitz Jolán, felesége: Sterin Margit) áv. alezredes (akit 1927-ben a debreceni királyi törvényszék sikkasztás miatt 4 évi börtönre ítélt, de ennek ellenére Péter Gábor mégis rá bízta a PRO, az ÁVO és az ÁVH gazdasági ügyeit) mondotta 1954-ben:

*„...Az általam ellopott nagy összegű pénzeket és értékeket **nem tudom felsorolni, mert 1945-től annyi pénz állt rendelkezésemre, amennyit csak akartam.** Soha sem tudtam, hogy mennyi pénzem van. Amikor elfogyott, benyúltam a pénztárba, kivettem tíz, vagy százezer forintot. A magamra elköltött összegeket sohasem tudtam elválasztani a Péter Gáborra és barátnőjére fordított összegektől. Állandóan volt nálam több ezer forint és abból fizettem Péter Gábor kiadásait, s az enyémet is.”*

Csapó fényűző módon rendeztetett be magának egy lakást állami pénzből, megajándékozta rokonait és ismerőseit, Sipos Ferenc volt bankigazgató barátjának – akivel 1927-ben sikkasztott – újonnan kifestett lakást juttatott, s ellátta szeretőjét: Faludinét is.

Komendó és Máty közösen fosztogatta az ÁVH Mexikói úti raktárát, **Vajda Tibor**, mint vizsgálati főosztályvezető-helyettes 1951-től az őrizetesei házkutatáskor lefoglalt tárgyaiból vett magához, míg **Károlyi Márton** vizsgálati főosztályvezető a letéti

tárgyakat dézsmálta, különös érdeklődéssel az arany és ékszer iránt. (Károlyi bevallotta, hogy Kádár János lakásáról **Farkas Vladimir** kezdeményezésére bizony elhoztak néhány értéket...)

Bánkúti (Buvroszki) Antal (1914. Dienes Erzsébet, felesége: Karl Ilona) áv. százados Princz Gyulával vitt el az ÁVH által zárolt lakásokból pénzt, ruhát és különböző értéktárgyakat.

Dr. Tímár (Schwartz) István (1913. Tuchmann Regina, felesége: Halász Stefánia) áv. ezredes, Péter Gábor egyik helyettese, majd az Igazságügyi Minisztérium főosztályvezetője 1946-tól bűnös kapcsolatban állt Létai Imre tőkéssel, akitől havi 5 ezer forintot kapott, amiért Tímár „elnézte”, illetve biztosította neki a Trans-Európa gazdasági társaság zavartalan működését. Tímár egyénileg is foglalkozott útlevél árusítással, 1947-48-ban nyolc tőkéseknek személyesen adott útlevelet 30-30 ezer forintért.

Péter Gáborné Simon Jolán (1907. Goldner Róza) pártalkalmazottként Rákosi titkárnője) luxus igényeire több száz ezer forintot költött Csapó Andor. Ugyanezt tette Patakinéval kapcsolatban is. 1952-ben raktárra történő vásárlásakor kifizettek 3 382 726 forintot. A különböző módon elpazarolt és elsikkasztott pénz 1951. december 29-től 1952. december 25-ig: 7 819 573 forint.

Reiter Sándor és **Szamosi Imre**, mint felhajtók több mint 300 tőkést és más ellenséges elemet szöktettek ki. Az útlevelekért kb. 18 millió forintot, nagy mennyiségű aranytárgyat és valutát, ingatlanokat, lakásberendezési és értéktárgyakat kapott az ÁVH.

Décsi Gyula is adott útleveleket 1949 tavaszán négy személynek. Az ÁVH vezetői úgy is megkárosították a magyar államot, hogy bizalmas és a múlt eseményeit tartalmazó fontos, igen értékes iratokat loptak el. Például: **Dr. Tímár** ellopta és hazavitte Szálasi Ferenc börtönnaplóját, Vinkelmann SS-tábornok háborús feljegyzéseit, s Baki László emlékiratait.

Az ügyész a vádbeszédben elmondta, hogy **Péter Gábor** soha nem dolgozott, tanult egy szakmát (szabó volt), de azt sohasem gyakorolta, a rokonai támogatták és a felesége tartotta el. **Patakiné** a nős Péter Gábor kedvéért hagyta ott becsületes férjét és így harárcsolt, csak Pétert szolgálta. **Csapóról** az ügyész azt mondta, hogy hétpróbás bűnöző, **Tímár Istvánról**, hogy éveken

át korrupciós mocsárban élt, **Décsi Gyuláról** azt, hogy részes a törvénytelenések meghonosításában, féktelen karrierista. **Bálint István** szentesítette a bántalmazásokat, **Vándor Ferenc** orvosnak adta ki magát a deportálás alatt.

A Katonai Felsőbíróság 1954. január 15-én tárgyalta az ügyet. Elnök: Ledényi Ferenc alezredes. Bírók: Sárközi Endre százados, Nagy Sándor őrnagy. Ülnökök: Nógrádi Sándor altábornagy (!) és Révész Géza altábornagy (!). Jegyző: Nagy Miklós főhadnagy.

Péter Gábort hűtlenség, hatalommal való visszaélés, népelelmes bűntettek, halált okozó súlyos testi sértések elkövetéséért életfogytiglani, 17 társát pedig 2 évtől életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1957-ben a Legfelsőbb Bíróság Katonai Tanácsa újra tárgyalta a volt ÁVH-s tisztek és főtisztek ügyét, Péter Gábort 14 évre, társait 2-9 évre ítélték. 1959-ben – Kádár János és a Politikai Bizottság döntése nyomán – Péter Gábor egyéni kegyelemmel **szabadult**. 1993. január 23-án hunyt el Budapesten.

Két illegális röplap a zsidósághoz

A meggyötört, megalázott és kiszolgáltatott magyar társadalom már korábban erkölcsi ítéletet mondott a gátlástalan és könyörtelen gyilkosok felett, akik 1945-ben jelentek meg a diktatúra egyenruhájába bújva. De a „felszabadult” magyar emberek akkor még csak kértek és figyelmeztettek. Erről tanúskodik **két röplap** is, melynek szerzőit halálra kerestette Péter Gábor, ám nem találta meg. Az első röplap „**Őszinte magyar szó a zsidósághoz**” címmel és „A magyar nép” aláírással, a második „**Illegális röplap**” cím alatt a „*Kommunista Magyarok Szövetsége*” aláírással jelent meg.

„Őszinte magyar szó a zsidósághoz!

Az igazi demokrácia fokmérője a szabaddá tett gondolatmozgás, de ez a demokráciának álcázott önkényuralom, amely a Ti mindenhatóságotokat testesíti

meg, nem bírja a szabad kritika napfényét, s ez a körülmény kényszerít arra, hogy egyelőre a 'hátatok mögül' intézzük e néhány őszinte szót hozzászólások... van egy olyan kérdés is, amely már-már általános néplázadás kirobbanásáig feszíti a közhangulatot, ez pedig a zsidókérdés...Ti, akik úgy néztek fel ötezer éves bölcseségekre, mint Napoleon a piramisokra, csodálatos érzéketlenséggel nem akarjátok észrevenni az antiszemitizmusnak önmagatokban rejlő okait. Bámulatosan kerületek az önmagatokkal való szembenézést, a legszerényebb önvizsgálatra sem vagytok hajlamosak, helyette azt mondjátok, hogy elvadult, elállatiasodott faj vagyunk, gyógyíthatatlan barbárok, akik még nem értünk meg a demokrácia áldásaira.

Ha körülnéztek a világban, azt kell látnotok, hogy mindenütt baj van veletek, de az önismeret bátorsága nem tartozik az erényeitek közé. Mert mi történt?

Amikor megtértetek rettenetes sorsotok völgyeiből, legkisebb jelét sem mutattátok, hogy kálváriátok egyben a magába szállás iskolája lett volna. Szenvedésetek pokla belső újjászületésetek forrása kellett volna legyen, új szövetségkötés annak a népnek a fájdalmas sorsával, amelynek közösségében élni visszatértetek. És mit tettetek?

Ahelyett, hogy megkerestétek volna annak a magyarságnak a kezét, amelyet a fasiszta bestializmus szintén a szakadékba taszított, megrohamoztátok, s hallatlan politikai korlátoltsággal úgyszólván kizárólagos birtokotokba vettétek az országot. A zsarnokságok történetében egyedülálló színjátékot varázsoltatok elő, Ti, alig kétszázzezernyi jövevény kisebbség, uralmatok alá törtétek a kilencmilliónyi magyar őslakosságot. Megszálltátok az egész államhatalmat, s ahonnan a leglázább visszaélést gyakoroljátok, mindenekelőtt a

politikai rendészetet vették birtokotokba. Az itt összesereglett s rendőrtisztekké transzformálódott derék borügynökök, bárzongoristák s hasonszőrűek tartják rettegésben a magyarságot. Bátor hatalomvágy és uniformisláz ejtett rabságba benneteket, s nemcsak a sarki fűszeres kötött sarkantyút, de még bölcs rabbitok is szerzett egy tábornoki uniformist. Csodálkoztok hát, hogy antiszemitizmus van?

S akinek rendőr ezredesi gúnya nem jutott, azok rávetették magukat e szerencsétlen ország gazdasági életére. Bámulatos gyorsan újjáépítették magatokat. Ördögös gyorsasággal kisajátítottátok a legjobb lakásokat, ami jobb falat akad még az országban, az a ti asztalotokra varázsolódik, ami arany, valuta, érték maradt még az országban, az mind a ti kezetekben halmozódik fel. Kihívó cinizmussal mentek el a magyar nép nyomora mellett, s azt mondjátok, hogy sokat szenvedtetek és jussotok van a farsanghoz, egy kis jóvátételhez. Arra nem gondoltok, hogy a harcterekre hurcolt magyarok százezrei pusztultak el, s arra sem gondoltok, hogy hány magyar hazafit gyötörtek halálra nyilasok, akik közül nem egy éppen a Ti védelmekben áldozta életét... nézzétek az utcákon kolduló hadifoglyokat, rokkantjainkat és nézzétek éhes-rongyos egész népünket. Ők viselték és nem Ti e háború minden idegtépő böjtjét. De mi nem panaszkodhatunk, mert ma csak a Ti fájdalmatok a divat. És csodálkoztok, hogy van antiszemitizmus?

Azt mondjátok, hogy a demokráciát véditek? De ez csak általános képmutatás, mert valójában a demokrácia, s a vele járó szociális fejlődés nem a Ti ügyetek. Ti az elmúlt liberális világban mérhetetlenül meggazdagodtatok... bízátkok a demokrácia védelmét a múlt rendszerben általatok is kihasználta munkás és paraszt tömegekre.

A magyarság józan többsége nem akar több Orgoványt és Kunmadarast. Keressük veletek a békés együttélést, vagy ha ez nem megy, a békés elválás útjait... Egyetlen realitás, hogy ...itt kell élnetek. De oly iszonytatóan provokatív a magatartásotok, hogy ha gyorsan és önként nem csináltok egy alapos visszavonulást, megfélemltetlen tömegfelkelésbe kergetitek az országot...

Nektek kell elindítanotok a tisztulás folyamatát.

Ezt üzeni nektek

A magyar nép!"

A második röplap:

„Illegális röplap”

Magyarok! Kommunisták! Elvtársak!

Hazánk válságos sorsa, kátyúba jutott demokráciánk, s mindenekelőtt a letaszított bűnös rendszer feléledésének veszélye új szabadságharcra hív benneteket. A szövetségesek, s elsősorban a szovjet népek dicsőséges harcai elsöpörték a Horthy rendszert, s a nyilas hobbantak betyárvilágát, de a magyar élet szabadabb lélegzétvétele mégis illúzióvá vált, mert a felszámolt népnyzó múlt nyomában új zsarnokság született.

Kiosztottuk a földet, a nép kezébe adtuk a törvényhozó hatalmat, megvalósítottuk az állami élet legfejlettebb formáját: a köztársaságot, de a magyarság lelkét a demokrácia e nagy ajándékai mellett mégsem a szabadság fölött érzett természetes öröm, hanem a keserű kiábrándulás, s a szorongató bizonytalanság érzetei töltik be. A végzetes hiba akkor történt, amikor a felszabadítás pillanatában a magyarság letargiája lehetővé tette, hogy a bosszúszomjas zsidóság a maga

mindenható politikai és gazdasági hatalmát beépíthesse a demokrácia épületébe.

Kizárólagos monopóliumként kezükbe vették a rendőri hatalmat, fasisztának bélyegezték és elhurcolnak mindenkit, aki a legenyhébb formában is tiltakozik üzelmek ellen. Úgy megszállták a közhatalom minden pozícióját, annyira úrrá lettek az egész államgépvezetésen, mintha nekünk magyaroknak már semmi közünk nem volna ehhez az országhoz.

Kommunista Magyarok! Elvtársak!

A zsidóság minden józan ész és minden demokratikus elvet megcsúfoló hatalmi örölete veszéllyel fenyegeti a keserves áldozatokkal megszerzett demokráciánkat! Ahelyett, hogy a megértést megegyezés útján keresték volna a túlnyomó többségben nemcsak demokratikus, de mélyebb szociális átalakulás után is vágyódó magyarsággal, amely éppen úgy szenvedettje a fasiszta gazemberek rémuralmának, miként ők, nekiestek, hogy bosszújukat töltsék és sérelmeikre jóvátételként önmagukat felülmúló szenvedéllyel fogtak a harácsoláshoz. Nem elég, hogy egész gazdasági életünk prédájukká lett, de elvakult mohóságukban még a külföldi ajándékokat sem átallják elhalászni a meztelen és fakírrá aszott munkásaládok előtt.

Ezzel nemcsak azt idézték elő, hogy az antiszemitizmus általános közhangulat lett, hanem lerombolták a hitelét a demokráciának is, amelyben a magyarság a zsidóuralom táptalaját látja. A reakció éppen a zsidók politikai és gazdasági terrorjából meríti leghatásosabb érveit. Így a zsidó magatartás által kiváltott közhangulat döntő jelentőségű a munkásság jövő sorsa szempontjából is. A közelgő békével kivonuló szovjet csapatok már nem lehetnek a magyar demokrácia közvetlen védelmezői, s

ez a fordulat azzal a veszéllyel fenyeget, hogy az antiszemitizmus álarcában előlopakodnak a régi munkásnyúzó rendszer urai, s akkor befellegzik itt minden demokratikus és szociális fejlődésnek.

Mi kommunisták, magyarok nem nézhetjük tétlenül a szükségszerűen elkövetkező fejleményeket. A zsidóság a maga uralmát a magyar munkás szervezetekre támaszkodva gyakorolja. A zsidó kérdés tehát a magyar demokrácia, a magyar munkásosztály jövőjének kérdése is. E kérdés megoldásában nemcsak távol tartottuk magunktól minden terrorisztikus lépést, hanem ellene is szegülünk minden ilyen kísérletnek, ami csak a magyar munkásság becsületét, demokratikus gondolkodását bélyegezné meg. A kérdés megoldásának reális útjai vannak: minden élősdiséget kizáró drákói gazdasági rendszabályok, vagy ha a zsidóságnak jobban tetszik az Egyesült Nemzeteken keresztül megoldott kitelepítése saját hazájába. Tudjuk, vannak a dolgozó magyarsághoz hasonló életsorsú becsületes termelőmunkából élő zsidók is, ezekkel szívesen dolgozunk együtt.

Ami pedig politikai egyeduralmukat illeti, itt a tisztulást nekünk kommunista magyaroknak kell elindítanunk, mert nem minden ok nélkül bennünket tart az ország közvéleménye a zsidó uralom első számú kiszolgálóinak. S a fordulat, amely véget vet zsarnokságaiknak, egyszerre fog bennünket is sújtani. El kell tehát választanunk a Kommunista Pártot a zsidóságtól, hogy megmenthessük a dolgozók hatalmas politikai szervezetét a felbomlástól.

Kommunista Magyarok! Elvtársak!

A kommunista magyarok pártjának hazánk szocialista építése terén történelmi hivatása van. Fennmaradásától függ, hogy ne sülyedhessünk vissza a múltba, hogy

tovább haladjunk a szociális fejlődés útján. A megtisztult és megújódott párt nem lesz többé idegen a magyar nép előtt, mert az ország elsőprő többsége az egész demokrácia, s a gyökeres szociális haladás mellett van. De a haladás vezetésében történelmi hivatását a párt csak úgy teljesítheti, ha magyar talajba gyökeresítik, ha nemzeti érdekeink bátor harcosává tesszük, ha keresztülvisszük, hogy a mostani vezetők helyét a párt legfelső és legalsó szervezeteiben mindenütt a magyar kommunista munkásság és értelmiség elitje foglalja el.

Ránk magyar kommunistákra felmérhetetlen jelentőségű küldetés vár. Nekünk kell visszaadni az ország lelki egyensúlyát, nekünk kell az állatian elfajult ragadozó ösztönök helyébe tennünk az egymásért való becsületes munka akarátát. Bosszú, gyűlölet, terror nélküli társadalom eléréséért kell harcolnunk, mert csak ez lehet a mi eszméink hódító útja, csak így remélhetjük, hogy soraink megsűrűsödnek, csak így biztosíthatjuk, hogy a munkásság szava egybeforrva a milliós paraszti szegénységgel progresszív értelmiséggel, döntő és megbecsült lesz szerencsétlen hazánk jövő sorsának alapításában.

Kommunista Magyarok! Elérkezett a cselekvés órája! Követeljétek, hogy magyar kommunisták vegyék át a szervezetek vezetését! Rajtatok áll, hogy megsemmisült-e a kommunista párt, avagy az egész magyar élet áldásos fejlődésének világító tornya lesz.

Éljen a megújódott Magyar Kommunista Párt! Éljen a munkások, parasztok, értelmiségiek közös, válvettett munkájával újjászülető szociális Magyarország!

Szabadság!

Magyar Kommunisták Szövetsége!”

„Innen szabadulni sohasem lehet. Itt kell rohadni!”

Mindezek után lépünk be az internálótáborok kapuin az egykor volt hétköznapiak valóságának megismerésére. Mert a valóság ideológiai igényeknek megfelelő átalakítása osztályharcos szemlélettel tovább folyt, az ideológiai politika végrehajtása az állami terror eszközeivel az állambiztonsági szervek napi feladata lett, s ezt a tevékenységet az állami funkciók körébe kellett emelni, szentesítve és megkövetelve azt az országgyűlés által meghozott törvényekben..

1953. július 16.

Az internáltak összlétszáma: 5.005 fő

Közülik:

internált: 2.687

volt hadifogoly. 2.318

Internálási indokok szerinti megoszlás:

Jobboldali szoc.dem.: 294

Trockista: 27

Pap: 46

Jugoszláv kémgyanús: 57

Amerikai kémgyanús: 72

Angol kémgyanús: 43

Francia kémgyanús: 14

Egyéb kémgyanús: 153

Magyar Harcosok Bajt. Köz.: 3

Tilt. határátlép. és embercsemp.: 358

Szervezkedés: 206

Szabotázs: 30

Fegyverrejtegetés: 24

Besúgó: 63

Egyéb háborús bűnös: 131

Dem. ellenes izgatás: 385

Gazd. bűntettek: 137
ÁVH. áruló ügynök: 71
Büntetésük letöltése óta int.: 366
Egyéb bűncselekmények: 207

Az internáltak szociális megoszlása:

Munkás: 499
Kis és középparaszt: 134
Műszaki értelmiség: 117
Értelmiségi, tisztviselő: 538
Tudós, pedagógus: 59
Alkalmazott, vasutas, tűzoltó, stb.: 156
Kisiparos, kiskereskedő: 183
Kulák: 205
Pap és egyházi személy: 65
Tőkés, földbirtokos, arisztokrata: 76
Volt horthysta katonatiszt: 138
Volt horthysta törzstiszt: 97
Csendőr: 51
Csendőr tiszt: 20
Horthysta csendőr és rendőr nyomozó: 42
Horthysta rendőr: 11
Horthysta rendőrtiszt: 14
Volt ÁVH-s: 81
Külföldi állampolgár: 201

Internált külföldi állampolgárok megoszlása:

Jugoszláv: 139
Amerikai: 1
Görög: 19
Francia: 2
Olasz: 3
Belga: 1
Szovjet: 1
Kelet-német: 6

Csehszlovák: 5

Román: 5

Osztrák: 19

A volt hadifoglyok megoszlása állampolgárság szerint:

Magyar: 1.119

Román: 19

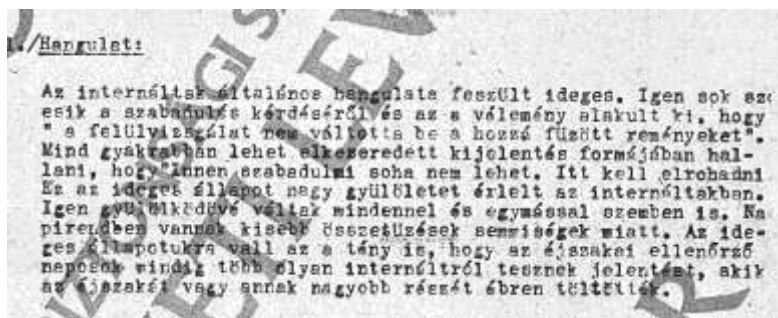
Osztrák: 39

Jugoszláv: 117

Nyugat-német: 1.024

1953 június-júliusában „*az internáltak általános hangulata feszült, ideges.*” – ahogy ezt június 19-én megállapítja a kistarcsai tábor napi jelentésében Urbán Rezső áv. százados. (A napi jelentéseket a tábor parancsnoka és operatív csoportvezetője írja az ÁVH VI/2. Börtönügyi Osztálya VI. Operatív Alosztályának.)

„Igen sok szó esik a szabadulás kérdéséről és az a vélemény alakult ki, hogy a felülvizsgálat nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Mind gyakrabban lehet elkeseredett kijelentések formájában hallani, hogy 'Innen szabadulni soha nem lehet. Itt kell elrohadni!' Ez az ideges állapot nagy gyűlöletet érlelt az internáltakban. Igen gyűlölködővé váltak mindennel és egymással szemben is. Napirenden vannak kisebb összetűzések semmiségek miatt. Az ideges állapotokra vall az a tény is, hogy az éjszakai ellenőrzések mindig több olyan internáltról tesznek jelentést, akik az éjszakát vagy annak nagyobb részét ébren töltötték.”

„Innen szabadulni soha nem lehet. Itt kell elrohadni!”

Az „Innen szabadulni sohasem lehet. Itt kell rohadni!”

véleménynek – mint már ezt az I. részben említettem – az az Európában példátlan gyakorlat a meghatározó alapja, hogy **ha az elítélt letöltötte börtönbüntetését, az államvédelem visszakérhette az internálótáborba és fogva tarthatta, ameddig csak akarta.** Az amnesztia rendelet megjelenése után tarthatatlanná válik a gyakorlat, de csak 1953. szeptember 5-én kéri a BM. XI. osztályát Lőke Gyula áv. alezredes osztályvezető a helyzet rendezésére:

„Az internálás rendszerének megszüntetése előtt az a rendszer volt kialakulva, hogy a politikai ügyekben elítélt személyeket a szabadulásuk előtt 1 hónappal a börtön visszajelentette a vizsgálati főosztálynak, a megyei osztálynak a szabadulás utáni intézkedés megtétele céljából. A büntetésüket letöltött személyek közül az olyanokat, akiknek szabadon engedése állambiztonsági okokból veszélyes volt – kémek, külföldi állampolgárok és általában olyan személyeknél, akiknél társadalmi veszélyesség állott fenn – a vizsgálati főosztály, s a megyei osztályok visszakisértették és felsőbb döntés alapján az ilyen veszélyes elemek internálva lettek.

Az internálás rendszerének megszűnése után, ezekkel a személyekkel ilyen módon eljárni nem lehet és mivel még

nincs kialakulva helyes, egységes gyakorlat a jelen viszonyokra..., ezeknek ügyében sürgős intézkedés szükséges...”

Az internálás rendszerének megszüntetése előtt az a rendszer volt kialakulva, hogy a politikai ügyekben elítélt személyeket a szabadulásuk előtt 1 hónappal a börtön visszaszájeltette a vizsgálati főosztálynak, a megyei osztályoknak szabadulás utáni intézkedés megtétele céljából. A büntetésüket letöltött személyek közül az olyanokat, akiknek szabadonengedése állambiztonsági okokból veszélyes volt kármely külföldi állampolgárok és általában olyan személyeknél, akiknél társadalmi veszélyesség állott fenn, vizsgálati főosztály, a megyei osztályok visszakísértették és felsőbb döntés alapján az ilyen veszélyes elemek internálva lettek.

Az internálás rendszerének megszüntése után ezekkel a személyekkel ilyen módon eljárni nem lehet és mivel még nincs kialakulva helyes, egységes gyakorlat a jelen viszonyokra, ezért lehetnek azok, hogy a Pestmegyei Osztályra a fenti 9. személyt visszakísérteték.

A visszakérés már tarthatatlan az internálás megszüntetése után

Mint fent már láthatták „Az internálási indokok szerinti megoszlása” c. kimutatásban, 1953. július 16-án 366 embert tartottak továbbra is fogva az internálótáborokban büntetésük letöltése után.

Két másik, sok vitára és visszaélésre okot adó kérdést még 1952-ben tisztázott az ÁVH. VI. Jogi-, Börtönügyi és Vizsgálati Főosztálya.

Január 23-án parancsba adták, hogy **internálási véghatározat nélkül** egyik tábor sem fogadhat be letartóztatottat. (Kivételt képez az az eset, amikor a letartóztatottal együtt a VI/2 osztály vezetője által aláírt szolgálati jegyet viszik.) Ezzel akarták megszüntetni azt a törvénytelen gyakorlatot, hogy

„...embereket löktek be a kapun félholtra verve és fogva tartottakat vittek ki bemondásra, feljebbvalóra, ellenőrizhetetlen telefonokra hivatkozva...” (Egy volt rab visszaemlékezéséből.)

VI/2

Szigorúan titkos

103-458/52	VI/2
------------	------

Táborparancsnok elvtárs!

A jövőben a tábor állományosa internálási véghatározat nélkül letartóztatottat nem fogadhat be, kivételt képez az az eset, amikor a letartóztatottal együtt a VI/2 osztály vezetője által aláírt szolgálati jegyet visznek.

Jelentse, hogy a táborban jelenleg kik azok a letartóztatottak, akiknek nincsen internálási véghatározatuk. H.u.i. 31.

Budapest, 1958. január 23.

Urbán áv. parancs. elvtárs!

/Lőke Gyula áv. alezr./
osztályvezető

103

Internálási véghatározat nélkül nem lehet befogadni senkit

Március 27-én szabályozták a **börtönügyi osztály táborai és intézetei** valamint az őrzésüket ellátó **Belső Karhatalom** egységei közötti rendezetlen viszonyt, ami szintén több elmérgesedett helyzetet szült. A parancs kimondta, hogy a táborok és állambiztonsági bv. intézetek vezetői és a karhatalom parancsnokai egymással alárendeltségi viszonyban nem állnak, **utasítást egymásnak nem adhatnak** sem kiképzési, sem szolgálati, sem fegyelmi ügyekben. Egyetlen kivétel az az eset, ha közös védelmi terv szerinti riadót rendelnek el, ekkor a karhatalmi egységek a tábor, intézet vezetőjének alárendeltségébe kerülnek, az objektumnál szolgálatot teljesítő minden államvédelmi beosztott az ő utasításait köteles végrehajtani. A karhatalmi egység parancsnoka és beosztottjai nem rendelkezhetnek az őrzetésekre vonatkozóan, azokkal semmilyen formában nem érintkezhetnek, lakóterületükre, munkahelyeikre a szolgálat kivételével nem léphetnek. A Lőke Gyula áv. alezredes

által aláírt együttműködési rendelet ténylegesebb pontja a 7., amely a **titkos be-és kijáratok nyitását** szabályozza:

„Az intézet vagy tábor nem rendszeresített ki-, vagy bejáratát sem a tábor vagy az intézet parancsnoka, sem a karhatalmi egység parancsnoka nem nyithatja ki, azt csak a VI/2 osztály vezetője és a Belső Karhatalom parancsnoka engedélyével lehet.”

Az intézet vagy tábor nem rendszeresített ki - vagy bejáratát sem a tábor vagy intézet parancsnoka, sem a karhatalmi egység parancsnoka nem nyithatja ki, csak a VI/2 Osztály Vezetője és Belső Karhatalmi Parancsnok engedélyével lehet.

A titkos ki-és bejárat nem nyitható ki, csak felsőbb engedéllyel

Tüdőbaj, öngyilkosság, éhségstrájk

Jelentések a Kistarcsai Internálótábor fogva tartottjainak **egészségügyi állapotáról.**

Orvosi jelentés, 1952. július 8.

„Jelentem, hogy Gadnyai Mihály 52 éves C. épületbeli internált, aki ez év január 9. óta állott kórházi ápolásban, ma este 19.32-kor meghalt. Nevezett két oldali, üregképződéssel kísért, előrehaladott tüdő tuberculo-sisban szenvedett. Köpete Koch bacillus pozitív volt. Halálának oka: szívgyengeség szívizom elfajulás következtében.”

Operatív jelentés, 1952. október 30.

„...két internált öngyilkosságot akart elkövetni, melyet csak az őr elvtárs éber magatartása akadályozott meg.”

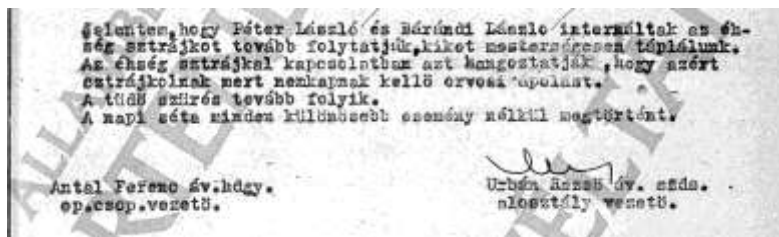
Operatív jelentés, 1953. február 26.

„Lőke Gyula áv. alezredes elvtárs utasítására Simon (Somogyi) István internáltat a nyilvántartásunkból

töröltük, nevezett önakasztás következtében meghalt az Elmemegfigyelőben 1951. október 3-án.”

Operatív jelentés, 1953. március 10.

„Jelentem, hogy Péter László és Bárándi László internáltak az éhségsztrájkot tovább folytatják, kiket mesterségesen táplálunk. Az éhségsztrájkkal kapcsolatban azt hangoztatják, hogy azért sztrájkolnak, mert nem kapnak kellő orvosi ápolást. A tüdőszűrés tovább folyik. A napi séta minden különösebb esemény nélkül megtörtént.”

*Éhségsztrájkolnak, mert nem kapnak kellő orvosi ápolást.
Mesterségesen táplálják őket*

Operatív jelentés, 1953. április 13.

„Péter László internált az élelmet nem akarja elfogadni, mert nem látja életének célját. Amennyiben továbbra sem szándékozik enni, úgy a holnapi napon mesterségesen fogják táplálni, jelenleg a tábor kórházában van elhelyezve..”

Orvosi jelentés, 1953. július 31.

„Jelentem, hogy 1953. július 1-től 31-ig a tábor egészségügye a következő volt:

A tábori kórházban ápoltak száma: 174 internált

Halálozás: 1

Jelenlegi ápoltak száma: 44

Közülik:

Belgyógyászati: 41

Sebészeti: 1

Ideggyógyászati: 2

Össz. Betegforgalom: 1523

Közülik:

Új beteg: 114

Belgyógyászati: 1024

Külső kórházba szállítva: 17

A táborban jelenleg gümőkóros megbetegedésben (tüdő és egyéb szervi) 105 internált (közülik 7 nő), gümőkóros megbetegedésre való gyanúval 102 internált (közülik 9 nő) áll állandó ápolás, gyógykezelés, illetve megfigyelés alatt. Ezek az állandó vérképi és vizelet ellenőrzés mellett Isonicid kúrában, dupla ételmezésben, rendszeres C-vitamin (hetente 200 mgr.), D vitamin (hetente 40 ezer egység) ellátásban, naponta kb. hat órás megfelelő levegőztetésben részesülnek. Az Isonicid kezelés eredményeként a gümős nyirokmirigy gyulladásosoknál feltűnő a javulás, illetve gyógyulás (24 főből 17-nél), több esetben a megnagyobbodott nyirokmirigy teljes eltűnése, a sipoly záródása és a folyamat megnyugvása (6 esetben) észlelhető. Az elkülönítetten ápol

tüdőgümőkórosok egy részénél fizikális észlelés alapján (hőmérőzés, kopogtatási és hallgatózási lelet) a folyamat súlyosbodása tapasztalható a fentebb említett gyógykezelés ellenére. A táborban jelenleg nincs Röntgen készülék, aktív tüdőkezelésre szolgáló felszerelés és tüdő szakorvosi ellenőrzés. Ezért az arra rászorultak korszerű gyógykezelése nem kivihető.

Kórosan emelkedett vérnyomás, idült szívdíszom elfajulás, illetve érelváltozásra utaló tünetek 122 internálnál (közülük 26 nő) észlelhetők. Ezek – szükség szerint – részleges, vagy teljes fekvési engedéllyel, rendszeres gyógykezelésben részesülnek, Theobromin, Papaverin készítmények és nyugtatók (Sevenal és Sevenaletta, Bróm-készítmények) alkalmazásával. Hetenként legalább egyszer ellenőrző vizsgálatra kerülnek.

Idült szervi szívdísz 36 internálnál (közülük 8 nő) észlelhetők. Ezek egy részénél kisebb-nagyobb fokú decompensatiós tünetek tapasztalhatók. Alkalmazott gyógyeljárás: a kóresetektől függően Digitalis Kombetin kúra, só és folyadékmentes étrend, fekvés, mindezeket támogató tüneti kezelés.

Alultápláltság (dystrophia) 179 internálnál volt észlelhető (közülük 18 nő), akik a hónap közepe óta dupla ételmezésre való javaslattal, szükség szerint vitamin (C és B komplexum) ellátásban részesülnek. Egy részüknél a tünetek már észrevehetően javultak.

Az eddig felsoroltakon kívül (akik viszonylag jó egészségi

Orvosi havi jelentés internált rendelésről.

Kistarcsa, 1953. július 31.-én.

Jelentem, hogy 1953. július 1.-től 31.-ig a tábor egészségügye a következő volt:

A táberi kórházban speltak száma:	174 internált.
Halálozás:	1 "
Jelentélt speltak száma:	44 "
Ebből belgyógyászati	41 "
sebészeti	1 "
adományozási	2 "
Összetartóforgalom:	2523 "
Ebből új beteg:	114 "
Az összes közül belgyógyászati	1024 "
Külőkórházba szállítva	17 "

A táborban jelenleg gümőkóros megbetegedésben /tüdő és egyéb szervi / 105 internált /közülük 7 nő/, gümőkóros megbetegedésre való gyanúval 102 internált /közülük 9 nő/ áll állandó ápolás, gyógykezelés, ill. megfigyelés alatt. Ezek az állandó vérékpi és vizeletel-lenőrzés mellett iszonicid kurában, dupla ételműködésre, rendszeres C vitamin/hetente 400 mg./, D vitamin/hetente 40 ezer egység/állá-tásban, naponta kb. hat órát, megfelelő levegőztetésben részesülnek. Az iszonicid kezelés eredményeként a gümőkóros nyirokcsomók, ill. gyulladás, ill. gyulladás /24 főből 17 nő/, több esetben a meggyengedett nyirokcsomók teljes eltűnése, a szíri zsedek és a fel-arat meggyengése /6 esetben/ észlelhető. Az elkülönítetten spelt tüdőgümőkórosok egy részénél, fizikai és észlelés alapján /hőmérséklet, köpetelési és hallgatózási lelet/ a folyamat súlyosbá-dása tapasztalható, a fentebb említett gyógykezelés ellenére. A tá-berben jelenleg nincs kórház-készülék, aktív tüdőkezelésre szel-gelő fekvőkezelés és tüdőszakorvosi ellenőrzés. Ezért, az orvó része-rőltek egyszerű gyógykezelése nem kivihető.

Kórosan eselkedett véremésszt, idült szívizomfajulást, ill. szelval-tezésre utaló tünetek 122 internálnál /közülük 26 nő/ észlelhetők. Ezek - szűkeg szerint - részleges, vagy teljes fekvési akadélyal, rendszeres gyógykezelésben részesülnek, Theobromin-Papaverinkészít-mények és nyugtatók /Sevonal és Sevonalotta, Brom-készítmények/ alkál-mazás-vel. Betenként legalább egyszer ellenőrző vizsgálatba kerül-nék.

Idült szervi szívba 36 internálnál /közülük 8 nő/ észlelhető. Ezek egy részénél kisebb-nagyobb feku decompensációs tünetek tapasztalha-tók. Alkalmazott gyógyeljárás: a kórosoktól függően Digitalis-Kem-betiakúra, az és felyadékmentes étrend, fekvés, mindezeket támasztó tüneti kezelés.

Alultápláltság / dystrophia / 179 internálnál volt észlelhető /közülük 18 nő/, akik a hónap közepe óta dupla ételműködésre való javulással, szűkeg szerinti vitamin / C és B-complexum /ellátá-sban részesülnek. Egy részüknél a tünetek már észrevehetően javultak. Az eddig felsoroltakon kívül / akik viszonylag jó egészségi állá-petben vannak, ezért az eddig említett kategóriákba nem soroltattak/ a táborban jelenleg 64 fő /közülük 8 nő/ élnek a haladja meg a 60 évet.

Egészségügyi helyzet Kistarcsán 1953 július 31-én

állapotban vannak, ezért az eddig említett kategóriákba nem soroltattak), a táborban jelenleg 64 fő (közülük 8 nő) életkora haladja meg a 60 évet.”

Összefoglaló jelentés, 1953. szeptember 1.

Kistarcsa. „Molnár Béla nevű internált destruktív kijelentéseket tett, ezért megfigyelés alá lett helyezve. Kolbert János éhségstrájkot kezdett, mert fogdára lett helyezve lázító tevékenység miatt. Az operatív csoportvezető beszélgetett vele és az éhségstrájkot abbahagyta.”

Túlélési esélyek: Joint ebéd, romlott konzerv, ló abrak

Ami az **élelmezést és az elhelyezést** illeti, Kistarcán már elfogadhatóbb és – a kivételes helyzet miatt – differenciáltabb volt, mint például a ceglédi táborban 1946 nyarán. Ott a következőket rögzítette egy ellenőrzés:

„A tábor őrizetesei (349 fő) a megelőző héten napi háromszori étkezésben részesültek. Egy-egy étkezés alkalmával 5-5 dl. fejadagnyi főtt étel szolgáltatott ki az alábbiak szerint:

Reggeli:

Hétfőtől vasárnapig: rántott leves

Ebéd:

Hétfő: savanyú káposzta

Kedd: babfőzelék

Szerda: puliszka

Csütörtök: borsófőzelék

Péntek: savanyú káposzta

Szombat: puliszka

Vasárnap: borsófőzelék

Vacsora:

Hétfő: borsóleves

Kedd: burgonyaleves

Szerda: bableves

Csütörtök: burgonyaleves

Péntek: bableves

Szombat: borsóleves

Vasárnap: burgonyaleves

Ruházat:

A táborban lévő őrizetek közül 110 fő kifogástalan, 210 hiányos, 29 elégtelen ruházattal rendelkezik.

Elhelyezés:

Az őrizetek elhelyezésére szolgáló helyiségekben a jelenlegi létszám mellett egy-egy őrizetesre átlag 5 légköbméter esik. 120 fő részére priccsen szalma volt, 10 fő részére priccsen szalmazsák, 6 fő részére vaságyon szalmazsák, 37 fő részére földön szalmazsák. Minden helyiség fűtése biztosítva volt. A helyiségek üveggel voltak ellátva. A tábor maximális befogadó képessége:

200 fő. A tábor teljes irodai és felügyeleti adminisztrációjának ellátására 1 fő II/a állománycsoportbeli rendőrtiszt és 20 fő rendőr személyzeti közeg teljesít szolgálatot.

Szeged, 1946. június 12.

A Főkapitányság vezetője helyett:

Dr. Drégely József

r. ezredes

a pol. oszt. vezetője

(Megj.: akikről a számok nem szólnak, azokról nem maradt információ, – I.Cs.)

III. A táborban őrizettek ellátása:

A tábor őrizetesei részére a fenti időpontban a következő készletek állottak rendelkezésre: 52 kg burgonya, 13 kg liszt, 19 kg olaj, 146 kg hagyma, 120 kg bab, 68 kg borsó, 80 kg kukorica,

A fenti időpontban jelzett időt megelőző héten a tábor őrizetesei napi háromszori étkezésben részesültek. Egy-egy étkezés alkalmával 5 - 5 dol fejenkéntnyi főtt étel szolgáltatott ki az alantiak szerint:

hétfő: reggelire rántott; leves, csic; savanyukáposzta, vacsorára: borsóleves,	
kedd " " " " babfőzelék " burgonyaleve	
szerda " " " " puliszka " bableves	
csütörtök " " " " borsófőzelék " burgonyalev.	
péntek " " " " savanyukáposzta " bableves	
sombat " " " " puliszka " borsóleves	
vásárnap " " " " borsófőzelék " burgonyaleves	

TV. Helyettes vezetője

Heti menü a ceglédi internálótáborban

Már említettem: a Horthy korszak különös fintora, hogy a II. világháború alatt, a német megszállást követően a kistarcsai internálótábor öt befogadó épületében a kitoloncolt **magyarok** mellett helyet kaptak az összefogdosott és deportálásra váró **zsidók**, valamint a **német Weermacht és az SS** fogházzal büntetett katonái is. Részletes és árnyalt képet fest az akkori állapotokról Ránki György történeti munkáira hivatkozva Horváth

Lajos 1988-ban megjelent „Kerepestarcsa története” című munkájában:

„A németek bevonulásuk napján azonnal összefogdosták a budapesti zsidókat, elsősorban a pályaudvarokon és a villamosmegállóknál. Úgy az érkezőket, mint az utazni szándékozókat minden indoklás és igazolás nélkül összeszedték és elszállították a toloncházon keresztül Kistarcsára. Kistarcsán így 2000 embert zsúfoltak össze, akiknek az ellátásáról a Pártfogó Irodának kellett gondoskodni... Kistarcsára március 25-e körül kiszállították a 280 túszt (prominens zsidók, ügyvédek, stb.) is, akiket eddig a németek a Rökk Szilárd utcai rabbiképző intézetben őriztek. A kistarcsai internálótáborban öt nagy emeletes pavilon volt, amelyből egyet lefoglaltak a németek a katonai foglyok számára. Itt őrizték ugyanis az egész német megszállás ideje alatt a német Wehrmacht és az SS fogházzal büntetett katonáit. Ezek részére külön német őrség volt, akik lefektettek külön telefonvonalat is a budapesti német parancsnoksághoz közvetlen összeköttetés céljából.

A megmaradt 4 pavilonból az egyikben voltak a régi őrizetesei (munkakerülők, csavargók, utcalányok, esztendőök óta internálást szenvedő kommunisták és szocialisták). A középső ún. nagy „B” pavilont lefoglalták a túsztok számára. Ezeknek a neve a táborban rövidesen, éppen emiatt „bések” lett. Különleges elbánásban volt részük, munkára nem voltak kötelezve és a Rökk Szilárd utcáról elvitt 10 fiatal rabbiképzős növendék takarított rájuk. Kivételképpen szalmazsákon, ágyon aludtak.

A második fogolykategória az ún. „gestapósok” voltak. Ezek nem voltak túsztok, de a németek fogták el őket és a pestvidéki törvényszék fogházán keresztül kerültek oda, ahol rövidebb-hosszabb időt töltöttek. Ezeket Kistar-

csára speciális német rabszállító autókön egy Lemke nevű SS tiszthelyettes, a pestvidéki fogház hírhedt főfoglára vitte...

A harmadik kategóriába tartoztak a magyar hatóságok által elfogott és Kistarcsára internált foglyok, továbbá a március 19-én és 20-án az állomásokon elfogott zsidók...A tábor állandó létszáma 1500-2000 fő között mozgott.”

A Kistarcsai Internálótábor parancsnoki épülete

Egykori szemtanúk úgy emlékeznek, hogy a német foglyoknak a városparancsnokságról küldték a kosztot, mások azt mondták nekem, hogy helyben, de külön főztek rájuk, feljavított ellátást kaptak, időnként csak kiegészítés érkezett a városparancsnokságról : kenyér, csokoládé, kávé, tea.

Az ortodox zsidó fogva tartottaknak még a negyvenes évek végén, az ötvenes évek elején is **a Joint küldött két fogásos ebédet Kistarcsára.** Madaras Ferenc, akit öt évre internáltak

(1948-53), mert levelezett egy 1944-ben Amerikába kivándorolt gyerekkori jó barátjával, így emlékezik vissza kötetében („*Recsken diplomata voltam, 'török követ'*”, Bp. 2004)

„...az izraelitákat a Joint támogatta...Minden nap megjelent egy oldalkocsis motorkerékpár és a kapu elé lerakott két 25 literes kannát, benne a kóser ebéddel. Az egyik szobában voltak elhelyezve a vallásos zsidók, és innen ment ki az ebédért a megbízott 2-3 személy, akik bevitték és szétosztották a táborban lévő zsidók között. Más nem nyúlhatott az edényekhez, mert akkor tréfli lett, és abból ők már nem is ettek, mert vallásuk úgy diktálta. Ezt a szobánkban lakó sorstársunk, Fried Sanyi mesélte, hogy őnáluk ez a szokás.”

Madaras a **Buda-Dél-i internálótáborban** kezdte, Kistarcján folytatta, s Recsken fejezte be büntetését. Van összehasonlítási alapja az akkori elhelyezési, élelmezési viszonyokról. (Az eredeti szöveget nem javítottam, sem nyelvtani, sem stílári szempontból, – I.Cs.)

Buda-Délen 5-6 ezer foglyot is összezsúfoltak néha. „Az épületek sok belövést kaptak a második világháborúban, mikor Budapest ostroma volt. Ezért a mi szobánk falán is tátongott két nagy lyuk, ami rongyokkal volt betömve, ezért csak hideg folyosóról, hideg szobába tudtunk menni a hideg fürdő után, félig vizesen. „Az élelmezés borzasztóan rossz volt az egész táborban. A konzervgyáraknál már régen lejárt a szavatossági idejük a hordós paradicsom szósznak, már meg volt buggyanva, vagyis már erjedni kezdett, ezeket megvette az internálótábor, aminek nem volt semmi kalória értéke, csak arra volt jó, hogy az egész tábor hasmenést kapott... a bab, a borsó, szárított káposzta, meg szárított burgonyától csak éhezni és fogyni lehetett.” „Reggelire feketekávé adtak, ami nagyon híg lötyty volt. Ebédre-vacsorára borzalmas módon elkészített, zsírt soha nem

látott leves vagy főzelék volt, amit már lejárt és romlott konzervekből állítottak elő. Kenyeret csak a reggelinél adtak egy szeletet, amiből persze az ebédhez vagy a vacsorához már nem maradt.”

A szociáldemokraták megtapasztalhatták a különbséget

Kistarcsára érkezve (1949. március 21)

„Az épületek közül csak az első és második ezredben voltak emeletes vaságyak, a többi épületben nem volt semmi, csak pár darab hosszú asztal meg a hozzá való padok. Mivel a harmadik emelet ráépítése lassan haladt, ezért a meglévő helységekben borzasztóan össze voltak zsúfolva az emberek. Takarodó után csak a padlóra és az asztalok alatt és felett helyezkedtek el alvás céljából. Rövid időn belül Budapestről kijött több magas rangú rendőrtiszt a Belügyminisztériumból szemlét tartani, hogy a 3., 4., 5., ezredben milyen embertelen módon vannak elhelyezve több ezren. Ebben a három épületben elrendelték nappal a takarodót, hogy láthassák a tiszturak, hogyan alszanak éjjel összezsúfolva az amúgy is tönkretéve, lesóványodva, testileg, lelkileg, még élő emberek, akik ki vannak szolgáltatva az ÁVO-nak, ahova bármikor vissza lehet kerülni, minden ok nélkül. A szemle után úgy rendelkeztek, hogy minden helységben fel kell állítani emeletes priccseket rövid időn belül.”

A volt szociáldemokraták, akik internálva voltak a Horthy rendszerben és most is, s a „felszabadulás” után megint Kistarcsán találták magukat, bőrükön érezhették az internacionalista változást:

„Volt közöttünk olyan internált is, aki a negyvenes évek elején, a német megszállás alatt is itt volt internálva mint kommunista, most meg mint demokrácia ellenes vagy

fasiszta. Akkor olyan laza volt a fegyelem, hogy a községben lévő parasztokhoz kiadták őket munkára és csak az éjszakát kellett a táborban tölteni. Sok internált otthonról hozatott be díványt vagy rekamiét, hogy kényelmesebben tölthesse az idejét. Most megtudta, hogy mi a különbség a kettő között.”

A Kistarcsai Internálótábor két épülete oldalról

A vízellátás a táborban kezdetben nagyon rossz volt: „Kistarcsa lakosságát a Fésűs Fonó gyárnak a víztornyából látták el vízzel. De hogy kiköltözött Buda-Dél-ről a 3-4 ezer internált, nagyon megterhelte a gyárnak a vízellátását. Ezért úgy oldották meg, hogy a tábor csak reggel 8 és 10 óra között, délután meg 2 és 4 óra között kapott vizet. A WC-ket nem lehetett használni ilyen körülmények mellett, ezért egy nyitott latrinát kellett csinálni a 3., 4., és 5., ezred épülete mögé. Első időben a női ezred végig nevette az egész látványt, mert onnan pont oda lehetett látni, amíg fel nem húztak egy deszka falat.”

Recskre 1950. október 26-án érkezett Madaras.

„... a negyedik számú barakkba kerültem. Mikor beléptem Tesch Norbival az ajtón, olyan látványban volt részünk, sírva mondtuk, hogy innen tényleg sohasem kerülünk ki élve, de még lehet, hogy halva sem, mert ez a megsemmisítő tábor. Egy-egy barakkban körülbelül 160-170 embert zsúfoltak össze. Emeletes priccsek voltak nyers fából, amit az előtte lévő napokban vágtak ki, mert az oszlopokon lévő héj nyers volt és némely helyen maradt még madárirülék is. A tartó oszlopok fiatal fának a törzse lehetett, amit csak éppen legallyaztak. Ezek voltak leverve a földre és erre rakták rá a vastagabb gallyakat, amire még sűrűbben raktak vékony ágakat, hogy a szalmazsákot megtartsa. A foci pályán volt nagy boglyákban összerakva az ávosok szalmazsákjából kidobott régi szalma, amit már az eső is jól átáztatott, vagyis már rothadásnak indult. Ezekből volt csak szabad megtönni a mi szalmazsákjainkat. Ezek hamar összenyomódtak alattunk és így olyan vékony lett, hogy érezni lehetett, hogy vékony vagy vastag gallyon fekszünk. Ez is felért egy kínzással, mert alvásról nem nagyon lehetett beszélni, mivel állandóan forgolódtunk, ha lehetett, mert egy embernek csak 70 cm. széles hely volt kijelölve.

Télen egymást melegítettük, mint a szopós malacok, mert összebújtunk, alulról meg a rothadó szalma melegített, a pokróc, amit adtak, mindenkinek 2 db.-ot, nem sokat ért, mert rongyosak és vékonyak voltak.

Nyáron meg sokat szenvedtünk a nagy meleg miatt, mert a barakkokban öt-hat kis ablak volt, azon meg kevés levegő jött be a 160-170 embernek. Az ajtók meg be voltak zárva létszám egyeztetés után a reggeli ébresztőig. Az ajtók 2 db. széles, vastag vaspánttal és nagy lakattal voltak felszerelve. Nyáron nyitott ablaknál is csak éppen hogy cserélődött a levegő, mert a 160-170 ember borzasztó bűdösséget csinált, amiről nem tehetett, mert a

babot, borsót, lencsét kénezték a zsiszik ellen, ami már úgyis benne volt és a kén bűzét sehogy sem lehetett megszüntetni, mert főleg éjjel távozott belőlünk. Télen még borzasztóbb volt a levegő, mert csukva voltak az ablakok, fűtés még nem volt.

Minden barakkban engedélyezték, hogy 1 db. kályhát építhessünk téglából, hogy azért nehogy megfagyjunk, mert a munkaerőre még szükség volt, de fűtéshez való fát csak egészen vékony gallyat engedélyeztek bevonuláskor, de ha valakinél vastagabb fát meglátott az ávós, elvette és jól megverte vele, így senki sem merte megreszkírozni. A vékony gally, ami még vizes volt, nem sok meleget adott, alig tudta felmelegíteni a téglakályhát.

Bevonuláskor mindenki sietett, hogy a kályha mellé tudjon állni, hogy a megfagyott kezünket-lábunkat valamennyire felmelegítsük. A barakk építéseknél a földet elegyengették, elsimították és erre építették fel a barakkokat. Tehát a padló maga a föld volt, esős időben ugyanolyan sártenger volt bent is, mint kint.

Nehéz, agyagos föld volt, sokszor beleragadtunk úgy, hogy a csizma vagy a bakancs talpa szabályosan levált, és tovább már csak mezítláb vagy kapcába csomagolt lábbal mentünk, mert megállás nem volt, ha a nyomunkban ávós volt. Ők sohasem maradtak le tőlünk, mert éreztük, hogy a nyomunkban vannak állandóan, és hátba vágták az internáltat a náluk lévő karóval, mert mindig volt valami a kezükben fenyítés céljából, vagy bokán rúgták úgy, hogy napokig sántítottunk.

A bokarúgásokat a Vipla és a Vágottnyakú értették nagyon. Aki a létszámolvasáskor a sor szélén állt, sokat szenvedtek, mert észrevétlenül, hátulról megközelítették és jó nagyot rúgtak a bokájukba, és gúnyos vigyorral élvezték, hogy milyen fájdalmas arcot vágnak

fájdalmukban. Ha valaki fájdalmában fel mert kiáltani, vissza mentek és ököllel leütötték.”

A recski tábor kerítésén kívülről

„Minden barakk középrészén kívül, kialakítottak egy egyszerű egyszemélyes WC-t, amit csak létszámolvasás után volt szabad használni. Ha valaki pont a WC mellé került, az nem tudott aludni, mert állandóan ült rajta valaki, ha egyáltalán rá lehetett ülni, mert az ülőkén több volt, mint benne, a bűzről nem is beszélve, ami a WC körül terjengett. A vizezés úgy volt megoldva, hogy minden barakkban volt 2 db. 100-100 literes vashordó. Csak reggel lehetett kiüríteni, amikor már teljesen tele volt, legtöbbször már ki is folyt belőle, a sötétben nem nagyon lehetett észrevenni. Úgy éltünk, mint az állatok, csak az a különbség, hogy ők több ennivalót kaptak, mint mi..”

„Az alsó tábor őrségének a barakkja a kapunál volt, mellette az ő konyhájuk és közvetlen közelében a szerszámos raktár, amit az internált villanyszerelő (itt Madaras Ferenc, -megj.: I.Cs.) kezelt, sokszor előfordult, hogy az ávós szakács beadta a kondérjukat, hogy

mossam el, de előbb belül az oldalról az ételmaradékot lekapartam, ami kb. 2-3 csajkára való volt. Ezt bevittem a barakkba és a haverokkal megettük. Ez csak ritkán volt, mert attól függött, hogy ki volt szolgálatban.

A kőbánya Recsken

A préri közepén volt egy fabódé, ez a Pista bácsinak volt melegedője, és itt tárolta a lovaknak az abrakot, ami zabtörmelékből állt kevés híg melasszal összekeverve. Többször bekéredzkedtünk melegedni, mikor kiment Pista bácsi, nekiestünk a sarokba leöntött abraknak. Teli pofával ettük, míg nem jött vissza, közben a zsebünkbe is raktunk, amit este a vacsorára a hozott gyenge kosztba belekevertünk.”

Hová tűntek az internáltak letéti tárgyai?

Az őrizetes, fogva tartott **internáltak letéti tárgyainak, értékeinek kezelése** égbekiáltóan mutatta azt, hogy nemcsak az ÁVH legfelső vezetői loptak – Csapó (Czitrin) Andor, Vándor (Weinberger) Ferenc, Érsek (Heisler) Tibor és mások – odafent milliókat ellenőrzés nélkül, tetszőleges célú felhasználásra,

hanem az egyes osztályok, táborok, intézetek vezetői is, , sőt majd mindenki, aki kapott valami kis hatalommal járó beosztást a diktatúra megannyi szétszórt szemétdombján.

Ezt így fogalmazza meg **Gerő Ernő** belügyminiszter és **Czakó Kálmán** legfőbb ügyész 1953 novemberében abban az összefoglaló jelentésükben, amely ezt a címet viseli:

„Jelentés a közkegyelem gyakorlásáról szóló törvényerejű rendelet és a rendőrhatalom őrízeti alá helyezés intézményének megszüntetéséről, valamint a kitiltások feloldásáról szóló Minisztertanácsi határozat végrehajtásáról”:

„A szabadítások során 165 személy nem kapta vissza a letéti tárgyait, mert azok a több évvel ezelőtt elrendelt internálás miatt nem voltak feltalálhatók. A hiányzó letéti tárgyak miatt a felelősségre vonás részben megtörtént, illetőleg folyamatban van.”

„A zárt táborok felállítása idején súlyos mulasztások történtek a Hortobágyra kényszerlakhelyhez kötött személyek letéti tárgyainak átvételénél és kezelésénél. Ennek folytán a szabadítások során sok esetben egyes ingóságokat nem tudtunk visszaadni. A hiányzó letéti tárgyak miatt több személyt felelősségre vontunk.”

[A hortobágyi zárt táborok fennállása alatt a telepések értéktárgyainak, ingóságainak kezelése körül történt súlyos mulasztásokról egy 1953. október 24-i jelentésből az is kiderül, hogy ezeket a tárgyakat 1952-ben a Hajdú-Bihar és Szolnok megyei rendőr-főkapitányság részéről kiadott utasításra beszállították a debreceni bizományi áruházba, amely csak egy leértékelt összeget utalt át a gazdaságok címére, de előfordult az is, mint például az árkusi állami gazdaságnál, hogy ebből az összegből a telepések egyáltalán nem kaptak. (BM. Országos Rendőr-főkapitányság, „A hortobágyi zárt táborok megszüntetése”, Brodorits Ferenc áv. fhdgy., Hetényi Béla r. fhdgy.)]

Megállapításunk szerint a zárt táborok fennállása óta súlyos mulasztások történtek a telepesek értéktárgyainak, ingóságainak kezelése körül. Ezeket az elmúlt év folyamán a Hajdú-Bihar és Szolnok megyei rendőrségi táborok részéről kiadott utasításra beszállították a debreceni bironáyi áruházba, amely véleményünk szerint csak egy leértékelte összeget utalt át a gazdaságok címére, de elfordult az is, mint pl. az árkusi állami gazdaságnál, hogy ebből az összegből a telepesek egyáltalán nem kaptak semmit.

Súlyos mulasztások a zárt táborok telepesei értéktárgyainak kezelésénél

Először 1952. június 12-én található nyoma annak, hogy a kistarcsai Állambiztonsági Internálótáborból különböző helyekre távozottak 609 csomagja visszamaradt. Ábel Dániel áv. alhadnagy letétkezelő kimutatása szerint vannak, aki ismert helyekre távoztak (Recsk, Igazságügyi intézmények, X/1 osztály, Tolonc osztály, különböző fogházak), s vannak, akik ismeretlenekre (szabadultak, megszöktek, meghaltak, kitelepültek.) A csomagokon kívül fellelhetők különböző egyedi tárgyak (órák, levéltárcák, borotvák, ruhanemű, stb.), amelyek tulajdonosai szintén ismeretlenek.

Nyolc nappal később az előbbieik alapján Urbán Rezső áv. százados parancsnok jelentést küld az ÁVH. VI/2. VI. alosztályának és intézkedést kér a letétekkel kapcsolatos teendőkről. 1953. január 15-én Urr József áv. fhdgy. alosztályvezető arról tájékoztatja az ÁVH VI/2-IV. alosztályát, hogy a Balassagyarmati Megyei Bírósági Börtön Gazdasági Hivatala jegyzőkönyvet küldött kivizsgálás végett január 9-én. Eszerint egy korábbi elítéltnak: Kabók Bélánénak, – aki 1951. április 16 és december 24 között volt az intézetben –, ismeretlen körülmények között eltűntek az alábbi értékei:

- 1 db. arany nyaklánc függelékkal,
- 1 pár fülbevaló zöld kővel,
- 1 db. arany karikagyűrű,
- 1 db. arany köves gyűrű,
- 1 db. arany karkötő függelékkal

J e l e n t é s.
Budapest 1953. január 15.

Jelentem, hogy a Balassagyarmati Megyei Bírósági Börtön Gazdasági Hivatala az alábbi jegyzőkönyvet küldte intézetünknek.

Fabók Baláné elítélt 1951. április hó 16.-ától 1951. december hó 24.-éig volt intézetünkben és az alábbi érték tárgyai voltak letétbe helyezve.

- 1 db. arany nyaklánc függelékekkel.
- 1 pár. fülbevaló zöld kővel.
- 1 db. arany karika gyűrű.
- 1 db. arany kőves gyűrű.
- 1 db. arany karkötő függelékekkel
valamint 43 ft.

Ez az elítélt intézetünkben volt a fent említett időben és a fent említett értékei is itt voltak, de ezek az értékek ismeretlen körülmények között elvesztek.

Mikor ezek az értékek elvesztek az ügy át lett adva a - Fegyelmi Osztálynak kivizsgálás végett.

A Fegyelmi Osztály kivizsgálása után Engi József volt av. tőr. az akkori G.H. vezető az Államvédelmi Hatóságtól el lett bocsátva valamint Ipolyi Vince av. őrm. elvtárs 10 nap egyszerű fogsággal lett megfenyítve.

A Balassagyarmati Megyei Bíróság Börtön Gazdasági Hivatala a felvett jegyzőkönyvet kivizsgálás végett küldte meg alosztályunknak 1953. január hó 9.-i dátummal.

Jelentésemet a további eljárás végett az Osztály titkárságnak megküldöm.

/: ^{Engi} Urr József :/
av. chogy.
alosztályvezető.

A Balassagyarmati Bíróság egy volt elítélt eltűnt értéktárgyait keresi

Az alosztályvezető tájékoztatásul jelenti, hogy amikor ezek az értékek elvesztek, az ügy át lett adva a Fegyelmi Osztálynak kivizsgálásra. A vizsgálat után Engi József volt av. törzsőrmester, akkori G.H. (Gazdasági Hivatal) vezető az Államvédelmi Hatóságtól el lett bocsátva, továbbá Ipolyi Vince av. őrmester elvtárs 10 nap egyszerű fogsággal lett fenyítve.

További eljárás végett küldi a jelentést az Osztály

titkárságának.

1953. november 3-án Németh 9 Károly áv. alhadnagy, kistarcsai táborparancsnok-helyettes azt jelenti, hogy 165 internált letéti tárgyairól kellett hiány jegyzőkönyvet felvenni, mivel az érték és tárgyletétek nem voltak a táborban elraktározva. A különböző vizsgálati osztályok és intézetek az őrizetbe vétel és az internáltatás után az internáltak értéktárgyait és letétjeit nem küldték meg a tábor részére.

Mindezt úgy élte meg Madaras Ferenc internált, hogy amikor 1948 szeptember 6-án Sashalmon letartóztatták az ávósok és bevitték az Andrásy út 60-ba, akkor örökre megszabadították órájától és gyűrűjétől, majd amikor 1950. október 25-én Kistarcsán sorakoztatták, hogy elviszik valahova, megszabadították minden további értékétől. Erre így emlékszik vissza:

„Kihirdették, hogy mindenki vegye le a felső ruházatot, csak ing és alsónadrág maradhat rajtunk, a levetett holmikat meg csomagoljuk be, vagy akinek van bőröndje, abba tegye és mindenki írja rá a nevét és címét, hogy hova küldjék el postán (ezt a mesét is bevettük). A nálunk lévő fehéreneműt és a tisztálkodó szereket vihetjük magunkkal, de a megmaradt élelmet nem vihetjük. Az összecsomagolt és névvel ellátott holmikat kivittük az udvarra, ahol már 2-3 méter magasan össze voltak dobálva az előző csomagok. Ezek között nagyon sok irhabunda, és jobbnál jobb öltönyök voltak. Ezeket a csomagokat sem a hozzátartozók, sem mi, soha az életben nem láttuk viszont.”

Fenyítések, a közeli kocsmá tiltott hely az állománynak

Az állambiztonsági táborokban, intézetekben állandó a feszültség őrzöttek és örök között, cellákban és őrtornyokban egyaránt. Pattannak az idegek, az ösztönös ellenszegülésektől

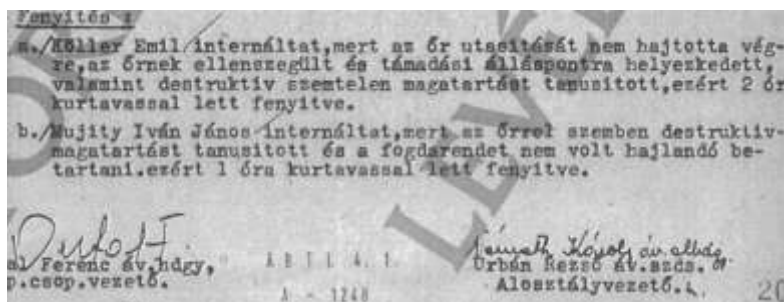
semmilyen eredmény nem várható, jön a **fenyítés, a megtorlás.**

1952. december 27. Kistarcsa.

„Köller Emil internáltat, mert az őt utasítását nem hajtotta végre, az őtnek ellenszegült és támadási álláspontra helyezkedett, valamint destruktív, szemtelen magatartást tanúsított, ezért 2 óra kurtavassal lett fenytve.”

„Mujity Iván János internáltat, mert az őtrel szemben destruktív magatartás tanúsított és a fogdarendet nem volt hajlandó betartani, ezért 1 óra kurtavassal lett fenytve.”

(Urbán Rezső áv. százados, alosztályvezető; Antal Ferenc áv.hadnagy, operatív csoportvezető.)

Fenyítés kurtavassal

[**Kurtavas:** az őrzetes jobb kezére és bal bokájára tettek egy-egy vasbilincset, s azokat egy rövid, kb. 10-15 centiméteres vasrúddal kötötték össze.

Gúzsbakötés: az őrzetes lábát a bokájánál, két kezét a csuklónál kötötték meg szorosan. Az összekötött kezeket a térdén keresztül lefeszítették az összekötött bokáig, majd a térdhajlat alatt átdugtak egy karót vagy seprűnyelet. Utána fellokték a szerencsétlent, hogy az oldalán feküdjön. Nem is ült, nem is feküdt, egész teste elzsibbadt, mert nem volt vérkeringése.

Kúpos cella: a gyakorlatban nem vezették be, csak egy

Dudás nevű őrmester, fogdaparancsnok javaslata volt Ruscák alezredes táborparancsnoknak Kistarcsán. Egy kétszer két méteres alapterületű cella, benne egy kúp szélei érintkeznek a cella falával, amit fémlemezek borítanak, abba amper nélküli áramot vezetnek, hogy csak rázzon, ha valaki hozzáér, de kárt nem tesz az őrizetben, aki kénytelen a kúp csúcsába kapaszkodni úgy, hogy a lába ne érjen a fémmel borított falhoz, mert akkor megrázza.]

1953. május 27. Kistarcsa.

„Felhalmi Lujza internáltat, mert a többszöri figyelmeztetés ellenére is fegyelmezetlen, rendbontó magatartást tanúsított, ezért 2 hónapi fogdabüntetéssel fenyegettük meg.

Pálinkás Jánosné internáltat, mert a közös szobában jósolgatásokkal foglalkozik, s a jósolgatás ürügye alatt vadul uszít és igyekszik az internáltak hangulatát befolyásolni és a figyelmeztetés ellenére is tovább jósol és uszít, ezért 3 hónapi fogdával fenyegettem meg.

Schwartz Istvánné internáltat, mert a közös szobában több esetben destruktív, rendbontó magatartást tanúsított, ami miatt már figyelmeztetésben is részesült, ezért 2 hónapi teljes kedvezmény elvonással fenyegettem meg.”

Ezen büntetések közül kettő kapcsán három nap múlva szokatlan módon önkritikus jelentést küld feletteseinek a táborparancsnok és korrekciót jelent be. (Kérdés, hogy önmagától tette, vagy valaki felülről szólta rá...)

„Jelentem, hogy Felhalmi Lujza és Pálinkás Jánosné internáltakat a f. hó 27-én kelt jelentésemben szerepelt indokok alapján az operatív csoport vezetőjével történt megbeszélésünk alapján kettő, illetve három hónap egyszerű magán elzárással fenyegettem meg. Tekintettel arra, hogy a megengedett fenyegetést túlléptem, azt 40-40

napra változtattam át, aminek végrehajtását kérem engedélyezni. Az ilyen formában történő elkülönítésük a többi internálttól operatív szempontból is szükséges.”

Urbán Rezső áv. szds.
alosztályvezető

Az internáló táborba kerültek a hatóság által megbüntetendő, áruházi ÁVO-sok is. Madaras Ferenc írja le az alábbi esetet:

Amikor „...az egyik ávóst behozták, az egyik internált felismerte benne a vallatóját. Agyba-főbe verte a folyosón, alig tudták kiszedni a kezei közül, amivel nem is nagyon siettek, mikor már úgy gondolták, hogy eléggé megverte, csak akkor szedték szét őket, mert akkor már jött amúgy is az egyik rendőr. Mind a kettőt elvitte az irodába. A volt ÁVO-st visszaengedte, biztosan gondolta magában, hogy úgyis megkapta a megérdemelt verést, a másik kapott egy hét fogdát.”

Fogdarácsok Kistarcsán és az utolsó szökés nyomain

Egy ávós internált: B.Kiss Béla áv.örm. 1952. július 28-án a séta alatt szökni akart: kilépett a sorból és a karbantartó műhely udvarának kapujához futott. A kapu azonban zárva volt és a sétát

levezető őrfogta. A táborparancsnok: Urbán Rezső áv. szds. azt is jelenti a központba, hogy:

„Az internált társai az egész jelenetet a sorból figyelték, egyik sem mozdult ki a sorból, de feltételezhető, hogy amennyiben Kissnek sikerül a kapun kijutni, úgy ők is követték volna.”

A tábor őrségét is ellenőrizték Kistarcsán 1952. november 27-én hajnali 4.45 és 6.00 között. Megállapították egyebek között, hogy:

„Varga János áv.alhadnagyot, mint őrparancsnokot az ágyon aludva találtuk, levetett derékszíjjal. A fogda épületében szolgálatot teljesítő osztályfelelős a szobájában aludt, s ezalatt egy fő internált a szobában takarított. A fogda bejárati ajtaját teljesen nyitva hagyták. A törzsepület alagsorában több internált gyújtót hasogatott, valamint szemet készített elő, őrzésüket altiszt látta el.

Az általunk észlelt hiányosságokat az őrparancsnok-helyettessel átbeszéltük és a hibák kijavításához a szükséges szempontokat megadtuk.” (Soltész Elek, áv.hadnagy; Antal László áv. törzsőrmester; Láttá: Éliás százados.)

Tíz nap körletfogsággal fenyítik Gönczi Piroska áv. szakaszvezetőt 1952. december 19-én. A Határozat így szól:

„Szigorúan titkos!

Gönczi Piroska áv. szkv. Elvtársnőt, mert a fontos éberséget követelő szolgálati helyén elaludt és elalvásából az őt ellenőrző őrsparancsnoka ébresztette fel, ezért az 1400/HVK.-1951. sz. biztosított jogomnál fogva 10 nap /Tíz nap/ körletfogsággal fenyítem meg. Ez ellen a határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs. Erről

tudomásul vétel végett a Fegyelmi Osztály vezetőjét értesítem". (Urbán Rezső áv. szds. alosztályvezető.)

Gönöcz Piroška államvédelmi szakaszvezető elvtársnő büntetése

Súlyos szolgálati fegyelemsértést jelent 1952. december 3-án a kistarcsai tábor parancsnoka a Bortönügyi Osztály Szolgálati Alosztálya vezetőjének:

„Domoszlai Sándor áv.örm. és Zsigrai Miklós áv.örm. beosztva a Pártőrséghez, az este 19 órakor berúgva késsel és pisztollyal civil egyéneket vertek meg a kerepesi állomáson. Nevezetteket a készültségnek átadtuk.”

Domoszlai és Zsigri áv. őrmesterek a Pártorségtől berúgva civileket vertek

Az esetnek nemcsak súlyos fegyelmi következménye lett, hanem felmerült, hogy további kocsmákat kellene bezárni a tábor közelében. Mert **egy közeli kocsmát már tiltott helynek nyilvánítottak az egység számára** 1952. január 17-én. Akkor összeült a tábor parancsnoka, politikai tisztje és párttitkára, majd az alábbi jelentésben indokolták meg javaslatukat:

„Jelentem, hogy a Tábor vezetősége részéről javasoljuk a Kistarcsa Szabadság út 15 szám alatti 1-es sz. „Földműves szövetkezet” vendéglőt egységünk részére tiltott helyként kijelölni.

Javaslatunkat az alábbi indokok támasztják alá:

A fenti Vendéglő a Tábor közelében van a HÉV. Állomással szemben. A gyakorlat azt mutatja, hogy a vasárnapi beszélők alkalmával, de a hét többi napjaiban is, az internáltak hozzátartozói kijönnek Tarcsára és a visszamenő villamosra várva, ebben a vendéglőben várakoznak, ahol gyakran fordulnak meg a táborban szolgálatot teljesítő elvtársak.

Így fennállhat az a veszély, hogy valamelyik elvtárssal megismerkedve, ittás állapotban attól megtudhat a szolgálatunkkal kapcsolatos dolgokat valamelyik internált hozzátartozója, vagy egyéb formában is megkönyékezhetheti.

Tekintettel arra, hogy az utóbbi időben több esetben előfordult, hogy az elvtársak a fenti vendéglőben a

megengedettnél többet ittak és egyébként is az ott megjelenő törzsvendégek összetétele olyan, hogy tartani lehet verekedések és botrányok kiprovokálásától, javasoljuk azt tiltott helynek nyilvánítani." (Urbán Rezső áv.fhdgy., Telek István áv.törm. pol.vez., Kovács M. Pál áv.tiz. párttitkár.)

VI/2-VI. alosztály.

58/952.

58/1952

J e l e n t é s .

Kistarcsa 1952. január 17.

Jelentem, hogy a Tábor vezetősége részéről javasoljuk a Kistarcsa-Szabadság-ut 15. szám alatt lévő 1-es sz. "Földműves szövetkezet" vendéglőt egységünk részére tiltott helyként kijelölni.

Javaslatunkat az alábbi indokok alapján támasztjuk elő:
A fenti vendéglő a Tábor közelében van a HÉV. állomással szemben. A gyakorlat azt mutatja, hogy a vasárnapi beszélek alkalmával, de a hét többi napjaiban is az internáltak hozzatartozói kijönnek farcokra és a vissza menő villamosra várva, ebben a vendéglőben várnak annak, ahol gyakran fordulnak meg a táborban szolgálatot teljesítő elvtársak. Így fennállhat az a veszély, hogy valamelyik elvtársal megismerkedve, ittás állapotban attól meg tudhat a szolgálatunkkal kapcsolatos dolgokat, valamelyik internált hozzatartozója, vagy egyéb formában is megkeresheti.

Tekintettel arra, hogy az utóbbi időben több esetben előfordult, hogy az elvtársak a fenti vendéglőben a megengedettnél többet ittak és egyébként is az ott megjelenő törzsvendégek összetétele olyan, hogy tartani lehet verekedések és botrányok kiprovokálásától, javasoljuk azt tiltott helynek nyilvánítani.

Telek István
áv.törm.
pol.vez.

Kovács M. Pál.
áv.tiz.
párttitkár.

Urbán Rezső
áv.fhdgy.
aloszt. pr.

A szövetkezeti kocsa tiltott hely az egység részére

„Nem mind kommunista az, akinek piros könyve van!”

Az 1952. december 3-í, említett „súlyos szolgálati fegyelemsértés” egyik szereplőjét: **Domoszlai Sándor** volt államvédelmi őrmestert, később a Párt és Kormány Őrség hadnagyát előbb 1997-ben, majd azt követően 2001-ig többször is felkerestem kistarcsai családi házában és terjedelmes interjúkat készítettem vele, valamint feleségével: **Soós Julianna** r. szakaszvezetővel, aki szintén az Internálótáborban teljesített szolgálatot. A tábor főbejáratával szemben, a Deák Ferenc utca 16 szám alatt választottak és vettek maguknak lakást, így nyugdíjas éveikben is

Domoszlai 2000-ben 73 évesen a kistarcsai tábor bejáratánál

minden nap a múltjukra láttak. (Két házzal feljebb laktak jó ismerőseik: Szalkaiék. Amikor egy pap meghalt a táborban, kiadták faládában, de a helybeliek összeadták a pénzt, hogy

temessék el koporsóban. Mivel Szalkai István tette át a koporsóba és megadta a tisztességet a papnak, az ÁVH internáltatta Szalkait.) Izgalmas időkről jegyeztem fel Domoszlaiék szavait életük 70 és 75 év közötti szakaszában.

Domoszlai kormányőr hadnagy szemben a bal oldalon pisztolytáskával

Kistarcsán és környékén – Kerepes, Csömör, Nagytarcsa – akkor még éltek néhányan azok közül, akik a negyvenes-ötvenes évektől szolgáltak hivatásosként vagy dolgoztak polgári alkalmazottként az internálótáborban, a helyben lakókon kívül jó néhányan itt telepedtek le, hozzátartozóik, leszármazottaik ma is megtalálhatók. Domoszlaiék köztük emlegették Heisler Andort, Plesóczki Györgyöt, Tokár Lajost, Kecskés Jánost, Faller Józsefet, Schverteczki Istvánt, majd a későbbi évektől egészen 1995-ig, a tábor bezárásáig Póta Lászlót, Józer Ferencnét, Kárpáti Istvánnét, Faller Józsefnét, Borbély Lászlónét, Berka Andrást és másokat.

Domoszlai Sándor (1927-2005) a Mátra alján, Halmajugrán született, apja fűtő volt Ludason a malomban, őt gyereket nevelt. 1944-ben, 17 éves korában, önként ment el a szovjet katonákhoz, segített szállítani az utánpótlást, 1946-ig orosz egyenruhában is járt. Úgy lett rendőr 1948-ban, hogy Mátrafüreden, a Joint működtette zsidó üdülőben, ahol londonerként dolgozott, összebarátkozott egy ott pihenő fővárosi rendőr őrnaggyal, aki a Mosonyi utcai laktanyában fontos beosztásban szolgált, s Budapestre hívta.

1949-ben már rendőrként és a kommunista párt tagjaként vezényelték a Buda-Dél-i Internálótáborból Kistarcsára, az ÁVH beöltöztette és szakaszvezetői rangban felvezető őrpapancsnok lett.

Domoszlai Sándor kormányőr hadnagy

Egy év után a párt garázsba helyezték át, a Pártőrségnél szolgált 1956-ig törzsőrmesterként. Október utolsó napjaiban könnyebb láblövést kapott, amikor munkahelyére, a pártgarázsba

sietett.

1956 novemberében Kistarcsára, a tábort elfoglaló szovjet páncélosokhoz menekült többedmagával., azok küldték néhány nap múlva magyar páncélos egyenruhában a parlamenthez, „*Ott van szükség Önre, tovaris!*” jelszóval. Mindössze 13 kormányőrt talált ott elmondása szerint. Kádár környezetébe osztották be, aki kedvelte őt. (A szovjetek vele együtt küldték dr. Vágott János ezredest és Képes Pál századost is, de ők a Partizánszövetségnél kötöttek ki.)

Domoszlai Sándor 1977-es nyugdíjazásáig volt a Kormányőrségnél, – operatív beosztásban is dolgozott: az új kádereket személyzetileg ő ellenőrizte korábbi lakó- és munkahelyükön –, hadnagyként szerelt le.

(1949-ben Kistarcsán előbb az Aradi utcában lakott, 1958-ban a kormányőrség átköltöztette egy mátyásföldi villa felébe a Huszár utcába, hogy közelebb legyen fontos szolgálati helyéhez, ne késsen el. Nyugállományba vonulása után tíz évvel, 1987-ben jött vissza Kistarcsára, a tábor bejáratával szemben vett egy családi házat a Deák Ferenc utcában. Két szívinfarktus után 1989-ben tüdőrákkal, 2000-ben pedig prosztatarákkal operálták.)

Noha szolgálatot teljesített a Parlamentben, a Pártközpontban, élete legszebb részének azt a 6 évet tartotta, amit **a Cserje utcában, a Kádár villánál** töltött. Összesen hatan voltak, hárman kerítésen belül, hárman kint, négy óránként váltották egymást, ő állt a főkapunál.

„Egyszer volt egy jogos fegyver használatom, egy két méteres ürge részegen bemászott a kerítésen, valamikor ott lakott a nője, azt kereste éjszaka. Hiába szólítottam fel megállásra, csak jött, ezért a levegőbe lőttem, lefektettem és megbilincseltem. Soha, senki más nem veszélyeztette a villát.”

Nezvál Ferenc (1909-1987) igazságügyi miniszter, az Elnöki Tanács tagja testőreként is jó dolga volt:

„Nezválék ott laktak a Búsuló Juhász étterem alatt,

mindenes voltam náluk, nekem kellett például a miniszter elvtárs által meglőtt vaddisznókat feldolgozni, ezért mindig rengeteg vaddisznó kolbászunk volt, jutott a rokonságnak is.” Kevésbé volt színes a szolgálata Apró Antalnál és Vas Zoltánnál.

1989-ben nem lépett át az MSZP-be, hanem segített Grósz Károly (1930-1996) főtitkárnak az MSZMP újjászervezésében, s Kistarcsán is házalt a helyi szervezet megalakításáért, de elégedetlen volt egykori elvtársaival: *„Nem jöttek, elgyávultak, link ürgék lettek...”* (Eredendően az internálótáborok ávosai nevezték ürgének a felügyeletükre bízott őrizettest.) Grósz 1990-es visszavonulása után Domoszlai Sándor ny. hadnagy kijárt hozzá Gödöllőre, a halastó partján épült házába, s pecázás közben bátorította, hogy csinálni kéne valamit. De Grószt egyre inkább a betegsége kötötte le, *„Megváltoztak az idők Sándor, – mondta –, ez már nem a mi világunk, ne erőlködjön magase!”*

Domoszlai Sándort 2005 januárjában vitte el rákos betegsége.

**Domoszlai Sándorné Soós
Júlianna** Egerben született

Soós Julianna tizedes egyenruhában

1925-ben, kilencen voltak testvérek, szülei elszegényedett zöldség-gyümölcs kereskedők. Tizenöt éves korában cselédlánynak jött Budapestre. A háború alatt betanított munkásként dolgozott egy kőbányai hadiüzemben. 1947-ben takarítónőként egy albérletben rendőrtoborzásról olvasott. Jelentkezett, felvették.

1951: a rózsakertben a siófoki hajó kikötőnél és a mólon

Szolgálatát 1948-ban a Buda-Dél Központi Internálótáborban kezdte felügyelőként. Az internáltak között vigyázott Szálasinéra, Hain Péternére, Almássy grófnőre és más hírességekre, de közönséges prostituáltakra is a Mosonyi utcából. 1948-ban elvégezte a nyomozó tiszthelyettesi iskolát, s tizedesként ismerkedett meg Domoszlai Sándorral 1949-ben Kistarcsán, ahol 1951-ben összeházasodtak.

„Egyik napon 40-50 év közötti asszonyt hoztak a kistarcsai táborba. Én fogadtam az úgynevezett „szűrő”-ben és nem tudtam levenni róla a szemem, annyira hasonlított az édesanyámra. Kísértem kötelezően a fürdőbe. Levetkőzött, s láttam, hogy kékre-zöldre van verve. Megkérdeztem tőle: mi történt? 'Elestem' – válaszolta. Éreztem, hogy nem meri bevallani az igazat. Bátorítottam. Azt találtam neki mondani szó szerint, hogy: **'Nem mind kommunista az, akinek piros könyve van!'** (Korábban neki is be kellett lépni a kommunista pártba, sőt a Partizán Szövetségbe is.) „Később is kitartásra bíztattam és bátorítottam a megvert asszonyt, aki mindezt gyanútlanul elsuttogta egy olyan cellatársának: László Angelának, aki beépített besúgó volt. Másnap hívatott a parancsnok, a féllábú Ruscsák, s mivel a szembesítéskor leköptem a besúgó László Angelát, két nap múlva fegyelmivel elbocsátottak.”

„Dolgoztam péknél, takarítottam, majd hazaköltöztem Egerbe, a szülői házba. Egy fiatal, nyegle adóvégrehajtó 1954-ben a szüleimen akarta behajtani a rokonok tartozását. Miután engem többször is kulákfajzatnak nevezett, körmeimet az arcába mélyesztettem és kilöktem a kapun. Feljelentett a hatóságnál, jöttek értem, elvittek

és 10 hónapra elítéltek hatásági közeg elleni erőszakért.”

Domoszlainé Soós Julianna: „Minden nap a múltunkra látunk!”

„Állampusztán töltöttem a büntetésem. A hozzátartozóim azt sem tudhatták, hol vagyok, látogatni sem lehetett. De

a férjem kiderítette, hol tartózkodom, s civil ruhában lejött Állampusztára.”

*Férje, Domoszlai Sándor így folytatta a történetet: „Egy sötét képű, kis káromkodó őrmester meglátott és lóhátról rám ordított: 'Takarodjon, mert összetapostatom!’ (Akkor még megtapostatták néha a rabokat.) Visszaordítottam, majd igazoltam magam. Furcsán néztek rám, **ilyen még nem fordult elő, hogy egy ÁVH-s látogassa a hatósági közeg elleni erőszakért elítélt, volt rendőr feleségét.**”*

„Utána átszállítottak Kecskemétre, majd Kalocsára – vette vissza a szót Júlia asszony –, s ezt a férjem már nem tudta kinyomozni. Ám egyszer egy fehér BM-es tüdőszűrő kocsí jött le Kalocsára röntgenezni az elítélteket. Gondoltam, ez csak a BM -garázsból jöhetett, ahol akkor a férjem dolgozott. A tüdőszűrő kocsí poros oldalára az ujjaimmal írtam az üzenetet, ami még aznap este eljutott Sándorhoz. Felülvizsgálták az ügyemet és hat hónapra szállították le a büntetésemet.”

„Mikor 1954-ben kiengedtek, visszamentem polgári alkalmazottként szakácsnőnek a kistarcsai táborba.. Ott akkor már csak belügyi oktatás-képzés folyt. 1968-ban átkért a HM Gödöllőre főszakácsnak, aztán élelmezés-vezető lettem.

1975-től vagyok nyugdíjas. Lányunk öt éve meghalt, az unokám férjhez ment, így mi neveljük most a dédunokánkat. Csak ne viselt volna úgy meg minket az élet, csak ne lennénk ily végzetesen betegek. Minden nap belelátunk a múltunkba, együtt élünk az internálótáborral. A jövőnk pedig...”

(Akkor már kétszer operálták rákos daganattal őt is, amit tetézett cukorbetegsége és magas vérnyomása.)

Soós Julianna öccse nyugdíjas vasutasként élt az Aradi

utcában, egyik húga: Kovács Istvánné, a helyi Fésűsfonó dolgozója 1990 előtt 18 évig volt a választókerület országgyűlési képviselője, 1999-ben, 71 éves korában halt meg súlyos alkoholistaként, férje Domoszlai Sándor unokatestvére volt, lakatos, aki már 24 évvel korábban eltávozott. Soós Júlianna büszkén emlegette a rokonság akkori (2001) friss büszkeségét: a sikeres egri szocialista politikust, közigazgatási vezetőt, országgyűlési képviselőt, aki reményei szerint majd másképp, de eredményesebben viszi tovább azt az ügyet, amiért ők harcoltak.

Dr. Ilkei Csaba
tudományos kutató

III. Fejezet

"Olyan jelentést nem tudok hozni, amely a valódi helyzetét tükrözné. Ennél a helyzet rosszabb!"

Börtönima, 1949-1950

Mindenható Urunk, ki sújtasz és felemelsz, embert és népeket, hallgasd meg könyörgésünket.

Te, kivel a börtön sírfalain belül őrizetlenül és zavartalanul beszélhetünk, hajolj le hozzánk, szenvedőkhöz és enyhítsd gyötrelmeinket.

Csordultig a keserű pohár, mit bűneinkért inni adtál.

Ó Urunk, vedd el tőlünk a keserű poharat és a Te végtelen jószággal bocsásd meg vétkeinket, mert gyarló emberek vagyunk.

Adj kegyelmet, hogy erősek legyünk a bűnhődésre, ha bűnösnek találasz, és erősek az áldozatra, ha büntetlenek vagyunk.

Szűnjék meg a gyűlölet és váljék valóra a Te igazságod igéje, a szeretet.

Fordítsd a Te jószágos tekintetedet méltatlanul szenvedő hozzátartozóink felé.

Könnyítsd meg sorsát szerető szülőnek, testvérnek, hű hitvesnek, arának és ártatlanul nélkülöző gyermekeinknek.

A Te szereteted fénye melegítse árván maradt otthonainkat és szárítsa fel a könnyeket. Ámen."

Büntetés-végrehajtás törvényi szabályozás nélkül

Nagy Imre még első miniszterelnöksége (1953. július 4. – 1955. április 18.) előtt, az MDP Központi Vezetőségének 1953.

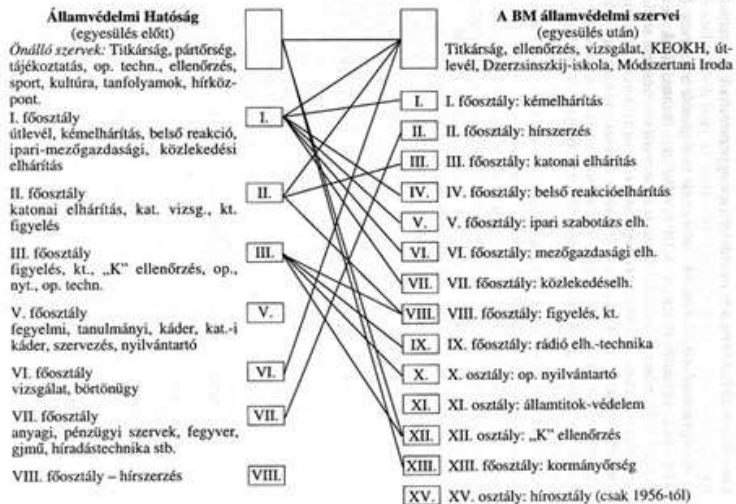
Nagy Imre

június 27-28-i ülésén kijelentette, hogy az állam *"rendőrállam"*, a kormány pedig *"árnyékkormány"*. Az MDP vezetésének erőteljes önkritikájáról szóló határozatot nem hozták nyilvánosságra.

A KV júniusi határozata alapján azonban **átmentették az államvédelmet** (PRO, ÁVO, ÁVH) az új egységes Belügyminisztériumba, annak I. Főcsoportfőnökségeként. A párt Politikai Bizottsága által jóváhagyott 4550 fő helyett a BM végleges létszáma 6752 fő lett. A minisz-

térium vezetőinek, a kollégium tagjainak több mint kétharmada régi államvédelmi főtiszt, tábornok, a központi szervezeti egységek 31 vezetője közül 27 államvédelmis, kettő rendőr, egy pedig a büntetés-végrehajtás, illetve a légoltalom vezetője.

A belügyminiszter: **Gerő (Singer) Ernő**, egyben a Minisztertanács első elnökhelyettese, volt NKVD-tiszt. Péter Gábor helyébe egyik helyettese, a határőrség parancsnoka: **Piros László** lép a belügyminiszter I. helyetteseként. Meghatározó szervezeti egységek a rendszerben: államvédelem, rendőrség, határőrség, belső karhatalom, büntetés-végrehajtás, tűzrendészet, légoltalom.

Az ÁVH az egységes Belügyminisztériumban 1953-ban (Forrás: „Államvédelem a Rákosi korszakban”, TH 2000)

Gerő Ernő

Belügyminisztérium új vezetése csak 1954 elején döbben rá, hogy a **büntetés-végrehajtásnak** nincs egységes törvényi

szabályozása, a régi rendeletek, utasítások áttekinthetetlenek, ellentmondásosak, nincsenek összehangolva, ennek következtében önkényes a gyakorlat, ahány börtön és kényszermunkahely, annyi szokásjogon alapuló eljárás, ami a visszaélések melegágya. 1954. április 6-án a BM Kollégiumának ülése elé kerül egy előterjesztés a **büntetés-végrehajtás szabály-tervezetéről**. („A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953-1956”, Állambiztonsági Történeti Tár, Történeti Hivatal, Bp. 2001.)

[Emlékeztetőül: a Minisztertanács 1953. július 31-én fogadta el a Gerő Ernő belügyminiszter által beterjesztett javaslatot a **BM Kollégium** tagjaira, amely megegyezett a PB 1953. július 22-i határozatában jóváhagyottal.

A Belügyminisztérium Kollégiumának tagjai:

Piros László áv. vezérőrnagy, a miniszter első helyettese;

Dékán István, áv. ezredes, miniszterhelyettes;

Györe József, miniszterhelyettes;

Ács Ferenc áv. ezredes, a BM Személyzeti Főosztály vezetője;

Valencsák János, áv. ezredes, a Határőrség és Belső Karhatalom parancsnoka;

Berecz Béla vezérőrnagy, az Anyagi és Technikai Főosztály vezetője;

Kucsera László áv. alezredes, a Kémelhárító Osztály vezetője;

Gazdik Gyula, áv. alezredes, a Hírszerző Osztály vezetője;

Balácsi Béla, áv. őrnagy, a Vizsgálati Főosztály vezetője;

Pócze Tibor vezérőrnagy, Országos Rendőrfőkapitány.]

A tervezet bevezetője megállapítja, hogy a múltból átvett szokásokat is tartalmaz a gyakorlat, az 1945 utáni rendeletek nincsenek egységesen összefoglalva, egyes intézményekben csak hiányosan találhatók meg. Az ide vonatkozó tárgyi rendeletek gyűjteményének legutolsó átfogó kiadása 1897-ben jelent meg. Számos parancsnok a legalapvetőbb rendelkezéseket sem ismeri, akárcsak a munkaterületüket szabályozó elvi és adminisztratív utasításokat, ez is oka a gyakran előforduló törvénytelenéseknek. Az ügyészség felügyeleti jogköre épp úgy nem volt részletesen meghatározva, mint a BM hatáskörbe került javító-nevelő

munka végrehajtása.

A szabályzat érdemi tervezete 10 részre, ezen belül 34 fejezetre és 619 paragrafusra tagolódott. Ám a **Garasin Rudolf** bv. ezredes, parancsnok által jegyzett **Börtönügyi Szabályzatot** a kollégiumi ülés **nem tárgyalta meg**. Ezt azzal indokolta Piros László – aki két hónap múlva már belügyminiszter –, hogy a nagyon terjedelmes szabályzathoz igen sok észrevétel érkezett

Garasin Rudolf

írásban, ezeket majd egy bizottság áttekinti, megvitatja és bedolgozza a tervezetbe.

(A Büntetés-végrehajtási szabályzat kiadására végül 1955. július 29-én, Nagy Imre miniszterelnök lemondása után, a belügyminiszter 19. számú utasításában foglaltak szerint került sor. A sokat emlegetett és gyakran hivatkozott 19. számú belügyminiszteri parancsot Gerő Ernő adta ki 1953. november 17-én, a törvényesség és a szocialista jogrend megszilárdításáról szól.)

Az államvédelem tevékenységének legszégeyenteljesebb tükre a büntetés-végrehajtás volt: államvédelmi börtön, fegyház, internálótábor, kényszermunkahely. Az intézmények értékelésénél a minisztériumi vezetők mindig mostohán minősítettek, kevés jó szavuk volt, mintha egyesek rossz lelkiismerete dolgozott volna tudat alatt, eltussolva saját felelősségüket. Pedig csak a gyilkos büntetőpolitika lecsapódásának helyszínei voltak, viszonylag a legnagyobb nyilvánosság előtt, árulkodva a megközelíthetetlen kínzókamrák titkairól és azok szemmel látható következményeiről.

1953. szeptember 22-én a Belügyminisztérium Kollégiuma ülésén Györe József miniszterhelyettes röviden ezt a minősítést adja:

„A büntetés-végrehajtásnál viszont a felületesség

jellemzi valóban a munkát. A Személyzeti osztály adott ki olyan utasítást, hogy írják össze azokat, akik le akarnak szerelni. A felhívásra tömegével jelentkeztek leszerelésre a bv. örök.”

1953. december 29-én a BM kollégiumi ülésének napirendjén szerepel a büntetés-végrehajtás 1954. évi **létszámának** megállapítása és a **bv. őrség** szervezési munkájával kapcsolatos feladatok. Előterjesztő: Garasin Rudolf bv. ezredes, parancsnok.

Gerő Ernő belügyminiszter napirenden kívül ezt mondja:

„Szabálytalanság, erőszakosság, lopások”

*„Az Ellenőrzési Főosztály ellenőrizte a bv. egyes munkahelyeit. A **jelentés nagyon súlyos dolgokat állapított meg. Szabálytalanság, erőszakosság, lopások, és ha ennek csak a fele igaz, akkor is szégyen-gyalázat.** Olyan rendszabályok összességét kell kidolgozni, melyek alapján fél éven belül biztosítva lesz, hogy ezen a területen is rendet teremtsünk, mert rendet kell teremteni. Az előterjesztést nem fogadjuk el, még egyszer alaposan vizsgálják meg...”*

Balázsi Béla áv. őrnagy, a Vizsgálati Főosztály vezetője hozzátette:

„A házi fogdánál a törvényesség kérdésében sokkal rosszabb a helyzet, mint volt. Visszaélések vannak, nem kielégítő a létszám, levelek és üzenetek mennek ki, nem foglalkoznak az emberekkel. Nincs nálunk orvos, általános a szervezetlenség...”

Garasin létszámgényét is elutasítja Gerő. Az amnesztia utáni szabadtítások és egyes KÖMI-munkahelyek (Közérdekű Munkák Igazgatósága 1951. december 1-től) megszüntetése ellenére az örök **létszámának növelését** kérte a bv. parancsnoka.

Budapesti Fegyház és Börtön

A meglévő létszám a fogvatartási intézményeknél 4604 fő volt, a KÖMI munkahelyein 807, összesen: 5411. Az új szükségletet 5411 + 888 főben jelölték meg, így az őrszemélyzet összesen 6299 főből állt volna az előterjesztés szerint. A létszámemelést egyfelől a HM-től és az államvédelmi szervektől átvett objektumokkal, valamint a bíróságok decentralizálása következtében a Járásbíróságok hatáskörébe utalt 71 járási börtön őrzési feladataival indokolták, másfelől a 24 órás őrszolgálati rendszer átszervezésével a 3-as váltású 8 órás szolgálati rendszerre. (A munkahelyeken felügyeletet teljesítő őrszemélyzetet közvetlenül érdekeltté kellett tenni a letartóztatottak és internáltak munkateljesítményében, prémiumot ennek alapján kaptak.)

Gerő Ernő azonban – anélkül, hogy konkrétan kitérne a részletekre – **elutasítja** az új igényt:

„40 ezer letartóztatott volt, ebből van most 22 ezer, így a javasolt létszámemelést nem lehet elfogadni, mert az jelenleg is túlzott. Abból kell kiindulni, hogy 3.5 őrzetesre jut egy bv. ór. Meg kell vizsgálni a szervezeti

felépítést, hogy jó-e az a mostani formában. A BKH (Belső Karhatalom) három helyen ezután is adjon segítséget. A Kollégium így nem fogadja el a javaslatot. Megbízuk a Személyzeti Főosztály vezetőjét és a büntetés-végrehajtás parancsnokát, hogy szervezeti szempontból nézzék meg a kérdést. Tárgyalni kell a Igazságügy Minisztériummal és a Legfőbb Ügyészséggel további börtönök megszüntetéséről. A párt és a kormány ezt így nem fogadhatja el. A vezetést is felül kell vizsgálni, nem egy nagy vízfej-e az egész. Az egész munkát Győre elvtárs vezetése alatt kell megnézni.”

1954. február 23-án a **büntetés-végrehajtási parancsnokság** munkáját tüzi napirendjére a BM Kollégiuma.

Kistarcsai Internálótábor

[A bv-örség ekkor 7 országos, 18 megyei és 71 járási börtönben, valamint 16 munkahelyi parancsnokságon és 3 különleges intézményben (Bv. Központi Kórház, Tolnai Lajos utcai /Conti/ börtön, Központi Vizsgálati Fogda) lát el szolgálatot.

Ezekben az intézményekben 23263 letartóztatottat őriztek, közülük bányamunkán foglalkoztattak 7055, KÖMI-vállalatoknál 5912, börtönön belül 2081 fogvatartottat. A nem dolgozó letartóztatottak száma 8215 volt.]

A jelentés – a kötelezően előírt feladatok teljesítésénél mutatkozó némi javulás mellett – nem kielégítő eredményekről szól az alapvető feladatok, így a biztonságos őrzés, a termelékeny munkáltatás és a szocialista nevelés területén. Például:

"Nem érvényesül még a beosztottaknál kellően a párttagok példamutatása, sok elvtársnál hiányos a felelősségérzet és a hivatásszeretet, még mindig alacsony az őrség politikai, erkölcsi, szakmai színvonala."

De igen alacsonynak minősítik **a parancsnoki kar politikai, szakmai és általános műveltségi színvonalát** is, ami kihat az őrség fegyelmi és erkölcsi állapotára. Súlyosbítja a helyzetet, hogy az örök 30-35 százaléka családjától távol él,

„...az elítéltek bomlasztó, megkörnyékező behatása igen sok esetben éri el a fegyelem lazulását, a korrumpálódást, az erkölcstelenséget. Még előfordul a dolgozókkal szemben is botrányt okozó magatartás, verekedés, mint legutóbb Baracsán, ahol két leittasodott őr megbotránkoztató magatartást tanúsított egy dolgozó lakásán.”

Alacsony színvonalú parancsnoki munka

„A szolgálati lazaságok és a technikai berendezések hiányosságain túlmenően a létszámhiány is oka annak, hogy a javulás ellenére még mindig magas a szökések száma és az éberség szabályainak megsértése. Több munkahelyen ennek kapcsán a letartóztatottak meg nem engedett kapcsolatot tudtak létesíteni a külvilággal...”
„Gyakori az elítéltekkel való tiltott kapcsolat létrehozása, az összejátszás, a meg nem engedett kedvezmények

juttatása.” „...rossz az elítéltek egészségügyi ellátottsága, tisztálkodási lehetősége, elszállásoltságuk zsúfolt. Alig van börtön, ahol a fűtés megfelelő, a fűtési norma, pl. a kórházban alacsony, a fűtőberendezések a legtöbb helyen elavultak.”

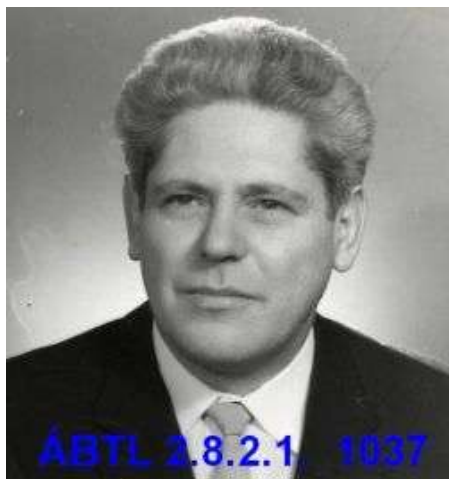
„Komoly hiányosság, hogy munkahelyeinken nem tudjuk megvalósítani a súlyos bűncselekményt elkövetők elkülönítését az enyhébbektől, a büntetésük egy részét letöltötteket az újonnan bekerültektől, a köztörvényeseket a politikaiaktól, nőket a férfiaktól (!), a munkásokat és parasztokat az osztályidegenektől. Ennek oka egyrészt a férőhely hiánya, másrészt a termelési szempontok követése. Az elítéltek nevelését hátráltatja, hogy nem tudunk biztosítani megfelelő rabnevelő kádereket, tanítókat, nevelőket, oktatókat.”

Andrássy út 60: fapriccses betegszoba

A BM Kollégiuma által meghatározott új feladatok közül – a később tárgyalandó témakör jobb megértése miatt – kiemelem a 9. pontot:

„Az operatív szervek mellérendeltségi viszonyát meg kell szüntetni. Az operatív osztály, illetve az op. csoportok a parancsnokokkal szemben alárendeltségi viszonyban állnak. Az operatív hálózati munka megjavítása érdekében a BV parancsnoka és az operatív osztály vezetője dolgozzanak ki javaslatot az elítéltek közt végzendő elhárító munkára. A javaslat foglalkozzon a börtönökben és munkahely-parancsnokságokon lévő elítéltek szökési kísérleteinek, szervezkedéseinek, szabotázsselekményeinek, elhallgatott bűncselekményeinek, a külvilággal létesítendő kapcsolatainak felderítésével és megakadályozásával. A javaslat kidolgozásához a BM I., II., IV., V. (kémelhárítás, hírszerzés, belső reakció elhárítás, ipari és mezőgazdasági elhárítás) osztályok, a Vizsgálati Főosztály, a III. főosztály (katonai elhárítás)

és az ORK nyújtanak segítséget. Az elkészített javaslatot jóváhagyásra terjesszék a miniszter I. helyettese elé.

Felelős: **Garasin Rudolf** bv. ezredes, **Kutika Károly** r. ezredes, **Gazdik Gyula** államvédelmi alezredes, **Kucsera László** államvédelmi alezredes, **Jamrich József** államvédelmi alezredes, **Balázs**

Rajnai (Reich) Sándor

Béla államvédelmi alezredes, **Rajnai Sándor** államvédelmi őrnagy, **Nagy József** államvédelmi őrnagy.

Határidő: 1954. április 30.”

Az utóbbi új feladat azért is fontos, mert amint a vitában a BV-parancsnokság képviselője megfogalmazta: *„Az operatív munka azért nem ment, mert az operatív beosztottak a parancsnok mellérendeltségében voltak.”*

A vitában felszólalók közül, Ács Ferenc áv. ezredes, a BM Személyzeti Főosztályának vezetője így kritizál:

„Nem ismerik (t.i.: a bv-parancsnokság vezetői) az elítéltek hangulatát, az elítéltek között osztályharc folyik. A börtönökben folyó ellenőrzések nem alaposak. A beosztottak között található 222 régi horthysta tiszt, 253 volt horthysta főjegyző és egyéb tisztviselő, 265 pártból kizárt, stb.”

Győre József miniszterhelyettes:

„A jelentés a törvényességet éppen csak érinti. A 23000 őrizeteseből 8000 nincs foglalkoztatva. Nem termelik meg a rabok azt, amibe az eltartásuk kerül.”

Balázsi Béla áv. őrnagy, a BM Vizsgálati Főosztály vezetője:

„A beszélőket nem ellenőrzik. Az őrök fecsegnek az elítéltek előtt. Az operatív csoport nem támogatja a börtönparancsnokokat. Voltak esetek, amikor egy elítéltet az ország különböző börtöneiben napokig kellett keresni.”

Pócze Tibor r. vezérőrnagy, országos rendőrfőkapitány:

„Az elkülönítés nincs meg az elítéltek között. A rabnevelés nincs megszervezve. A bűnözés sokszor onnan indul el. A bűnözőknek negyedrésze visszaesik. A súlyosabb bűncselekményeknél 45%-a visszaeső. Sok a szökés, ugyanakkor kevés az elfogás.”

1954. május 11-én, amikor **„A Belügyminisztérium szerveinek fegyelmi helyzete és javaslatok a fegyelmi helyzet**

megjavítására” című előterjesztést vitatja meg a BM Kollégiuma, a büntetés-végrehajtás szerveinél az átszervezés óta némi javulást állapítanak meg úgy a számszerűség, mint a cselekmények súlya tekintetében.

Ám továbbra is

„...bőven tapasztalhatók hiányosságok, különösen az ittasság és a hanyag szolgálat teljesítés terén. Az ittasságból és a hanyag szolgálatteljesítésből több esetben súlyos bűncselekmények is származtak. Pl. a várpalotai cseri-akna munkahelyről ez évben négy szökés történt ennek következtében. Az őrzés biztonsága legrosszabb a pálhalmi, az állampusztai és a csolnoki munkahelyeken, az ittasság a budapesti körzeti börtönben, valamint a csolnoki munkahelyen a leggyakoribb. Még mindig előfordul – bár ritkábban, mint az elmúlt években –, hogy beosztottak baráti kapcsolatokat teremtenek elítéltekkel, vagy viszonyt kezdenek azokkal, ami a politikai öntudat hiányát és az éberség gyengülését jelenti. Pl. a gyulai megyei börtön vezetője – B. bv.hdgy. – szexuális viszonyt folytatott az egyik elítélttel, akinek különböző kedvezményeket és ajándékokat adott. Hasonló eset történt a Zala megyei főosztályon, ahol két beosztott az egyik elítélt részére piperecikket juttatott be.” „D.I. bv. alhadnagyot, aki homoszexuális és beosztottaival erőszakoskodott, a kaposvári börtönparancsnokság parancsnoki teendői alól felmentették és büntetésből a székszárdi börtönparancsnoki teendőkkel bízták meg. Ezt jelentették, azonban az ügyben semmilyen intézkedést nem tettek.”

A kollégiumi vitában Berecz Béla vezérőrnagy, az Anyagi és Technikai Főosztály vezetője kategorikusan kijelentette, hogy **„A bv-nél anyagi fejelem nincs!”**

Egri Gyula, az új belügyminiszter-helyettes (később a miniszter I. helyettese) pedig ezt mondta:

„A bv-nél burzsuj elemekkel építenek ki gazdasági kapcsolatokat. Előfordul, hogy a beosztottak kuláklányokat vesznek feleségül.”

Fegyelemsértések, erkölcstelenség, korrupció, ittasság

A párt ökle: felvonul az ÁVH Határőrség (1955)

És milyen a fegyelmi helyzet a Belügyminisztérium egészében? A jelentés megállapítása szerint:

*„...továbbra is súlyos hiányosságok vannak és a Belügyminisztérium szerveinek fegyelmi helyzetében alapvető javulás nem tapasztalható. Még mindig **magas a fegyelemsértések és a bűncselekmények száma, sok a törvénysértés, az erkölcstelenség, a korrupció és állandóan növekedik az ittasságból adódó fegyelemsértés. Három hónap alatt 1412 leittasodás történt, amit túlnyomórészt őrszemélyzeti rendőrök (532) és határőrök (522) követtek el.**”*

„Az anyagi visszaélések, a korrupció főképpen **rendőri szerveinknél** tapasztalható. A járási osztályokon, őrsökön gyakori jelenség, hogy rendőrök kulákokkal barátkoznak, azoktól különböző ajándékokat fogadnak el, feketevágásokat követnek el, vagy segítenek elő. Igen magas az ilyen esetek száma a Békés megyei Főosztályon, ahol egy rendőr őrmester minden ellenszolgáltatás nélkül kulákokkal művelteti meg a földjét. A rendőri szerveknél anyagi vonalon megmutatkozó súlyos hibákat leginkább a Budapesti Főosztály legutóbb megtörtént eseményeiből lehet lemérni, ahol több vezető és beosztott alvilági bűnözőkkel összejátszva anyagi visszaélések sorozatát követte el.”

„Az erkölcsi téren elkövetett bűncselekmények és fegyelemsértések száma is igen magas, állandóan növekedik. A legtöbb erkölcsi természetű probléma a megyei főosztályokon van, ahol több helyen maguk **a vezetők is erkölcstelen életet élnek**. Különösen súlyos a helyzet Békés megyei főosztályon, ahol N.R. szds. rendőri helyettes, K.R. fhdgy., a káder osztály vezetője, T.R. fhdgy., járási osztályvezető beosztottaikkal és erkölcstelen nőkkel folytattak viszonyt. Ezen a főosztályon fordult elő az is, hogy pártvezetőségi tagok is hasonló magatartást tanúsítottak. Az erkölcsi züllés jelei elég nagymértékben megmutatkoztak a Budapesti Főosztály közlekedésrendészeti alosztályán, ahol a rendőrnők közül sokan erkölcstelen életet éltek. A Zsombolya utcai női rendőr otthonban például rövid idő alatt hét magzat-elhajtás fordult elő és a környéken szóbeszéd tárgya volt az otthonban lakók erkölcstelen élete. Hasonló jelenségek tapasztalhatók a központi szerveknél is. A III. főosztály volt helyettes vezetője J. őrnagy egyik beosztottjának feleségével tartott fenn szerelmi kapcsolatot és korrupciók sorozatát követte el. Az ORK egyik alosztályán a vezetők és a beosztottak között volt szexuális kapcsolat.”

„Gyakori jelenség, hogy operatív munkások lokálokba járnak szórakozni, vagy hasonló helyeken töltik el szabadidejüket. Az ilyen mulatozásoknak gyakran utcai botrány vagy verekedés a vége.” „A VIII. osztályon (Környezetelő és lefigyelő osztály) a figyelő alosztály egyes beosztottai és vezetői folytattak szexuális viszonyt egymással.”

„...ebben az évben már két határőr akart hazaárulást elkövetni, 12-en pedig megszöktek alakulatuktól. Jelen-tős **a politikai természetű ügyek** magas száma. Három hónap alatt a Határőrség szerveinél 209 esetben történt ellenséges politikai megnyilvánulás és 46 esetben foly-tattak vizsgálatot olyan személyek ellen, akik ellenséges elemekkel tartottak fenn kapcsolatot.”

„A Komárom megyei államvédelmi osztály vezetője és beosztottai az őrizetbe vételek és házkutatások során törvénytelenül jártak el, ugyanis a bűncselekményekkel össze nem függő tárgyakat és értékeket foglaltak le, a lefoglalt bútorokat és értékeket egymás között szét-osztották.”

„Egyes megyei főosztályok rendőri szerveinél megnehe-zíti a fegyelem megjavítását az a körülmény, hogy a beosztottak közül sokan **a leszerelés** gondolatával foglal-koznak. Ennek érdekében nem egyszer sorozatos fegy-elemsértéseket is elkövetnek. A leszerelési lázat egyes helyeken az okozza, hogy a régi rendőrök elégedetlenek és rábeszélük a többieket is a leszerelésre.”

A jelentés vitájában Ács Ferenc áv. ezredes, a BM Személyzeti Főosztály vezetője nem szépití a helyzetet és kertelés nélkül kimondja:

„Olyan jelentést nem tudok hozni, amely a valódi helyzetet tükrözné. Ennél a helyzet rosszabb. Eddig nem elemezték a fegyelmi helyzetet, csak vizsgálták a konkrét ügyeket.”

*Csapatszázlót adományoz az ÁVH-nak a MÁVAG kollektívája 1949.
április 25-én*

Egri Gyula miniszterhelyettes:

*„A gyávaság több esetben előfordul a szerveknél. De ugyancsak vannak, akik mindenről jól tájékozottak, mindenről jól értesültek és ennek alapján fecsegnék a minisztériumról. Korruptós jelenségek tapasztalhatók, a tabi járási osztályon például a beosztottak **földet béreltek és azon megszervezték a Vörös Lobogó Termelőszövetkezetet.**”*

Berecz Béla vezérőrnagy, a BM Anyagi és Technikai Főosztály vezetője:

„A Hajdú megyei főosztályon megbüntették az anyagi osztály vezetőjét, mert végrehajtotta a kiadott parancsokat. Beosztottak és vezetők sok esetben igénybe veszik szórakozásra a gépkocsikat és a karambolok 90%-a ilyen alkalmakkor történnek.”

Koczina Gyula áv. ezredes, az MDP Központi Vezetőségének tagja:

„A fiataloknál nagymértékű a burzsoá befolyás. Jampec társaságba járnak, udvariatlanok. A vezetők nem ismerik a fiatal tisztek problémáit.”

Pócze Tibor vezérőrnagy, országos rendőrfőkapitány:

*„Nagymértékű **liberalizmus** tapasztalható. Előfordul, hogy a nyomozók válogatnak az ügyekben. Több tiszt megtagadta a nyári táborozáson való részvételt. Budapesten rossz a fegyelem, a szolgálati szabályokat nem veszik figyelembe. Egyes beosztottak a munkatörvénykönyvre hivatkoznak, jogtalan igényeket támasztanak. A 19-es parancsot csak néhány hónapig tartották szem előtt a vezetők. A parancsnokok és a vezetők nem tárják fel őszintén a helyzetet. A parancsnokok jelentése mást hoz ki, mint a fegyelmi osztály ellenőrzése. A politikai tisztek nem járnak le az őrsőkre, nem törődnek a problémákkal.”*

Körösi György áv. alezredes, a Határőrség és a Belső Karhatalom politikai csoportfőnöke:

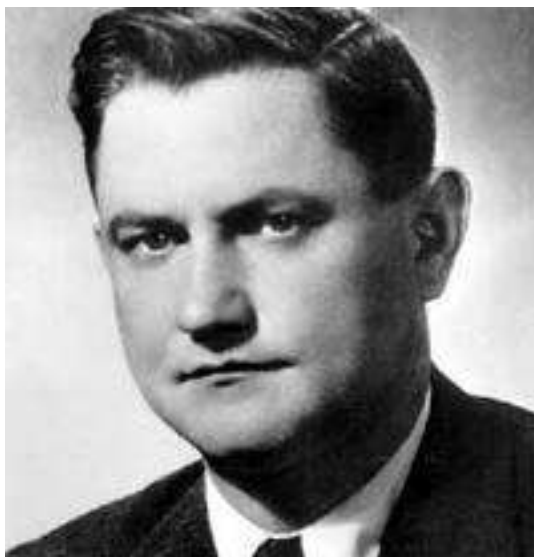
„A jelentésre nem lehet teljesen támaszkodni. A fenyítettek 70%-a DISZ-tag. Nagyrészüik harmadéves harcos. A Személyzeti Főosztály hónapokon keresztül nem intézi el az ügyeket.”

Dékán István áv. ezredes, miniszterhelyettes:

*„A jelentés nem ad elemző, átfogó képet a minisztérium fegyelmi állapotáról, nem keresi az okokat. A vezetőknél a főveszély ma már a liberalizmus, az **általános lazaságra való hajlamosság**. Fel kell vetni az operatív munkafegyelmet. A hálózati munkában történt fegyelmetlenségeket, a találkozók elmulasztását nem*

*tekintik fegyelemsértésnek. Az **avantgardizmus** nem csak államvédelmi jelenség.”*

Piros László
áv. vezérőrnagy, a
miniszter I.
helyettese:

Piros László

„A fegyelmi osztály nem oldhatja meg a parancsnokok helyett a feladatokat. A jelentés általában helyesen értékeli, a fegyelmi helyzet nem kielé-

gítő. A rendőrségnél és a határőrségnél

*mutatkozik meg a legtöbb fegyelmezetlenség. Ez különösen súlyos, mivel a legnagyobb részt a lakossággal való viszonyt rontják. A jelentés nem elemzi a szolgálati fegyelmet. Nagyon elterjedt a **civiles magatartás**. A vezetők között sok esetben bizonytalanság van, engedtek a követelményekből azért, hogy ne mondják, rossz a viszonyuk az emberekhez. **A követelményekből nem lehet engedni!**”*

[Piros László: 1950. október 24-től államvédelmi vezérőrnagyként az ÁVH Határőrség és a Belső Karhatalom parancsnoka, 1953. június 4 és 1954 június 6 között a belügyminiszter I. helyettese, utána belügyminiszter 1956. október 24-ig.

Egri Gyula 1954. február 3-tól belügyminiszter-helyettes, majd a miniszter I. helyettese 1955. november 26-ig, ezt követően

az MDP Központi Vezetőségének titkára 1956. október 24-ig.

Dékán István államvédelmi vezérőrnagy, belügyminiszter-helyettes 1953. július 18. és 1955. december 16. között, majd a miniszter I. államvédelmi helyettese, az államvédelmi főcsoportfőnökség vezetője 1956. október 30-ig.

Pöcze Tibor 1951-től a belügyminiszter I. helyettese, 1954. augusztus 8. és 1957. július 1. között belügyminiszter-helyettes, egyúttal 1953. július 22-től 1956. december 6-ig országos rendőrfőkapitány.

Berecz Béla államvédelmi vezérőrnagy 1949 és 1953 között a Magyar Néphadsereg anyagi csoportfőnökségének előbb osztályvezetője, majd csoportfőnöke, 1953-tól 1962-ig a BM Anyagi és Technikai Főosztályának vezetője.]

Az Államvédelmi Hatóság VI. Jogi, Börtönügyi és Vizsgálati Főosztályának vezetői (1950-1953)

A Főosztály irányítása alá tartoztak az ÁVH börtönei, internáló- és munkatáborai, a nyílt nyomozások, az operatív hálózati munka az internáltak és fogvatartottak körében.

Főosztályvezetők: (időrendben 1950-től 1953-ig)

Dr. Décsi Gyula ezredes

Károlyi Márton alezredes

Juhász László ezredes

Zsidi Gyula ezredes

VI/1. Osztály (Jogi, majd Vizsgálati)

Károlyi Márton alezredes

Vajda Tibor őrnagy

1951. december 10-től átszervezve:

VI/6. Vidéki Vizsgálati osztály

Szeifert József százados

1953. január 2-től ismét átszervezve:

VI/3. Kémelhárító Vizsgálati Osztály

Balácsi Béla őrnagy

VI/4. Belső Elhárító Vizsgálati Osztály

Kapitány István százados

VI/2. Osztály (Börtönügyi)

Princz Gyula őrnagy

Lőke Gyula alezredes

Várkonyi Ferenc őrnagy

Lőke Gyula alezredes

VI/2-a. alosztály (Szolgálati)

Németh Lajos őrnagy

VI/2-b. alosztály (Operatív)

Potecz Sándor százados

B. Szabó Gyula főhadnagy

VI/2-c. alosztály (Gazdasági)

Binszki János főhadnagy

VI/2-I. alosztály (ÁVH Házifogda, Budapest)

Urr József főhadnagy

Csete József százados

VI/2-II. alosztály (Állambiztonsági Büntetőintézet, Conti utca)

Nagy Károly őrnagy

VI/2-III. alosztály (Állambiztonsági Büntetőintézet, Kozma utca)

Bánkúti Antal százados

Kómár Mihály százados

VI/2-IV. alosztály (Állambiztonsági Fogház, Mosonyi utca)

Csillag György főhadnagy

Bus József hadnagy

Urr József hadnagy
Nagy Károly őrnagy

VI/2-V. alosztály (Állambiztonsági Büntetőintézet, Vác)
Lehota István őrnagy

VI/2-VI. alosztály (Internálótábor, Kistarcsa)
Potecz Sándor százados
Urbán Rezső főhadnagy

VI/2-VII. alosztály (Internálótábor, Recsk)
Fóris Béla százados
Csete József százados
Fazekas Péter százados
Tóth Gyula bv. alezredes

VI/2_VIII. alosztály (2.sz. Állambiztonsági Munkatábor, Tiszaörs)
Kiss Kálmán főhadnagy
Dornai Sándor bv. főhadnagy

VI/2-IX. alosztály (Munkatábor, Kecskemét)
Fazekas Péter százados

Tábori derű, éberség, munkaverseny

Csak némi **derűvel** lehet említeni a táborok amúgy nyomorúságos és kilátástalan világának néhány szokatlan pillanatát, történetét.

Van aminek forrása egyszerűen az ávéház szolgálattevők hanyagsága. Máskor viszont ügybuzgalma, szovjet típusú ébersége, a jelszavak túllihegése.

1953. február 12-én **összecseréltek két foglyot**, akik közül az egyiket kórházba kellett volna szállítani. Ám az utóbbit otthon felejtették a Kistarcsai Internálótáborban, az egészségeset pedig kocsira tették és a rabkórházban az orvosok elé állították.

Urbán Rezső áv. százados táborparancsnok ezt jelentette

igazoló jelentésében:

VI/2-VI. alosztály.
74-502/553.

20
" SZIGORUAN TITKOS " 242,

Tárgy: Nagy László internált szállításáról igazoló jelentések felterjesztése.

Hall: 2. Orb.

VI/2. Osztály Vezetőjének.
B u d a p e s t .

Jelentem, hogy f. hó 12.-én kb. 1/2 3 órakor "Kisérőlap" alapján az alosztálytól több internáltat szállítottak a Mosonyi utcai kórházba.

A "Kisérőlap"-ok egyike N a g y L á s z l ó szül. Nagyvárad 1921. anyja: Nagy Zsuzsanna internált szállítására volt kiállítva és helyette Nagy László szül. Kálós 1897. anyja: Tóth Jolán internált lett a kórházba szállítva.

Az internáltak kiadását Varga János áv. alhdgy. Ügykezes Örsparancsnak és Kecskés 2 János áv. t. Örsparancsnokok helyettes elvtársak végezték és nem vették meg tüketesen a "Kisérőlap"-on feltüntetett adatokat, hanem névszerint adták ki az internáltakat és így adódott elő a két internált összecserélése.

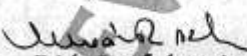
Az internáltak szállításáról a jelentést a "Kisérőlap" alapján tette meg a nyilvántartó vezetője és a "Kisérőlap" alapján a nyilvántartásban kerestül is vezette, mint átkísértet.

Az ilyen irányú mulasztások és hibák további elkerülése végett az internáltak kiadását és befogadását eszközölő elvtársakat ismételten kioktattam a kiadások és befogadások szabályaira és annak fontosságára, valamint arra, hogy a kiadások és befogadások alkalmával az illető internált pontos személyi adatait ellenőrizsék le.

Ezen okokból még elrendeltem azt, hogy az épületek reggeli jelentésében a kiadások és befogadások esetén az illető internált személyi adatait jelenteni kell.

Az internáltak szállításának alkalmával történt szállítási cseréről az elvtársakkal az igazoló-jelentést megíratam és jelentéshez csatolva felterjesztem.

Kistarcsa 1953. évi február hó 13.-án.

Urbán Hengst áv. szds.
Alosztályvezető.

Elcserélt foglyok

"Az internáltak kísérését Varga János áv. alhadnagy

ügyeletes őrsparancsnok és Kecskés 2 János áv. törzsőrmester őrsparancsnok helyettes elvtársak végezték és nem nézték meg tüzetesen a kísérőlapon feltüntetett adatokat, hanem név szerint adták ki az internáltat és így adódott elő a két internált összecserélése."

Amit alapvetően az tett lehetővé, hogy mindkét internáltat **Nagy Lászlónak** hívták, az egyik – akinek a nevére a szállítási parancsot kiállították – Nagyváradon született 1921-ben, anyja neve: Nagy Zsuzsanna, a másik, akit helyette viszonylag egészségesen kórházba vittek, Kálson született 1897-ben, anyja: Tóth Jolán. A két Nagy László között tehát 24 év a korkülönbség, ez azonban nem tűnt fel a két ügyeletes ávéhásnak. A táborparancsnok sziklaszilárdan elrendelte, hogy

"...az épületek reggeli jelentésében a kiadások és befogadások esetén az illető internált személyi adatait jelenten kell."

Egy internáltról csak a szabadulásakor derült ki, hogy **nem az az igazi neve**, amelyen raboskodott.

1953. október 26-án Müller Károly áv. alhadnagy jelentette a Kistarcsai Internálótáborból, hogy a kitiltás és rendőri felügyelet terhe alatt szabadulásra előkészített **Knut Hansen Vilmos** az adategyeztetésnél közölte vele: nem ez az igazi neve, hanem **Dumbeczki Vilmos** (más feljegyzésben: Dombeczki). Elmondta: az ÁVH-központban olyan utasítást kapott, hogy az eredeti nevén nem szerepelhet.

Müller alhadnagy megkereste a tábor nyilvántartó tisztjét, aki elé tett egy 1950. augusztus 10-én kelt pecsétetes Szolgálati jegyet, amelyet Hangyál János áv. hadnagy, ügyeletes tiszt írt alá, szövege pedig így hangzott:

"Őrizetben visszakísértetem Knut Hansen Vilmos internáltat. Megjegyezni kívánom, hogy nevezett valódi neve: Dumbeczki Vilmos."

Az alhadnagy összegezi információit:

"Tehát Knut Hansen Vilmos a nevezett álneve. Ezen az álnéven szólnak a személy összes iratai, valamint az ügyével kapcsolatos értesítők is, amelyek a fenti irattárban elfeksznek. Kérem ennek alapján, a Határozatba a nevezett valódi nevét beírni, hogy a vele kapcsolatos intézkedést végrehajthassuk."

A Belügyminisztériumnak készített szigorúan titkos jelentésből aztán kikerekedett a furcsa történet.

Dombeczki Vili (így a jelentésben), született 1915-ben, a lengyelországi Mělhovice településen, anyja: Horceló Ágnes. "Vili" munkás származású, apja bányász volt, öten voltak testvérek. Műegyetemet végzett, gépészmérnök lett, hosszú éveken át Németországban dolgozott, onnan hívták be katonai szolgálatra, amelyet 1940-től 1945-ig teljesített. 1944-ben több hónapot Magyarországon töltött, Budapest környékén a német légvédelmi tüzérségnél.

1945 májusában szovjet fogságba esett. (Itt egy kb. 5 soros bekezdés ki van törölve a jelentésből.) Egy szovjet tiszt szabadon bocsátotta azzal, hogy Lengyelország, ahol ő született, felszabadult, menjen haza. Ám ő ennek ellenére Bécsen keresztül Budapestre jött, s mert tartott attól, hogy felismerik, megváltoztatta nevét Knut Hansen Vilmosra.

Elhelyezkedett a magyar-svéd gyufaipari vállalatnál, ahol ellenőrként és műszaki vezetőként dolgozott, egy év után a Nehézipari Központba került, majd innen 1947-ben a Rákosi Mátyás Vas-és Fémművekbe, ahol az újonnan épült csögyárnak lett a műszaki vezetője. 1949-ben egy feljelentés nyomán az Államvédelmi Hatóság őrizetbe vette, s közölték vele, hogy mivel német állampolgár, ki fogják toloncolni. Megijedt és bevallotta valódi nevét, amelyet hiteles okmányokkal igazolt. A kitoloncolás elmaradt, internálótáborba küldték, de figyelmeztették, hogy továbbra is álneven szerepeljen. (Rejtélyes lyukak vannak a történetben, sok más hasonló eset nyomán elképzelhető "Vili" beszerzése is.) A jelentés azt is megállapította, hogy 1945-től

Kistarcsai Internáltság

"Görögországi tisztség"

Tárgy: Hansen Kunt Vilmos
ügye.

J e l e n t é s
Kistarcsa, 1951. okt. 26.

Jelentem, hogy a mai nap folyamán utasítást kaptam arra, hogy Kunt Vilmos el Hansen Kunt Vilmos internáltságát, mivel a nevezett titkítás és bef. határozat mellett szabaddal fogja távozni.

Miközben Hansen Kunt Vilmos személyi adatait egyeztettem a nevezett szobáttal, kiderült, hogy ez nem az ő igazi neve. Márkorra kiderült, hogy az ő rendes neve Dumécski Vilmos, csak amikor az ÁVH központba volt, olyan utasítást kapott, hogy régi, valódi nevén nem szerepelhet, csak Hansen Kunt Vilmos néven.

A fentiekkel kapcsolatban a tábor nyilvántartójához fordultam, aki egy írást nyújtott át nekem, amely az alábbiakat tartalmazta:

Szellemi jegy
Budapest, 1950. augusztus 14-én.

Öröktörvény visszakiértésem Hansen Kunt Vilmos internáltságát, megengedem kivéve, hogy nevezett valódi neve Dumécski Vilmos.

/ Kérem a tábor vezetőjét, hogy a fenti írást a nevezett valódi nevén, hogy a Határozatba a nevezett valódi nevét beírja, hogy a vele kapcsolatos intézkedést végrehajthassuk.

Tehát Hansen Kunt Vilmos a nevezett néven. Ezen az alapon szólnak a személyi adatai, valamint az ügyével kapcsolatos intézkedések, amely a fenti írást tartalmazza. Kérem ennek alapján, hogy a Határozatba a nevezett valódi nevét beírja, hogy a vele kapcsolatos intézkedést végrehajthassuk.

Müller Károly
Müller Károly
év. alh. gy.

Aki más néven raboskodott Kistarcsán

1948-ig tagja volt a Magyar Kommunista Pártnak, ahonnan kizárták, mert osztályidegennek minősítették. Fellebbezni elmondása szerint azért nem mert, hátha kiderül, hogy álnéven tartózkodott.

codik Magyarországon. A jelentés további vizsgálatok kilátásba helyezésével zárul, ám azoknak már nincs nyoma a levéltárban, ezért az olvasó számára itt véget is ér "Vili" története.

Megmosolyogtatók a kommunista gyanakvás és éberség diktálta **biztonsági intézkedések az állami ünnepeken** (április 4., augusztus 20. stb.) és a **munkaverseny** olyan ritka jeles napok tiszteletére, mint Rákosi vagy Sztálin születésnapja. (Sztálin születésnapja nemcsak munkaversenyt jelentett, hanem egyúttal biztonsági intézkedéseket is.)

Az ÁVH abból a feltételezésből kiindulva hozott szigorú biztonsági intézkedéseket az ünnepek alkalmával, hogy az internáltak ezeket a napokat kihasználva készülnek szökésre, zendülésre, megmozdulásra, s ezért szükség van "*...az őrizetünkben lévő osztályellenség fokozott éberséggel történő őrzésére*". Az utóbbi félmondat szerepel abban a parancsban, melyet a VI/2 osztály, tehát a börtönügyi adott ki valamennyi alosztály (börtön, internáló- és munkatábor) parancsnokságának 1952. április 4., hazánk felszabadulása hetedik évfordulója alkalmából. Hasonló volt a parancs **Sztálin születésnapján**, december 21-én is. (Az utóbbi például december 20-án 12:00 órától december 22-én 08:00 óráig tartott.)

Az **intézkedések**: teljes összetartás a tiszti állomány számára, részleges a tiszthelyetteseknek; fokozott ügyeleti és készenléti szolgálat; megerősített belső és külső járőrszolgálat; állandó összeköttetés az osztály ügyeletével, jelentési kötelezettség óránként, rendkívüli eseményt soron kívül telefonon kell jelenteni nemcsak az osztálynak, hanem a Belső Karhatalom parancsnoki ügyeletének is; tilos az őrzött személyek külső mozgatása, a belső mozgatás is csak a legszükségesebb lehet az összetartás időtartamára; a rendkívüli szállításokról csak a börtönügyi osztály vezetője intézkedhet; a rendelkezésre álló gépkocsikat csak szolgálati ügyben lehet felhasználni, a készségi szolgálatba vezényelt gépkocsivezetők kötelesek az ügyeletes tiszt utasításait végrehajtani, állandó ügyeleti szolgálatba rendelt az osztályvezető, az operatív alosztályvezető, az orvos és a gazdasági alosztályvezető személygépkocsija; minden szolgálaton kívüli beosztott köteles előzetesen írásban jelenteni tartózkodási helyét,

értesítési címét.

Utolsó oldal

Hasznosító: 3360/92	80.
Állam: HU. 19	Oldal: 1

"Szigorúan titkos".

1051P/23/n

VI/2. ~~III.~~ alosztály parancsnokának

S z e n t e l y e n .

A VI/2. osztály személyi állományának az alábbi időszakban meg-
erősített, éber szolgálatot rendelék el:

- 1./ Az osztály egész területén 1952. december hó 20-án 12.00 h-
tól, december hó 22-én 08.00 h-ig részleges összehívást és
megerősített szolgálatot kell szervezni.
- 2./ Az összehívás idejére az osztály ügyeleti szolgálatot egy
fővel kell megterhelni. A személygépkocsikat ugy kell be-
osztani, hogy egy időben két gépkocsi álljon rendelkezésre.
- 3./ Az alegységek tisztii állománya részére teljes, a tisztjellet-
től állomány részére 50 %-os részleges összehívást rendelék
el.
- 4./ A III. alosztály és Vác operatív csoportvezetőit egy fő beosz-
tással állandó készenléti szolgálatra osztom be.
- 5./ Kistarcsa, Veszalók, Kaszincbátorka, Keosk, Bernátszentoperatív
csoport beosztottai részére teljes összehívást rendelék el.
- 6./ A VI/2. III. és VI. alosztály objektumaiban két óra váltás-
sal, fegyver nélkül, állandó járőrszolgálatot kell tartani.
A járőrszolgálat menetvonalát az objektum belterületére vo-
natkozólag az alosztályparancsnok szabja meg.
- 7./ Összehívottak: Az osztály ügyeletet tisztje: a VI. főosztály
ügyeletet tisztjével-, az ÁVM. ügyeletet tisztjével, az alá-
rendelt alegységek parancsnokaival-, az a Belső Karhatalom
parancsnoki ügyeletével-, az alegységek ügyeletet parancsnok-
ai: a VI/2. osztály ügyeletet tisztjével-, és a külső őrszolgálat
parancsnokaival közeles telefon útján az állandó összehívottak-
tól fenntartani.

Államvédelmi Hatóság
1952. december 20. 12.00 h-tól

- 2 -

8./ Az alárendelt szervezetek ügyeletos parancsnokai 1952. december hó 20-án 12.00 h-tól folyamatosan 4 óránként betelések telefon útján jelentést tenni az osztály ügyeletos tisztjének.

9./ Az érintett személyek külső mozgását, az összehívás időtartamára beakutottem. Belső mozgásokat a legszükségesebb mértékben engedélyeztem. Rendkívüli szállításokról személyesen intézkedem.

10./ Az osztály ügyeletos tisztja rendkívüli esetben a Belső Karbatalom parancsnoki ügyeletétől kérjen megerősítést. Megerősített abban az esetben kell kérni, ha a rendelkezés re álló erővel a szükséges intézkedést nem tudja végrehajtani.

A VI/E. osztály megerősített szolgálatának ellenőrzéséről külön rendelkezem.

Budapest, 1952. december hó 9.

Várhelyi János
Várhelyi Ferenc á.v.ó.ig.
VI/E. osztályvezető.

Összetartás, megerősített éber szolgálat Sztálin születésnapján 1952-ben

1952. január 31-én a Kistarcsai Internálótábor is csatlakozott a tiszalöki munkatábor versenyfelhívásához **Rákosi Mátyás** 60. születésnapja alkalmából. (Rosenfeld Mátyás 1892. március 9-én született.)

Rákosi a dolgozó nép között

Részletek a versenyfelajánlásból változtatás nélkül:

Államvédelmi Hatóság
VI/2.C.-VI. sz. szék.

17. Pár. szám: 46/1952
Cél: ...
Jel: ...

Társai Verseny elfogadása.

Verseny kihívás elfogadása.
Kistarcsa, 1952. január hó 31.

Rákosi elvtárs 60-i születése napján a munka megjavítása valamint a fegyver megsemmisítése érdekében a havi munkacéljával kapcsolatosan a tisztviselői versenyfelhívást teljes érdekében elfogadjuk és megunkévetés nélkül mindazon pontokat helyre a tisztviselői Öregarancsnok elvtársak leköszöltek.

A versenykihívás pontjaiból kívánunk meg kifejezésük képen öt pontot mind konkrétumot leköszölni.

Fegyver megsemmisítése érdekében.

A magyar elvtárs és szabadságon való megatartás érdekében, egyenlőség mellett mindenki egy felőrt oktatást tartunk a kommunizmusról és a katonai udvariasságról.

Munka tervezetbe felvétel érdekében:

A szolgálat minden pontját tanulmányozzuk, hogy tisztán lássuk a szolgálat helyes vagy helytelen irányát.

A szakmai továbbképzés színvonal emlése érdekében:

A szakmai előadás jó felkészülése érdekében harminc órát fogunk szabadnapból felhasználni. A jegyzeteket minden oktatás után ellenőrizték.

Politikai színvonal emlése érdekében:

Seggünkkel kollektíván a verseny időtartama alatt egy napi vagy kiállítás látogatást szervezünk.

A pontokban meg szerepelt:

A szolgálat jobbátétele érdekében 1952. január hó 31-én minden szakaszonként egy ornelviselelő grafikont állítunk fel, melyen minden órában elvtárs tisztán látja jó munkáját vagy hiányosságait, mellyel lendületet adunk az óraszolgálat jobb elvégzésére.

Kistarcsa, 1952. január 31.
Urban Rákosi av. szék.
szék. pk.

Kistarcsa, 1952. január 31.
Urban Rákosi av. szék.
szék. pk.

A kistarcsai ávosok elfogadják a tisztviselői versenyfelhívását Rákosi Máttyás 60. születésnapjára

"A fegyelem megszilárdítása érdekében: a magánéletben és szabadnapon való magatartás érdekében egységünk-nél hetenként egy félórát oktatást tartunk a kommunista erkölcsről és a katonai udvariasságról. A munka terv-szerűbbé tétele érdekében: A Szolg. Szab. minden pontját tanulmányozzuk, hogy tisztán látszék a szolgálat helyes vagy helytelen irányát. A szakmai továbbképzés színvo-nala emelése érdekében: a szakmai előadás jó felké-szülése érdekében harminc órát fogunk szabadnapból felhasználni. A jegyzeteket minden oktatás után ellenő-rizzük. A politikai színvonal emelése érdekében: egysé-günk-nél kollektívan a verseny időtartalma alatt egy mozi vagy kiállítás látogatást szervezünk. A pontokban nem szerepelt: a szolgálat jobbá tétele érdekében 1952. január hó 31-től szakaszonként egy őrhelyek szerinti grafikont állítunk fel, melyen minden őrszem elvtárs tisztán látja jó munkáját vagy hiányosságait, mellyel lendületet adunk a jobb őrszolgálat ellátására."

Urbán Rezső áv. fhdgy. aloszt. pk., Kecskés 2 János áv. törm. örs.pk., Kovács 4 József áv.tiz. örs.pk.

1952 emlékezetes esztendejében július 31-én egy páratlan versenykiírás is születik évfordulótól függetlenül. Objektív kivál-tó oka az a tény, hogy:

"A VI/2 osztályon sok olyan elvtárs van, aki még nem lőtt puskával. Ezért szükségessé vált, hogy az őrségi elvtársakkal karöltve bevonjuk a műszaki és irodai dolgozó elvtársakat is, hogy adott helyzetben kellően tudják fegyverüket használni."

"A verseny célja (szó szerint): tudjuk, hogy az imperialisták lángba akarják borítani a világot, és tisztába vagyunk azzal, hogy az imperialisták láncos kutyája, Titó és bandája ugrás szerűen várja a parancsot gazdáitól, hogy megtámadják hazánkat. Akadályozzák

97-88 Biatya Sportdr.

[illegible]

Felhívás: Szakmai és sportfelelős elvtársak figyelmé-
re, hogy hamarosan oda, hogy éppen a versenyen lehet-
len mindenki legyen részt.

Verseny 422- 2 versenyző három testhalmazzal, fekvő, térdelő,
Függő: ülő.

Három próbalövés, 15 értékel. A fukvő teathelyzetből az értékelből ha 25 környedget érnek el az elvtársak, MKK. szintnek lesz beszámítva.

Díjazgat A veresny szövegben az lesz, aki három testhely-
zetből a legtöbb hibegyzókat óri el.

1. helyezett aranyéremmel, II-ik helyezett ezüstéremmel, III-ik helyezett bronzéremmel és IV-ik helyezett bronzéremmel.

Accessions: 8 h-tel 8.30 h-ig Conti, 8.30 h-tel 9 h-ig
Kopany, 9 h-tel 12- h-ig 42-on dispensary,
16 h-tel 1.30 h-ig Gynjts, 10.30 13 h-ig Kis-
tarose.

A verseny színhelyén csoportosan jelenjenek meg az elvtársak.

Budapest, 1952. július 16-10.

Costa Jónas Áv. szén.
szak. oszt. vez.

Lőke Gyula áv. alezr., sportkör elnök; Németh Ferenc sport.vez.; Csete József áv. szds. szak. oszt.vez.

[Derúsnek szánták, hogy a különböző szintű parancsnokok sportfunkciót, beosztást is kaptak a „07-es Bástya Sportkör”-ben.]

Kevésbé megmosolyogtató volt az a vesztegetési kísérlet, amelyről 1953. június 20-án Nagy Károly áv. őrnagy az ÁVH VI/2-IV. alosztály – tehát a Mosonyi utcai Állambiztonsági Fogház – parancsnoka jelent. Álljon itt szó szerint:

"Jelentem, hogy f. hó 20.-án átmentem a Megfigyelőbe és az ott szolgálatot teljesítő Hagymási bv. őr jelentette, hogy Almási Alfréd elítélt igyekszik bizalmába férkőzni és arra kéri, juttasson ki egy levelet egy általa megadott címre. Ezen kívül elmondta, hogy kb. 100 ezer dollárja és 16 ezer forint készpénze van egy volt nyilas újságírónál. A pénzt megtarthatja magánál és elköltheti, a dollárokat pedig rakja biztonságba, míg kiszabadul.

Az elvtárs elmondta még azt is, hogy a héten volt levélírás engedélyezve a részére és valamilyen követségi tisztviselőnőnek írt, akit kért, hogy vasárnap, azaz f. hó 21-én 8.00. és 9.30 között vár beszélőre.

Tudomásom szerint Almási Alfréd valuta üzérkedésért 5 évre van büntetve. Apja internálva van, anyja és húga Franciaországban van jelenleg.

Sürgős intézkedés végett teszem meg jelentésemet az osztályvezető elvt.-nak." (A VI/2 börtönügyi osztály vezetője ekkor Lőke Gyula alezredes volt.)

Államvédelmi Hatóság
VI/2.IV alosztály.

76-1490/1953.

Szigorúan titkos !

Tárgy: Almási Alfréd B.V.
elitált Gygy.

J e l e n t é s
Budapest, 1953. június 20.-án.

Jelentem, hogy f. hó. 20.-án átmentem a Megfigyelő - be és az ott szolgálatot teljesítő Hagymási B.V. ér. jelentette, hogy Almási Alfréd elitált ügyeknél bizalmába férkőzni és arra kéri juttatni ki egy levelet, egy általa megadott címre. Ezen kívül elmondta, hogy kb. 100. ezer dollárja és 16000 Ft. készpénze van egy volt nyilas újságírónál. A pénzt megtarthatja magánál és elküldheti a dollárokat pedig rakja biztonságba míg kiszabadul.

Az elvtárs elmondotta még azt is, hogy a heten volt levélírás engedélye a részére és valamilyen követségi tisztviselőnek írt akit kért, hogy vasárnap azaz f.hó. 21-én 8-9.30 között vár bezzélőre.

Tudomásom szerint Almási Alfréd valuta üzérkedésért 5 év -re van büntetve. Apja internálva van, anyja és hűse Franciaországba van jelenleg.

Sürgős intézkedés végett teszem meg jelentésemet az osztályvezető elvt. nak.

Károly Á. Gygy.
/ Nagy Károly Á. Gygy. /
alosztályvezető. 395

Megvesztegetési kísérlet

Vietnámi magyar idegenlégiósok, MÁV- kémelhárítók

A sorozat I. részében említettem, hogy az ÁVH börtönében voltak a francia idegenlégióban harcolt magyarok közül azok, akiket Vietnamban elfogtak az észak-vietnámi kommunista rezsim katonái – különösen a Dien Bhien Phu körüli összecsapások idején, 1953-ban –, s átadtak a magyar hatóságoknak. (A II. világháborúban francia fogságba esett magyar hadifoglyok az embertelen bánásmód és a kegyetlenül mostoha körülmények miatt menekültek a hadifogoly táborokból tömegesen a francia idegenlégióba.)

Balázs Béla államvédelmi őrnagynak, a VI/3 Kémelhárító Vizsgálati Osztály vezetőjének egy 1953. június 9-i szolgálati jegyéből tudjuk, hogy engedélyt kért Lőke Gyula áv. alezredes, börtönügyi osztályvezetőtől a **vietnámi idegenlégiósok** kihallgatására, akik akkor már a Gyűjtő Fogházban vártak sorsuk ala-

kulására. Ebből a levélből ismerhettük meg a magyar idegenlégiosok neveit: Papp József, Buzák Ákos, Horváth József, Magyar József, Kulacs László, Vass Gyula, Hómann József, Dukai János, Holecz József, Buz Rudolf, Schlifter István, Klein Jenő, Csibra Tibor és Nyári Elemér.

Államvédelmi Hatóság
VI/3 osztály

B.L.

Szolgálati jegy
Budapest, 1953. június 9.

Kérem Ferényi Lajos árnagy, elvtárs részére engedélyezni, hogy az alant felsorolt személyeket kihallgathassa:

Papp József, Buzák Ákos, Horváth József, Magyar József, Kulacs László, Vass Gyula, Hómann József, Dukai János, Holecz József, Buz Rudolf, Schlifter István, Klein Jenő, Csibra Tibor és Nyári Elemér
Vietnamból hazatért volt légionisták.

Nevezettek a Gyűjtő Fogházban vannak elhelyezve.

16ke év. alezredes elvtársnak.

Balassi Béla árnagy.
oszt. vez. 4.

Sz.né/2

373

Vietnámi magyar idegenlégiosok kihallgatása

A Kistarcsai Internálótáborban külön zárt csoportot alkottak az egykori **MÁV katonai kémelhárítás** lefogottai. Az ÁVH szerint, akik 1945 előtt a vasút ÜV/b nyilvántartó hivatalánál a bizalmas iratokat és a katonai vonatkozású ügyeket kezelték, azok alaposan gyanúsíthatók azzal, hogy a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar VKF-2-es osztályának besúgói ("K"-tisztjei) voltak.

[A Magyar Királyi Honvédvezérkar Hadműveleti Csoportfőnökségének **VKF-2** osztálya a magyar katonai hírszerzés és elhárítás közös csúcsszerve volt. 1939-42 között a VKF-2 osztály, majd 1942-44 között az Államvédelmi Központ vezetője **Újszászy István** vezérőrnagy (1894. augusztus 30. Nagykőrös – 1948?), a háborúból való kiugrás előkészítésének egyik meghatározó személyisége, aki mindvégig élvezte Horthy bizalmát. A német megszállás után az SS Biztonsági Szolgálat, majd a

háború utolsó hónapjaiban a szovjet NKVD tartóztatta le. 1948 nyarán a HM katonapolitikai osztálya kérésére egy szovjet hadifogolytáborból visszaszállították Magyarországra, ahol szigorú őrizet mellett részletesen leírta a VKF-2 és az ÁVK felépítését, szervezeti működését, ügynökhálózatának konspirációs módszereit és megnevezte a legfontosabb informátorokat.]

ÁLLAMVEDELMI HATÓSÁG
 BUDAPEST, VI. BETAJÁN-UT 66.
 TÁVHÍVÁSSZÁM SZ.: 321-133
 Földrajzi tájékoztató: 300

Apja: **Herczeg Pál**
 Anyja: **Szabó Erzsébet**
 Felnevelő:

Előadja: _____
 Szám: _____

Véghatározat
 Herczeg Erzsébet

1917. évi Debrecen születésű MÁV. közalkalmazott foglalkozás
 Debrecen Huszárgdál 43. ez. alatti lakosnak

a 8180/1937. évi sz. rendelet 1. §-ának b) pontja és a 224.000/1943. XVII. B. M. számú rendelet 2. §-ának rendőrhatalmát őrizet alá helyező (internálé) rendelkezés el.

Megokotás:
 Nevezett a felszabadulás előtt a telefonközpontban teljesített szolgálatot a MÁV. debreceni Ületvezetői-törzsről. Alaposan gyamagítható az, hogy a horthysta kémelhárítókkal kapcsolatban állott. Mint ilyen rendőrhatalmát őrizetbe kell venni.

A fenti véghatározatot 1929. évi XXX. tv. 56 §-nak b. pontja alapján fellebezésével való tekintet nélkül végre kell hajtani. A véghatározat ellen a kihirdetésétől számíttva 15 napon belül a Magyar Népköztársaság Köllgyminiszteréhez fellebezésnek van helye.

Budapest, 1953. március 26.

A Hatóság Vezetője rendeletéből
 Zsidó Gyula av. ex. re. des.
 ÁLLAMVEDELMI HATÓSÁG

An előzőben kihirdetett és internáléban elrendelt véghatározatban foglaltak történt kikötés után — megnyugoztam — fellebezés nélkül.

Budapest, 1953. március 26.
 Herczeg Erzsébet
 A - E T L 3. 1. 3.
 V - 88010

MÁV telefonközpontos nő horthysta kémelhárítókkal állhatott kapcsolatban

A MÁV-tól internáltak majd minden 1945 előtti **rádió-távirásznőt**, telefonközpont-kezelőt, személyi nyilvántartót, bizalmas munkahelyen dolgozót, a kistarcsai női rabok között több mint harmincan voltak, köztük: Jerszi Istvánné vezető főtávírársz Miskolcra, Herczeg Erzsébet telefonközpont-kezelő Debrecenből, Bernáth Károlyné távirászs Debrecenből, Molnár Istvánné Czirok Ágota MÁV-irodavezető Budapestről, Riteczki Ilona gépirónő Budapestről, Szövényi Magdolna rádiótávírársz Pécsről. (Közülük nem egyet megtörtek és beszerveztek a VI/2-b alsóosztály operatív beosztottjai, illetve a I. Hálózati Főosztály 6. közlekedési osztályának Gera Gyula vezette operatív tisztjei.) (ÁBTL, V-99010, Kistarcsa, Női internáltak)

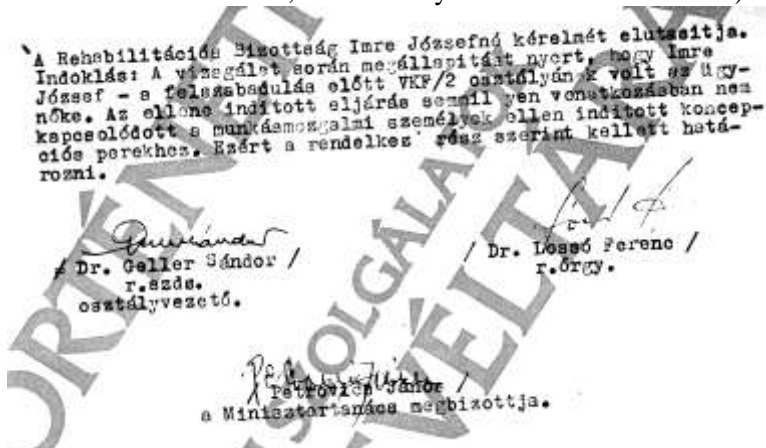
A MÁV katonai kémelhárítás, VKF/2 – ÜV/b lefoglalt iratait az **„Imre József és társai”** vizsgálati dosszié őrzi az ÁBTL-ben (3.1.9. V-251/1).

Imre József (1904. április 9, Örváralja, Pálffy Anna) 1951. június 22-én hunyt el a Kistarcsai Internálótáborban, halálának hivatalos oka: *„Szívgyengeség, szívizom elfajulás”*, a betegség előzményeként *„Két oldali gümőkörös tüdőbeszűrődés üregképződéssel és hörgőtágulattal”* is szerepel. Imre a püspökladányi pályaudvaron kezdett dolgozni, fékező majd kalauz. A 30-as években vonatkísérőként átjárt Romániába. Egy másik vasutas azt állította tanúvallomásaiban, hogy Imre egyik útja során egy szovjet hírszerzőt fedezett fel a vonaton, szólt a csendőröknek, akik elvitték és állítólag el is ítélték. Ezen kívül több tanú szerint a Magyar Élet Pártja tagja volt, agitált és korteskedett. A püspökladányi állomás főnöke G. János, a VKF/2 osztály ügynöke beszervezte és Debrecenben kiképzést is kapott a katonai kémelhárítás tisztjeitől. Egy 1962-ben készült BM-jegyzőkönyvben az szerepel, hogy 1945-ben belépett az MKP-ba, bizalmi lett, áthelyezték Debrecenbe a MÁV területi igazgatóságához, ahol pártiskolát végzett, megválasztották az igazgatóság párttitkárának, tagja lett a városi és a megyei pártbizottságnak. 1949-ben az igazgatóság katonai osztályának vezetője, az év végén pedig kinevezték a KPM Vasúti Igazgatósága katonai osztályának helyettes vezetőjévé. Itt tartóztatták le 1950. május 18-án. Az ÁVH múltbéli *„népellenes magatartás”* miatt internálta.

Szabotázs cselekménnyel is meggyanúsították, befurakodott a pártba, fasisztákat helyezett pozícióba. Fő bűne azonban az volt, hogy „Valószínűsíthető, hogy öccsével együtt lebuktatott egy szovjet felderítőt.”

Az 1962. november 8-án készült jegyzőkönyv, melyet dr. Hornok Bálint r. őrnagy írt alá, befejezésül megállapította, hogy „... olyan bűncselekmény elkövetésével is megvádolták, ami nem lett bizonyítva és bűncselekményként bírálták el olyan magatartását, amely legfeljebb fegyelmi eljárás okát képezhette volna...”

Ennek ellenére 1962 végén a Belügyminisztérium és a Minisztertanács képviselőiből álló Rehabilitációs Bizottság elutasította az elhunyt édesanyjának: özv. Imre Józsefnének fia rehabilitálására vonatkozó kérését, melyet Kádár Jánoshoz címzett. Az indoklás arra hivatkozott, hogy Imre József a VKF/2 ügynöke volt, „Az ellene indított eljárás semmilyen vonatkozásban nem kapcsolódott a munkásmozgalmi személyek ellen indított koncepciós perekhez.” (T.i.: az utóbbiak részvevőit rehabilitálták akkoriban, s az édesanya azokhoz sorolta fiát is.)

Imre József vasutast nem rehabilitálta a bizottság 1962-ben, mert VKF-2 ügynök volt

Borbély Elek (1894. április 15, Erdőszentgyörgy, Nemes Zsuzsanna) budapesti MÁV-főfelügyelőről a Kistarcsai Internálótáborban készült jelentés 1953 júliusában.

Apja csendőr volt, ő 1938-tól az Államvasutak katonai kém-elhárító szervezetének vezetője. Megszervezte a kémelhárító hálózatot, szoros kapcsolatban állt a VKF/2 és a VKF/7 osztályaival a Kereskedelemügyi Minisztérium katonai szervén keresztül. Megvádolták azzal is, hogy jelentéseinek személyi következményei voltak, áthelyezések és elbocsátások, baloldali emberek üldözése; a „K”-csoport vonalvezetőjeként többeket közvetlenül szervezett be. Rovására írták vallásosságát, 1923-tól tagja, prefektusa volt a Mária Congregationnak. 1945-től aktív szakszervezeti munkát végzett a Vasutasok Szakszervezetében.

Budapest ostroma után a Katonai Osztályt vezette, 1945 szeptemberétől 1949 tavaszáig a Szállítmányozási Osztály főnöke, majd október 22-ig a Közlekedési Minisztérium Fuvarozási és Fuvarjogi Osztályán a nemzetközi egyezmények és a külföldi vasutak szakértője. 1949. október 22-én letartóztatták. Ennek indokai között az is olvasható, hogy *„A felszabadulás után hivatali minőségben rendszeresen tett külföldi utazásokat és eközben kapcsolatba lépett a nyugati hírszerző szervekkel, melyek részére hírszolgálatot szolgáltattak.”*

A jelentés megállapítja: Borbély 1948. áprilisában belépett az MKP-ba a MÁV Igazgatóság pártszervezeténél. Az év végi tagrevíziónál kizárták, mert pártmunkát nem végzett és kiderült: a MÁV Katonai Osztályán kifejtett tevékenységéért magas horthysta kitüntetést kapott. Az előbbi tények után Borbélyt így jellemzi az ÁVH:

„Teljesen nyugati jobboldali beállítottságú, nacionalista, sovinszta, a proletárdiktatúra ellensége. Megfelelő polgári műveltséggel rendelkező, igen ravasz, minden-kivel szemben óvatos.”

A végső konklúzió:

„A fentiek alapján javasoljuk Borbély Elek internáltat bíróság elé állítani. Tekintettel azonban arra, hogy a MÁV-on belüli kémelhárító hálózatnak személyi állományát ismeri és ezen a területen az ÁVH-nak értékes

adatokat tud szolgáltatni, javasoljuk elítélése után anyagát az I/6 osztálynak átadni., Sarkadi István áv. főhadnagy. (Az I/6 a beszerzéseket végző Hálózati Főosztály közlekedés elhárítási osztálya volt.)

SZIGORUAN TITKOS!

Tárgy: Borbély Elek internált
Ügy.

Összefoglaló jelentés.
Kistarcsa, 1952. október 18.

Borbély Elek 58 éves, apja oszondór volt, nős, Sztraka Máriaival, 1 gyermeke van. Aia testnevelési tanár. Borbély Elek internált MÁV főfelügyelő volt, budapesti lakos. Hozzá tartozói pártonkívüliek.

1949 november 14-én internálták, mert a múltban az Államvasutaknál működő kémelhárító szervezet vezetője volt. Internálásának ideje alatt fegyelmezett magatartást tanusít, igen ravasz, mindenki vel szemben óvatos.

A felülvizsgálat során megállapítottuk, hogy 1938 óta a MÁV katonai kémelhárító osztályának volt a vezetője. Ilyen minőségben megszervezte a kémelhárító hálózatot és egészen a felszabadulásig irányította annak munkáját. 81érendelt szervei a Kereskedelemügyi minisztérium katonai előadója, továbbá a VKF/2 és a VKF/7 osztályainak illetékes előadói voltak. Kiballgatásai során tagadta, hogy az általános hangulat jelentéseken, kisebb jelentőségű ügyekben, mint pl. a vasutak melléti fényképezési ügyek - más ügyekben eljárta volna. Tagadta továbbá azt, hogy részt vett baloldali személyek üldözésében.

A fentiek alapján javasoljuk Borbély Elek internáltat bíróság elé állítani. Tekintettel azonban arra, hogy a MÁV-on belüli kémelhárító hálózatnak személyi állományát ismeri és ezen a területen az ÁVH-nak értékes adatokat tud szolgáltatni, javasoljuk elítélése után anyagát az I/6 osztálynak átadni.

Sarkadi István
áv.főhadg.

Az ÁVH-nak értékes adatokkal szolgálhat, ezért elítélése után beszerzendő

A Kistarcsai Internálótábor „D” épületének 6-os szobájában volt szobaparancsnok **Jakab Mihály** (1915. május 19., Rozsnyó, Márkus Veronika) volt debreceni MÁV-irodavezető. Az I/6 osztály operatív célból foglalkoztatta, jelentései a V/251/1 dossziében olvashatók. Letartóztatása indoka: a múltban a VKF/2 besúgója volt. Ezt tagadja, de beismeri, hogy az ÜV-ben a b., csoportban dolgozott, amely a VKF/2-nek volt a szerve. Apja csendőr törzssőrmester, ő szakaszvezető századírnokként szerelt le a katonaságtól, 1940-től kocsirendező a debreceni állomáson, 41-ben elvette a pályamester lányát, majd a segédhivatalba került, ahonnan egy éves tanfolyamra küldték. Azt elvégezve az ÜV/b nyilvántartó hivatalba került, ahol a vasút bizalmas irattárát kezelte, a katonai ügykezelést intézte.

A szovjet csapatok bevonulása után átvette az ÜV/b nyilvántartó hivatalának vezetését. 1949-ben letartóztatták, ám 3 nap múlva szabadlábra helyezték, visszamehetett a vasúthoz, de más beosztásba: a debreceni állomás anyagszertárának számadója lett őrizetbe vételéig: 1950. november 16-ig. November 20-án Kistarcsára internálták.

1945 januárjában belépett az SZDP-be, 1946 januárjában átlépett az MKP-ba, onnan az egyesüléskor az MDP-be. Pártmunkás, agitációs aktíva volt. A Pártból 1948-ban kizárták az állomáson történt pénzsikkasztással kapcsolatban.

Pergel József áv. alhadnagy megjegyzése:

„Rendszerellenes, amit igyekszik kódósítani, alázatos és alattomos. Két ízben akart illegális levelet kiküldeni a hozzátartozóinak.”

1952. augusztus 15-én az a határozat születik, hogy ha az I/6-c. alosztállynál „operatív szempontból nem lesz megfelelő, úgy javasoljuk a KÖMI-nek átadni munkára.” (Tehát közmunkát végez majd valamelyik munkatáborban vagy munkahelyen.)

Ha nem lesz beszervezhető, akkor megy a bányába dolgozni

Orosz Gyula gyanúsított (1900. október 9., Nagyvárad, Solecz Iona) hajdúböszörményi MÁV-főraktárnok, korábban: vonatvezető, kalauz, a Magyar Élet Pártjának tagja 1940-44 között, kertelés nélkül vallott meggyőződéssel vállalt múltjáról Kistarcsán, 1952. augusztus 14-én:

„1939-től a VKF/2 kémelhárító szolgálatában álltam, mint besúgó. A MÁV-nál teljesítettem szolgálatot, Garai János volt az állomásfőnököm, aki szintén a VKF/2 besúgója volt. Ő szervezett be 1939-ben és a VKF/2 utasításait mindég Garai János volt állomásfőnöktől kaptam. Mivel én vonatkísérő voltam, eljártam többször a vonatszerelvénnel román területekre is. A román területeken meg kellett figyelnem, hogy milyen fegyveres erők vannak ott, Magyarország határa felé, s milyen tűzfegyverekkel vannak ellátva, milyen erődítményeket építettek ki a határmentén. Román területről való visszatérésem után a jelentést Garai János állomásfőnökömnek tettem, aki a jelentést továbbította a VKF/2-nek.

...egy alkalommal jelentettem 5 személyt, mert utazás közben szidták a horthysta rendszert és ezt Garain keresztül a VKF/2 tudomására juttattam.

A II. világháború alatt hittem a német fasizmus győzelmében. A győzelem érdekében agitációs propagandát fejtettem ki, a szovjet csapatok ellen, különösen

Máramaros szigeten, a vasutas laktanyában. 1945 után, itt as állapotban többször terjesztetem demokrácia-ellenes rémhíreket.

Beismerem, hogy a VKF/2 részére besúgóí tevékenységemet meggyőződésből vállaltam, mert hittem a fasizmus győzelmében.” Felvette: Lipták Mihály áv. alhadnagy.

Nem a VKF/2-nek végzett kémelhárító tevékenységéért, hanem „...a Szovjetúnió és demokrácia ellenes propaganda” miatt vette őrizetbe 1950. november 16-án és internálta az ÁVH **Papp János** (1914. április 21., Nagyvárad, Horváth Róza) MÁV-főintézőt, debreceni lakost. Ritka módon 1952. november 5-én javasolták szabadlábra helyezését, igaz, beszerzése mellett.

Papp János 1934-ben kezdett dolgozni Debrecenben a MÁV-nál: fékező, jegyvizsgáló, térmester, forgalmi szolgálattevő. 1938-39-ben MÁV tisztképző tanfolyamot végzett Budapesten, 1941-től 1944 áprilisáig állomásfőnök-helyettes Szatmárnémetiben, majd Pápán menetrendi felvilágosító 1945 január közepéig. Hazamegy Debrecenbe, ahol állomásfőnök-helyettes, ezután állomásfőnök Kabán, Püspökladányban, Vásárosnaményban. 1950. szeptemberében áthelyezték Debrecenbe, ahol a forgalmi osztályon menetlevél vizsgáló.

1945 előtt nem volt tagja politikai pártnak. 1946-ban belépett a Szociáldemokrata Pártba, 1947-ben átlépett az MKP-ba, majd a két párt egyesülésekor az MDP tagja lett. A felülvizsgálat során 1948. decemberében kizárták jobboldali magatartása miatt. 1950. november 16-án őrizetbe vették a Szovjetúnió és demokrácia ellenes propaganda miatt. Ennek tartalmát így írja le a bernátkúti munkahelyen 1952. szeptember 28-án készült jegyzőkönyv és javaslat:

Szigorúan titkos!
Tárgy: Papp János ügye.

Javaslat
Bernátkút, 1952. szeptember 26.

Papp János 42-éves, anyja: Horváth Érika, volt máv. forgalmi tiszt, Hajdu megye Bocskai kert alatti lakos ügyét felülvizsgáltuk és az alábbiakat állapítottuk meg:

Nevezett kispolgári családból származik, apja MÁV.üzemi segédtis volt. 1939-ben meghalt. Egy leánytestvére van, 4-eleni és 4-közi iskolát végzett Nagyváradon, 1932-ben érettségizett. Utánna a MÁ-nál mint órábírási kocsifékező volt alkalmazva, majd később állomásfőnök-helyettes lett, legutolsó beosztása: MÁV.forgalmi tiszt volt. A felszabadulás előtt a honvédségnél zászlósi rendfokozata volt.

A múltban politikai pártjának tagja nem volt, 1947-ben belépett az SZDP-be, majd a két párt egyesülése után KDP-tag lett. A jobboldali magatartásáért 1948. decemberében ki lett zárva a pártból.

1945-ben Kaba községben megtartott politikai beszámoló után, ahol szó volt arról, hogy a SZU-ban a gyermekek részére feállított ott hon van, a gyermekeket a kommunizmus szellemében nevelik, valamint a dolgozók erkölcsi és kulturális életéről volt szó. A nevezett hozzászólásában a következőket mondotta: "Én elhiszem, hogy a SZU-ban minden a dolgozók jóindulata élnék, csak akkor miért mondták a szovjet katonák mikor bejöttek minden kis ház tulajdonosának, hogy kurcsok". A másik ilyen irányú kijelentése 1946-ban volt, amikor a MÁV.párttitkárral beszélt arról, hogy a kommunizmusban nincsenek magántulajdonok. A nevezett erre kijelentette, hogy: "mégis van hasonlatosság a kommunizmus és a hitlerizmus között, mert a Hitler a zsidóktól vette el a vagyont, a kommunizmusban pedig mitőlünk vesznek el mindent".

A jobboldali magatartásáért és demokrácia ellenes propaganda terjesztésért 1950. november 20.-án az ÁVH által internálva lett.

Internálási ideje alatt büntetve nem volt. A tábor szabályai pontosan betartja. Teljesítménye: 90%.

Megállapítottuk, hogy nevezett meggyőződése jelenleg is jobboldali mivel régi katonatiszt volt, így szabadsága esetén tartani lehet hogy régi katonatiszt társával felvenné a kapcsolatot és így el lehetne együttműködni a népi demokráciát veszélyeztetve.

A fentiek alapján javasoljuk közlekedési vonalon az illetékes osztálynak bebeszervezésre megküldeni.

Kenyeres Károly
áv.fldgy.

Láttam:

Bécsi Sándor
áv.alhdy.

Gépelte: K.M.

Paulik Imre
áv.szós.

1952. IX. 26. 14

Kijelentette: van hasonlatosság a kommunizmus és a hitlerizmus között.
Beszervezendő.

„1945-ben Kaba községben megtartott politikai beszámoló után, ahol szó volt arról, hogy a SZU-ban a gyermekek részére felállított otthonok vannak, s a gyermekeket a kommunizmus szellemében nevelik, a dolgozókat pedig erkölcsös és kulturált életre, a nevezett (Papp János) a következőket mondta: *„Én elhiszem, hogy a SZU-ban a dolgozók jó módban élnek, de akkor miért mondták a szovjet katonák, mikor bejöttek minden kis ház tulajdonosának, hogy burzsuj?* A másik ilyen irányú kijelentése 1946-ban volt, amikor a MÁV párttitkárral beszélt arról, hogy a kommunizmusban nincsenek magán tulajdonok. A nevezett erre kijelentette, hogy: *„Mégis van hasonlatosság a kommunizmus és a hitlerizmus között, mert Hitler a zsidóktól vette el a vagyont, a kommunizmusban pedig tőlünk vesznek el mindent.”*

„Internálási ideje alatt büntetve nem volt, a tábor szabályait pontosan betartja.

Megállapítottuk, hogy meggyőződése jelenleg is jobboldali, mivel régi katonatiszt volt.”(?!) [Legmagasabb rangja zászlós, amikor 1945. március 18-án századát Ausztriába irányították, Hegyeshalomnál kilépett a sorból és Mosonszentjános állomáson várta be a szovjet csapatokat – megj.: I.Cs.]

Aláírók:

Paulik Imre áv. szds., Kenyeres Károly áv. fhdgy., Bácsi Sándor áv. alhdgy.

Az 1952. november 5-én Pálhalmán készült környezetanulmány Papp Jánosról, a KÖMI (Közmunkák Igazgatósága) bernátkuti internált munkásáról így végződik:

„Munkáját szorgalmasan végzi. A politikai megnyilvánulásoktól tartózkodik. Általános viselkedése komoly,

visszavonult, mindenben a megnyugvó embert mutatja. Szerény, igyekszik háttérben maradni. Vitákba nem bocsátkozik, a parancsnokság intézkedéseit pontosan betartja. Egyszerűsége következtében kedvelik az internáltak.

Javaslom szabadlábra helyezését, valamint beszervezését.”

B. Szabó Gyula áv. szds. osztályvezető-helyettes;
Tóvölgyi Antal áv. fhdgy.

Az ÁVH Titkos Ügyviteli Szabályzata

1952. február 4-én a I. Hálózati Főosztály 6. osztálya, a közlekedés elhárítás kéri Juhász László áv. ezredest, a VI. főosztály vezetőjét: engedélyezze Fodros István áv. hadnagynak, hogy a Kistarcsai Internálótáborban kihallgassa **Szép József**, volt MÁV főintézőt. A Szolgálati jegy azt jelzi, hogy valami olyan ügyről van szó, ami nem csupán „Szigorúan titkos”, hanem **„Szigorúan titkos H”**. Ez volt a jelzése az iratok legmagasabb titkossági fokának.

[Az **Államvédelmi Hatóság Titkos Ügyviteli Szabályzatát** 1952. január 2-án hagyta jóvá Péter Gábor áv. altábornagy. Érdekessége, hogy megjelenése után hibaigazítást küldtek a számozott példányok címzettjeinek, s azt a fedőlap első, belső oldalára kellett ragasztani. A 008-as példány tanúsága szerint, a „Hibaigazítás” 1. pontja: „A 4. oldalon: 'II. Az iratok titkossági fokának megállapítása' című rész 4. sorában az első szó '**négy**' helyett helyesen '**három**' értendő.” Ez a három a következő:

Az ÁVH Titkos Ügyviteli Szabályzata

1., „Szigorúan titkos H!”

Ide tartoznak a legbizalmasabb iratok:

a., Az ügynöki és információs hálózatra vonatkozó javaslatok, jelentések, dossziék.

b., Őrizetbevételi javaslatok.

c., A III/2. osztály (*Cenzúra, majd „K”- Ellenőrzés – megj.: I.Cs.*), a III/1-a alosztály (*Külső megfigyelés – megj.: I.Cs.*) és a X/3 osztály (*Operatív-Technikai – megj.: I.Cs.*) operatív-technikai anyagai.

d., Az ÁVH beosztottaira vonatkozó személyi dossziék, különös fontosságú terhelő adatokat tartalmazó jelentések és különös fontosságú fegyelmi ügyek.

e., A mozgósítással, riadóval és rejtjelezéssel kapcsolatos iratok és okmányok.

Ez utóbbi iratokat külön helyen erősen védve kell megőrizni és veszély esetén meg kell semmisíteni.

„Szigorúan titkos H!” csoportba tartozó iratokat minden esetben „Sajátkezű felbontásra!” jelzéssel kell továbbítani és azt a címzetten kívül más nem bonthatja, még a titkársága, illetve közvetlen beosztottja sem.

2., „Szigorúan titkos!”

Ide tartozik a „Szigorúan titkos H!” csoportban fel nem sorolt minden operatív anyag és dosszié; valamint általában minden irat, amelyből kitűnik, hogy az ÁVH milyen természetű munkát végez; továbbá azok az iratok, amelyek az ÁVH bármely szervének felépítésével, vagy beosztottjaival kapcsolatos adatokat tartalmaznak.

Ezeket az iratokat csak indokolt esetben szabad „Sajátkezű felbontásra” jelzéssel továbbítani.

3., „Titkos!”

Ide tartoznak a nem operatív természetű, de bizalmas iratok (pl. gazdasági ügyek, szolgálati jegyek stb.).

Ezeket az anyagokat „Sajátkezű felbontásra!” jelzéssel nem lehet továbbítani.

A Hatóságon kívül más szervek felé csak „Titkos” és „Szigorúan titkos!” jelzés (külön betűjelzés nélkül) használható.]

De vajon miért volt ennyire titkos Fodros István áv. hadnagy feladata? **Szép József** (1901., Debrecen, Tompa Ilona) MÁV-főintéző budapesti lakost 1950. december 12-én internálták a 10-

50070/1950 számú véghatározattal, amelyet Károlyi Márton áv. alezredes írt alá. Indoklás: „Nevezett a múltban mint „K” tiszt a VKF/2 besúgója volt. A felszabadulás után egy nyugati hírszerzővel állt kapcsolatban.” Szép József nem fellebbezett a véghatározat ellen.

Máig nem tudjuk mi történt kihallgatásán. Ám egy 1955. január 20 -i jelentésben, melynek tárgya. László György ügye, a következők olvashatók:

„1950. XI. 20-án őrizetbe vett Szép József, volt MÁV főintéző, aki mint „K” tiszt a VKF/2 besúgója volt, 1950. november 23-án kihallgatása folyamán vallomást tett arra vonatkozóan, hogy 1946-tól kezdve folyamatosan felvette a kapcsolatot a volt „K” tisztekkel, köztük László Györggyel is, volt MÁV főfelügyelővel, aki a VKF/2 részére beszervezett „K” tiszt volt.

Azzal kapcsolatban azonban, hogy László György, mint „K” tiszt valóban fejtett volna ki valamilyen tevékenységet a felszabadulás előtt, vagy a felszabadulás után, Szép József tartott volna vele rendszeres kapcsolatot, nyilvántartásunkban rá vonatkozóan semmiféle adat nem fekszik el. A fenti terhelő adatok László Györgyre személyi adatok nélkül fekszenek el, azonosítandó.”

Készítette: Kiss János áv.hdgy.; Jóváhagyta: Géro Gergely áv. szds. csop.vez.

Szokody Tibor: halálraítéltből amerikai kihallgató

Az ÁVH börtöneit megjárt magyar hazafiak közül kevés mondhatta el, hogy szabadulása után megkínzói közül szembe találkozott eggyel idegen földön, ahol **fordult a kocka** és némi elégtételt vehetett szenvedéseiért: elvetemült börtönőre sorsáról már szabad emberként dönthetett más ország szűrő táborában. A történetet 1992-ben Bécsben mesélte el kaposvári ismerősöm: **Szokody Tibor** (1931. június 24., Kaposvár, Sipos Mária), akivel

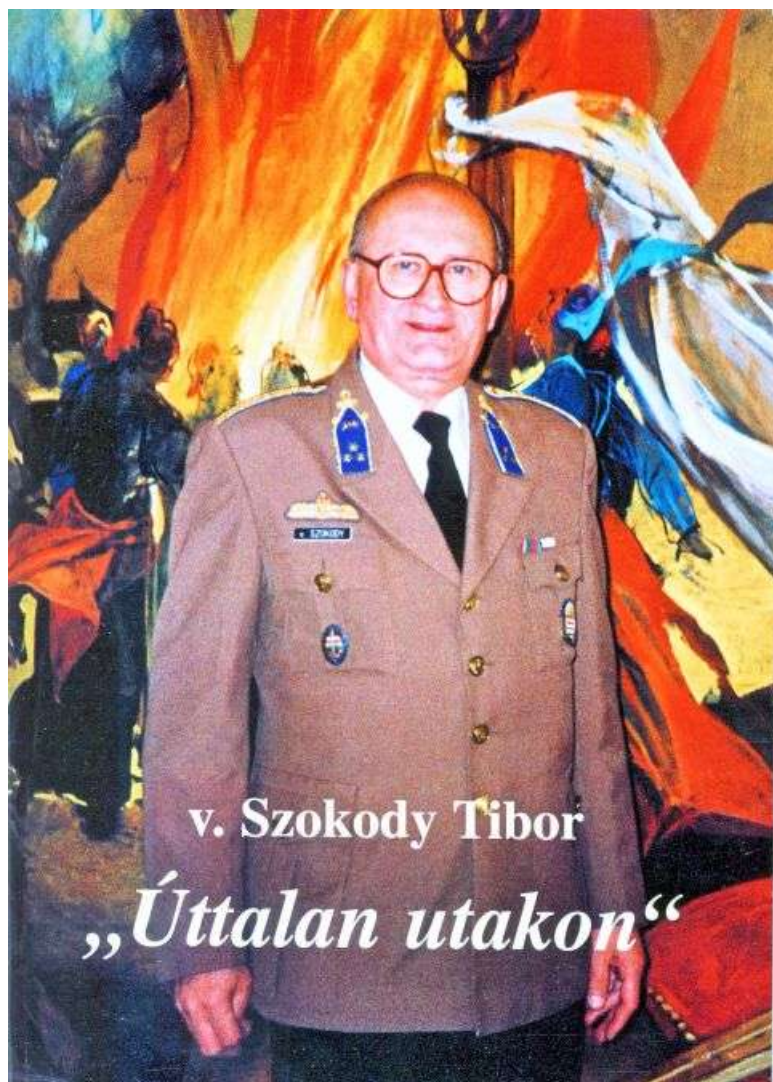
később Budapesten is többször találkoztam és hosszú éveken át leveleztünk.

Tibor szülei paraszti származásúak voltak, apja: Szokody Gyula honvéd főtorzsőrmester 1945. március 19-én hősi halált halt Tát és Nyergesújfalu között a bécsi országúton. Anyja a kaposvári kórházban dolgozott, ő pedig 1948-ban kimaradt a Somssich Pál Gimnáziumból és 17 évesen önként jelentkezett a Honvéd Kossuth Akadémiára, híradó tisztnek készült. Tervei valóra váltásához segítséget kért **Király Bélától**, aki kaposváriként korábban együtt szolgált Tibor apjával a 7. gyalogezredben, s ebben az időben már a HM. Kiképzési Osztály vezetője, majd (még 1948-ban) a gyalogság szemlélőhelyettese. Szokody Pécsre vonult be előképzésre, a volt hadapród iskolába, (1.pc.ho.ö.hir. zlj.) hat havi csapatszolgálatra, ahonnan alakulatát Esztergomba telepítették 1949 tavaszán, s őt a hírközpontba osztották be, a Vak Bottyán laktanyában.

Elkövette azonban azt a hibát, hogy bevonulása után sem hagyta abba a Somssich Gimnáziumban megkezdett **angol nyelvi tanulmányait**, nem szakította meg kapcsolatát a budapesti angol nagykövetséggel, amely a British Council útján segítette a levelező oktatásban való részvételét.

1949. június 7-én a katonai kémelhárítás szolgálat közben letartóztatta Esztergomban, Budapestre vitték a HM katonapolitikai osztályára, ahol megkezdődtek kihallgatásai. Szeptember 9-én **„Hűtlenség”** (hazaárulás) miatt a katonai ügyész halálbüntetést kért rá, de a HB. 1027/1949. számú ítéletben jogerősen „csak” **életfogytiglanra** ítélték.

1950. november 3-án a Margit körúti „Honvédbüntető”-ből az ÁVH váci börtönébe szállították. Erről egyebek között a következőket írja Szokody Tibor a 2001-ben megjelent **„Úttalan utakon”** című könyvének első részében *„Rácsok mögött. A magyar Golgotán. A politikai megtorlások vázlatos története”* alcím alatt:

Szokody Tibor könyve címlapján

”... az ávéhások kezében nem voltunk élőlények, csupán számok, akiket el is lehetett tüntetni bárhol a süllyesztőben...minden megengedett és lehetséges, mondták ezek

*az emberbőrbe öltöztetett vadállatok... a középkori
kifeszítés, kurtavasba verés mindennapossá vált a legki-
sebb szabálysértésért is..."*

*„Én sajnos szerencsétlenül jártam Vácon, mert az elosztás után megismertem egy őrt, **Méreg Istvánt**, akivel Pécsen együtt szolgáltam a Honvédségnél, s kiszúrt, észrevett. Már azt hittem, semmi sem fog történni, de aztán mégsem úsztam meg verés nélkül a 'viziontlátás' örömet, rám förmedt, 'Nahát, Te meg mit keresel itt fasiszta szemét?!' Nem válaszoltam és azt gondoltam nem mérgezem a válaszadással. De tévedtem. Jó darab volt, erős ember. Erre még mérgesebb lett és teljes erővel belém rúgott, ütött aztán, hogy dühét mesterségesen még nagyobbra fokozza, szinte diabolikus vigyorral pofán vert addig, míg összeestem. Elvesztettem eszméletemet. Arra eszméltem fel, hogy egy 'csöves' házimunkás leöntött egy vödör jéghideg vízzel. Méreg felráncigált, ajtót nyitott, s bedobott a 63-as zárkába. Bajtársaim segítettek rajtam, úgy, ahogy azt megtenni lehetett.”*

*„De Méreg elvtárs sem úszta meg, mert 1956 után ő is disszidált ávéhás léte Ausztriába. Én tartóztattam le a **Camp Roeder-i USA menekült gyűjtő táborban**, mint kihallgató. Vissza nem adhattam, de átadtam a táborparancsnoknak. Hogy mi történt aztán vele, nem tudhatom.”*

Szokodyt 1954. szeptember 9-én Tatabányára, a sújtóléges XIV-es aknába vitték dolgozni rabmunkára. Négyszáz méter mélyen kétszer is szénmonoxid mérgezést kapott, pajzsmirigy túltengés lett a vége, ezért 1955. május 8-án visszavitték Vácra.

A Váci Fegyház és Börtön

Vácról 1956. július 24-én szabadult feltételesen. Szülővárosában, **Kaposvárott**, a Cukorgyárban helyezkedett el. A forradalom kitörése után katonai összekötő lett a gyár és a Forradalmi Bizottság között, megszervezte a Nemzetőrséget, felfegyverezte a gyár munkásait, biztosították a rendet a város külterületein. November 27-én egy rendőrtiszt (volt iskolatársa) értesítette, hogy meneküljön, mert a szovjetek keresik.

Még aznap éjjel nekivágott a határnak egy orosz géppisztollyal. Két heti bujkálás és kivárás után érkezett a Pinka folyón át Güssingbe (Németújvárra). December 10-én, amikor más menekültekkel együtt Grácba szállították az osztrák csendőrök, valaki azt állította róla, hogy ÁVH-s tiszt, főhadnagy volt. Elkülönítették, szigorúan őrzött magánzárkába csukták, három hétig hozzá sem szóltak. Ez alatt bajtársai nyomására és Király Béla közbenjárására a **C.I.C.** (Counter Intelligence Corps, az Amerikai Egyesült Államok elhárítást végző titkosszolgálati szerve) megvizsgálta múltját, kihozta a börtönből, átadta a bécsi amerikai nagykövetségnek, amely Salzburgba vitte kihallgató megbízottnak az amerikaiak **Camp Roeder** nevű menekült gyűjtő-szűrő táborába. (Itt találkozott volt váci börtönőrével, a már említett

Méreg Istvánnal, akinek nem bocsátott meg és átadta az osztrák hatóságoknak.)

Szokody az amerikai kihallgató

Szokody kihallgatóként élvezte az amerikaiak bizalmát, magyarok ezreit kísérte ki a bremenhaveni német kikötőbe, ahonnan az U.S. Military Transport hajói vitték tovább őket Amerikába a **Camp Kilmer N.J.** táborba. Oda tartott az utolsó csoporttal a Marine Carp fedélzetén Szokody Tibor is 1957-ben.

Camp Kilmerből Dél Karolinába került az **U.S. Katonai Rendőrség kiképző táborába**. Ahhoz már túl idősnek érezte magát, hogy újra kezdje az amerikai hadseregben hivatásosként. Nyelvi problémái nem voltak, New Yorkba költözött, kitanulta a fényképész szakmát és szakmai sikerekkel művelte azt. Részt vett a Magyar Szabadságharcos Szövetség munkájában, dolgozott a „Rendületlenül” és a „Képes Magyar Magazin” szerkesztőségében, az utóbbinak társszerkesztője is lett. 1962-ben kapta meg az **USA-állampolgárságot**.

1974-ban tért vissza véglegesen Ausztriába. Előtte Amerikában elvált első feleségétől, egy Stuttgart környéki német nőtől, (ami számára egyenlő volt az anyagi csőddel), majd Ausztriában újra megnősült, elvette ifjúkori osztrák szerelmét.

1993-tól bécsi nyugdíjas. Soha, sehol, semmilyen politikai pártnak nem volt tagja.

v. Szokody Tibor

Hazámat szolgálom.

**Magyarságtudat
költeményei**

1945 - 2000

ILKEI CSABÁNAK
BARÁT
v. Szokody Tibor
2000. X. 23.-n

Wien 2000.

Szokody Bécsben dedikált verses kötete (2000)

A magyar változásokat Király Béla megbízásából segítette:

1985 és 1989 között az Atlanti Kutató és Kiadó Társaság munkatársaként százával csempészte az országba és terjesztette annak kiadványait; a hazai szamizdat termékek segítője, informátora.

1991-ben rehabilitálták honvéd főhadnagyként, 1998-ban előléptették századossá. Állami kitüntetéssel és az 56-os világszövetség elismerésével is méltatták a szabad Magyarországért folytatott áldozatos küzdelmét.

Nem hallgatta el **csalódásait** sem az elmaradt igazi rendszerváltás miatt, a felelősök kritikáját őrzi dokumentatív kötete, az *„Úttalan utakon”* (2001) és a *„Hazámat szolgálom”* című verseskötetén (2000, Wien) kívül számos megmaradt levele, melyet barátainak – így nekem is – írt több éven át. Ugyan-ezekben mondott keserű erkölcsi ítéletet azokról a gátlástalan és könyörtelen gyilkosokról, akik 1945-ben jelentek meg bosszútól lihegve a diktatúra egyenruhájába (PRO, ÁVO, ÁVH, Kat.pol.) bújva, s akikről e sorozat II. részében *„Két illegális röplap a zsidósághoz”* alcím alatt szóltam. (*„Őszinte magyar szó a zsidósághoz”* és *„Illegális röplap”*)

Az operatív hálózat: ügynök, rezidens, informátor

Mi történt az államvédelmi szervek operatív hálózati munkájában 1951 és 53 között? – erre próbált választ adni 1953. augusztus 31-én a BM Kollégiumának ülése.

(*„A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953-1956”* I. Állambiztonsági Történettár, Történeti Hivatal, Bp. 2001)

Az **ügynökség** (ez az ügynöki minősítésű hálózati személyek – ügynök, rezidens, informátor – gyűjtő elnevezése.) létszáma 1951-től így alakult a hírszerzés nélkül:

1951-ben: 34526 fő;

1952-ben: 40842;

1953-ban: 45521.

A Konspirált és találkozási lakások száma: 1902.

Az ügynöki munka eredménye az összes őrizetbe vetteknek 1951-ben 4.5%-a, 1952-ben 9%-a, 1953-ban 12%-a.

1953. augusztus elsejei állapot szerint az ügynökség összlétszáma: 45521 fő. Közülük **ügynök**: 5556 fő, **rezidens**: 5027,

informátor: 33036.

(**Rezidens:** hálózati funkció, a hozzákapcsolt 3-6 fő hálózati személy operatív feladatainak végrehajtását irányítja, nevelését végzi az operatív tiszt útmutatása szerint. **Informátor:** információt adó, tájékoztatást nyújtó személy, általában a periferiális felderítési lehetőségekkel rendelkező hálózati személyek elnevezése, ők képezték a tömeghálózatot az állambiztonsági szervnél.)

Budapesten tevékenykedik az ügynökség 39%-a, vidéken a

*Farkas Mihály honvéd vezérezredes és
Péter Gábor államvédelmi altábornagy*

61%-a. Az ügynökség legnagyobb része: 24888 fő (56%) a katonai elhárítás területén volt beszerelve.

1951. január elsejétől 11652 főt zártak ki az ügynökségből. Az okok: dezinformáció miatt – 132 fő, dekonspiráció miatt – 118, alkalmatlanság miatt – 8726, egyéb okok miatt – 1026 fő, őrizetbe vettek 180 főt (kettős ügynökként 21, provokációért 4, elkövetett bűncselekményért 130, egyéb okok miatt 25).

Az államvédelmi szervek hálózati munkájának alapvető **hiányosságait** így látta a jelentés:

1., Rendkívül kevés a hálózati munka eredményeként őrizetbe vettek száma, akik zöme munkás és szegényparaszt.

2., Az ügynökség számszerűen kevés, a legfontosabb objektumok és ellenséges gócok nincsenek kellően ügynökséggel biztosítva.

3., Az ügynökség 51%-a párttag, így lényegében az

ügynökség többsége párttagokra épül. Ám súlyos tény, hogy az ügynökök között 828 párttag van, akiknek minimálisan 50%-át kompromittáló adatok alapján szervezték be, de ezt nem közölték az illetékes pártszervezetekkel, így azok nem is tudtak intézkedni a szervezeti szabályzat szerint.

4., A kizárt 11652 személy súlyosan dekonspirálta az államvédelmi módszereket, jelezve a kiválasztás és a beszerzés hibáit.

5., A beszerzések jelentős részét nem a céltudatosság, hanem a számszerűsége való törekvés jellemezte, nem ellenőrizték az ügynökségek megbízhatóságát, alacsony volt a velük való foglalkozás színvonala.

6., Aránytalanul felduzzasztott a katonai elhárítás ügynöksége, minőségileg nem kielégítő. Ugyanakkor a mezőgazdaság hálózati biztosítása alig volt megszervezve. (Gerő Ernő belügyminiszter lapszéli jegyzete a hálózatról: *„Mezőgazdaságban alig van, a központban dolgoznak, a periferián alig.”*)

A **hibák okai** között említették a BM Kollégium tagjai:

Az eltelt években figyelmen kívül hagyták a hálózati munka alapvető elveit és előírásait a hálózatépítés, a hálózattartás és a konspiráció terén. Nem volt szabályozva, hogy egyes vezetők milyen beszerzési javaslatot hagyhatnak jóvá, illetve az ügynökség egyes kategóriáit kik szervezhetik be. Egyértelműen rögzíteni kell: ki ellen és mire irányuljon a hálózati munka, milyen tulajdonságokkal kell rendelkezniük az ügynököknek, konspiratív lakástulajdonosoknak; milyen módszerekkel foglalkozzanak az ügynökökkel, informátorokkal, rezidensekkel a hálózat és a konkrét ügyek felülvizsgálatánál. Az ellenség ismeretének hiánya miatt az ügynökségek nem a legveszélyesebb elemekre és területekre voltak irányítva.

A hálózati munka hiányosságaira utaló példatárban több konkrétum is olvasható:

Gyakran alkalmatlan személyeket választanak ki, akik nem dolgoznak ellenséges körben, értelmi képességeik korlátozottak.

„A 12. lövész hadosztály elhárító osztályának hálózata

tában 100 olyan személy van, akik gyenge szellemi képességüknel fogva nem alkalmasak hálózati munkára, van informátor, aki írni sem tud, jelentéseit feleségével íratta. Az ellenséges körből kiválasztott személyek beszerzéséhez szükséges kompromittáló adatok sok esetben valótlanok, nem elegendők, vagy nincsenek megfelelően dokumentálva. A Borsod megyei osztályon ez évben több olyan személyt szerveztek be, akiket kellő bizonyítékok hiányában szabadon kellett bocsátani, s akik jelenleg nem dolgoznak. A felületes tanulmányozás következtében sok kétkulcsos, nem őszinte, dolgozni nem akaró személy került az ügynökségbe. A megyei osztályok ügynökségeiből beszerzésük után többen kiszöktek az országból.”

A beszerzések gyakran a helytelen meghívás és a kevés idő biztosítása miatt meghiúsulnak vagy dekonspirálódnak. Sablonosan készítik elő a beszerzéseket. Általános jelenség, hogy a meghívás a rendőrségen, tanácson és máson keresztül, idézéssel, megfelelő indok nélkül történik.

„A közgépipari osztály például 1953 áprilisában az informátort a Gellért hegyen egy padon két óra alatt szervezte be. A Békés megyei osztályon az ügynök idézésre feleségével együtt jelent meg a kiegészítő parancsnokságon. A Csongrád megyei osztályon egy szervezkedés tagjához azzal a feladattal küldték az ügynököt, hogy mint az UDB-ből (Upravna Dravne Bezdobnohti: jugoszláv állambiztonsági hivatal) átdobott személy mutakozzon be. A szervezkedés tagja ügynökünket felismerte és elzavarta. Ennek ellenére hasonló provokációval egy másik ügynököt küldtek hozzá, akit szintén elzavart.”

Elhanyagolt az ügynökök megbízhatóságának, őszinteségének ellenőrzése. Sok esetben csak az őrizetbe vételnél derül ki, hogy egy-egy ügynök provokál, dekonspirált, valótlan adatokat

közölt vagy ellenséges tevékenységet elhallgatott. A hálózati munkában nem érvényesül a fegyelem. Az ügynökök túlnyomó többségével nyilvános helyeken találkoznak. A szabadban való találkozás, különösen vidéken és a katonai elhárítás vonalán okozott végzetes hibákat.. A katonai elhárításnál az intézeti alosztály ügynökségéből 89 fő dekonspirálódott, többségük az előző okok miatt.

Súlyos hiányosság tapasztalható az operatív nyilvántartás terén. Az operatív hálózati anyagok a legtöbb helyen nincsenek feldolgozva. A nyilvántartásba vétel gyakran nem ellenőrzött, valótlan adatok alapján történik. Sok az indokolatlanul nyitott személyi dosszié, lassú és bürokratikus az anyagok továbbítása, a kompromittált személyek és az ügynökség anyaga későn jut el az illetékes szervekhez. Az objektum dossziék nagy többsége nem élő, a hálózati és személyi dossziék rendezetlenek, gyakran több hónapos anyagok nincsenek bevarrva, kikartozva.

A kollégium határozata **szigorú következtetésekre** jut. Egyebek között:

A hálózatot felül kell vizsgálni és kizárni a kétkulacsos, dezinformáló, dekonspirálódott, alkalmatlan személyeket. Meg kell szüntetni, hogy a vidéki szervek megfelelő elvi irányítás nélkül, saját elgondolásuk alapján dolgozzanak. Az operatív állomány szakmai és politikai felkészültsége a nagy fluktuáció miatt is gyenge, ezért operatív beosztottat elmozdítani, más munkára, más beosztásba vezényelni csak az illetékes vezetők tudtával és beleegyezésével lehet. Ügynökkel és rezidenssel csak konspiratív helyen találkozhat az operatív tiszt. Nyilvántartásba kell venni az ellenséges elemeket, meg kell szüntetni a céltalan beszervezéseket, rendezni kell az operatív nyilvántartást, élővé tenni az objektum és vonaldossziékat, a „B” és „M” dossziékat.

A hozzászólásokból:

Pócze Tibor r. vezérőrnagy:

„A hálózatban sok a párttag, köztük olyanok, akik a kompromittáló adatok alapján nem is lehetnének

párttagok. Erre fel kell hívni a pártvezetők figyelmét.”

Bradács György áv. alezredes:

„Nálunk, a Baranya megyei osztályon havonta meg van állapítva, hogy minden operatív beosztottnak két beszervezést kell végezni. Ebből adódik, hogy a hónap végén kapkodás van, verseny folyik a norma teljesítéséért. A rendőrségnél az a parancs, hogy havonta nyolcat kell beszervezni.”

Kucsera László áv. alezredes, a Kémelhárító Osztály vezetője:

„Hiányzik a jelentésből az, hogy a hálózati munka eredményeként őrizetbe vettek közül hányat kellett kiengedni. A külföldi állampolgárok beszervezésénél nincs eredmény.”

Kucsera László

Gazdik Gyula áv. alezredes,
a Hírszerző osztály vezetője:

„Nem veti fel a jelentés elég-e a 45 ezer fős hálózat az ellenség feldolgozására. A hálózat kiválasztása nem célirányos, az őrizetek túlnyomóan munkások és parasztok.”

Ács Ferenc áv. ezredes, a BM Személyzeti Főosztály vezetője:

„Az operatív beosztottaknál, az osztályokon nem jó a légkör, nagy a fluktuáció, a nevelés hiányát az iskola nem pótolja.”

Györe József miniszterhelyettes:

„A mezőgazdasággal keveset foglalkoztak. Szabolcs megyében 500 tszcs-ból 420-ban még informátor sincs.”

Nagy József áv. őrnagy:

„Az ügynökség az üzemet ellenőrzi és nem az ellenséges elemeket. A jelentések nagy részében az üzemeltetéssel foglalkoznak. Nagy aránytalanságok vannak. Az áramszolgáltató üzemek 90%-a vidéken van, ennek ellenére az áramszolgáltatás vonalán foglalkoztatott hálózat zöme Budapesten van.”

Dékán István áv. ezredes, miniszterhelyettes:

„Az operatív munkások cserélődése miatt rohad le az ügynökök nagy része. A hálózati munka megjavítását az állomány feltöltésével kezdjük. Központilag kell kidolgoznunk a hálózati munka módszereit. Ennek egy része a tudományos módszerek, melyek a következő kollégiumi ülésre jönnek...”

Gerő Ernő belügyminiszter:

„Fel kell vetni ki ellen és mire irányul a hálózati munka. Osztály szempontból irányul az imperialista hírszerzőszervek ügynökségei ellen, bent az országban a kapitalista, kulák elemek ellen, csendőrök, horthysta katonatisztek és egyéb ellenséges kategóriák ellen. Sok a munkás és a dolgozó paraszt az őrizetbe vettek között, ennek több oka van, vagy a kormány és a párt politikájában van a hiba, vagy az államvédelmi munkában az elhárító szerveknél van a hiba. Meg kell állapítani, hogy a párt politikájában komoly hiba nincs. A belügyminisztériumi és az igazságügyi szerveknél van a hiba.”

Operatív nyilvántartás, priorálás, központosított értékelés

Mielőtt a Dékán István miniszterhelyettes által jelzett tudományos módszerek „bejöttek” volna a kollégium következő ülésére (1953. szeptember 22.), közbeiktattak egy másik témát, amit szeptember 5-én vitattak meg: **„A BM operatív nyilvántartó rendszere megszervezésének alapelvei.”**

[Az egyesített Belügyminisztérium Központi Operatív Nyilvántartó Osztálya, azaz a BM X. önálló osztálya a belügyminiszter 1954. szeptember 13-i parancsával jön létre. Elődje, az ÁVH központosított operatív nyilvántartása 1950. április 11-től működött. Ennek előzménye 1945. március 1-től a Politikai Nyilvántartó Iroda, majd az Országos Politikai Nyilvántartó Hivatal.]

A nyilvántartás hiányos, zavaros, ellentmondásos, az államvédelmi szervek egymással ellentétes intézkedéseket fogantatának azonos munkaterületeken. A legfeltűnőbb adat: több mint egymillió magyar állampolgárt tartottak nyilván, ami az ország lélekszámához képest európai szégyenfolt. Rendkívül sok olyan személy volt nyilvántartásba véve, akire vonatkozóan nem volt kompromittáló anyag, mások azért kerültek az ellenséges személyek nyilvántartásába, mert hivatalos kiküldetésben jártak nyugati államban. Ellenőrizetlen tények nélkül, bemondásra, feljelentésre nyitottak egyesekre személyi vagy csoport dossziét, így ártatlan emberek kerültek az osztályellenségnek számítók dossziéiba stb.

A Kistarcsai Internálótábor parancsnokának lakása kívülről...

...és belülről 2006-ban (Fotó: Ilkei Csaba)

Az új nyilvántartó rendszer szerint csak ellenőrzött, kompro-
193

mittáló adatok alapján lehetett valakit az ellenséges személyek nyilvántartásába venni. Harminc csoportba sorolták a rendszerellenes elemeket, a tervezetet a vita alapján kis részben módosították, kiegészítették. Azért van helye a tételes felsorolásnak, hogy jobban megértsük: **ki miért kerülhetett internálótáborba, börtönbe, megfigyelés vagy rendőri felügyelet alá.**

Nyilvántartásba kell venni:

1., Horthysta, politikai rendőrség, csendőrség, a volt rendőrség beosztottjai, börtönőrök, ügyészek, bírák, büntető hatóságok főbb tisztviselőit.

2., A Horthy-hadsereg vezérkara II. és VI. osztályának beosztottait és ügynökeit. (A Magyar Királyi Honvédsereg Hadműveleti Csoportfőnökség 2. vkf. Osztályának ügykörei: a katonai nyilvántartás és kémelhárító szolgálat, a külfölddel kapcsolatos katonai ügyek, a katonai attasék ügyei és a nemzetvédelmi szolgálat ügyei. A 6. vkf. osztály ügyköre: a sajtó- és propaganda ügyek.)

3., A volt horthysta miniszterek, államtitkárok, főispánok, alispánok, polgármesterek és a Horthy-rendszer más főtisztviselőit.

4., A Horthy-, Szálasi-parlament volt képviselőit.

5., A feloszlott reakciós, burzsoá politikai pártok, társaságok, fasiszta és nacionalista szervezetek volt vezetőit, funkcionáriusait és aktív tagjait, a felszabadulás után keletkezett pártokét is.

6., A felszabadulás után az országban működő pártok jobbszárnyának vezetőit, funkcionáriusait és jelentősebb tagjait.

7., Kapitalistákat, nagybirtokosokat, kulákokat, nagykereskedőket, gyárosokat.

8., Volt horthysta vezérkari és hivatásos katonatiszteket.

9., Volt grófokat, hercegeket, bárókat, arisztokratákat.

10., Volt vitézeket (kivéve a várományosokat.)

11., Nemzetvédelmi kereszttel kitüntetett személyeket.

12., Azokat a magyar állampolgárokat, akik a jelenlegi kapitalista államok valamelyikének hadseregében szolgáltak.

13., Akik a Horthy-rendszerben valamilyen vezető szerepet töltöttek be és a háború alatt Nyugatra szöktek.

14., Rendőrségi besúgókat, provokátorokat.

15., Főpapokat, az összes egyházi vezetőt.

16., A szerzetes rendek vezetőit és tagjait.

17., Vallási szekták vezetőit és aktív tagjait.

18., Trockistákat és jobboldali szociáldemokratákat.

19., Fegyveres szervekből a felszabadulás után politikai okokból eltávolított hivatásos beosztottakat.

20., Azokat a személyeket, akik nyugati emigrációból tértek vissza és valamilyen antidemokratikus szervezet tagjai, vezetői voltak, vagy részt vettek antikommunista csoportosulásokban.

21., A cionista mozgalom vezetőit és aktív tagjait.

22., Súlyos politikai bűncselekményért elítélteket, velük egy háztartásban élő felnőtt hozzátartozóit (házastárs, szülők, felnőtt gyermek).

23., A pártból pártellenes, vagy államellenes tevékenység miatt kizárt személyeket.

24., A horthysta hatóságok előtt felderítő jellegű vallomást tettek a baloldali szervezetekre vonatkozóan.

25., Kapitalista államok Magyarországon lévő külképviseleti, vagy egyéb szervei, külföldi és magyar beosztottait.

26., Olyan magyar és külföldi állampolgárokat, akik a kapitalista országok követségeivel tartanak kapcsolatot, vagy azok beosztottainál teljesítenek, vagy teljesítettek szolgálatot.

27., Imperialista hírszerző szervek beosztottainak és ügynökeinek családtagjait, velük közvetlen kapcsolatban álló személyeket.

28., Az országból kiszökött személyeket, azok Magyarországon maradt közeli rokonait, a határt befelé illegálisan átlépő személyeket, Magyarországra toloncolt személyeket, csempészeket.

29., Bűncselekményekről tudó és feljelentést elmulasztó személyeket.

30., Minden egyéb személyt, akinek ellenőrzött adata van, hogy ellensége a fennálló népi demokratikus rendszernek, vagy a múltban a kommunista párttal és a munkásosztállyal szemben

ellenséges tevékenységet folytatott.

Határoztak arról, hogy a központi nyilvántartóban a következő **kartoték rendszerek** legyenek:

- a., Hálózati.
- b., Aktív ellenséges elemek.
- c., Egyéb kompromittált személyek.
- d., Őrizetese (Politikai bűncselekmények miatt letartóztatott, elítélt személyek).

Az **operatív nyilvántartás** formái:

- Hálózati; a., „B”-dosszié; b., „M”-dosszié
- Objektum dosszié
- Csoport dosszié
- Személyi dosszié
- Körözési dosszié
- Vizsgálati dosszié

*Árvai Géza államvédelmi alhadnagy
hazaérkezett*

[**Objektum** dossziét kellett nyitni minden olyan objektumra – vállalat, hivatal, tanintézet, kapitalista állam követsége, szerzetes rend stb. –, amely operatív hálózati figyelés alatt állt. **Csoport** dossziét kellett nyitni olyan személyek csoportjáról, amelyet ellenséges tevékenységében szervezeti egység kötött össze. **Személyi** dossziét kellett nyitni minden olyan személyről, aki ellenőrzött adatok, anyagok alapján aktív ellenséges tevékenységet fejtett ki. **Körözési** dossziét kellett nyitni minden olyan személyről, aki a BM államvédelmi szervei által elrendelt körözés alatt állt. **Vizsgálati** dossziét kellett nyitni minden olyan személyről, aki ellen a BM államvédelmi szervei vizsgálati eljárást indítottak.]

A priorálás rendje

[Priorál: valaki múltbeli magatartását, előéletét jogi szempontból megvizsgálja.]

1., Hálózati nyilvántartóban csak miniszterhelyettesek, az Ellenőrzési Főosztály vezetője, az operatív osztályvezetők és helyetteseik aláírásaival lehetett prioráltatni.

2., Általános nyilvántartásban alosztályvezető aláírásával.

3., Az operatív nyilvántartóban lévő dossziékba betekintést és kiadást osztályvezetői engedéllyel, a fontosabb ügyek dossziéiba pedig miniszterhelyettesi engedéllyel lehet.

4., A pártszervek, kormánysszervek, a néphadsereg szervei a kompromittált személyek kartotékrendszerébe csak a miniszter, miniszterhelyettes titkárságain keresztül priorálhatnak.

Ügynöki és informátori hálózati nyilvántartás

A központi operatív nyilvántartásba fel kellett venni az ÁVH valamennyi szervének egész ügynöki és informátor hálózatát, a konspirált és találkozási lakások bérlőit. Kivételt képezett a külföldi és a különlegesen értékes belföldi hálózat. Ahhoz, hogy a hálózat valamelyik tagja **ne kerüljön központi nyilvántartásba**, csak az illetékes miniszterhelyettes adhatott engedélyt. Minden ügynökről, rezidensről, informátorról, konspirált vagy találkahely bérlőjéről beszervezés után, egy illetve kettő darab 6-os sz. kartotéklapot kellett kitölteni és a nyilvántartó osztálynak leadni. A kitöltött kartotéklapok alapján a nyilvántartó osztály az operatív nyomozónak „B” és „M” dossziét adott ki. Az ügynökkel, rezidenssel, informátorral való kapcsolat megszakítása után a „B” és „M” dossziét le kellett adni a nyilvántartó osztálynak.

1953. szeptember 22-én kerül a BM Kollégiuma elé az a javaslat, amely **tudományos módszerek** alkalmazását ajánlja a hálózati és technikai munkában.

J e l e n t é s

Sz J ügyében.

Budapest, 1952. május 21.

1952. február 10-én őrizetbe vettük Sz J 60 éves, polgári származású, újságíró, az International News Service amerikai hírügynökség budapesti tudósítóját kémkedéssel gyanúsítva.

A vizsgálat során megállapítottuk, hogy Sz J a felszabadulás előtt is aktív ellenforradalmi tevékenységet fejtett ki és az angolok be-szervezett ügynöke volt.

Beismerte, hogy a felszabadulás után őrizetbe vételéig folytatta kémtevékenységét az angolok, amerikaiak és svájciak részére.

Sz J egészségi állapotára való tekintettel f. hó 19-én átadtuk az Államügyészségnek, a bírósági tárgyalás előbbi megtartása végett. Orvosi bizottsággal megvizsgáltattuk. A bizottság megállapítása szerint Sz J légycikahajlában két daganat van, az egyik kb. emberfej nagyságú. Műtétet nem lehet eredményesen végrehajtani és a betegség halálos kimenetelű - hónapokon belül, de legkésőbb egy év alatt - ha szövődmények nem következnek be.

Sz J a bírósági tárgyalás után visszakisérjük és folytatjuk a vizsgálatot.

Péter Gábor

*Juhász László
év. elnök*

Péter Gábor jelentése Sz. J. kémgyanús újságíróról 1952-ben

Kritikusan megállapítják, hogy sem a hálózati, sem az operatív technikai munka nem tartott lépést a követelményekkel, nyolc év tapasztalatai azt mutatják, hogy ez a munka **kezdetleges**. Az összes operatív osztály munkájának egybehangolása, az ellenség módszereinek és technikájának folyamatos tanulmányozása elengedhetetlenül és elodázhatatlanul szükségessé teszi, hogy az államvédelmi szervek megszüntessék munkájuk gyakran anar-

chikus, kisipari jellegét és áttérjenek a szervezett, tervszerű tudományos módszerekre.

Igen gyenge a kapcsolat a Hírszerző, a Kémelhárító, valamint a Határőrség felderítő osztálya között. Az információk, adatok értékelése, rendszerezése és hasznosítása híján értékes tények és összefüggések mennek feledésbe; az Operatív Technikai Osztály és a Levélellenőrzési Osztály munkája jelenleg csak a többi operatív osztály napi szükségletének kielégítésére szorítkozik, hiányzik az előrelátó céltudatosság, tervszerűség.

[Az év első hat hónapjában őrizetbe vett 161 ellenséges hírszerző ügynök – 39 amerikai, 11 angol, 34 francia, 69 jugoszláv, 6 MHBK (Magyar Harcosok Bajtársi Közössége), 1 vatikáni és 1 izraeli – kihallgatása új ismereteket nyújtott az ellenséges hírszerző és elhárító szervek magyarországi működéséről, szervezeti munkájáról, technikai módszereiről.]

A Kollégium úgy határozott, hogy létre kell hozni egy **szakirodát**, (értékelő csoportot), melynek feladata az összes operatív szerv tapasztalatainak összegyűjtése, rendszeres feldolgozása, az operatív osztályok munkájának alátámasztása, az operatív munka megjavítása, tervszerűbbé tétele és célirányossága érdekében. A szakiroda a rendelkezésére bocsátott anyagokból szemléltető és írásos módszertani tananyagot, tanulmányokat, tájékoztató jelentéseket készít. Ezen túl minden egyes osztálynak el kell készíteni a saját szakmai fejlesztési tervét. Az Operatív Technikai Osztálynak például a műszaki fejlesztési tervét a híradástechnika, telefon, rádió, szobalehallgatás, fotó, vegyészet, iratkészítés, rádió elhárítás, rejtjelfejtés terén a tudomány és technika legfrissebb eredményeinek felhasználásával. Vonalas dossziében kell feldolgozni és rendszerezni egy-egy hírszerző szerv pl. az amerikai **CIC** (Counter Intelligence Corps), az **FBI** (Federal Bureau of Investigation), a jugoszláv **UDB** (Uprava Derzavne Bezdobnohti), az angol **FSS** (Field Security Service), a francia **SI** (Service Informations) egész működésére, létrejöttére, fejlődésére, szervezeti felépítésére, módszereire vonatkozó adatokat és azok változásait.

A vitában Gerő Ernő belügyminiszter fogalmazta meg legvilágosabban a változtatás lényegét:

„Az egész javaslatnak a lényege egy új szerv létrehozása. A csoport feladata a Belügyminisztérium operatív munkájában felhalmozódó operatív tapasztalatok általánosítása. Nem az informálás a fő feladat. Az osztályokon is kell, hogy folyjon tudományos munka. Szükséges, hogy az osztályok egyes vonalakról, területekről monográfiát készítsenek, ez fejleszti az operatív beosztottak elemző képességét és komolyan elősegíti a munkát. Pl. szükséges készíteni monográfiát a katolikus egyházról, tevékenységéről, befolyásáról, módszeriről, stb. Az anyagot név- és tárgymutatókkal kell ellátni és úgy minden kérdést könnyen meg lehet találni. Ezeknek az államvédelmi munka lexikonjának kell lenni”

1953. december 8-án tárgyalta volna a BM Kollégiuma „A Belügyminisztérium **hálózati és vizsgálati munkájának megerősítéséről** az imperialista hírszerzőszervek aknamunkája és kémtevékenysége ellen” című előterjesztést.

A bevezető indoklása szerint azért, mert

„A Belügyminisztérium szervei adatokkal rendelkeznek, melyek bizonyítják, hogy az imperialista országok hírszerzőszervei egy új világháború előkészítése céljából fokozzák aknamunkájukat és kémtevékenységüket a Szovjetunió, a Magyar Népköztársaság és a népi demokratikus országok ellen.” „...beküldött ügynökeiknek feladatul adják: a kémkedés, terror, diverzió, szabotázs cselekmények végrehajtását, ellenséges propaganda-és röpcédulák terjesztését, valamint összeesküvő csoportok szervezését.”

A tervezett drasztikus intézkedések (pl. „...a Magyarországra érkező kapitalista országok állampolgárai kizárólag meghatározott szállodákban nyerjenek elhelyezést.”) vitája azonban elmaradt, Piros László belügyminiszter javaslatára levették naprendről az előterjesztést. Piros azzal indokolta a döntést, hogy az előterjesztés a jövő feladatait szabja meg, de

„Ehhez még nincs elég erő. Az operatív ügyekben nincs elég előrehaladás.”

Márianosztra, börtön

Az Államvédelmi Hatóság megyei vezetői (1950-1953)

Baranya megye:

Komlós János százados

Szabó István őrnagy

Bács-Kiskun megye:

M. Orbán Miklós őrnagy

Szabó Károly őrnagy

Békés megye:

Habuda Zsigmond százados

Arany László százados

Borsod-Abaúj-Zemplén megye:

Bakos Pál őrnagy

Szabó Márton százados

Marton Béla százados

Dani János őrnagy

Csongrád megye:

Tatai István őrnagy

Fejér megye:

Mester József százados

Győr-Sopron megye:

Muzslai József százados

Dobróka János őrnagy

Gáli István százados

Hajdú-Bihar megye:

Lombos Lajos őrnagy

H. Tóth László százados

Dejcző Károly százados

Ferencsik József ezredes

Heves megye:

Varga Sándor százados

Müller Gyula százados

Komárom megye:

Gábor András százados

Mozsolits Sándor főhadnagy

Nógrád megye:

Bing Géza százados

Rácz Károly százados

Pest megye:

Komlós János százados
Dobróka János százados
Takács Imre százados

Somogy megye:

Czene Mihály őrnagy

Szabolcs-Szatmár megye:

Pallagh Sándor százados

Szolnok megye:

H. Tóth László százados

Tolna megye:

Vörös Balogh Lajos főhadnagy
Gál Ferenc főhadnagy
Papolcsi János főhadnagy

Vas megye:

Kucsera László őrnagy
Beck Ferenc százados
Gerendai László százados

Veszprém megye:

Marton Béla százados
Havasi László százados
Bagi Mihály őrnagy

Zala megye:

Thomann Ferenc százados
Gál Ferenc őrnagy

Különös és sajátos beszervezések

Az internálótáborok lakóinak egyes csoportjai sajátos helyzetben vannak: azonos okokból adódó múltjuk és azonos indokú

várakozásuk alapján különülnek el 1950 után, közös jellemzőjük, hogy lehetőségeik szerint sürgetik sorsuk rendezését, az országból való távozásuk engedélyezését.

Kistarcsa a föld alatt

Egy részük **nyugatnémet** állampolgár, a negyvenes években magyarországi német származásúként jelentkezett német katonának. A háború folyamán szovjet fogságba estek. 1950-ben mint hadifoglyokat a szovjet hatóságok átadták Magyarországnak, azóta internálva vannak. Családjukat időközben kitelepítették Nyugat-Németországba, akikhez szeretnének kiutazni. (Például: Nesz Mihály Újpetréről, Schwébler Péter Szabadkáról és mások.)

Más részük **jugoszláv** állampolgár, akit az UDB beszerezett ügynöknek, hírszerző feladattal átdobott Magyarországra. Volt, aki önként jelentkezett a magyar határőrségnél, volt aki nem, de később elfogták. Börtönbüntetésük, internálásuk után arra várakoznak, hogy visszatérhessenek Jugoszláviába. (Például: Tóth Mihály kórógyi géplakatos tanonc és mások.)

Müller ügynök szerb útlevéllel is rendelkezett

Nem tartozott tipikusan az utóbbiak közé a „Mihályi Antal” fedőnevű ügynök: **Müller Antal** (1927. január 17, Radikovci, Bernics Mária) szalántai lakos. Nemzetisége: horvát, anyanyelve: horvát, állampolgársága: jugoszláv. Az ÁVH feljegyzése szerint:

„Alacsony intelligenciájú, nem túl magas értelmi képességű, politikailag fejletlen, szorgalmas munkás.”
(ÁBTL. 3.2.1. Bt-429; 3.1.9. V-51846)

Munkás családból származott, 3 polgárit végzett, aztán molnártanuló volt. 1945-ben szülei házánál dolgozott Donji-Miholjacban, szeptemberben átköltöztek Magyarországra és Szalántán telepedtek le. Napszámba járt, majd 1950-ben 3 hold földet béreltek, azon gazdálkodtak.

1950 március 3-án behívták a pécsi ÁVH-ra, ahol felszólították, hogy vállaljon önként feladatot a népi demokrácia védelmében, ennek fejében elhelyezik tanult szakmájában molnárként valamelyik államosított malomban, nem toloncolják ki az országból sváb származású anyjával együtt, (apja meghalt), garantálják tartózkodási engedélyüket és a kapott feladatok sikeres teljesítéséért esetenként anyagi juttatásban is részesül. Aláírta a nyilatkozatot. Beszervezte: D. Németh István áv. főhadnagy. A *”Mihályi Antal”* fedőnevű ügynököt 1950. szeptember 26-ig Gelber Miklós áv. fhdgy. tartotta, akkor átadta Kolláth Ferenc áv. fhdgy.-nek, mindketten az ÁVH hírszerzés X/3-a alosztályán teljesítettek szolgálatot.

A hónap végén tették át először a határon azzal a feladattal, hogy Zágráb munkásnegyedében szórja szét a magával vitt röpcédulákat, a megcímezett leveleket dobja a postaládákba. A határon átérve azonban a jugoszláv határőrök elfogták, Csád Szávicára vitték, majd Szlatinára, onnan Eszékre az UDB irodájára. Itt az ügynök – erőszak alkalmazása nélkül – részletesen elmondta, hogy a pécsi ÁVH megbízásából jött át, zágrábi feladattal. Az UDB azzal fordította vissza, hogy hazajöve Magyarországra számoljon be a feladat végrehajtásáról, kioktatták a zágrábi városképről, az utcákról, a szendvics, a fröccs és a cigaretta áráról, lyukasztott villamosjeggyel és kezelt vasúti jeggyel is ellátták.

Hazatérése után az UDB által betanított szöveget adta elő, oly hihetően, hogy 300 Ft. jutalmat kapott.

1950 június végén küldte át az ÁVH második feladatával, hátizsákjában horvát nyelven írt újságok, propaganda anyagok

voltak. Átlépve a határt, húsz lépés után ismét elfogták. Kérte, vigyék be az őrre, Moszlavinára, majd jöttek érte Eszékről. Most öt napot töltött távol „a feladat végrehajtásával”. Megbeszélték a további teendőket is. Ezeket később Müller így adta elő vallomásában itthoni kihallgatásán 1951. augusztus 3-án:

Szigorúan titkos

II. osztály.

Tárgy: Müller Antal, szelánteai lakos
egye.

2/3- osztálynak.

J e l e n t e s .
Pécs, 1951. március 29.

Jelentem hogy Müller Antal, aki a 2/3. osztály kapcsolata, f. hó: 28-án 16-17.h. közötti időben a Szekesfehértai rendőrségről telefonon felhívta a pécsi osztály II-es osztályának titkos számát és azon jelentette be hogy ma délbe befog utazni Pécsre, mert fontos közlése van részünkre.

Tárgyban nevezett ezáltal lebuktatta a II-es osztály titkos telefon számát. Ezt a telefon számot az én emlékezetem szerint, még, a múlt év végefelé kapta meg, amikor Kolláth Ferenc év. fhdy bajtára jött le hozzá találkozára.

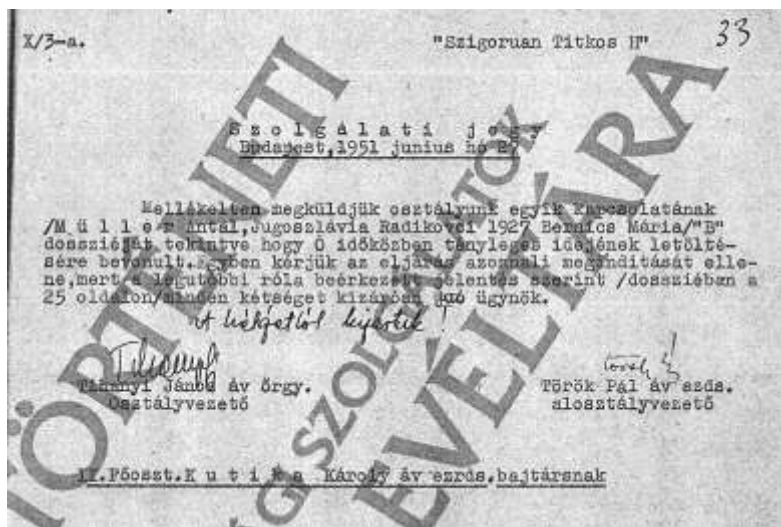
Feladat
Kallal László
év. fhdy
osztályvezető

Cs. Tóth Sándor
Cs. Tóth Sándor
év. alhdy.

Müller lebuktatta az ÁVH-hírszerzés titkos telefonszámát

„Tagadom, hogy valamilyen megbízást kaptam volna az UDB tisztől hírszerzésre vagy kémkedésre. Az UDB tiszt azt mondta, hogy ha kapok még ilyen feladatokat az ÁVH-tól, egész nyugodtan jöjjenek csak át és nekik adjam át a csomagokat, máshova ne próbáljam vinni, ez az én feladatom. Azt mondta, hogy hírszerzést nem bíznak rám,

mert vannak mások, akik helyettem is elvégzik.”

„Kétséget kizáróan jugó ügynök. A hálózatból kizártuk.”

Hazatérésének körülményeiről az ügynök így számolt be 1951. augusztus 3-i kihallgatásán:

„Az észéki UDB-ről engem autóval levittek a határra Baranjsko Petro Selo nevű községbe. Az UDB tiszt elkísért egészen a határig, ott átadott a határőröknek, akik aztán megmutatták, hol kell átbújni a drótok között. A határon átvérve egyenesen a beremendi rendőrségre mentem, ahol jelentkeztem. Onnan átkísértek a határőr-ség parancsnokságára, ahonnan telefonáltak Pécsre az ÁVH-ra, hogy én visszajöttem Jugoszláviából, utána kijöttek értem autóval és bevittek Pécsre.”

„Mivel az UDB tiszt megfenyegetett engem, nagyon féltem attól, hogy egyszer valahol agyon fognak löni, mivel azt mondta, hogy önekik Magyarországon sok fülük és sok szemük van. Meg féltem attól is, hogy az ÁVH-n megbüntetnek azért, mert a feladatokat nem

hajtottam végre.”

Fejes János áv. alhadnagy, kihallgató tiszt azon kérdésére, hogy miként tartotta a kapcsolatot az eszéki UDB-vel, Müller így válaszolt:

„Az UDB tiszt írt nekem egy levelet 1950 decemberében, amit én meg is kaptam. Ez volt az a levél, amiben engem Drága Toncsinak szólított. Ez a levél virágnyelven volt írva. Azt írta benne, hogy van-e menyasszonyom, hogy állok a nőkkel, mikor fogok nősülni. Ezeknek a szavaknak az volt az értelme, hogy mikor fogok megint átmenni Jugoszláviába?”

„Erre a levélre én 1951. február elején válaszoltam a megadott címre (Mátánics Iván, Eszék, ulica Republika 6). Szintén virágnyelven válaszoltam, jól vagyok, anyám is egészséges, de most nem tudok megnősülni. Ami annyit jelentett, hogy most nem tudok átmenni Jugoszláviába.”

A leveleket az ÁVH kiszúrte, elfogta, sőt – részlet az ÁVH 1951. augusztus 29-i jelentéséből:

„1951. febr. utolján a Pécsi Osztály lefogta Mahalik István UDB ügynököt és motozása alkalmával megtalálták nála azt a levelet, amely Müllernek volt címezve és szintén virág nyelven volt írva. A levél azt tartalmazta, hogy Müller dolgozik-e még a régi munkahelyén és mikor fizeti vissza a régi adósságait.”

Müller Antalt 1951. július 24-én tartóztatták le árulásért. Szeptember 7-én internálták Kistarcsára, ahol 1953. október 24-ig volt őrizetben. A Katonai Felsőbíróság fellebbezés folytán 1954. április 16-án jóvá hagyta az I. fokú bíróság ítéletét és hűtlenség büntette miatt Müller Antalt 8 évi börtönre mint főbüntetésre, továbbá tíz évre a közügyektől eltiltásra és vagyonának teljes elkobzására ítélte.

A BM III/T-1-i alosztályának egy 1964. május 14-i jelentése

szerint Müller még Magyarországon élt.

ÁLLAMVÉDELMI HATÓSÁG

08434 sz. H A T Á R O Z A T

A határozat felmutatóját megbízom, hogy a B. P. 98., 169. és 177. §-ai alapján

Müller Antal
(név)

Szalonta 77. lakost
(cím)

állítsa elő és tartson lakásán és munkahelyén házkutatást.

Az Államvédelmi Hatóság
Vezetője rendeletéből:

P. H. *Szalóti István dr. ügy.*
(név, rendfokozat)

[Signature]
(aláírás)

Budapest, 1951. VI. 24.

Az ÁVH határozata előállításról és házkutatásról

Belsőminiszterium
III/I-1-1 alosztály

Szociáldemokrácia

H A T Á R O Z A T

A Belügyminiszter elvtárs 1964. március 3-án anyagi alapon szervezték be Jugoszláviában végzendő propaganda munkára. A feladatra végrehajtása során az URSZ-ba és vissza fordította. "Mihályi" erről nem tett jelentést visszatérése után. 1951. júliusában mint a KGB-ből elvezetve vették és a bűnügyi nyilvántartó adatai szerint a Budapesti Hadbírószék 1954. április 16-án hűtlenség bűntette címén 8 év börtönrre ítélte. A KGB adatai szerint jelenleg Magyarországon él. A dossziében koncepcióra utaló adatokat nem találtem.

Fentiek alapján javasolom "Mihályi Antal" fn. ügynök operatív nyilvántartásban való meghagyását és a B dossziéjának további inaktívítását.

Budapest, 1964. május 14.

Beszélték

Tóth Endre r. alez.
osztályvezető

Kovács Rudolf r. alez.
mb. csoportvezető

Látta

Kiss Józsefné r. endgy.
nyt. vezetője

Megküldi: 1 példányban
1 oldalon

1964. máj. 14.
Kész.: 90/1-...../64.

A III/I. határozata „Mihályi Antal” fedőnevű ügynökről 1964-ben

Az internálótáborban összetartó **szociáldemokraták** tapasztalataik alapján megtanulták, hogy ha szabadulásuk után egy ismeretlen, valahonnan odaköltözött olyan tagtársuk jelent meg körükben, aki korábban szintén internálva volt valamelyik táborban, akkor legyenek óvatosak, mert feltehetően egy beszervezett ügynököt próbál beépíteni közéjük az államvédelem.

"Szigorúan titkos"

Tárgy: Varjas "fedőnevű ügynök"

L e p í t é s i j a v a s l a t a .
Győr 1956. VIII. 7.

Jelentem, hogy Horogvics János Győr 1894. ényje: Kaszter Ernőné Budapesti lakos. Hálózatumkban mint "Varjas" fedőnevű ügynök v nyilvántartva.

Varjas "fedőnevű ügynököt" 1950 VII. 14-én szervezte a budapest IV/2 alosztályon dolgozó Kovács László. éy. hdgy. "Varjas" fedőnevű ügynököt a kistarcsai internáló táborba szervezték be. Az internáló táborból való szabadulása után Győrbe költözött. Az internáló táborból való szabadulása után a budapesti IV/2 alosztály megállapította, hogy részükre nem célszerű a tartása ezért további tartás véget a győri főosztály IV osztaálynak küldték meg, hogy a győri jobboldali szociáldemokraták körében eredményes munkát tud majd végezni. A győri jobboldali szociáldemokraták azonban egybenhangosan úgy nyilatkoztak, hogy nem bírnak meg olyan személyben ki az internáló táborból szabadult, mert szokot általában az államvédelmi hatóság beszervezte. Így nem is fogadták bizalmukba, s így részükre értékes munkát nem tudott végezni.

B e s z e r v e z é s e o t a 4 esetben adott irásban jelentést 1953 óta vele a kapcsolat nem volt tartva, majd 1954-ben Budapestre költözött és jelenleg is ott tartózkodik.

A fentiek alapján kérem a főosztályvezető elvtársat, hogy "Varjas" fedőnevű ügynököt hálózatumk sorából kizárni engedélyezze.

Péntek Lajos
Péntek Lajos. éy. hdgy.
osztályvezető. h.

Kovács László. éy. alhdgy.

Engedélyezem.

Barta István. éy. hdgy.
főosztályvezető. A

A szociáldemokraták nem bíztak az internálótáborokból szabadultakban

Erre jó példa a „Varjas” fedőnevű ügynök esete. Az 1894-es születésű **H. Jenő** budapesti lakost 1950-ben szervezte be a budapesti IV/2 alosztály a Kistarcsai Internálótáborban. Szabadulása után Budapestről Győrbe küldték, s átadták a Győr-Sopron megyei főosztálynak azzal a céllal, hogy „... a győri jobboldali szociáldemokraták körében eredményes munkát tud majd végezni.” 1956. augusztus 7-én azonban Péntek Lajos áv. hadnagy, osztályvezető helyettes vereséggel felérő tényként szögezi le „Leépítési javaslat” címet viselő jelentésében, hogy:

„A győri szociáldemokraták egybehangzóan úgy nyilatkoztak, hogy nem bíznak olyan személyben, aki az internálótáborból szabadult, mert azokat az államvédelmi hatóság általában beszervezte. Így nem is fogadták bizalmukba, részünkre értékes munkát nem tudott végezni. A fentiek alapján kérem főosztályvezető elvtársat, hogy „Varjas” fedőnevű ügynököt hálózatunk sorából kizárni engedélyezze.” Barta István áv. őrnagy főosztályvezető engedélyezte a kizárást.

Természetesen van kivétel is, amely az előbbi általános helyzetképet árnyalja. Ilyen például a szociáldemokrata „Ladányi Anna” fedőnevű ügynök esete.

Az 1924-ben született **V. Margit** 1945-ben a Lampart gyárban (Kőbányai Zománcárúgyár) helyezkedett el, mint gépmunkás, s belépett a Szociáldemokrata Pártba. Munkáskádereként kiemelték, a jóléti osztályra került tisztviselőnek. S noha 1946-ban átlépett a KMP-be, majd 1948-ban az MDP-be, továbbra is tartotta a kapcsolatot azokkal az üzemben dolgozó szociáldemokratákkal, akik a párt jobboldali irányzatát képviselték.

„1949-ben az Üzemi Bizottság tagja lettem, amiben helyet foglalt Burger Ferenc és Mittuch János is, akik jobboldali szociáldemokrata beállítottságuknál fogva a munkásokat a bérrendszer ellen hangolták, ezen keresztül igyekeztek a termelést gátolni, a kevésbé öntudatos

munkásokat a párttal szembe állítani. Én, mint a jóléti osztály beosztottja, gazdasági vonalon érintkezve az üzem dolgozóival igyekeztem Burgerék irányának megfelelően működni és az elégedetlenséget a bérkérdésben szítani. Kapcsolatot tartottam fenn Schaffer Kálmán jobboldali szocdem vezetővel is, aki 1949-ig szintén az üzemben dolgozott, tájékoztattam a munkások hangulatáról és az üzemben történő eseményekről.”

1950. júliusában V. Margitot Károlyi Márton áv. alezredes aláírásával internálták mint a tervgazdaságra veszélyes elemet, aki izgatott a normarendezés ellen. Kistarcsán előbb alkalmi informátorként segítette a táborparancsnokságot, majd 1952. november 3-án Varga Béla áv. hadnagy beszervezte ügynöknek „Ladányi Anna” fedőnévvel. (A beszerzéshez kompromittáló anyagot is felhasználta.) Megbízhatóan teljesítette feladatait, ezért szabadulása (1953) után is fenn tartották vele a kapcsolatot, szorgalmas munkájára jellemző volt, hogy 1954. márciusától 1956. augusztusáig 80 jelentést adott. 1956. augusztus 29-én engedélyezte a hálózatból való kizárását – titoktartási nyilatkozat vétele nélkül, „B” és „M” dossziéjának irattárba való leadásával – Vári József áv. alezredes, a BM. Budapesti Főosztálya vezetőjének operatív helyettese.

1953-tól a Csokoládégyárban kapott munkát, a gyár vezetői szerint a női dolgozók között a legjobb munkaerő volt. 1956-ban a KEB rehabilitálta, visszakapta párttagságát, politikailag rendszeresen képezte magát, aktív pártmunkát végzett, „Az októberi események alatt is rendesen viselkedett, a munkafelvétel mellett foglalt állást, szembeszállt a többi hangadóval, akik sztrájkra uszítottak.” – állapította meg az a jegyzőkönyv, amelyet 1957. december 31-én vettek fel a Belügyminisztérium Titkárságán a minisztérium és a Minisztertanács képviselői, miután V. Margit teljes erkölcsi és anyagi rehabilitálását is kérte. Rehabilitálták és 10.000, azaz tízezer forint egyszeri segílyt szavaztak meg neki. „Szociáldemokrata tévelygését” így tette jóvá és azt el is ismerték.

Elmondták még az elvtársnők, hogy pártvonalon a KEB már 1956-ban rehabilitálta és visszakapta régi párttagságát. Jelenleg is párttag és aktívan végzi pártmunkáját is.

Támogatják kérését és javasolják rehabilitálását.

H a t á r o z a t :

A bizottság megállapította, hogy V a r g a Margit internálása indokolatlan volt, mert rosszindulatú feljelentések alapján történt. Ezért részére rehabilitációs okmányt adunk ki.

10.000 azaz tízezer forint egyszeri segélyben való részesítését javasoljuk.

L. Kónyi Lajos
/.: Kónyi Lajos :/
rny.örgy.

L. László Ferenc
/.: László Ferenc :/
r.szds. L.

L. Nagy Lajos
/.: Nagy Lajos :/
rny.szds.

Petrovics János
/.: Petrovics János :/

V. Margit ügynök jóvá tette szociáldemokrata tévelygéseit az MSZMP-ben, rehabilitálták és kárpóolták

Volt egy házaspár a Kistarcsai Internálótáborban, melynek útja befelé és kifelé is eltérő volt.

T. Gyuláné (1924. Bp.) „1950. II. 9-én internálva lett, mert tudomással bírt egy kémszervezet működéséről és feljelentési kötelezettségének nem tett eleget. Nyugatra akart szökni.” (Kérdő-jegy, 1951. febr. 23.)

T. Gyula (1918. Bp.) „35 éves, volt pilóta főhadnagy, budapesti lakos. 3 év és 4 hónapja internálva. Az angol követség-

gen volt gépkocsivezető. A Kat.Pol. beszervezte. Feladatul kapta felesége beszervezését, azonban a felesége elárulta ezt az angoloknak.” (Kistarcsai Internálótábor, Jelentés, 1953 június)

1945-ben kötöttek házasságot, 1947-től különváltak éltek, de együtt dolgoztak a budapesti angol nagykövetségen. T.-né előbb telefonkezelő, majd a telefonközpont vezetője.

T. Gyulát 1950. október 24-én átszállították a Recski Munkatáborba. Ebből az alkalomból a Kistarcsai Internálótábor parancsnoka: Potecz Sándor áv. százados T. Gyulát és T. Gyulánét is jellemzi.

T.Gy.

„A táborban egy szélső jobboldali klikknek volt a vezetője, melyet a háttérből irányított és mozgatott. Ez a klikk volt fasiszta beállítottságú katonatisztekből állt. Mint szervező nyíltan sohasem lépett fel, destruktív megnyilvánulásai voltak úgy a táborparancsnokság, mint a rendszer ellen. Csak olyan személyekkel barátkozott, akikről meg volt győződve, hogy jobboldali fasiszta érzelműek.”

T.Gy.-né.

„Magaviselete kifogástalan. Minden igyekezettel azon van, hogy személye ellen panasz ne merüljön fel. Jelenleg mint minőségi B. egyén dolgozik (informátor – megj.: I.Cs.), a legjobb hálózati egyének közé tartozik. Minden esetben utasítás szerint jár el, a megbízatásokat a legjobb tudása szerint végzi, munkájában látszik a lelkiismeretesség. Többször kihangsúlyozta, hogy azért dolgozik jól, mert ha szabadul, kint is szeretne tovább dolgozni a Hatóság részére. Tett olyan kijelentést is, hogy szívesen vállalna külföldi megbízatást is. T.-né nem csak a hálózati munkáját végzi jól, hanem a hímező műhelyben is jól dolgozik, ügyes, fegyelmezett, nem destruktív.”

Tárgy: Torbágyi Gyula és Torbágyi Gyuláné internáltak jellemzése.

Feljegyzés
Budapest, 1951. január hó 25-én.

Torbágyi Gyula 1950. okt. 24-én a Kistarcsai Internálótáborból a Recski Munkatáborba átvitték. Az internálótáborban eltöltött idejét az alábbiakban jellemzem:

A táborban egy szélső jobboldali klikknek volt az irányító és vezetője, melyet a háttérből irányított és mozgató. Ezen klikk volt fasiszta beállítottságú katonatisztekkel állt. Mint szervező nyíltan soha nem lépett fel, időről időre Torbágyi Gyulának is destruktív megfigyelései voltak úgy a táborparancsnokság, mint a rendszer ellen. Csak olyan személyekkel barátkozott, akikről meg volt győződve, hogy jobboldali fasiszta érdekeket képviselnek.

Torbágyi Gyuláné jelenleg az internálótáborban van. Megviselése kifogástalan. Minden igyekezete azon van, hogy személye ellen panasz ne merüljön fel. Jelenleg mint minőségi B. egyén dolgozik, a legjobb hálózati egyének közé tartozik. Minden esetben utasítás szerint jár el, a megbízásokat legjobb tudása szerint végzi, munkájában lelkiismeretesség látható.

Többször kihangsúlyozta Torbágyi Gyuláné, hogy azért dolgozik jól, mert ha szabadul, - azt is szeretné tovább dolgozni a Hatóság részére. Több olyan kijelentés is, hogy szívesen vállalna külföldi megfigyelést is. Torbágyiné nem csak a hálózati munkát végzi jól, hanem a házműhelyben is jól dolgozik, ügyes, figyelmes, nem destruktív.

Pácz Sándor
év. szds.
táborparancsnok.

Egy házaspár két útja az internálótáborból: az asszony kint is folytatná a besűgást

Az 1951. február 5., és 6-i személyi jellemzése – egyebek

között – megállapítja, hogy tökéletesen beszéli az angol, német és olasz nyelvet, nagyon értelmes, intelligens és roppant művelt, „*Jó megjelenésű, s több hónapos internálás ellenére is ápolt, megnyerő külsőt mutat.*” „*T. Gyulánét a későbbiek során fel tudnánk használni esetleges kiküldése alkalmával...*” „*Ő arra gondolt, hogy valamelyik külképviseletnél nagyon jól tudnánk használni, vagy esetleg dobjuk ki külföldre, biztos abban – bár tisztában van a munka veszélyességével –, hogy részünkre komoly, eredményes munkát tudna végezni.*” „*Szülei Budapesten élnek, kikhez kapcsolata jó, rendszeresen látogatják.*”

1951. február 13-án megjelenik a Kistarcsai Internálótáborban Tihanyi János áv. őrnagynak, az ÁVH Hírszerzési Főosztálya osztályvezetőjének megbízásából Vadász Tibor áv. főhadnagy (X/3 oszt. B. aloszt.) és elkezd a foglalkozást T. Gyulánéval. Az ÁBTL-ben elfekvő irataiból okkal következtethetünk arra, hogy a hírszerzés tartósan hasznosította T. Gyuláné jó adottságait, képességeit. (ÁBTL. 3.2.4. K-1051)

Deák Gyula („Dékán” ügynök) hihetetlen kalandjai

Ha Deák Gyula András (1918. július 26. Mezőtúr, Brauner

Deák Gyula fényképe személyi törzslapján

Mária) ügynök fordultatos életútját, hihetetlen kitérőkkel tarkított kalandos hálózati pályáját, életművészi szintre emelt megtévesztő képességét tanulmányozzuk, Shakespeare jut eszünkbe: „*Több dolgok vannak földön és égen, mintsem bölcselmetek álmodni képes, jó Horatio!*”

Deák besúgóként a hosszú évek alatt kiismerte az ÁVH és a BM. állambiztonsági főcsoportfőnökség gyenge pontjait a szervezetben, a nyilvántartásban, a működési mechanizmusban;

az ügynöktartás személyi és technikai kérdéseiben adódott hibákat; az összehangolatlanságot,

MAGYAR NEMZETI TÁRSASÁG BELVÉDELMINISZTERIUMA

SZIGORCIAN TITKOS!

A Történet
az Elő. Zsolt
az Iratokat

SZERV: **BH.**

OSZTÁLY:

SZÁM:

Vizsgálati dosszié

Deák Gyula UGYEBEN

..... KÖTET

A NYOMOZÁS KEZDETÉNEK IDŐPONTJA:

A NYOMOZÁS BEFEJEZÉSÉNEK IDŐPONTJA:

V-107220.

ARCHIV SZÁM:

Vizsgálati dossziéja az ÁBTL-ben

a feladatuk ellátására alkalmatlan, tanulatlan tisztek korlátait, nem utolsósorban a felső politika irányváltásait, s mindenkor kihasználta azokat, bebújt a legkisebb ajtórésen és ügyesen a maga

javára fordította a pontatlanul működő rendszer lehetőségeit. (ÁBTL.3.1.1. B-82025/1; 3.1.9. V-107220)

Négy éves, amikor varrónő anyja meghal, apja asztalossegéd, tisztviselő, hivatásos tűzoltó, tíz évvel később, 1932-ben hunyt el. Az érettségi után faipari technikumot végzett. (Későbbi szakképesítései: olajfűró mester, fényképész, műanyagipari technológus, betegápoló, gépkocsivezető.) 1936-ban a budapesti Lukács fürdőben kisegítő betegápoló, 1937-ben katonai szolgálatra vonult be Békéscsabára a 10. honvéd gyalogezredhez, ahonnan 1938-ban egészségügyi őrmesterként szerelt le. A Magyar-Amerikai Olajipari Rt. (MAORT) lovászi telepén útépítő segédmunkás, majd fűrósegéd, 1939-ben fűrómester.

Az 1952. október 31-én a Pálhalma bv. munkahelyen a VI./2-b alosztály által készített környezettanulmányból:

„1939. őszén egyik munkatársától, aki a felvidéki bevonulásról tért vissza, egy Király féle géppisztolyt vásárolt történetekkel és három darab kézi gránátot. A géppisztolyt vadászatra használta. Házigazdája feljelentette, s a Győri Törvényszék öttagú külön tanácsa robbanószer és robbanó anyag jogosulatlan tartásával elkövetett büntett miatt 5 évi fegyházra ítélte, amelyet a Kúria fellebbezés folytán 3 és fél évre mérsékelte. Büntetését a Gyűjtőfogházban töltötte, majd 2 és fél után, 1942 októberében az ott lévő elítéltekből alakított – politikai szempontból megbízhatatlan személyek – 404. számú büntető munkaszázaddal kivitték a frontra.”

[Az előző bekezdésben foglaltakat Deák Gyula – aki önéletrajzát mindenkor pillanatnyi érdekeinek megfelelően változtatta – 1963. június 4-én, illetve 1962. március 20-án, saját kezű írásával így adja elő:

„Még 1937-ben bekapcsolódtam egy baloldali ifjúsági csoport tevékenységébe, melynek németellenes szabotázs akcióit a csendőrség árulás révén leleplezte. 1941-ben több éves baloldali illegális munka miatt a Győri

Törvényszék öttagú külön tanácsa társaimmal együtt felelősségre vont és az állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló fegyveres bűntett miatt 12 évi börtönre ítélte, amit a Kúria jogerősen 5 évre változtatott. Büntetésemet a Gyűjtőfogházban töltöttem, mint ápoló orvos írnok az elmemegfigyelőben Dr. Szecsődi professzor mellett.

Mivel a törzslapomon bűncselekményem miatt „K” (kommunista) minősítem volt, több ilyen társammal együtt 1942-ben átadtak az akkor alakított 404. számú különleges büntető munkásszáznak, melynek Prónay különítményes keretlegénysége kíséretében kivittek a Don kanyarba.”]

Amerikai Ellátási Rt. - MAERT - Budapesti üzemételeibe kerültem fel segédmunkásnak a földművelési és társasági elosztásba utasítottam mint főnökmester dolgoztam. Közben több évi börtönben töltöttem munka miatt a fegyveres bűntett különítményes tanácsaival együtt felelősségre vontam a társadalmi és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló fegyveres bűntett cselekménye miatt 12 évi, majd a Kúria jogerősen 5 évre ítélte, büntetésemet a Gyűjtőfogházban töltöttem az Elmemegfigyelőben mint ápoló orvos-írnok dolgoztam Dr. Szecsődi tanács mellett.

Mivel a törzslapomon bűncselekményem miatt „K” (kommunista) minősítem volt, több ilyen társammal együtt 1942-ben átadtak az akkor alakított 404. számú különleges büntető munkásszáznak, melynek főleg volt Prónay - különítményes keretlegénysége kíséretében kivittek a Don-kanyarba. Összegeztük a névlistákat 1943. január 12-én az átadás. Több hónapig börtönben voltam, majd a Don kanyarba vitték a székelyudvarhelyi háttérrel és Erdélyben, Romániában a Nemzeti Tanácsokhoz a felforgatás mint munkai telepítésre helyezték át.

Még 1937. évben bekapcsolódtam egy baloldali illegális ifjúsági csoportba, melynek németellenes szabotázsakcióit a csendőrség - Árkád részén - leleplezte, s 1941. évben állam és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló bűntett miatt 5 évre ítélte. 1942-ben mint „K” minősítéssel egyet a 404-es különleges büntető századdal kivittek a Don-hoz, ahonnan 1943. tavaszán az átörözt követő visszavonulás közben megszöktem és hazajöttem.

Az ügynök önéletrajzi variációi a „baloldali ellenállásról”

A VI/2-b elhárító alosztály idézett jelentése így folytatja:

„1943 májusában megszökött (t.i. a frontról), és Németországba, Posenbe ment, majd Breslauban német egyenruhát vásárolt, s ebben az egyenruhában Bikafalvára – Székelyudvarhely mellett – nagyszüleihez ment Itt a

LOMÁS faipari vállalatnál helyezkedett el gépmunkásként.

1943 augusztus 22-én feleségül vette Incze Margitot, egy fakereskedő lányát, akinek fényképész szaküzlete volt Székelyudvarhelyen. Apósához Kőrösmezőre ment, ahol fakitermelést végzett. 1943 októberében Kőrösmezőn a csendőrség letartóztatta frontról történt szökése miatt, katonai rögtönítélő bíróság elé akarták állítani, azonban szállítása közben megszökött. Bujkálása során ismét feljelentették, a német tábori csendőrség letartóztatta és a budapesti német katonai város parancsnokságra szállították. Itt röviden kihallgatták, s Németországon keresztül való szökés, jogtalan német egyenruha viselés és kémkedés gyanúja miatt katonai kísérettel Bécsen át Breslauba vitték, ahol a Gestapó több napon át kihallgatta. Közölték vele, hogy a háború idejére Dachauban internálják. Oda szállítása közben azonban ismét megszökött, majd feleségével együtt Dél-Erdélybe ment, ahol a román hatóságok tiltott határátlépésért 3-3 hónapra ítélték őket. A Sigurancától pénzért vásárolt tartózkodási engedély alapján Segesvárra települtek, ahol asztalosként dolgozott.

1944 júniusában azonban már nem tudta meghosszabbítani tartózkodási engedélyét, így áttették a határon. Álnéven a Ganz Vagon Gyárba került, ott dolgozott. A felszabadulás után feleségével együtt hazatért Erdélybe, s ott 1945. május 1-ig a marosvásárhelyi Sonnametan földgáz vállalatnál dolgozott mint helyettes üzletvezető. Ekkor megszervezte és mint üzemvezető vezette a Székelyudvarhely melletti szejkefürdői olaj mélyfúrást. Soviniszta magatartásáért mint volt magyar állampolgárt 1947. január elsején a román hatóságok kiutasították.”

Az ÁVH a továbbiakban ezt jelenti:

„Az Áttelepítési Kormánybiztosság Tótkomlóson utalt ki részükre lakást, ahol Deák fényképész üzletet rendezett be felesége részére, s ő maga is ott dolgozott. 1948-ban belépett az MKP tótkomlósi szervezetébe. 1948-ban a környező községek részére faluvillamosítási tervet készített, amelyet az MKP és a Tervhivatal is jóváhagyott. Az e munkák elvégzésére alakított Villamosítási Szövetkezet ügyvezető igazgatója lett. E beosztásából kifolyólag került kapcsolatba Dr. G. Gáborral, aki a pártközpont szövetkezetpolitikai osztályának helyettes vezetője volt. 1949 nyarán, amikor G.-t az OKISZ elnökévé nevezték ki – mivel a fenti szövetkezet is az OKISZ tagja volt – az OSZH (Országos Szövetkezeti Hitelintézet) által a szövetkezet részére kiutalt célhitel keretét, 90 ezer forintot Deák átadta Gellérinek, aki erről az összegről elismervényt nem adott. Később a Nemzeti Bank a pénz felhasználásáról jelentést kért, Deák G.-hez fordult a pénz átvételének és felhasználásának igazolása céljából, aki a pénz átvételét tagadta.

Deák, félve a felelősségre vonástól, illegálisan Németországba szökött Ausztrián át. Majna Frankfurtban az egyetemi építkezésen dolgozott, mint segéd munkás. Később szerződött szakmunkásként Franciaországba, egy farostlemez gyárba, Mulhouse városába, ahol szereplő műhelyvezetőként is dolgozott. 1949 augusztusában feleségétől értesült arról, hogy G. G. letartóztatása közben öngyilkos lett. A francia rendőrségtől útlevelet kért és kapott Ausztria szovjet övezetéig. Illegálisan lépte át az osztrák-magyar határt. 1949 szeptember 5-én illegális határátlépés miatt az ÁVH letartóztatta, december 15-én internálta.”

Az információkat bővíti Seres László áv. fhdgy. Bernátkúton, 1952. szeptember 29-én és 26-án írt feljegyzése. E szerint dr. G. azzal tartotta markában Deákot, hogy tudta róla: 1943-ban SS egyenruhában szökött Breslauból Erdélybe. Amikor pedig 1949-

ben Franciaországból jött haza, Klagenfurtban megismerkedett egy angol hírszerzővel: Sz. Henrik volt vezérkari századossal, az MHBK (Magyar Harcosok Bajtársi Községe) egyik vezetőjével. Elhitette vele, hogy Magyarországon összehozza egy illegális szervezkedés vezetőivel. A szervezkedés nem létezett, csupán azért találta ki, hogy segítséget kapjon Sz.-tól. Ő egy kísértőt adott mellé, akivel Magyarországra jött. A határon átkelve a kísértőt egy faluban hagyta, azzal, hogy a szervezkedés egyik vezetőjét majd odahozza. Seres főhadnagy szerint Deák „gyors felfogású, jó megfigyelő, igen jó beszélőkészséggel rendelkezik... könnyen be tud férközni az emberek bizalmába és azokat meg tudja nyerni a maga számára.”

[Az előbbiek lényegéről a következő eltéréssel így írt saját kezű életrajzában Deák Gyula 1962. március 20-án:

„Dr. G. Gábor, az akkori Kommunista Pártközpont szövetkezetpolitikai osztálya helyettes vezetőjének – akivel a felszabadulás előtti illegális munkában kapcsolat volt – segítségével 1947. tavaszán az Országos Tervhivatal faluvillamosítási szervezését kaptam meg, melynek eredményes megszervezése után 1948-ban az akkor alakuló OKISZ szervezési osztályára kerültem. Az OKISZ szervezésére mint elnök Dr. G. kapott megbízást. A szervezési munka során 1949 augusztus hóban általam bankból felvett egyszázezer Ft. összeget Dr. G.-nek elismervény nélkül adtam át, melyet ő a bank felé nem igazolt, ezért ellenem párt és rendőrségi vizsgálat. Elkecserelemben elhamarkodva illegálisan Franciaországba szöktem. 1949. augusztus hóban vállalva a következményeket hazajöttem.”]

Az ÁVH további feljegyzéseiből:

„Általános viselkedése az intrikus, a könnyen sértődő, önérzetes ember típusát mutatja. Intrikája mindenre kiterjed. Önmagát igen nagyra értékeli, beszélgetései közben úgy tünteti fel magát, mintha csak ő tudna

valamit, más semmit. Lenézi az alacsonyabb műveltségűeket. Helyezkedő, anyagiás, magának szeretne mindent. Kistarcsán, hogy dupla kosztot kapjon, éhségsztrájkot kezdett, de rövid fegyelmije után, lemondott róla. A kiadott rendszabályok ellen, melyek kényelmét szigorítják, hangos szóval harcol, több ízben előfordult, hogy felizgatta a többi internáltat is. Összbeállítottsága miatt barátai nincsenek, még társalogni sem állnak le vele”

A Kistarcsai Internálótábor, háttérben a víztoronnyal

„A Kistarcsai Internálótáborban mint ügynök volt foglalkoztatva. (A fogdahálózati ügynök a „Dékán” fedőnevet kapta, – megj.: I.Cs.) A bernátkúti KÖMI munkatáborban az internáltak felülvizsgálata során újból felvettük vele a kapcsolatot és azóta is rendszeresen dolgozik Erős tartást igényel, mert ellenkező esetben hanyagolja a munkáját. Jelenleg folyamatban van ellene rendőrségi vonalon egy sikkasztási ügy Battonyán. A

közeljövőben lesz a tárgyalása, melytől igen fél, attól tart, hogy esetleg két évet kap. Javaslom beszervezését a VIII-as főosztály (Hírszerzés – megj.: I.Cs.) részére, eddigi jelentései a VI/2-b alosztályon fekszenek el.”

A BM Állambiztonsági Főcsoportfőnökség kémelhárításának, a III/II. csoportfőnökség 4-b alosztályán 1965 május 26 és június 16 között keletkezett összefoglaló jelentésekből az ügynök sorsa további alakulásának következő állomásai tűnnek ki:

Deák Gyula („*Dékán*” fn. ügynök) 1953 szeptemberében szabadult a Kistarcsai Internálótáborból.

Akkor beszervezte a BM V. főosztálya, amely az ipari szabotázs elhárítással foglalkozott, és nehézipari üzemekben helyezte el (Csepeli Rákosi Mátyás Művek, Ganz Vagon Gyár, IKARUS) besúgó munkára. (Deák ezt így fogalmazza meg már említett saját kézzel írt önéletrajzában:

„Szabadulásom után illetékes szerv kérésére meghatározott politikai feladatok elvégzésére a csepeli R.M., majd a Ganz Vagon és Ikarus gyárakba kerültem, s mindenütt mint műszaki dolgoztam.”

Közben 1954 őszétől 1955 áprilisáig a BM II. Főosztálya, a hírszerzés is felkészítette, mert volt olyan elképzelés, hogy külföldre telepítik, de ettől a tervtől elálltak és visszaadták „*Dékán*”-t az ipari szabotázs elhárításnak.

„Az ellenforradalom események alatt az ügynök pozitív magatartást tanúsított, többször kereste az elvtársakat telefonon.”

A BM V. Főosztálya 1958. áprilisáig foglalkoztatta, majd kizárták a hálózatból, mert magánosok sérelmére elkövetett csalás és sikkasztás miatt a bíróság négy és félévi börtönrre ítélte Deák Gyulát. Büntetését Pálhalma bv. munkahelyen és a tököli bv. kórházban töltötte egészségügyi kisegítőként. Gyermekei (Margit 1945, Csaba 1947, Judit 1950.) ezalatt a főtí gyermekvárosban

voltak, felesége 1959-ben meghalt.

Büntetésének letöltése alatt a bűnügyi szervek felvették vele a kapcsolatot, beszervezték, a Fejér megyei Rendőr-főkapitányság

*Perényi (Putz) Gyula alezredes,
osztályvezető*

vizsgálati alosztálya, amely a MÁV Utasellátó Vállalathoz irányította, ahol utazó büféként dolgozott és a társadalmi tulajdon védelme érdekében foglalkoztatták, csempészek és valutaüzérek leleplezésére.

1962 júliusában a BM II. Politikai Nyomozó Főosztályának

2-g alosztálya visszavette, 1500 forint pénzjutalomban részesítette, majd 1963-ban elhelyezte hálókocsi kalauznak az Utasellátóhoz külföldi járatokra a „Keleti” fedőnevű ügy szereplőinek felgöngyölítése céljából.

[Felvételéhez a vállalat erkölcsi bizonyítványt kért, ezért a III/II-3 osztály vezetője: Perényi Gyula r. alezredes Karasz Lajos r. ezredes csoportfőnök támogatásával 1963. augusztus 7-én, soron kívül azzal a javaslattal fordult az állambiztonsági főcsoportfőnökhöz: **Galambos József** r. vezérőrnagyhoz, hogy „Dékán” új erkölcsi bizonyítványt kaphasson, amelyen nem szerepel a bűnügyi priuszán feltüntetett köztörvényes bűncselekmény. A főcsoportfőnök engedélyezte, az országos rendőrfőkapitány:

Sztálinvárosban fogdaügynökként alkalmazta. Eredményes besúgásáért büntetéséből 9 hónapot elengedtek, így 1962. márciusában szabadult.

Ekkor átvette a BM ORFK Vasúti Osztály Budapesti Kapitányságának

*Karasz Lajos ezredes,
csoportfőnök*

Körösi György r. vezérőrnagy, belügyminiszter-helyettes pedig a IV. kerületi rendőrkapitánysággal kiadatta az új erkölcsit. A dolog pikantériája – ahogyan ezt utólag, 1965. május 29-i jelentésében a III/II-4-b alosztály megállapította:

”A hálókocsi kalauzoktól erkölcsi bizonyítványt a vállalat nem kért. Valószínűleg „Dékán” ezt azért kérte, hogy ezzel védekezzen a vállalatnál a büntetett előélete miatt felmerült problémák ellen. Az erkölcsi bizonyítványt a vállalatától visszaszereztük.” Puskás Róbert r. őrnagy.]

Deák Gyula ügynök megbecsültsége ekkor van csúcspontján, ezért azt is megengedi magának, hogy kérje: második feleségének, Frank Erzsébet (1928 Budapest) háztartásbelinek szerezzen az állambiztonság egy trafikot. Épp abban a házban, ahol laknak (Bp. IV. kerület, Berzeviczy u. 17.), van is egy ilyen, két műszakos, nem kéne messze menni. Thomann Ferenc r. alezredes, a III/II-3-a alosztályvezetője javaslatával Perényi r. alezredes osztályvezető egyetértett és intézkedett, hogy az Iparcikk Kereskedelmi Iroda és felettes szerve, a Dohánybolt Kiskereskedelmi Vállalat csináljon helyet a besúgó új feleségének.

BELEGYMINISZTERIUM
III./II. Csoportfőnökség
3-a. alosztály.

Szigorúan titkos!

Engedélyezem:

Szabos György r. vör. gy.
osztályfőnök

Tárgy:

"Dékán" fedőnevi
ügynök erkölcsi
bizonyítványának
kiadására

Budapest, 1963. augusztus 7-én.

Jelentem, a "Keleti" fedőnevi angol kémgyanús osztrák kereskedő ügyében foglalkoztatott "Dékán" fedőnevi ügynökünket, - aki a MÁV-nál Hálókocsi Kálmán beosztásban dolgozik - vállalkozási bizonyítvány beszerzésére utasította.

"Dékán" 1955. szeptemberében került kapcsolatba az állambiztonsági szervekkel. Felhasználásának több éve tartó betegsége anyagi károsítását kimerítette, ezért magánosok sárlására csalán elikkasztás büntetést követte el. Önmaga ellen tett feljelentése alapján a Budapesti Központi Kerületi Bíróság 4 1/2 év jogerős börtönbüntetésre ítélte 1958-ban. Ekkor az állambiztonsági szervek kizárták a hálózattól. Börtönbüntetésének ideje alatt a bünyői szervek besorozták az fogdalgyűzőként foglalkoztatták. Büntetésének letelte előtt a börtönpal ártományos fogdalgyűzői tevékenysége alapján szabadult.

1962. májusában kombináció útján bevezettük a "Keleti" fedőnevi ügybe, majd foglalkoztatására átvettük a bünyői szervek től. III./II. 4. Osztály segítségével helyeztük jelenlegi beosztásába. Eddigi adataink szerint a "Keleti" fedőnevi ügyben szereplő egyik magyar cálszemély, Dr. Bárcs Tibor besoroztatására azaz felhasználására "Dékán"-t a Budapesti-Párizs-Garin-i vonalon.

"Dékán" mind bünyői, mind állambiztonsági ügyekben eddig eredményesen dolgozott. A jelenlegi ügyben is jó hirszerző képességgel rendelkezik. Állásában való megtartásához, illetve neveléséhez szükséges, hogy a bünyői priusán felmentetett kürtörvényes bűncselekménye a hatósági erkölcsi bizonyítványon ne szerepeljen. Javasoljuk kérelmére a bejegyzés nélküli erkölcsi bizonyítvány kiadását.

Perényi Gyula r. lezr.
osztályvezető

Thomasi Ferenc r. lezr.
osztályvezető

6-1450/63

Karasz Lajos r. szds.
osztályfőnök

Készült: 1. péld.

ABTL 3.1.1. B-82025 21.

RENDKÖRNYEZETI
III/II. Osztályvezető
3-m. osztály.

Szigorúan titkos!

J e l e n t e s.

Budapest, 1952. szeptember 20-án.

Jelentem, hogy "Dékán" kedőnknek ügyünk a legutóbbi találkozó során azzal a kereséssel kezdett hozzá, ha van lehetőségünk segítségére feleségének elhelyezkedését. Felvetette azt a lehetőséget, hogy abban a házban, ahol lakik /IV., Berzevichy u.17./ van egy kis trafikó, mely két műszakos. Ebben a trafikóban állandó alkalmazott változás van, mert az alkalmazottak más körülmények miatt nem tudnak alkalmazkodni a környező gyermek műszak-idejéhez. "Dékán" feleségének ez alkalmas volna mivel ugyan abban a házban lakik és az osztott munkaidő nem jelentene nehézséget.

Ez ügyben érdeklődtem a BTK. Társ. Tul. Osztályánál Mohácsi r. alezr. vezetéstől, milyen lehetőség van arra, hogy "Dékán" feleségének elhelyezsük. Azt a választ kaptam, hogy az Iparcikk Kereskedelmi Iroda vezetőjén keresztül - aki nekik hivatalos kapcsolataik - megoldást az elhelyezés. Az Iparcikk Kereskedelmi Iroda feltesztelve a Dohánybolt Kiskereskedelmi Vállalatnak és a Trafikok ide tartoznak.

"Dékán" felesége kb. 6 hónapja nem dolgozik. "Dékán"nak első házasságából származó 3 gyermeke a Főti Gyermekvédelem van, akikért havonta 780.- Ft-ot kell fizetnie. "Dékán" anyagi helyzetének javítására javaslom feleségének elhelyezését, melyet a BTK. Társ. Tul. Osztály szolgálati jegy ellenében megtesz.

Szeretettel:

Thomann Ferenc r. alezr.
osztályvezető

Bálint Sándor
Bálint Sándor r. őrnagy.

Készült: 1. pld.
Kerj.: B. Ossz.
Gépelte: Klné.
Nyf. sz.: 4/16-933.

Felesége időközben meg-
betegedett, ezért elhelyezése
nem történt meg.

ÁRT. J. I. I. B. 2222397

Az ügynök második feleségének egy trafikot szerzett az állambiztonság

Az ügynök a különböző ügyekben végzett

„...hálózati munkája során megismerte az operatív technikai módszereket és kombinációkat. Három esetben lett felszerelve a III/e. labda-rendszabállyal (hordozható hangfelvevők – megj.: I.Cs.), egy esetben kombináció útján be lett juttatva a Markó utcai börtönbe Dr. Béres Tibor célszemély mellé” – írja Puskás őrnagy.

1963-ban a politikai rendőrség, tehát a III/III-as csoportfőnökség is felhasználta egy szervezkedésben résztvevő személy ügyében, akivel a rabkórházban ismerkedett össze. Két esetben a célszemély feleségét kereste fel a III/e. labda rendszabállyal felszerelve, a megadott feladatok végrehajtása céljából.

A „Keleti” fedőnevű ügyet bizonyítékok hiányában 1964 novemberében a III/II-3-a alosztály lezárta és az ügynököt további foglalkoztatásra pozitív minősítéssel („... az ügynöki munkához megfelelő képességekkel és adottságokkal rendelkezik”) 1964. december 8-án átadta a III/II-4-b alosztálynak. Korábbi kapcsolattartó tisztjétől: Bálint Sándor r. őrnagy csoportvezetőtől Puskás Róbert r. őrnagy vette át, aki tán először vizsgálta felül kételkedve „Dékán” ügynök 12 éves tevékenységét:

„1965. januárjában és márciusában olyan jelentéseket adott, amelyek valódiságában erősen kételkedtünk. Véleményünk szerint a jelentésében foglaltak saját koncepcióit tartalmazták... azokat saját maga találta ki.”

1965. márciusában rendőri eljárás indult ellene sikkasztás és valutaüzérkedés büntette miatt, mert a MÁV Utasellátó Vállalat-tól 1964 végén és 1965 elején, mint hálókocsi kalauz 1200 német márkát és 800 cseh koronát az általa hamisított nyugták alapján elsikkasztott. A vállalat a rendőrségi feljelentésen kívül fegyelmileg azonnali hatállyal elbocsátotta „Dékán”-t.

Az ügynökről tartása folyamán és a korábbi anyagokból megállapítást ért, hogy egy hazug, megbízhatatlan személy, notórius bűnöző, aki saját konföderációival minket is félre akart vezetni, hogy ezzel saját bűnei tevékenységét leplezni tudja.

"Dékán" megstartása, általában visszatérő bűncselekményei, egész erkölcsi morálja szemben áll azokkal az alapelvekkel, melyek egy ügynök kritériumát meghatározzák. Értet javasoljuk vele a kapcsolatot megszakítását és a hálózatból való kizárását.

Kovács Róbert r. alezr.
előzetl. vezető

Puskás Róbert r. őrnagy.

1963 nyarán, segítségünkkel nemzetközi hálókocsi kalauzi beosztást kapott. Tartózkodás azzal az indokkal, hogy új munkakörre szükségessé teszi, "tisztán" erkölcsi bizonyítványt kért. Most megállapítottuk, hogy a hálókocsi kalauzoktól erkölcsi bizonyítványt a Vállalat nem kér. Valószínű "Dékán" ezt azért kérte, hogy ezzel védekezzen a Vállalattól büntetett előlétele miatt felmerült problémák ellen. Az erkölcsi bizonyítványt a Vállalattól megszereztük.

"Dékán" 12 éve áll kapcsolatban az Állambiztonsági Szervekkel. Sok olyan momentum van, ami korábban nem lett tisztázva. Az azonban kétségtelenül megállapítható, hogy notórius bűnöző, hazug, megbízhatatlan személy. Hosszu ügynöki munkája alatt, sok vonatkozásban megismerte szervünk munkáját, módszereit. Ismereteit ennek ellenére nem látjuk olyan jelentősnek, hogy esetleges feledése komoly kárt okozzon.

Figyelembe véve azonban, több mint egy évtizedes ügynöki munkáját, mentalitását, és a tudására jutott állambiztonsági titkokat, javasoljuk:

a./ Most elkövetett bűncselekmény vizsgálatát a rendőri vizsgálati szervektől a III/1. Osztály vegye át.

b./ A Vállalattól elhozott erkölcsi bizonyítványt ne adjuk vissza. A III/2. Osztályon keresztül "Dékán" büntetői praxisát szabaddítsuk fel, és az erkölcsi bizonyítvány kiadását az illetékes IV. ker. Kapitányságon töltsenék.

Puskás Róbert r. őrnagy.

A végkövetkeztetések: az ügynök hazug, megbízhatatlan, notórius

bűnöző, ki kell zárni a hálózathoz. Munkahelyének nem is kellett erkölcsi bizonyítvány, azt vissza kell szerezni és törölni a nyilvántartásból

A III/II-4-b nevében Puskás őrnagy leszögezte:

*„E bűncselekmény leleplezése **bizalmatlanságunkat irányában csak megerősítette**. Feltevésünk szerint a fenti időpontban adott jelentései azt a célt szolgálták, hogy ha az említett bűncselekmények kiderülnének, mi a segítségére legyünk. Ennek figyelembe vételével a rendőri eljárást nem akadályoztuk meg.”*

Összegezés és következtetések a jelentés készítőjétől:

*„Dékán” 12 éve áll kapcsolatban az állambiztonsági szervekkel. Sok olyan momentum van, ami korábban nem lett tisztázva. Az azonban kétségtávolúan megállapítható, hogy **notórius bűnöző, hazug, megbízhatatlan személy**. Hosszú ügynöki munkája alatt sok vonatkozásban megismerte szervünk munkáját, módszereit. Ismereteit ennek ellenére nem látjuk olyan jelentősnek, hogy esetleges fecsegése komoly kárt okozzon.*

Figyelembe véve azonban több mint egy évtizedes ügynöki munkáját, mentalitását és a tudomására jutott állambiztonsági titkokat, javasoljuk:

a., A most elkövetett bűncselekmény vizsgálatát a rendőri vizsgálati szervektől a III/1 osztály (Vizsgálati önálló osztály, – megj.: I.Cs.) vegye át.

b., A vállalatától elhozott erkölcsi bizonyítványt ne adjuk vissza. A III/2 osztályon (Operatív nyilvántartó önálló osztály, – megj.: I.Cs.) keresztül „Dékán” bűnügyi priuszát szabadítsuk fel és az erkölcsi bizonyítvány kiadását az illetékes IV. kerületi kapitányságon töröltessük.” 1965. május 29., Puskás Róbert r. őrnagy.

Az alosztály június 16-i jelentése az előbbieket azzal a végső következtetéssel zárja le:

„'Dékán' magatartása, állandóan visszatérő bűncselekményei, egész erkölcsi morálja szemben áll azokkal az alapelvekkel, melyek egy ügynök kritériumát meghatározzák. Ezért javasoljuk vele a kapcsolatot megszakítását és a hálózattól való kizárását.” Kovács Rezső r. alezredes, alosztályvezető, BM III/II-4-b.

1965. június 24-én Deák Gyula titoktartási nyilatkozatot írt alá és tudomásul vette, hogy kapcsolata állambiztonsági szervekkel megszakadt.

1966. november 3-án, amikor Deák Gyula a Posta Központi Hírlap Irodánál dolgozott, a BM III/II-6-b alosztálya kikérte és áttanulmányozta „Dékán” dossziéját, majd dr. Lóczi János r. őrnagy alosztályvezető úgy döntött, hogy nem kívánják felújítani vele a kapcsolatot.

Dr. Ilkei Csaba
tudományos kutató

IV. Fejezet

1953: amnesztia és a szabadulók megpróbáltatásai, 1956-1960: az új internálás mint közbiztonsági őrizet

Az arisztokrácia felderítése és ellenőrzése

A Kistarcsai Internálótáborban 1949. november 11-től 1953. szeptember 12-ig tiltott határátlépés kísérlete miatt volt internálva gróf **Bethlen Lászlóné**, született gróf **Teleki Margit** (1904. szeptember 27., Kolozsvár, báró Wesselényi Ilona). 1949 októberében három éves **István** fiával akarta elhagyni az országot, miután korábban disszidált férje embercsempészt küldött érte, de már a szombathelyi vasútállomáson várta és letartóztatta az ÁVH.

Személyi törzslap		Államnév	Időjel
		Férfi	Nő
LÁSZLÓNÉ			
MARGIT		3. Családi állapota: 16 Házasság	
ország megye	KOLOZSVÁR	város közösség	
születési idő: hó 27. nap			
6. Iskolai végzettsége:	7. Állampolgársága:		
GIMNÁZIUMI	magyar		
születési helye:			
BUDAPEST			

Bethlen Lászlóné személyi törzslapján

Saját lánya, **Jolán** jelentette fel az ÁVH-nál, aki ekkor "*Temesiné*", illetve "*Kolozsváriné*" fedőnéven volt a hatóság beszervezett ügynöke. (**Baksay Lászlóné Bethlen Jolán**, 1925. május 4., Kolozsvár, Teleki Margit.) Bethlenné előbb a helyi államvédelmi fogdába, majd Budapestre, a Vadász utcába, végül a Kistarcsai Internálótáborba került, István fia egy Szombathely környéki menhelyre, majd decemberben édesanyja egyik barátnőjéhez, Kerpely Kálmánnéhoz Budapestre, a Móricz Zsigmond körterre, ő nevelte élettársával: dr. Pöschl Imrével.

[Az erdélyi gróf **Teleki Margit** apja Teleki Artúr, testvérei: Béla, Ilona, (Konradsheim Jánosné), Gemma, (Teleki Károlyné). A marosvásárhelyi Református Gimnáziumban érettségizett, szabás-varrást, kalapkészítést tanult, háziipari és népművészeti szövetkezetet vezetett Kolozsvárott. 1923-ban ment férjhez dr. bethleni gróf **Bethlen Lászlóhoz**, (1900. ápr. 11. Beszterce, Tisza Jolán – 1967. Innsbruck), aki jogász, országgyűlési képviselő, az Erdélyi Szövetkezetek elnöke, nagybátyja: gróf **Bethlen István**, (1874. okt. 8. Gernyeszeg – 1946. okt. 5. Moszkva) Magyarország miniszterelnöke 1921 és 1931 között. Bethlenben és Kolozsvárott éltek. Négy gyermekük született: Jolán, Baksay Lászlóné (1925), Zsuzsanna, Nádas Miklósné (1927), László (1943) és István (1946).

Sokat utaztak Európában, németül, angolul, franciául és románul beszélt. 1944 szeptemberében a kiűritési rendelet következtében távoztak Kolozsvárról Budapestre. "*Az ostrom alatt lakásunkat találat érte... a háború folytán elvesztettük erdélyi otthonunkat, földjeinket, állásainkat és Budapesten az ingóságainkat, úgyhogy minden nélkül maradtunk, így 1945 elején csak az ismerősök és a külföldi segély egyesületek adományaiból éltünk*" – írja önéletrajzában Bethlen Lászlóné Teleki Margit 1957. április 18-án. Férje nem tudta eltartani családját, kilátástalannak ítélve helyzetét, 1948. december 11-én disszidált, Innsbruckban kötött ki, a francia központban helyezkedett el, de dolgozott Kitzbühelben, Tirolban (itt az osztrák-magyar kulturális egyesület, a Donaubund elnöke), Vorarlbergben, jól keresett, míg meg nem betegedett. (László fia szintén 1948-ban az utolsó svájci vöröskeresztes gyermekmentő vonattal

A MAGYAR NÉPKÖZTARSASÁG BELVETŐMINISZTERIUMA

SZIGORÚAN TITKOS!

INFORMÁCIÓS HIVATAL
Mintatér a 2003. évi XL. tv. 2. § (1) bek.
alapján megszűnt.

SZERV: _____
OSZTALY: _____ II/3-00

"B" DOSSZIÉ

DOSSZIÉ SZÁM: _____ 1069.104

MINŐSÍTÉS: _____ titkos

FEDŐNÉV: _____ Szalambó Edit

NAPLÓBA BEVEZETVE: 19 57. III. 28.

ARCHIVBA ADVA: 19 _____

ARCHIV SZÁM: BT-748

Bethlenné Teleki Margit pedig Budapesten takarított, mosogatott, népbüfében dolgozott, kávéfőzött, csomagokat és tüzelőt vitt

házhoz, háztartási munkát végzett, gyermekekre vigyázott, gépelt, fordított. 1956. novemberében a József körúti ház, ahol meghúzták magukat, teljesen leégett a harcok következtében, minden ingóságuk oda lett. November 17-én Jolán lánya kisfiával Nyugatra távozott. Egyedül maradt. Abban reménykedett, ha kiengedik Ausztriába, hoz onnan egy írógépet, amellyel gépelést, fordításokat vállalhat, mert ezekre volt is ígérete.]

Bethlennét 1953 júliusában az internálótáborban előbb **fogdaügynöknek** szervezték be, majd szabadulásakor **ügynöknek**, ez utóbbit Sárdy Kálmán r. főhadnagy hajtotta végre, Bethlenné a "**Galambos Edit**" fedőnevet kapta. (Későbbi fedőneve: Erdélyi".) A II. ezred 3. szobájában elhelyezett internáltról ezt írja az illetékes operatív tiszt:

„Bethlenné nem őszinte, farizeus, mélyen vallásos és képmutató. Reggeli ájtatosságát egy időben úgy végezte, hogy betérdelt az ágyába és kis feszület előtt imádkozott. Rendkívül óvatos, nagyon alkalmazkodó, mindenkinek szívességet tevő. Nagyon kínos volt számára, hogy a női ezredben, de főleg a férfi ezredben azt állították felőle, hogy az ő közbenjárásával buktak le. Számosan üzentek neki a férfi ezredekben, sokat szidták és átkozták.”

Szabadulása után **a volt arisztokrácia felderítésére és ellenőrzésére** használták fel Budapesten és vidéken, majd külföldön. Első tartótisztje: Garami János r. százados. Jellemzésében leírják:

*„Érzékeny lelkületű, érzelmes egyéniség. A **hálózati munka izgalmai tetszenek neki, büszke az eredményekre**, ezért esetenként lényegesnek látszó tényekről munkájával kapcsolatban tájékoztatni kell. **Jól esik neki az elismerés. Könnyen befolyásolható.**”*

12

ΚΕΡΔΙΝ.

Pedagogía:

Padányi: *Jalambos Edit*

1. Bert *gr. Bethlen László*
2. *gr. Teleki József*
3. *gr. Székely, dr. hó én rag: Székely*
4. *gr. Wessely, Miklós*
5. *gr. Csallódi Árpád*
6. *gr. Tass, István*
7. *gr. Tass, István*
8. *gr. Tass, István*
9. *gr. Tass, István*
10. *gr. Tass, István*
11. *gr. Tass, István*
12. *gr. Tass, István*
13. *gr. Tass, István*
14. *gr. Tass, István*
15. *gr. Tass, István*
16. *gr. Tass, István*
17. *gr. Tass, István*
18. *gr. Tass, István*
19. *gr. Tass, István*
20. *gr. Tass, István*
21. *gr. Tass, István*
22. *gr. Tass, István*
23. *gr. Tass, István*
24. *gr. Tass, István*
25. *gr. Tass, István*
26. *gr. Tass, István*
27. *gr. Tass, István*
28. *gr. Tass, István*
29. *gr. Tass, István*
30. *gr. Tass, István*
31. *gr. Tass, István*
32. *gr. Tass, István*
33. *gr. Tass, István*
34. *gr. Tass, István*
35. *gr. Tass, István*
36. *gr. Tass, István*
37. *gr. Tass, István*
38. *gr. Tass, István*
39. *gr. Tass, István*
40. *gr. Tass, István*
41. *gr. Tass, István*
42. *gr. Tass, István*
43. *gr. Tass, István*
44. *gr. Tass, István*
45. *gr. Tass, István*
46. *gr. Tass, István*
47. *gr. Tass, István*
48. *gr. Tass, István*
49. *gr. Tass, István*
50. *gr. Tass, István*
51. *gr. Tass, István*
52. *gr. Tass, István*
53. *gr. Tass, István*
54. *gr. Tass, István*
55. *gr. Tass, István*
56. *gr. Tass, István*
57. *gr. Tass, István*
58. *gr. Tass, István*
59. *gr. Tass, István*
60. *gr. Tass, István*
61. *gr. Tass, István*
62. *gr. Tass, István*
63. *gr. Tass, István*
64. *gr. Tass, István*
65. *gr. Tass, István*
66. *gr. Tass, István*
67. *gr. Tass, István*
68. *gr. Tass, István*
69. *gr. Tass, István*
70. *gr. Tass, István*
71. *gr. Tass, István*
72. *gr. Tass, István*
73. *gr. Tass, István*
74. *gr. Tass, István*
75. *gr. Tass, István*
76. *gr. Tass, István*
77. *gr. Tass, István*
78. *gr. Tass, István*
79. *gr. Tass, István*
80. *gr. Tass, István*
81. *gr. Tass, István*
82. *gr. Tass, István*
83. *gr. Tass, István*
84. *gr. Tass, István*
85. *gr. Tass, István*
86. *gr. Tass, István*
87. *gr. Tass, István*
88. *gr. Tass, István*
89. *gr. Tass, István*
90. *gr. Tass, István*
91. *gr. Tass, István*
92. *gr. Tass, István*
93. *gr. Tass, István*
94. *gr. Tass, István*
95. *gr. Tass, István*
96. *gr. Tass, István*
97. *gr. Tass, István*
98. *gr. Tass, István*
99. *gr. Tass, István*
100. *gr. Tass, István*

807 David politikalai jallamācet

Arvoisimmat, ruhtonimiset suomen
lapset, kirjast' surati

9.7 Erköltési jellemezés /előző ütemlések/:

[illegible]

Tilskott bakarskåpaci lumsket miniat internel
on 4 evig. (1949-1953-4)

ARTL 3.2.1. M. 748 2.

Galambos Editről – A hálózati munka izgalmait tetszenek neki, büszke az eredményekre. Jól esik neki az elismerés. Könnyen befolyásolható

Az ÁVH értékelő jelentései szerint az ügynök őszinte lelkesedéssel teljesítette feladatait, **eredményesen működött közre politikai és gazdasági bűncselekmények felszámolásában**. 1957. április 25-én, mielőtt kiküldenék Bécsbe (meghívást kapott nővére, Konradsheim Jánosné András nevű fia esküvőjére), tartótisztje: Gorondi Béla rendőr nyomozó hadnagy, – aki Stengl Károly r. századostól vette át az ügynököt – igen jó minősítést ad Bethlenné addigi tevékenységéről:

"Eddigi munkája alapján megállapítható, hogy a meghatározott feladatokat mindenkor a legjobb tudása szerint hajtotta végre, általában értékes jelzéseket hozott. Ellenőrzése – párhuzamos ügynökség, telefon ellenőrzés, illetve figyelés útján – több esetben megtörtént, mely reá nézve csak pozitív eredménnyel járt. Az eddigiek folyamán nem tapasztaltunk olyan momentumot, mely arra utalt volna, hogy bármikor is félrevezetett volna minket. Mint jó nevű arisztokrata, megfelelő, bennünket érdeklő körökben mozgott és ezek megfigyelése nagyrészt az ő érdeme. Több olyan jelentést adott, amelyek alapján történtek őrizetbe vételek. Átala felvetett adatok alapján egy konkrét szervezkedést is felszámoltunk."

Az „ellenforradalom” utáni egyik első beszélgetésen, 1957. március 5-én biztosította kapcsolattartó tisztjét, hogy **továbbra sem fognak csalódni benne**. Majd egy későbbi jelentésében 1957. július 12-én Gorondi Béla r. nyomozó hadnagy, a BM II. Politikai Nyomozó Főosztálya II/5 (a belső reakció elhárítása) alosztályról azt is örömmel állapítja meg, hogy:

"Az ellenforradalmi események után munkájában ugyanolyan aktivitást tapasztaltunk, mint annak előtte."

*Adat: Galambos
Szervezői
Nyilatkozata
anyagszával meg-
kezeléséről
1918.X.24.*

Feljegyzés.
Budapest, 1957 június hó 12.

"Galambos Edit" fedőnevű úgynök -gr. Bethlen Lászlóné az .
gr. Teleki Margit/Kelovavár 1964 gr. Wesselényi Ilona/Bu-
dapest VIII. Krúdy Gyula utca 11 I em.-i lakos.

Beszervezése 1953-ban történt Sárdy Kálmán r.fhdgy által
terhelő adatok alapján. Az arisztokrácia vonalán volt fog-
lalkoztatva. Eddig végzett munkája alapján több esetben
bebizonyosodtunk ésszintéségerő, egy gazdasági bűncselek-
ménnyel összefüggő politikai ügy felismerését segítség-
vel hajtottuk végre. Az ellenforradalmi események után
munkájában ugyan olyan aktivitást tapasztaltunk mint
annak előtte. Jelenleg Bécsbe van, feladattal ez év június
végén vagy július elején jöhet vissza.

Gimnáziumi érettségivel rendelkezik. Perfekt beszéli az
angol, francia és német nyelvet. A jelenleg itt élő 12 é ves
fia eltaratáról kell gondoskodnia. Előbbi munkákőre
mellőtt kíváncsi, úgy el volt foglalva hogy nem tudta
idejének kis részét sem feladatainak végrehajtására for-
dítani.

A fővárosban és vidéken élő arisztokrácia ellenőrzésére
eredményesen tudjuk foglalkoztatni. Elhelyezése anélke-
ges azért is mert nem tudjuk anyagiakkal segíteni, és
a jövőben tervbe vettük több esetben Bécsbe való kime-
relt kiküldését, első feladatának végrehajtásától függően.

Javasolom hogy az osztályvezetés segítse elő ellátáské-
rését.

Előjegyzés: Kérem Gerondi Béla r.fhdgy.
II/5 osztály.
*Előre: ha hozzátehető angol-
hírlapok, hogy kiderüljenek
gatos utján fenn tartásuk
gól.*

1957. 10. 12.

Agó

Az ellenforradalmi események után munkájában ugyanolyan aktivitást
tapasztaltunk, mint annak előtte

Mindezek alapján meghatározzák jövőbeni feladatait itthon és külföldön:

"Galambos Editnek"osztályhelyzeténél fogva lehetősége van egész sor bennünket érdeklő kérdésben felderítést végezni. Így például a volt magyar úri osztály elhelyezkedését, anyagi bázisát, az ellenforradalom alatt kifejtett tevékenységét megállapítani. A Magyar Népköztársaság ellen folytatott aknamunkára vonatkozóan is bizonyos adatokat tud szerezni. Üzeneteket visz ki és hoz be. A Nyugatra szökött arisztokrata ügynökök felderítésében is segítséget nyújt..."

Háromezer forint jutalom az ügynököknek 1958-ban

1957 tavaszán, mielőtt kimenne Ausztriába, kérésére 3 ezer forint kölcsönt kap a BM Politikai Nyomozó Főosztályától, melyet visszatérése után, szeptember végéig kell visszafizetnie. (Végül is nem kellett, 1958 januárjában jutalomként számolták el

neki.)

Külföldi utazásai előtt átveszi a hírszerzés, a II/3. osztály, s annak 3. alosztályáról Varga Béla r. százados.

Itt álljunk meg egy kis kitérőre, s tekintsük át Baksay Lászlóné Bethlen Jolán ausztriai helyzetét, hiszen édesanyjának egyik legfontosabb feladata lesz ismételt beszerzése, egykori kapcsolatának felújítása a magyar állambiztonsági szervekkel, amelyeknek ez azért fontos, mert volt ügynökük stratégiai hadiipari üzemben dolgozik, a Metallwerkénél, fedőneve: „Szana-tórium”.

Baksay Lászlóné gróf Bethlen Jolán (1925. május 4., Kolozsvár, gróf Teleki Margit) a kolozsvári református gimnáziumban érettségizett, németül és angolul beszélt. 1944-ben férjhez ment dr. Baksay László ügyvédhez, vele Budapestre költözött. Házasságukból négy fiú gyermek született, László, Tamás, Miklós és Gábor. 1955-ben törvényesen elváltak. Baksayné az egyik fiát magához vette, egyet örökre adott, kettő pedig a volt férjénél maradt. Válásuk előtt is többször éltek külön Állambiztonsági beszerzése egy 1958. szeptember 4-i „Kérdő-jegy”-re adott hivatalos válasz szerint 1949-ben történhetett, amikor „Disszidálni akart, őrizetbe vették”. Tudjuk, mivel járt az utóbbi. Valószínűtlen az az 1957. december 2-i jelentés, amely a beszerzés időpontját 1955-re teszi, mint ahogy abban is téved, hogy 1957 januárjában hagyta el az országot. (Tudjuk, hogy 1956. november 17-én.) Minden bizonnyal egy 1957. augusztus 23-i jelentés felel meg a valóságnak. Ez a BM II. Politikai Nyomozó Főosztályának II/5-a alosztályán (belső reakció elhárítása) készült, ahol Stangl Károly r. nyomozó százados rögzítette „Tengerész” fn. ügynök visszaemlékezését. Idézzük:

„Bethlen Lászlóné grófnőt és leányát: dr. Baksay Lászlóné Bethlen Jolán grófnőt még 1947-ben ismertem meg, amikor férjeikkel együtt tagjai voltak a „Kis Kávézó” (később „Forum Espresso”) állandó arisztokrata társaságának. 1948 elején, Verebély Sándorral együtt már a Határőrség keretében dolgoztunk (értsd alatta: felderítő ügynökök voltak, – megj.: I.Cs.)

disszidálási ügyekben. Egy alkalommal Bethlen Jolán, aki aranytól kezdve minden gyanús üzletben benne volt, azzal jött, hogy nincsen-e valamilyen disszidálási vonal gazdag ismerősei részére. Majd később ő maga hozott egy dr. Katona József nevű állítólagos bécsi ismerőst, aki ki tud vinni embereket. Az volt az utasítás, hogy ezt a vonalat le kell buktatni. Hosszas tárgyalások után létre is jött egy útiterv és az egész társaságot (egy orvos házaspár volt az utas) elfogták. Mikor a Vadász utcai (V. kerület) rendőrkapitányságon voltunk, az akkori vezetőnek felvettem azt az ideát, hogy **a „kis grófnőt” nem kell internálni, hanem be kell szervezni, mert nagy ismeretése révén hasznos szolgálatokat tehet. Némi huzavona után úgy is történt, a kis grófnő mellé beosztották a Hantos nevű elvtársat és egy éven keresztül teljesített ilyen természetű szolgálatot. Hogy milyen ügyeket bonyolított le, azt nem közölték velünk, de hogy legalább 8-10 ügyet bonyolított le, az bizonyos. Édesanyja, Bethlen Lászlóné is többször fent volt abban az időben ügyvédi irodámban, azonban köztünk a hatósággal való kapcsolatáról szó sohasem esett...**

Az ÁBTL. 3.2.1. Bt-636. számú, „**Kolozsváriné**”, „**Temesiné**” fedőnév alatt található dossziéja (melynek „Szigorúan titkos” minősítését az Információs Hivatal 2006-ban felülvizsgálta és megszüntette) 35. oldalán ez olvasható:

*„Temesinének” Ausztriába szökése (1956. november 17) előtt 1949-től 1951-ig és 1955-től 1956 októberéig volt kapcsolata az ÁVH-val. **Velünk kapcsolatos munkája igen értékes volt, több személy lett jelentése alapján őrizetbe véve. Többek között saját anyját is ő jelentette fel, hogy disszidálni akar, aki 4 évig volt évegett internálva. A rábízott feladatokat mindenkor készségesen végrehajtotta.** Az, hogy ennek ellenére Ausztriába szökött, kizárólag az akkori helyzet, kilátástalan jövője kényszerítette.”*

„Holo zsvosme” 196 10

Személyi törzslap		Allandó	Időleges
		Irány	Nő
BAKSAY LÁSZLÓ			
Jelzőnév		3. Családi állapota	
Gif. BETHLEHEN JOLÁN		Férfi	
KOLCZS. város			
ROLOZSVAR. város			
1925. május 4. nap			
6. Iskolai végzettsége: 7. Állampolgársága:			
6 gimnázium magyar.			
Anyja neve:			
Gif. TELEKI MARGIT			
Atyja név, születési helye:			
BETHLEHEN LÁSZLÓ BÉSTÉRC			
Nevelése:			
Dr. Pándeglatóipari Váll			
Budapest város V. ker. március 15.			

Baksainé Bethlen Jolán személyi törzslapján

Ugyanezen dosszié, a Bt-636. számú, 29 oldalán megismétli a „Tengerész” fedőnevű felderítő ügynök által már előadottakat:

„Tengerész javasolta, hogy „Temesinét” ne internálják (1948), hanem szervezzék be, mert hasznos szolgálatot tehetne. A beszerzés meg is történt és ezt követően több disszidálni szándékozó személyt juttatott a rendőrség kezére.”

[Az esetleges kétségeket 1963. szeptember 3-án, „Temesinét” anyagának irattárba helyezésekor így osztotta el a BM Hírszerző Csoportfőnökségének III/I-4-F alosztálya: „Temesinét” az elhárítás szervezte be 1948-ban pressziós alapon, jó eredménnyel foglalkoztatták.]

A következő bekezdés azonban meglepő állítással folytatódik:

„A későbbiek folyamán az ÁVH édesanyját is beszervezte, aki azonban mindössze 2-3 ügyet bonyolított le, azután kisleányával saját maga is megkísérelte a disszidálást.”

(Mint már tudjuk, ez 1949. októberében történt, s eddig úgy tűnt, az a logikus, hogy ezután a Kistarcsai Internálótáborban lett előbb fogdaügynök, majd szabadulásakor beszervezett ügynök. A disszidálási kísérlet előtti beszerkezés ténye itt merül fel először. De nem utoljára. Stangl Károly rendőr nyomozó százados azt is feljegyezte „Tengerész” elbeszélése nyomán, hogy, a felderítő ügynök

„... a Kis Kávézóban bemutatta Bethlen Lászlónét Havas (Hahn) Ottó elvtársnak, aki a kapcsolatot velünk tartotta. Néhány ügyben Bethlen Lászlóné ténylegesen részt is vett (hogy milyenekben, Verebely Sándor sem tudja), egy-két hónapi munka után Bethlen Lászlóné kisleányával együtt disszidálást kísérelt meg, de elfogták és négy évet töltött internálótáborban.”

Olvassuk tovább a jelentést:

*„Temesiné abban a hiszemben, hogy ez (ti. édesanyja disszidálási kísérlete) a Hatóság hallgatólagos hozzájárulásával történik, értesítette az elutazás időpontjáról a tartóját és édesanyját elfogták a határon. (Nem ott, hanem a szombathelyi vasútállomáson – megj.: I.Cs.) „Temesinének” emiatt nagy lelkiismeret furdalásai voltak és mindent elkövetett, hogy szabadlábra helyeztesse édesanyját, de sikertelenül...**1955-ben anyját újra beszervezték, s nem sokkal később „Temesiné”-t is. Ezt követően egészen az ellenforradalomig igen jól dolgozott és 1956-ban egy katonatisztekől álló csoportot buktatott le. Ezen kívül is igen jó hangulat- és egyéb jelentéseket adott.***

"Tengeresz javasolta, hogy "Temesiné"-t ne internálják, hanem szervezzék be, mert hasznos szolgálatot tehetne. A beszerzés meg is történt és ezt követően több disszidálni szándékozó személyt juttatott a rendőrnég kezére.

A későbbiek folyamán az ÁVH. édesanyját is beszervezte, aki azonban mindössze 2-3 ügyet bonyolított le, azután kisleányával saját maga is megkísérelte a disszidálást. "Temesiné" abban a hiszemben, hogy ez a Hatóság hallgatólágos hozzájárulására történik, értesítette az elutasítás időpontjáról a tartóját és édesanyját elfogták a határon. "Temesiné"-nek ezmiatt nagy lelkiismeretfurdalásai voltak és mindent elkövetett, hogy szabadlára helyeztesse édesanyját, de sikertelenül, mert 4 évig volt internálva. "Temesiné"-nek azután kapcsolata is megmaradt a hatósággal és elhelyezkedett különböző munkahelyeken.

1955-ben anyját újra beszervezték és nem sokkal később "Temesiné"-né is. Ezt követően egészen az ellenforradalomig igen jól dolgozott és 1956-ban egy katonatisztekből álló csoportot buktatott le. Ezenkívül is igen jó hangulat és egyéb jelentést adott.

Beszervezték, több disszidálni szándékozót, köztük az anyját is rendőrkézre adta

A kapcsolat anyja előtt dekonspirálódott és később ő („Temesiné”) is tudomást szerzett arról, hogy anyja szintén találkozik tartójával. Anyja jelenleg is ügynöke az elhárításnak. „Temesiné” tartója az ellenforradalom alatt meghalt, így részletesen nem sikerült az 1955 utáni munkáját megállapítani. Az elvtársak véleménye szerint „Temesiné” a kapott feladatokat készségesen végrehajtotta. Anyagát az ellenforradalom alatt megsemmisítették.

1956 őszén az ellenforradalmi események folytán anyjával közös József krt. 80. sz. alatti lakásuk leégett, férje nem fogadta vissza, állása nem volt és ez a kilátástalan jövő kényszerítette arra, hogy Nyugatra szökjön.” – olvasható az említett dosszié 29. oldalán.

(Elvált férje külön élt két nagyobbik fiával Maglódon, Jolán megbékélve ideiglenesen hozzá akart költözni legkisebb fiával, a 4 éves Gáborral, de Baksay László közölte, hogy ez nem lehetséges, mert már menyasszonya van.)

Az 1956. november 17-én történekről „*Galambos Edit*” 1957. szeptember 30-i jelentéséből tudunk. Baksayné Kelenföldön felszállt fiával a Komáromba menő vonatra. Komáromban kereste anyjának egyik ismerősét: Gaál Józsefnét, ám nem találta otthon, ezért nyomban tovább utazott és este megérkezett Sopronba. Egy szállodában aludt kisfiával, s másnap reggel elindult a határ felé a környékbeli paraszток útbaigazítása szerint. Orosz járőrök azonban elfogták őket és bevitték a parancsnokságra. A kihallgatás után szabadon engedték őket azzal, hogy haladéktalanul térjenek vissza Budapestre. Baksayné nem engedelmeskedett, másnap ismét megkísérelte az átjutást. Egy osztrák paraszt segítségével sikeresen eljutott az első segélyhelyre. Onnan felhívta bécsi keresztanyját: Konradsheim Jánosnét, aki autóval ment értük az eisenstadti lágerbe, megérkezése után félrehívta egy Kun Istvánné nevű menekült és figyelmeztette: biztos tudomása van arról, hogy Baksayné ÁVH beosztott volt Budapesten. Jolán kijelentette neki, hogy Kunnét sohasem látta, nem ismerte és szerinte anyja se.

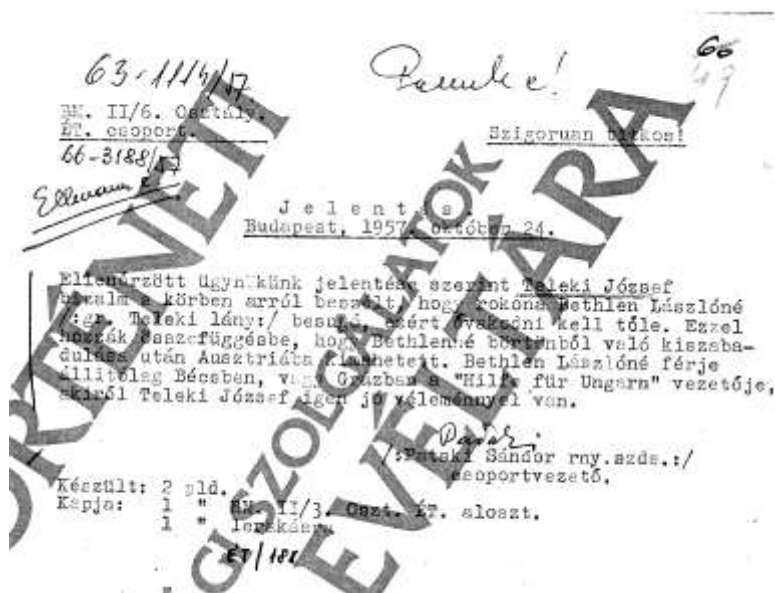
November 20-án értek Konradsheimék bécsi lakására, ahol ott volt már apja: Bethlen László, majd jött sok régi ismerős Ausztriából és Nyugat-Németországból.

Bécsi tartózkodásuk ötödik napján idézést kapott az osztrák titkosrendőrségtől (Geheimpolizei). Szabályszerűen megjelent, kihallgatása három órán át tartott. Kun Istvánné jelentette fel ávós ügynök vádjával, az eljárást le kellett folytatniuk. Udvariasan érdeklődtek sorsa alakulásáról, kapcsolatairól, az államvédelem esetleges próbálkozásairól, megbízásairól, a határ átlépéséről, nem különben anyja helyzetéről, stb. Válaszait megnyugtatónak tartották, értékelése szerint a három kihallgató elfogadta azokat, nem keveredett ellentmondásba, nem kapták hazugságon, nem foghattak gyanút. Apja azonban nyugtalan volt, s egy heti bécsi tartózkodás után elővigyázatosságból elvitte őket Tirolba, ahol Reutte-ban (Innsbrucktól 95 km-re) szerzett lányának állást. Előbb egy konfekciógyárban dolgozott, majd 1957 februárjában bekerült a magyar állambiztonsági szervek által „*Szanatórium*” fedőnév alatt nyilvántartott **Metallwerk Plansee**-be, amely tudományos és hadászati szempontból is fontos keményfém

alkatrészeket gyártott, az objektum feltérképezése, a technológia tanulmányozása, netán személyek beszerzése élénken foglalkoztatta a magyar hírszerzést. Jolán csavar válogatással kezdte, aztán egy pszichológiai vizsgálaton esett keresztül, melynek nyomán alkalmasnak találták irodai munkára, márciusban már statisztikusként dolgozott havi 1.600 Schilling kezdő fizetéssel.

Még december végén értesült apjától arról, hogy Innsbruckban az ottani titkosrendőrség 10 személyt hallgatott ki vele kapcsolatban. Ezek megbízható magyar emberek voltak, ismerősök, tehát mellette vallottak.

Nem úgy **Teleki József** nevű rokona. A magyar hírszerzés

Teleki József szerint rokona, a Teleki lány besúgó

1957 októberében kapott egy olyan bizalmas értesülést a Politikai Nyomozó Főosztály II/6 (szabotázs elhárítás) osztályának egyik ügynökétől, „... miszerint Teleki József bizalmas körben arról beszélt, hogy rokona, Bethlen Lászlóné, gróf. Teleki lány besúgó, ezért óvakodni kell tőle.” Noha az édesanyjáról volt szó, s nem róla, utólag azt jelzi, hogy a magyarok még családon belül sem tagadták meg soha, sehol feljelentő szokásukat.

Májusban az amerikai W.C.C. (a református magyar menekülteket támogató segély egyesület) képviselője kereste fel, s érdeklődött, mondván, ez csak formáság, a szervezetnek tudnia kell, hogy támogatottjai méltók-e a segítyezésre. Ugyanakkor élesen megkérdezte: az éppen most kint tartózkodó anyja, ha már útlevelet kapott, miért nem marad kinn, miért akar mindenképpen hazamenni? Természetesen azt a kézen fekvő választ adta, hogy 11 éves fiát nem hozhatta magával, s semmiképp sem akarja egyedül otthon hagyni.

1958. május 30-án munkahelyén kereste fel „*Temesiné*”-t az osztrák titkosrendőrség két beosztottja. Két órás kihallgatását azzal zárták le, hogy munkahelyén a legjobb véleményt adták róla, s mivel ismerik egész múltját (?), jelenlegi életét, többé nem zavarják, az osztrák szervek részéről nincs kifogás ellene. (Természetesen továbbra is megfigyelték.)

S valóban, ezt követően hivatalosan nem érdeklődtek felőle. Anyját azonban figyelmeztette, amikor Ausztriába látogatott: ha kihallgatják, bizottság elé kerül, nyugodtan viselkedjen, nehogy elárulja, hogy kapcsolata volt az ÁVH-val, mert arról nem tudnak semmit. Az ÁVH jelentése ezzel kapcsolatban megjegyzi: „*Ugyanis „Temesiné” és anyja tudtak egymásról, azt, hogy mindkettőjüknek kapcsolata van az ÁVH-val.*”

Jolán férjhez akar menni egy tudományos kutató professzorhoz, aki szintén a „*Szanatórium*”-ban dolgozik, kiváló információs csatornát nyit a Máltai Lovagrend vezetőihez, ezért az ÁVH elhatározza, hogy ismét felveszi a kapcsolatot vele az együttműködés aktív és szervezett megújítására. Erre a célra anyját és egy megbízható, ellenőrzött, sokszorosan kipróbált ügynökét, „*Fenyő*”-t akarja felhasználni. („*Fenyő*” fedőnév alatt az egykori határőr felderítőtiszt, a Bécsben született, akkor 50 éves szolnoki dr. Szabolcs Richárd beszerző ügynök dolgozott a II/3-nak). A tervek összehangolása a hírszerzésnél Ellmann Sándor rny. százados és Varga Béla r. százados feladata volt.

Adatokat gyűjtött a hírszerzés a „*Szanatórium*” fedőnevű célobjektumról.

„*Megállapítottuk, hogy porkohászati ötvözetek, egyéb*

magas hőálló ötvözetek, kerámia- és szigetelő anyagok gyártásával és fejlesztésével foglalkozik, amely stratégiai szempontból óriási jelentőséggel bír. Ellenőrzött adatok alapján tudjuk, hogy a „Szanatóriumban” dolgozik egy „Vadász” fedőnevű wolfram szakértő, magyar származású disszidens, korábban az Egyesült Izzó mérnöke volt. Itt dolgozik még egy Varga Sándor nevű magyar disszidens is, aki géplakatos és az egész üzem területén szabad mozgása van.”

Anya és lánya az ÁVH szolgálatában

„Galambos Edit”-tel változatlanul meg vannak elégedve:

„Mint ügynök lelkiismeretes jó munkát végzett eddig. Először is a saját családját, majd férje családját – mindkettő arisztokrata – teljesen feldolgozta, majd számtalan, az országunkban meghúzódó ellenséges arisztokrata és egyéb osztályidegen személyt derített fel, akikről részletes írásos jelentést is adott. Jó munkájának eredményeként kiérdemelte, hogy a múlt év (1957) nyarán az illetékes elhárító szervek kiutaztatták Ausztriába a kint lévő arisztokrata elemek feltérképezése és az emigrációt bomlasztó tevékenység ellátására. Itthon maradt ez idő alatt 12 éves kislánya, akihez nagyon ragaszkodik. „Galambos” a feladatát lelkiismeretes és jól oldotta meg, többek között feldolgozta saját és férje rokonságához tartozó arisztokrata köröket, ezen belül saját lányát is. Férjével, akitől törvényesen elvált, újbóli összeházasodási terve nincs. Testvérei élnek Bécsben, gyermeke él Svájcban. „Galambos”-t osztályunk különböző anyagi és egyéb juttatásban részesítette, gondoskodtunk róla, lehetővé tettük, hogy ez év tavaszán meglátogassa Erdélyben élő szüleit... komoly állást, munkalehetőséget is biztosítunk. Fia számára lehetővé tettük, hogy Csehszlovákiába utazhasson, sőt, ígéretet kapott arra, hogy most 12 éves fia (István) további

iskoláztatása során emberséges elbírálás alá esik.”

A helyzetet azonban bonyolítja, a tervek végrehajtását megnehezíti néhány ismert korábbi és új körülmény.

Anya és lánya állambiztonsági viszonya lélektanilag megviseli az anyát. Az állambiztonság ezt így írja le:

*„Tekintettel arra, hogy mindketten elég képzettek operatívén és szoros családi életet éltek, így egymás előtt dekonspirálódtak. **Tudták egymásról azt, hogy mindketten az államvédelmi szervek munkáját támogatják, sőt azt is tudták, hogy mindkettőjüknek egy tartója van.** 'Galambos Edit' egy alkalommal felvetette tartójának (kapcsolattartó tisztjének – megj.: I.Cs.), hogy vele, vagy leányával szakítsák meg a kapcsolatot, mert nem tartja egészségesnek az ilyen együttműködést. A kapcsolat nem lett megszakítva, hanem továbbra is mindketten aktívan dolgoztak.”*

Amikor „Galambos Edit” ügynök 1957-ben meglátogatta lányát Ausztriában, letagadta előtte a BM-mel még mindig fennálló kapcsolatát. Miután „*Temesiné*” közölte vele, hogy a volt kapcsolatukról semmiféle konkrét adat nincs a helyi hatóságok és a magyar emigráció birtokában, „Galambos Edit” önként jelentkezett az osztrák idegenrendészetnél és vizsgálatot kért maga ellen azzal a céllal, hogy a gyanút elterelje, mivel leányát őrá vonatkozóan is részletesen kikérdezték. 1957. június 16-án Innsbruckban egy négy tagú bizottság (Graf Johannes von Trab, gróf Kálnoky Sándor, Lengyel Béla és a féllábú Benkő Béla) hallgatta meg, mely azt tartotta feladatának, hogy minden kint élő és érkező magyarról teljes körű információkkal rendelkezzenek, elhárítva a Magyarországról küldött ÁVH ügynökök tevékenységét. „Galambos Edit” jelentésére a kapcsolattartó tiszt ezt írta: „Önként jelentkezésével sikerült a gyanút magáról elterelni.” A tiszt felettesétől azt kérdezte annak főnöke széljegyzetben: „Ez a Te véleményed is?” Válasz: „Nekem ellenkező!”

1958 januárjában „*Temesiné*” betegsége miatt elhagyta a

gyárat, munkaviszonya megszűnt és egy, az apja által bérelt villában lakott kisfiával Innsbruck környékén, Igls-ben, ahol munkanélküli segélyből és az osztrák rádiónak írt gyermekmesék honoráriumából élt. Ám kapcsolata nem szakadt meg a gyárral, barátnője volt a „Szanatórium” porkohász tudósának: Otto Grábernek a lánya, s magát Grábert is jól ismerte. Akárcsak a gyár vezérigazgatóját Schwarczkopfot, akinek Schoberné nevű titkárnőjével szintén szoros barátságot ápolt. Olyan elképzelése volt, hogy a már említett kutató professzorral, Gartnerral hamarosan összeházasodnak és visszaköltöznek Kündlbe. Bethlen Jolán édesapja ekkoriban egy Pintérné nevű disszidens nővel

Ausztriában ismét szervezze be lányát! (A megbízás eleje és vége)

keveredett közeli viszonyba, akiről „Temesiné” azt tartotta, hogy a francia hírszerzés ügynöke. (Amikor „Galambos Edit” 1957 őszén meglátogatta lányát, s kb. 6 hétig tartózkodott nála, Jolán még Reutte-ban lakott és a „Szanatórium”-ban dolgozott.

„Galambos Edit” megismerkedett a házban lakó Gartnerrel és azzal a Varga Sándor nevű disszidenssel, aki elismert szakemberként a „Szanatórium”-ban dolgozott, jó viszony alakult ki köztük.)

Mielőtt 1958 őszén ismét kiküldik Ausztriába „Galambos Edit” fn. ügynököt, szokatlan, „**Megbízás**” címet viselő okmányt íratnak alá vele, amely beillett egy, a Belügyminisztériummal kötött szerződésnek is. Szövege így kezdődött:

*„A magyar Belügyminisztérium illetékes szervei megbíz-
nak engem Bethlen Lászlóné nevű „Galambos Edit”
fedőnevű titkos munkatársukat azzal, hogy utazzam
Ausztriába rokon látogatás címén és ott az alábbi
formában vonjam be lányomat Baksay Lászlónét a fenti
szervvel való titkos együttműködésbe, amely bevonás a
leányom és az államvédelmi szervek között az ellen-
forradalom előtt fenn állt titkos együttműködés foly-
tatása lesz.”*

A megbízás tartalmazza Baksayné Bethlen Jolán feladatait is, ha ismét elvállalja a titkos együttműködést. Így például: adatok közlése a Metallwerk Planseeről, kapcsolatok kialakítása információ szerzés céljából Varga Sándorral, Tilles Barnabással és Pintérnével, ennek érdekében Magyarországról kivitt csomagok átadása, stb. „Egy Ausztriában tartózkodó elvtárs” bevezetése, aki „Galambos Edit” hazatérése után a későbbiek során fogja a kapcsolatot tartani „Temesiné” és a magyar hírszerzés között.

[A „Megbízás”-t a BM részéről 1958. szeptember 23-án Garami János r. százados írta alá, aki aztán októberben átveszi Bethlenné tartását Varga Béla r. századostól.]

A küldetés céljának megghiúsulását és annak okát több dokumentumból is ismerjük. A BM. II/3. osztályának 1959. június 26-i, „Temesiné” kizárási javaslatát tartalmazó jelentésében – egyebek között – a következők szerepelnek:

*„1958 őszén ismét kiutaztattuk „Galambos Edit”-et
beszervező ügynöki feladattal. Nevezett ezt nem teljesí-*

tette, azzal a megokolással, hogy bárminemű együttműködés leánya biztos bukását eredményezné. Ugyan az osztrák hatóságok leánya ügyét lezárták, de az innsbrucki magyar emigrációs szervek bizalmatlanok vele szemben. Kint tartózkodása alatt ennek több tanújelét tapasztalta, például utcai beszélgetéseiket kihallgatták, megfigyelték mikor és hova utaznak, feladnak-e levelet, stb. Ezért lánya előtt nemhogy az adott feladatát, de az együttműködésbe való újbóli bevonást sem merete felfedni és a belügyi szervekkel való saját kapcsolatát is újból letagadta.”

Mivel a kapcsolat felvételi kísérlet eredménytelenül végződött és a fő feladatot: a „Szanatórium” célobjektum megközelítését Baksayné útján megoldani nem tudták, javasolták a **hálózatból való kizárását és anyagának irattárazását.**

„Galambos Edit” hazatérve még azt is elmondta kapcsolat-tartójának, hogy lánya többször tett neki olyan célzást, hogy amennyiben továbbra is kapcsolatban áll a belügyi szervekkel, úgy Ausztriában nem tartózkodhat, oda többet nem is mehet vissza, mert ez előbb-utóbb úgyis kitudódik és lebukás lesz a vége, amely súlyos börtönbüntetéssel jár, s nemcsak ő, hanem az egész család lehetetlenné lesz téve. Bethlenné hozzátette: jelen pillanatban az akció nem alkalmas a végrehajtásra, mert leánya a zaklatások eredményeként fél a dekonspirálódástól, ezért más időpon-tot kellene választani.

1963. szeptember 3-án a BM III/I-4-F alosztály határozatában „Temesiné” ügynök dossziéjának felülvizsgálata során – egyebek között – megállapította:

„... az ügynök reaktivizálására tett kísérleteink nem jártak eredménnyel. Ezért 1959-ben anyagait – kizárási javaslattal – irattárba helyeztük. Nem ellenőrzött adataink szerint az osztrák elhárítás előtt ügynöki ténykedése nem dekonspirálódott, bár feljelentés alapján vizsgálat folyt ellene. A magyar emigrációs szerv is ellenőrzés alatt tartotta. A volt célszemélynek, illetve

apjának priorálásán kívül egyéb intézkedés nem szükséges. Javaslom a B dosszié további irattárazását. A 38-41 oldal kiemelve, a C alosztálynak illetékességből átadva a „Fenyő” ügyhöz.”

Bellügyminisztérium
III/i-4-P Aloszt.

Szigorúan titkos!

Jóváhagyom!

Kövér János r. allosztályvezető

Tárgy: "Temesiné" fn. volt ügy-
nek irattárazott B dosszié-
szojájának felülvizsgálá-
sáról

H A T Á R O Z Á S

Budapest, 1963. szeptember 3.

A BM EL-006 sz. parancsa, valamint a 029 sz. csoportfőnöki utasításnak megfelelően felülvizsgáltam "Temesiné" fn. volt ügynek irattárazott H-2682 dosszié, illetve BT-636 archiv számú B dossziét. Abban koncepció vagy egyéb, az ügyhöz nem tartozó anyag nincs.

"Temesiné" 1946-ban, magyar nemzetiségű, osztályidegen, szimantokrata, szimantokrata, tisztázatlan állampolgárságú, 1959-es adatok szerint Ingle-i /Ausztria/ lakos, elvált, PÉV szellemi anyja. Nevezett itthon a vendéglátóiparban dolgozott. 1956-ban elhagyta az országot és Ausztriában telepedett le. Kintélő apja segítségével az érdeklődések tárgyát képező "Szematórium" fn. objektumban helyezkedett el az infotöröként. Munkaviszonyát egészségi okokból 1958-ban feladta, majd mesekönyvek és gyermekfilmok szerkesztésével tartotta fenn magát.

"Temesiné"-t az elhárítás szervezte be 1948-ban pressziós alapon, jó eredménnyel foglalkoztatva. Az ellenforradalom után személye a "Szematórium" fn. objektum miatt vált érdekessé, azonban az ügyük reaktivizálására tett kísérleteink nem jártak eredménnyel. Ezért 1959-ben anyagait - ki-
sárási javaslattal - irattárba helyeztük.

"Temesiné" ügyének felülvizsgálata 1963-ban (1. oldal)

Nem ellenőrzött adataink szerint az ösztöreljárás előtt ügyünk ténykedése nem dekonspirálódott, bár feljelenés alapján vizsgálat folyik ellene. A magyar emigrációs szerv is ellenőrzés alatt tartotta.

A volt célzateménynek, illetve ajának prioritásán kívül egyéb intézkedés nem szükséges.

Ugyanazon a B dosszié további irattározásáról.

A 38-41 oldal kiemelve, a C alosztálynak illetékeseségből átadva a "Fenyő" ügyhöz.

Varga Béla r. örnagy. Garami János r. örnagy.
alosztályvezető

Láttam: Kassa József r. örnagy.
ny. t. csop. vez. adj.

Készült: 1 pl.
Nytsz: 2-435-122/63

„Temesiné” ügyének felülvizsgálata 1963-ban (2. oldal)

A határozatot Varga Béla r. örnagy alosztályvezető és Garami János r. örnagy írta alá.

S mi történik gróf Bethlen Lászlóné „Galambos Edit” fedőnevű ügynökkel?

Miután 1959. szeptember 15-én Garami százados a II/3-F

alosztályról átadja őt a hírszerzés egyik társosztálya: a II/3-E beosztottjának, Izsák Sándor r. századosnak, október 17-én meggyengült egészségi állapota és rossz anyagi körülményei miatt segítséget kért és kapott elzárólagosított írógépe kiváltásához.

1960. június 18-án a II/3-E alosztály vezetője: Szombath József r. őrnagy kezdeményezi „Galambos Edit” f. ügynök **kizárását** a hálózattól. Az indoklás között nemcsak ausztriai kudarca szerepel lánya újbóli beszervezésével kapcsolatban, hanem az is, hogy nem sikerült felhasználni – részben saját hibájából – egy „Hajnal” fedőnevű célszemély ausztriai tartózkodási helyének felderítésében. A kizárási javaslat így zárul:

„Galambos” hosszú ideig beteg is volt és vidéken tartózkodott. Visszatérése után is sorozatosan kitért a találkozókról, hol betegségére, hol elfoglaltságára való hivatkozással, illetve régi szokása szerint siralmas anyagi helyzetére való hivatkozással ismételt anyagi támogatást igényelt tőlünk. Ezt azonban természetesen nem kapta meg. Tekintettel arra, hogy „Galambos”-t a „Hajnal” ügyben nem tudjuk foglalkoztatni, számunkra egyéb hírszerzési lehetőséggel nem rendelkezik, és így feladatokkal ellátni nem tudjuk, javaslom a hálózattól való kizárását és dossziéinak irattárba való elhelyezését. Kizárása alkalmával titoktartási nyilatkozatot vesznek fel tőle.”

Az ügynök kizárását **engedélyezte** a hírszerzés főnöke: Tömpe András r. vezérőrnagy, a II/3 osztály vezetője.

„Galambos Edit” a döntést tudomásul vette, ugyanakkor közölte: „...ha bármikor szükségünk van rá, **továbbra is szívesen segítséget nyújt munkánkhoz**” – jelentette Izsák százados a találkozó után.

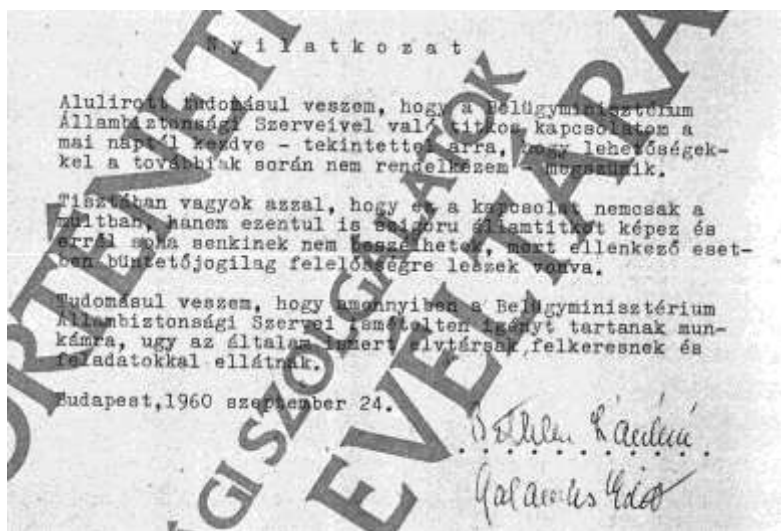
Gróf Bethlen Lászlóné gróf Teleki Margit, a „Galambos Edit” fn. ügynök 1960. szeptember 24-i dátummal a következő nyilatkozatot írta alá:

„Alulírott tudomásul veszem, hogy a Belügyminisztérium

állambiztonsági szerveivel való titkos kapcsolatam a mai naptól kezdve – tekintettel arra, hogy lehetőségekkel a továbbiak során nem rendelkezem – megszűnik.

Tisztában vagyok azzal, hogy ez a kapcsolat nemcsak a múltban, hanem ezentúl is szigorú államtitkot képez és erről soha senkinek nem beszélhetek, mert ellenkező esetben büntetőjogilag felelősségre leszek vonva.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben a Belügyminisztérium Állambiztonsági Szervei ismételten igényt tartanak munkámra, úgy az általam ismert elvtársak felkeresnek és feladatokkal látnak el.”

Az ügynök titoktartási nyilatkozata a kapcsolat megszűnésekor

Kap még néhány szakmailag elismerő mondatot abban a határozatban, melyben 1963. november 23-án a hírszerzés úgy rendelkezik, hogy meghagyják a nyilvántartásban 6-os kartonját, valamint „B” (beszervezési) és „M” (munka) dossziéját. Így összegezett Balázs József r. százados a III/I.-3-E alosztályon:

„Galambos” jó ügynök volt, szívesen és gátlás nélkül dolgozott, jelentéseit írásban adta. Műveltsége, angol, francia, német nyelvtudása, valamint származása folytán otthonosan mozgott mind hazai, mind külföldi arisztokrata és nagypolgári körökben. Kiutazásai miatt azonban itthoni és kinti kapcsolatai gyanúba fogták, hogy állambiztonsági szerveink részére dolgozik. Hasonló gyanú, sőt vád érte lányát is.”

1964-ben a kémelhárítás III/II-5-c alosztálya (elhárítás a beutazó emigránsokkal szemben, előretolt szűrő-kutató alosztály), majd 1972-ben a kémelhárítás III/II-6-a alosztálya (a hadiipar preventív védelme) kért engedélyt a hírszerzéstől, hogy betekintessen Bethlenné irattári anyagaiba, s tanulmányozza azokat.

Bethlenné említett, 1946-ban született István fia: **gróf Bethlen István** azt írja életrajzában, hogy származása miatt számos zaklatásnak volt kitéve. Középiskolai tanulmányait Budapesten végezte, az egyetemre jeles felvételi ellenére sem vették fel, így a Magyar Kábelművekben volt segédmunkás, majd daruvezető. 1965-1989 között Ausztráliában, az NSZK-ban és az Egyesült Államokban élt. Magyar állampolgárságát a Nyugaton töltött 25 év alatt is megtartotta. Egyetemi tanulmányokat Innsbruckban, Münchenben és Bécsben folytatott. Közgazdasági, filozófiai és államtudományi végzettséget szerzett. Egyetemi tanulmányai után többek között a müncheni Akademie für Politik und Zeitgeschehen ügyvezető igazgatója volt, ezután pedig a gazdasági és bankéletben töltött be vezető állásokat, valamint egyetemen tanított. Számos német és angol nyelvű szakkönyv és tanulmány szerzője.

1989-ben az MDF hívására tért haza, hogy a pártnak nemzetközi gazdasági és pénzügyi szaktanácsadója legyen. Lezsák Sándorral ő vezette az MDF 1990. évi választási kampányát. 1989. júniusában még Nyugaton lépett be az MDF-be. Az 1990. évi választásokon pártja budapesti listájáról került a parlamentbe, 1990-1994 között országgyűlési képviselő, az MDF Országos Elnökségének tagja.

[„Galambos Edit” és „Temesiné” történetéhez forrás: ÁBTL

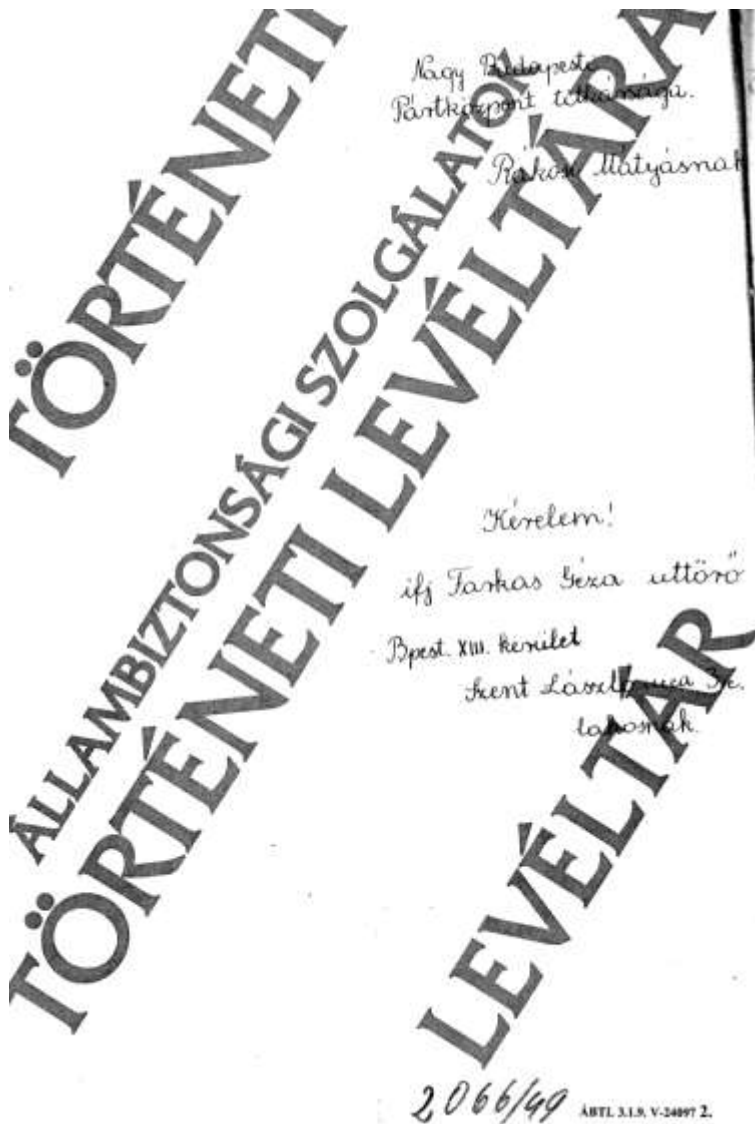
3.2.1. Bt.-636 és Bt.-748. Kapcsolódó dossziék: ÁBTL. 3.1.9. V-80853 Bethlen Lászlóné, Kuthy Lehelné és Liebner Sándor vonatkozásában; V-108933 Liebner Sándor; V-24097 Kemenes János és Farkas Géza.]

Bethlen Lászlóné Teleki Margit a Kistarcsai Internálótáborban együtt van azokkal, akik tiltott határátlépési kísérletében támogatták, s más embercsempészesi ügyek részesei is voltak valamilyen szerepben.

Bethlenné vallomásában így beszélt erről:

*„Férjem levélben kért, hogy bármilyen formában is, de menjek ki hozzá Innsbruckba. Felhívására elhatároztam, hogy Magyarországról kiszökök. 1949 nyarán kapcsolatba kerültem **Kuthy Lehelnével**, aki embercsempésszel állt kapcsolatban, de vele nem tudtam megegyezni, mert 24.000 Ft.-ot kért azért, hogy engem és 3 éves fiam kicsempésszen. Pár hét múlva kapcsolatba kerültem **Kemenes János** embercsempésszel, akivel megegyeztem, hogy kicsempész, előlegként 2.500 Ft.-ot ki is fizettem, de a kiszökésre nem került sor, mert Kemenest az ÁVH őrizetbe vette 1949 nyarán. Így férjemmel közöltem, hogy kiszöknék hozzá, de nincs, aki kicsempésszen. Férjem Nyugatról küldött értem egy embercsempészt, állítólag Jánosi Győző volt a neve.*

Jánosi 1949. október 16-án jött a lakásomra és 1949. október 18-án indultunk el a Déli pályaudvarról, 3 éves fiamat is vittem. Szombathelyre érve kiszálltunk a vonatból, igazoltattak bennünket és őrizetbe vett az ÁVH az embercsempésszel együtt. Három hétig az ÁVH szombathelyi osztályán voltam, utána Budapestre hoztak, majd 1949. november 11-én internáltak.”

Ifj. Farkas Géza úttörő levele Rákosi Pajtáshoz (1. oldal)

laskám. 2066/1949

MINI

AUS 2000

1949. 11. 24.

Dr. Rákosi Pajtás

Tudom, hogy az ország vezetői nagy
mennyiségben megismerik Rákosi Pajtást.
Ez tudom azt is, hogy egy utolsó barmukor
meghalgatása fölött a legelső uttorónél.
Az elmúlt évek történet, hogy eddig
az ellenség uttorába kerülve vétséget
követett el. Szociálisdemokráciánk ellen.
Büntetésül internálótáborba került.
Erelőtt kéthónappal azt mondták a
táborban szabadul én nagyon vártam,
de azóta sem jött és nem tudom róla
semmit. Pajtas! kérem Rákosi Pajtást
segítse, hogy Apukám haza jöhessen.
En tudom, hogy ő csak megtért.
hiszen legelső munkás és többszörös uttor.
Dr. Rákosi Pajtás! én ígérem és fogadom
hogy magam mint mint Apukám nevelő,
a jövőben igyekszünk minden erőnkkel
apánk hazánk javára kerülni.
Apukám neve Farkas Géza szület. 1915 Bpest,
anyja neve Flomung Klára

Ölőre!

Ifj. Farkas Géza
uttoró tanuló

ÁRTL 3.1.8. V-2497 I.

Ifj. Farkas Géza uttoró levele Rákosi Pajtáshoz (2. oldal)

Bethlenné **Liebner Sándoron** keresztül került kapcsolatba Kuthynéval, ezért Liebnert Recskre internálták tiltott határátlépés támogatása, embercsempészás közvetítése és határátlépés kísérlete miatt. (Recskről elmeállapota miatt a Hortobágyra javasolták kitelepíteni.) Jegyzőkönyvi vallomásában Bethlennét az ÁVÓ provokatórjának nevezte. **Farkas Géza** úgy működött együtt Kemenes Jánossal, hogy hamis ki-és bejelentő lapokat, valamint két körbélyegzőt készített az „Államvédelem Budapesti Osztálya” és „44. sz. Rendőrőrszoba” felirattal. Farkast is internálták. Rovására írták, hogy Kemenest bejelentetlenül a lakásán rejtegette.

Farkas fia: **ifj. Farkas Géza** éltanuló úttörő, aki Angyalföldön, a Szent László utca 3/c alatt lakott, édesapja kiszabadítása érdekében szép zsinorírással levelet írt Rákosi Mátyás Pajtnak. A kortörténeti dokumentum szövege szó szerint és eredeti helyesírással így hangzott:

„Nagy Budapesti Pártközpont titkársága,

Rákosi Mátyásnak!

Kérelem

Kedves Rákosi Pajtás!

Tudom, hogy az országvezetés nagy munkájában megzavarom Rákosi Pajtást. De tudom azt is, hogy egy úttörő bármikor meghallgatásra talál a legelső úttörőnél. Az elmúlt évben történt, hogy Édesapám az ellenség uszájába kerülve vétséget követett el népidemokráciánk ellen. Büntetésekképpen internálótáborba került. Ezelőtt két hónappal azt mondták a táborban szabadul én nagyon vártam, de azóta sem jött és nem tudunk róla semmit. Nagyon kérem Rákosi Pajtást segítsen hogy Apukám haza jöhessen, én tudom hogy Ő csak megtévedt, hiszen legelső élmunkás és többszörös újtó.

Kedves Rákosi Pajtás! én ígérem és fogadom úgy magam

mint mint Apukám nevében, a jövőben igyekszünk minden erőnkkel népünk hazánk javára lenni.

Apukám neve Farkas Géza szül. 1915 Bpest, anyja neve Hornung Mária.

Előre!

Ifj Farkas Géza

uttörő éltanuló"

Lóránt Franciaországban, avagy: Harangozó tévedése

Lóránt Ferenc György (1905. február 11., Budapest, Pick Margit) fedőnevei: "**Leitner Franz**", "**Ottó**", "**Lőcsei**".

Belügyminisztérium
11/73.
..... Csztály.

KÉRDŐÍV.

Fedőnév:
„OTTÓ”.....

1./ Név: Lóránt Ferenc György
2./ Szül. hely, év, hó és nap: Budapest, 1905. febr. 11.
3./ Anyja neve: Pick Margit
4./ Családi állapota: nős
5./ Tanult mestersége, jelenlegi foglalkozása: újságíró

Szigorúan titkos!
Ezen kiadvány fennmaradása tilos!
/Csak a titkoltatott személynek adandó!

Lóránt Ferenc György, az „Ottó” fedőnevű hírszerző

Apja lapszerkesztő, ő az érettségi után banktisztviselő, több

lap külső munkatársa.

1921-ben belépett a Köztársasági Pártba, egy év múlva letartóztatták illegális szervezkedésért, egy évig volt vizsgálati fogságban. A következő évben ismét a rendőrségre került, mert egy leányismerősével illegális röpirat ragasztáson kapták. Anyja akkor elment **dr. Hetényi Imre** főkapitány-helyetteshez, a Magyar Királyi Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztályára és segítséget kért fia kiszabadításához, mert fia édesapja Hetényi lapszerkesztő társa és barátja volt, de korán, 1909-ben meghalt. A politikai rendőrség vezetője kiengedte, aztán néhány nap múlva magához rendelte és beszervezte. Feladata a hazai legitimista mozgalom és a Habsburg család megfigyelése volt, különös tekintettel az emigrációban élő Ottó trónörökösre. Tíz évig írta jelentéseit, gyakran utazott külföldre, leggyakrabban Spanyolországba, Belgiumba, Párizsba és Koppenhágába.

1935 után a legitimista kérdés vesztett aktualitásából, Lóránt újságíróként egyre gyakrabban foglalkozott a német térhódítással. Amikor **dr. Sombor-Schweinitzer József** lett főkapitány-helyettesként a politikai rendőrség főnöke Budapesten (1938-1944), megbízásából rendszeresen készített jelentéseket a magyarországi német művelődési intézményekről, a Volksbund ügyeiről, a svábok törekvésiről, s a körülöttük kialakuló titkos-szolgálati tevékenységről. 1939-ig a "*Figyelő*" című közgazdasági folyóiratot szerkesztette, mellette különböző lapoknak, mindenek előtt a "*Magyar Nemzet*"-nek írt politikai és közgazdasági cikkeket.

1944 márciusában egy ideig bujkált a Gestapo elől, majd munkaszolgálatra vonult be, a "*felszabadulást*" zsidó társaival együtt egy svéd védett házban érte meg.

1945 után a "*Képes Figyelő*" című hetilapnál dolgozott, annak megszűnése után egy export-import vállalat tisztviselője lett, majd ennek felszámolása után felesége italboltját vezette, annak 1951-ben történt államosításáig. Akkor a Budapesti Vendéglátóipari Vállalatnál helyezkedett el.

belügyminiszter-helyettes), majd kiképezte ügynöki feladatok elvégzésére "Ottó" fedőnéven. Első feladatait – a bujkáló nyilas funkcionáriusok és a Szabadság Párt illegális tevékenységének felderítése – megelégedésre teljesítette. 1949-ben azonban ismeretlen okból átmenetileg megszakadt a kapcsolata az ügynöki hálózattal. 1951-ben a Gröss József kalocsai érsek ellen indított kirakatperben felmerült a neve, mint volt horthysta besúgóé, s noha meg voltak elégedve vele, be kellett áldozni, ezért 1951-ben **internálták Kistarcsára**, ahonnan csak 1953-ban szabadult az amnesztia következtében. Az internálótáborban fogdaügynökként foglalkoztatták.

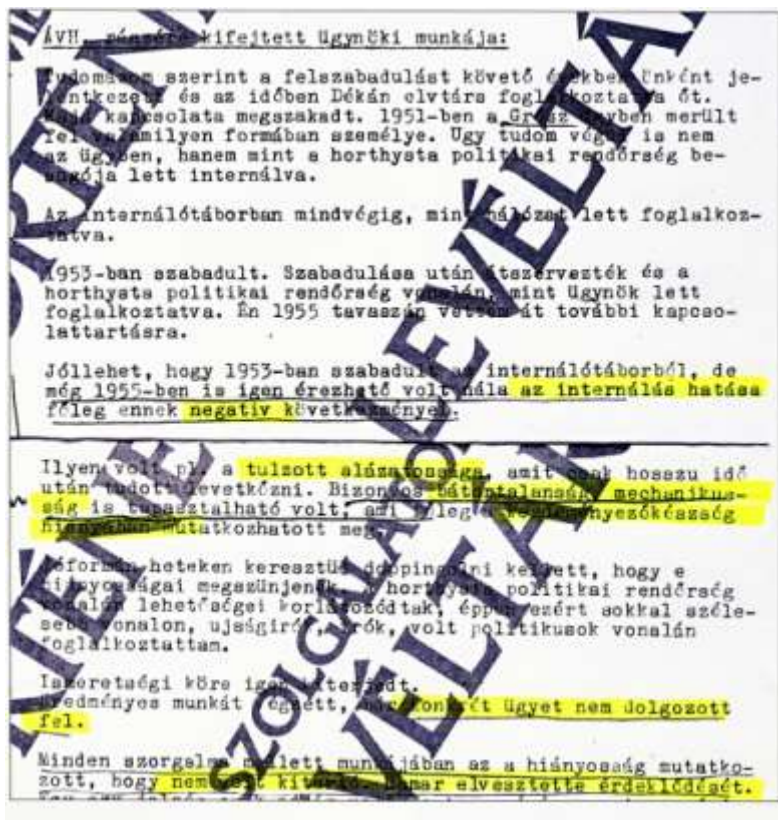
Az államvédelem mindvégig, még 1957-ben is szégyenkezett és mentegetőzött ügynöke kényszer internálásáért, ami felsőbb politikai parancsra történt. 1957. április 30-án ezt írja Lukács József r. százados a BM Politikai Nyomozó Főosztályának II/2 (kémelhárítás) osztályán az "Ottó" fedőnevű ügynökről szóló összefoglaló jelentésben:

*"Ottó internálása lényegében nem volt teljes mértékben igazságos, mert a felszabadulás után önként jelentette a horthysta rendőrséggel való kapcsolatát. A Gröss ügy azonban kényessé tette a helyzetet, ezért "Ottó"-t is internálni kellett. Az internálás körülményeivel "Ottó" is tisztában van és megérti, hogy mást nem lehetett csinálni. Ennek ellenére az internálás ténye hagyott nyomokat személyiségén, így például gyakran megmutatkozik nála az **alázatosság**."*

Szabadulásakor, 1953-ban a **belső reakció elhárítása** vette fel vele a kapcsolatot, s széleskörű ismeretsége révén eredményesen tudták felhasználni volt horthysta rendőrök, írók, újságírók ellen. Mint felettesei írják: az októberi "ellenforradalom" előtt és alatt továbbra is tartották vele a kapcsolatot,

"Jelentései alapján internáltuk Schwendtner Pál volt horthysta őrnagyot és Wodianer Rudolf volt földbirtokost. Eddigi munkája során jó operatív tapasztalatokra tett

szert.”

Kiküldése előtt is voltak kérdőjelek alkalmasságáról

Itt következik egy értékelő mondat, amire senki sem figyel 1957. április 30-án, amikor Lukács József százados az összefoglaló jelentését megírta „Ottó”-ról. Így hangzott:

„Ottó” hibája, hogy sok esetben feledékeny, ez időskorára vezethető vissza (ekkor 52 éves, – megj.: I.Cs.). Megfelelő irányítással jó munkát tud végezni.” [Valaki áthúzza a „Megfelelő” szót és kijavítja „Alapos”-ra.]

A II/3 osztály (hírszerzés) érdeklődése azért fordult „*Ottó*” felé 1957-ben, mert családja és rokonsága zsidóüldözöttként elhagyta az országot, barátai, ismerősei – köztük újságírók, politikusok – ott voltak a szerveződő magyar emigráció politikai köreiben szinte egész Európában. (Édesanyja és Zsuzsa leánytestvére például Franciaországba tartottak kivándorló útlevelemmel, ott Zsuzsa férjhez ment egy hajóskapitányhoz, aki évekig Saigonban állomásozott. „*Ottó*” feleségének testvére: Klein Magda Montreálba disszidált októberben a férjével és fiával.)

„*Ottó*”-t így jellemzik 1957-ben:

„Átlagos műveltséggel rendelkező személy, beszél németül, gyengén franciául, csendes, szerény magatartású, nem iszik, nem dohányzik. Fiatalabb korában szerette a nőket, de ezen már túl van. Jelenlegi családi élete rendezett.”

Franciaországba történő telepítésének tervét 1957-ben dolgozza ki a hírszerzés II/3. osztálya, melynek „d” alosztályát **Harangozó Szilveszter** rendőr nyomozó százados (a rendszerváltás előtt altábornagy, a BM III. Főcsoportfőnökség vezetője, a belügyminiszter állambiztonsági helyettese) vezette, akinek az átlagosnál jobb a véleménye „*Ottó*”-ról. Ezt írja róla 1957. február 5-én:

„Az irodalom és az újságírói területen igen jól dolgozott, széles, főleg újságírói kapcsolatai, ügynöki adottságai révén igen értékes jelentéseket hozott. Ügynöki bizalmas munkára igen jó adottságai vannak. Tisztában van a konspiráció szabályaival. 12 évi munkája során igen jó operatív értékekre tett szert. Munkájában kezdeményező, leleményes. Dekonspiráció nem fordult nála elő. Átlagosnál magasabb műveltséggel rendelkezik. Németül beszél. Külföldön való felhasználását javasoljuk, mivel kapcsolatainak egy része külföldön él.” [A „kezdeményező és leleményes” megállapítást átvették egy korábbi

jelentésből, melyben lapszéli jegyzetként valaki kézzel
oda írta: „Nem igaz”.]

11/3.-d. csoportfőnök

Szűkegyen titkos!

Tárgy: "Otto" fedőnevű
kapcsolatunk jellem-
zése.

Jelölés:

Budapest, 1957. február 5.-én.

"Otto" fedőnevű kapcsolatunkot 1956. júniusában
vettük át további foglalkoztatásra. Ezt megelőzőleg a volt
horthyéri rendőrök vonalán foglalkoztatták, felhasználva
"Otto" név, rendőrségi kapcsolatait: ugyanis a felszabadu-
lás előtt Somlai Györggyel állt kapcsolatban. Előző kap-
csolattartói kimondásuk szerint a rendőri vonalon igen jól
dolgozott. Ezzel egyet számolt fel. Átadásra azért került
számlával. Később ott már kimerültek, másrészt az iroda-
ban, újságírók területén igen jól fel tudtuk használni.

Az irodában és újságírói területen igen jól dolgozott
az előző főnök újságírói kapcsolatait. Ugyanúgy adottságai révén
igen értékes jelentéseket hozott.

Ugyanúgy bizalmas munkára igen jó adottságai vannak.
Ismeri a konspiráció szabályait. 12 évi munkája so-
ha nem jó operatív értékre tett ezért. Munkájában keze-
delmes, bátor, de konspiráció nem fordult nála elő.

Átlagnál magasabb műveltséggel rendelkezik. Németh
bevall. Külföldön való felhasználását javasoljuk, mivel
kapcsolatainak egy része külföldön áll.

Harangozó Szilveszter
ny. sz. sz.
alcsőtálcavezető.

Harangozó György
Köcsög városi ny. hely.
Halmi György ny. alldgy.

Harangozó Szilveszter felértékelte az ügynök képességeit

A jellemzést Harangozó Szilveszteren kívül aláírta két beosztottja is: Kócsag József rny. hadnagy és Halmai György rny. alhadnagy. Május 8-án Lukács százados az előbbi jellemzést még kiegészítette ezzel a megjegyzéssel: „*Ottó*” jó tulajdonsága az, hogy általában nagy közömbösséget tud mutatni az ügyek iránt. Ez alaptermészete, ezzel a magatartásával el tudta érni azt, hogy a feladatokat feltűnés nélkül végrehajtotta.” „*Ottó*” elsődleges feladata lesz a **magyar emigráció csúcsszervébe: a Forradalmi Tanácsba való beépülés titkos információszerzés céljával**. Ehhez mindenképp előtte Párizsban kell felvennie a kapcsolatot olyan ismerőseivel, mint Auer Pál, Raksányi Árpád, Benjámin Olivér és mások. Ehhez a lépéshez itthon már megnyerte Auer és Raksányi testvéreit, akik támogatásukat ígérték.

[1957 nyarán az Egyesült Államok kormánya három magyar emigrációs szervezetet is támogatott: a régi magyar emigráció szervezetét: a Magyar Nemzeti Bizottmányt, a Strasbourghban megalakult Magyar Forradalmi Tanácsot, valamint a Király Béla vezette Magyar Szabadságharcos Szövetséget. Nemcsak a magyar szervezetek vezetői nem tudtak egyetérteni, más volt a befogadó országok (USA, Franciaország, Anglia) háttér érdeke is, külpolitikai orientációjukban eltérő szerepet szántak az 56-os magyar szervezeteknek, ezért is emelkedett kompromisszumként az előbb említettek fölé a legtovább működött Magyar Bizottság.]

Az osztrák határ átlépéséhez, esetleges elfogása esetére természetesen kidolgozták a megfelelő legendát, azon túl, hogy „*Ottó*” zsebében volt testvérének közjegyző által hitelesített nyilatkozata, hogy a meghíváson túl biztosítja számára az állandó lakást, eltartását, mindennemű anyagi támogatását. Ennek alapján a bécsi francia nagykövetségtől meg kell kapnia a beutazási engedélyt.

Az ügynök 1957. május 24-én hajnali fél háromkor illegálisan lépte át a határt Szombathelytől 8-10 km-re, Torony község alatt. Úti célja Franciaországban Roquebrune – Cap Martin község.

Innen nyugodtan felgyorsíthatjuk egy várakozáson aluli történet folytatását.

„*Ottó*” ügynök sikeresen túl esik az osztrák csendőrség több

alapos kihallgatásán. Az eisenstadti lágerből a bécsi Albrecht laktanyába kerül, ahonnan elmegy a francia vízumáért, miközben anyja és húga Bécs mellé érkezik, találkoznak.

Franciaországból azonban még 1958. január 6-án is azt jelenti „Hegyi”, az állambiztonság rezidense, hogy:

„1957. augusztus óta járok az utasításban megadott találkozási helyekre, de „Ottó” soha nem jelent meg. Februárban újra megkísérlem a felvételt.”

Az állambiztonság kénytelen itthon információhoz jutni, márciusban „Ottó” válófélben lévő feleségét mondvacsinált ürüggyel beidézik az V. kerületi rendőrségre, hátha többet tud, mint ők. Többet tudott. Pontosan azt, amit ők, a hírszerzők nem. Megadta a pontos franciaországi címet. Ami nem volt más, mint az eredeti úti cél. A szerv értékelése:

„...nem valószínű, hogy szeptember óta árulása miatt hiúsultak volna meg vele a találkozók. A kapcsolat megszakadása valószínűleg „Ottó” feledékenysége miatti félreértésből adódik.”

(Bihari János rny. százados)

S most emlékeztetünk arra, hogy a feledékenységre már korábban, de még időben utalt Lukács százados. Ezzel szemben, Harangozó Szilveszter felértékelte és egyértelműen adta írásba: „Ügynöki bizalmas munkára igen jó adottságai vannak.”

1958. április 8-án „Hegyi és Szabó elvtársak” végre találkozni tudnak „Ottó”-val. A találkozó után Szabó kézzel – egyebek között – ezt írja a jelentésre: „... a külföldi munkával kapcsolatban naiv elképzelései vannak. Hírszerző lehetőségei pillanatnyilag igen szegényesek.” „Ottó” még mindig ott tart, kiket kéne felkeresni régi barátai, ismerősei közül (Auer Pál, gróf Csekonics Gyuláné, Apponyi Virginia, Málnási Ödön, dr. Kóródy Tibor, Havas Gábor, Káldor Klára, s mások), új névként említi Mr. Mac Corgant, a SZER párizsi főszerkesztőjét, aki korábban a

budapesti amerikai nagykövetségen dolgozott.

Még senkivel sincs kapcsolata.

„A francia szervek és személyek felé semmilyen lehetősége nincs, belátható időn belül nem is lesz. A legnagyobb akadály ezen a téren a nyelvi nehézsége. A franciát nem beszéli, a németet igen, de sok hasznát nem veszi.” – jelenti „Hegyi”, aki így folytatja: „A külföldi hírszerző munkában tapasztalatlan. Ezt ő maga vetette fel. Kérte segítségünket, alapos instrukciókkal való ellátását. Voltak olyan kérdései is, hogy később, amikor már bedolgozta magát, amikor titkos anyagokat ad, mire számíthat bukás esetén. Milyen törvények vannak a kémkedésre, hogyan bírálják el a franciák azt, ha az emigráció vonalán dolgozik, vagy azt, ha francia államtitkokat ad ki? Milyen erős az elhárítás, mire kell különösképpen vigyáznia..., hogy kapcsolódnak az amerikaiak a kémelhárításba, hírszerzésbe?”

(Mintha erről itthon nem lehetett volna előre felvilágosítani, kioktatni?!)

Az alkalmatlan ügynök kiábrándul a feladatból

1958. április 15.

Ezen a találkozón kiderült: baj van, mert „Ottó”-t húga nem tudja a jövőben támogatni, válófélben van férjétől, „Ottó”-nak el kellett költöznie, munkát keres Párizsban, de nem talál, ruházata szegényes, kopott. Párizsban találkozott a magyar emigráns vezérekkel (Ternyei, Sárközi, dr. Frank, Németh László), de csak ígéreteket kapott személyes problémáival kapcsolatban. Ami az emigráció politikai életét illeti, meghívták a Szabadságharcosok Világszövetségének tisztújító közgyűlésére, tájékozódott Dálnoki Veres Lajos tevékenységéről (MHBK), stb., aztán levonta a maga következtetéseit, amit a jelentést készítő hírszerzők így fogalmaztak meg:

„Ottó” az első beszélgetés után levonta a maga következtetését a szövetségről, s annak tevékenységét illetően: **gíttegylet pénz nélkül, tervek megvalósítása nélkül. Az egész nem tartja érdekesnek. Kormányunknak olyan mindegy – mondotta –, hogy ismeri, vagy nem ismeri e tömeg nélküli vezérek locsogását. Gyakorlatilag ezek semmi veszélyt nem jelentenek Magyarországra.”**

Az ügynök levonta a maga következtetéseit: az egész nem érdekes, semmi veszélyt nem jelentenek Magyarországra

Párizs, 1958. május 7.

Egyelőre nem tud Párizsba kerülni, munkája nincs, az emigráns vezetők az ígéreteken kívül semmit sem segítenek. Nem megy a Mac Corgan vonal sem. Pedig az amerikai hírszerző szervek egyik fő embere. Minden jelentősebb összefüggésben megjelenik. Részt vett a Rab Nemzetek strasbourgi tanácskozásán is. Németh László révén eljutott a Biarde kávéházba, ahol vasárnap délelőttönként a szokásos mise után összegyűlnek a jelentősebb emigráns politikusok, arisztokraták, volt horthysta tábornokok beszélgetni. Itt ismeretséget kötött Bán Antallal, Zsigmondi Lászlóval és másokkal, de a magyar hírszerzést érdeklő információkat nem tudott szerezni. „Hegyí” jelentése

megállapítja:

„Ottó”-t még nem fogadták be teljesen. Ismeretlen, idegen, s bizonyos fokig tartózkodóak vele szemben. „Ottó” látja, hogy ez a vonal – az emigrációs szervek tevékenysége – különösképpen nem érdekes és nem veszélyes. Ő maga is a Szabad Európa területét tartja érdekesnek. Ide szeretne bejutni. Ha ez menni fog, az emigrációs szervekből teljesen kikapcsoljuk.”

[Miért is fogadnák be az egymást évtizedek óta ismerő magyar előkelőségek maguk közé az ismeretlenül megjelenő, franciául nem tudó beteges munkanélkülit, aki folyvást panaszkodik, megélhetési viszonyaiban napról napra lejjebb csúszik, tartóinak ígéretet, s próbálkozik a siker legkisebb reménye nélkül. De fel sem merül a hírszerzés illetékeseinél, hogy Harangozó Szilveszter netán tévedett személyi döntésében, amikor kiküldte ismeretlen terepre az ügynököt vergődni. Azt, aki egyszer már megtapasztalta: legjobb igyekezete ellenére is **bármikor inter-nálhatják**, megbüntethetik, ha kapcsolattartói olyan parancsot kapnak felülről. Akkor miért is lenne nagy kedve és energiája elmélyülni a feladatokban? Inkább beléjük betegszik.]

„Ottó” ad még néhány jelentéktelen alibi jelentést: májusban Barankovics István európai útjáról, Király Béla és Dálnoki Veress viszálykodásáról, az Amerikában létrejött u.n. nemzeti reprezentációs testületről, melynek tagjai – többek között – Barankovicson kívül Varga Béla, Vidovics Ferenc és Auer Pál; júniusban a szabadságharcos szövetség párizsi kongresszusáról, s arról a lehetőségéről, hogy az MHBK esetleg bekebelezi a szövetséget; augusztusban a brüsszeli Szent István napi ünnepségről; októberben és novemberben Auer Pál Dél-Amerikai útjáról és Péntek Róbert emigrációs csoportjának szélsőséges tevékenységéről.

A központ „Ottó”-t dédelgeti, segíyezi, a legkisebb aktivitásnak is örül, a látszólagos átmeneti eredményért is megdicséri.

1959-ben sokat betegeskedik az ügynök. Állandó emésztési zavarai vannak, fizikailag legyengült, szeptemberben összeesik, mentővel kell kórházba vinni, hosszabb kivizsgálásra lenne

szüksége, nagy nyugalomra. Segélyezése, számláinak kifizetése sokba kerül a magyar hírszerzésnek.

Aztán hat hónap alatt elvégez egy könyvelési tanfolyamot, annak reményében, hogy könyvelőként végre elhelyezkedhet. De ez csak 1961. január 15-től kezdődhet, amikor az időközben megismert Heller János, a SZER párizsi kirendeltségének vezetője (Vajay Szabolcs utódja) szerez neki egy könyvelői állást. Egyébként közvetlen feladata az, hogy új fedőnéven („*Lőcsei Béla*”) igyekezzen minél mélyebben beépülni a SZER párizsi központjának munkájába, a távolabbi feladatait pedig aszerint tervezik Budapesten, hogy kellő eredmények esetén átdobják az NSZK-ba. (Egy 1961. januári jelentésben Rudas Béla az ügynök igyekezete mellett – emlékeztető módon – azt is megjegyzi, hogy

„...egyes esetekben feledékenységből elmulasztotta egy-egy részfeladat végrehajtását, ennek számonkérésére vissza kellett térni.”

1961. április 28-án Varga Sándor r. őrnagy csoportvezető összefoglaló értékelést készít „*Lőcsei Béla*” ügynök tevékenységéről. Ebben megállapítja:

„Lőcsei” hírszerző lehetősége nem kielégítő. Ez annak tudható be, hogy az emigrációban élő személyekkel nincs elmélyült kapcsolata, nem tagja egyetlen emigrációs szervezetnek sem. Sem ő, sem a tartói nem törekedtek arra, hogy a neki legjobban megfelelő csoportokban, szervezetekben, vagy egyes személyek felé céltudatosan szélesítse hírszerző lehetőségét, a természetes kialakult helyzeteket sem használták fel lehetőségeinek bővítésére. „Lőcsei” lehetőségeit a Központ is helytelenül értékelte. Hosszú időn keresztül azt erőltette, hogy „Lőcsei” lépjen be az MHBK-ba, ott teremtsen magának megfelelő hírszerző lehetőséget, holott az egész múltbeli tevékenysége, beosztásai, származása, stb. nem indokolta azt, hogy az MHBK tagja legyen, azok nem fogadják maguk közé, s ő sem tudta, vagy tudná indokolni az

MHBK-ba való belépését, hiszen egyes MHBK tagokkal való futólagos ismeretsége nem indokolja azt, hogy annak tagja legyen.

Ugyanakkor figyelmen kívül hagytak olyan lehetőségeket – folytatja Varga őrnagy jelentése –, mint a SZER, a Szabad Magyar Újságírók Egyesülete, stb., mely felé jó kapcsolatokkal rendelkezik, az utóbbiba felvételét is kérhette volna, mellyel megfelelő hirszerző lehetőséget tudott volna kialakítani.

„Löcsei” konspirációs helyzete sem volt megnyugtató. 1960 második felében nem dolgozott, a tőlünk kapott havi juttatásból élt, aminek eredetét már-már nem tudta megfelelően legalizálni, ezért felmerült támogatásunk megvonásának gondolata. Ez év elején azonban sikerült elhelyezkednie, s jelenleg egy francia magáncég ügynökeként dolgozik Párizsban.

*„...feladatait fegyelmezetten igyekszik végrehajtani, előfordult azonban, hogy **feledékenysége**re való hivatkozással egyes feladatait nem teljesítette a megadott időre... információinak mennyisége nagy, azok megbízhatóak, de közepes értékűek és kevésbé titkosak, pletykák útján szerzi azokat, s nem megfelelő lehetőségeinél fogva csak ritkán jutott valóban titkos információkhoz, illetve dokumentumokhoz. Kutató, feldolgozó munkába kevésbé volt bevonva, ilyen feladatokat elvétele kapott.*

Telepítése óta 4 tartója volt, jelenlegi tartója Szabó József főhadnagy. Addig marad külföldön és dolgozik részünkre – jelentette ki – amíg a felső szerveink azt szükségesnek tartják, azután pedig visszatér.”

Öszintén bevalljuk: még nem tudjuk meddig maradt külföldön „Löcsei” ügynök. Ha majd az Információs Hivatal jogutódja netán újabb dossziét szabadít fel a kutatók számára, akkor esetleg

megtudhatjuk. De van egy sejtésünk: az ügynök nem sok vizet zavart az „*imperialista hatalmak*” „*és reakciós magyar csatlósai*” gyengítésében, igazi titkaik megszerzésében. Bár Harangozó Szilveszter elég sokáig (1967-ig biztos) költötte rá az adófizetők pénzét. Anélkül, hogy belátva tévedését, hazahívta volna mielőbb.

[**Harangozó Szilveszter**

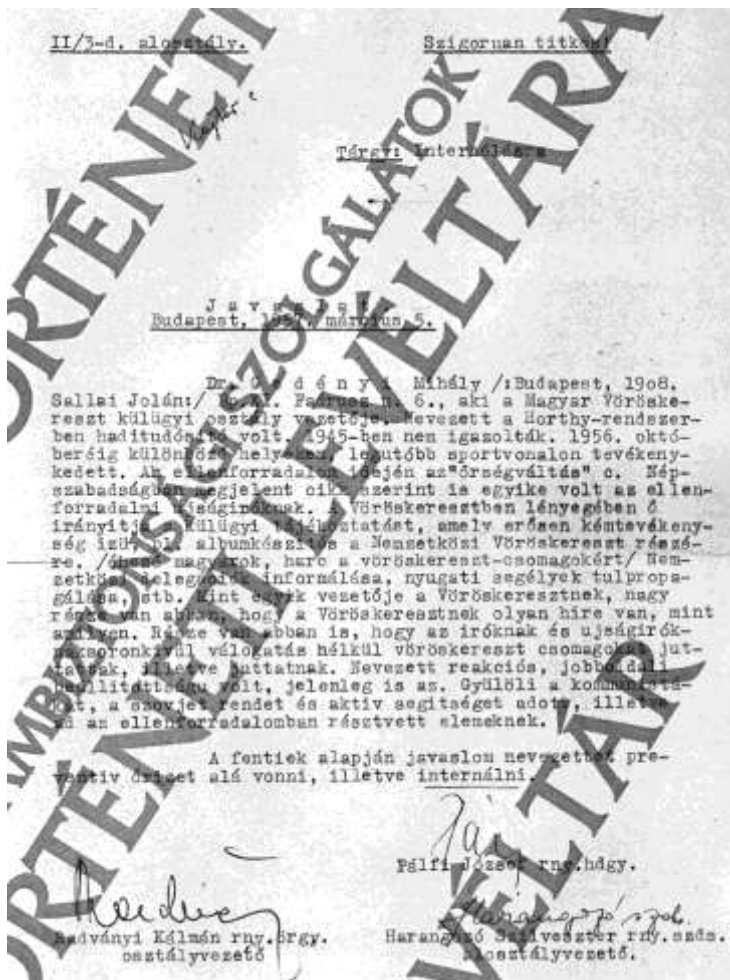
(1929. január 25., Kunszentmárton, Szaszkó Rozália). Ösztönösen a szovjet csapatok mellé szegődött. Húsz éves korában

*Harangozó Szilveszter (később
állambiztonsági főcsoportfőnök,
belügyminiszter-helyettes)*

feljeleníti osztálytársait az ÁVH-nál, amelynek ez úgy megtetszik, hogy biztatják: adja be az önéletrajzát a céghez. 22 éves korában (1951) már a Baranya megyei ÁVH-kirendeltség vezetője hadnagyi rangban. Egy év múlva Péter Gábor titkárságát vezeti. A kulturális elhárítás területén szerzi legfőbb érdemeit. Közvetlenül tartotta például Szakáts Miklóst ("Cyrano"), Szepesi Györgyöt ("Galambos"), Nagy N. Péter akademikust ("Borisz"), de foglalkozott Szabó István ("Képesi György") jelentéseivel is. 1965-ben már ezredes. Ekkor kezdődik intenzív kapcsolata **Aczél Györggyel**, akihez mély rokonszenv fűzte, s akinek mindenkit megelőzve és megkerülve jelentett a nacionalista és ellenzéki erőkről, különös tekintettel az értelmiségre. 1977-től III/III-as csoportfőnök, egyben a főcsoportfőnök első helyettese. 1985. január 1-től III-as főcsoportfőnök, altábornagy, belügyminiszter-helyettes (56 éves). Élete egyetlen nagy kudarcélménye, hogy elkezd, de nem képes befejezni sem az ELTE bölcsészkarát, sem a jogi karát. Állandó tagja volt a KB operatív bizottságának, amely döntött az ellenséges személyek ügyében. Rejtélyes és zárkózott volt, a legszürkébb szürke, soha senki előtt nem nyílt meg, soha senkinek nem adott interjút. Ellentmondást nem tűrt, parancsai megfellebbezhetetlenek voltak. Negyven éven át

alkalmazkodott a pártelithez, 1989. április 30-án vonult nyugállományba.]

Gedényi Mihály meghurcoltatásai

Harangozó Szilveszter százados és Radványi Kálmán őrnagy
kezdeményezte Gedényi internálását

Harangozó Szilveszter rendőr nyomozó százados 1957. március 5-én a BM. II. (Politikai) Nyomozó Főosztálya 3. osztályának (hírszerzés) d. alosztálya vezetőjeként, közvetlen felettesével: Radványi Kálmán rny. őrnagy osztályvezetővel azt javasolja, hogy preventív őrizet alá kell vonni, tehát internálni **dr. Gedényi Mihályt** (1908. június 16., Budapest, Sallai Jolán), a Magyar Vöröskereszt külügyi osztályának vezetőjét.

"Nevezett reakciós, jobboldali beállítottságú volt, jelenleg is az. Gyűlöli a kommunistákat, a szovjet rendet és aktív segítséget adott, illetve ad az ellenforradalomban részt vett elemeknek."

Ez így túl általános vélemény, kellene valami konkrét tény is. A következőket tudják összekaparni: Gedényi újságíróként hadnagyi rendfokozattal haditudósító volt a II. világháborúban, – egyebek között a bácskai harcokban és a szovjet fronton – megkapta az olasz "*Korona Rend*" tiszti keresztjét is. 1956. október 31-én megválasztották a Magyar Újságírók Nemzeti Bizottsága tagjának. (Jellemző, hogy erről a Magyar Újságírók Országos Szövetsége nem tudott, személyzeti osztályvezetője 1962. január 22-én a BM hivatalos érdeklődésére konkrét felvilágosítással nem szolgálhatott, csupán annyit közölt: jogászként látták az épületben az "ellenforradalom" alatt, s az akkori főtitkár úgy emlékszik, hogy a Vöröskeresztnél dolgozott a külföldi csomagok átvételénél.)

Gedényi 1956. november 10. és 1957. március 10. között a Magyar Vöröskereszt kormánybiztosának: dr. Killner Györgynek a felkérésére a külügyi osztályon dolgozott, feladatai közé tartozott a Bécsbe érkezett külföldi segély adományok hazaszállításiának megszervezése is. Erről az internálást kérő, Harangozó aláírta jelentés:

"A Vöröskeresztben lényegében ő irányítja a külügyi tájékoztatást, amely erősen kémtevékenység izű, pl. album készítés a Nemzetközi Vöröskereszt részére, – éhező magyarok, harc a vöröskeresztes csomagokért,

nemzetközi delegációk informálása, a nyugati segélyek túlpropagálása, stb. Része van abban is, hogy az íróknak, újságíróknak soron kívül, válogatás nélkül vöröskeresztes csomagokat juttattak, illetve juttatnak."

Már korábban is ügynöki jelentések szóltak Gedényi "reakciós" tevékenységéről: abban a bizonyos albumban a forradalom alatt készült képek voltak, pl. szétlőtt kórház vöröskereszttel, előtte egy szovjet páncélos, a sajtó osztályra régi fasiszta cimboráit építette be, a baráti szocialista országok segélyeit bezzeg nem említik, csak a nyugatiakat, a Kéthly Anna gyűjtötte adományokat is beszállítják; a Vöröskereszt 1200 fős állományában olyanok is vannak, akik fegyveresen vettek részt az "ellenforradalomban".

De ez még mindig nem elég, a II/5-d (belső reakció elhárítás) alosztály elindítja a környezettanulmányok készítőit a megbízható házmesterekhez, lakótársakhoz, legutoljára a XI. Fadrusz utca 6. szám alá. Többségük eleve szociális irigységgel beszél a tanult, több diplomás és több nyelven beszélő „nadrágos” (elegánsan öltözött) értelmiségiről, akinek ráadásul a felesége is művelt értelmiségi, (nyelvtanárnő, fordító);

„Úgy a felszabadulás előtt, mint azóta jó anyagi körülmények között élnek, a legújabb divat szerint öltözködnek. Két szoba hallos lakásban laknak, ami polgári kényelemnek megfelelően van berendezve. Az októberi események óta – vagyis amióta a Vöröskeresztnél dolgozik – feltűnően költekeznek. A Vöröskeresztől nagyobb mennyiségű tüzelőt, valamint cukrot, déli gyümölcsöket és egyéb élelmiszereket visz haza a lakhelyére. Az adatszolgáltatók elmondották, hogy Gedényi gyermekeitől tudják, hogy kiló számra van náluk kakaó, valamint narancs és tea.””A lakók alkalmazkodó, kétszínű személyként jellemezték, aki véleményét mindig attól tette függővé, hogy kivel beszélt.”

Később a II/2 osztály (kémelhárítás) is beszáll a felderítésbe:

„A felszabadulás után mint nem megbízható személyt „B”-listázták. Egy ideig munkanélküli volt, majd elhelyezkedett az Országos Sport Hivatalnál, ahonnan 1949-ben a párt követelésére váltották le... mint a külügyi osztály dolgozója, több külföldivel tartott rendszeres kapcsolatot, az összeköttetései arra utaltak, hogy kémtevékenységet folytat. Leváltása után segédmunkás.”

„Mint a Vöröskereszt külügyi főosztályának vezetője rendszeres kapcsolatot tartott fenn a Nyugatról hazánkba érkező külföldiekkel, főleg a Nemzetközi Vöröskereszt akkor Budapesten tartózkodott tagjaival. Önhatalmúlag tárgyalt és egyezkedett egyes külföldről érkező segély szállítmányok ügyében. A fenti tevékenységén kívül gondja volt arra, hogy a főosztály dolgozói közül azokat a személyeket, akik számára nem voltak megbízhatók, eltávolítsa és elvbarátait, márkás fasisztákat és a népidemokráciánk ádáz ellenségeit ültesse helyükre. Környezetére jellemző, hogy a sajtóosztály vezetőjének nevezte ki volt haditudósító társát, Horváth Lászlót, aki Domonkos nevű helyettesével igen káros, rendszerünket lejárató propaganda kampányba kezdtek a magyar nép nyomoráról.”

„Gedényi tevékenysége nem kis mértékben járult hozzá ahhoz, hogy a MVK adományainak igen jelentős része olyan emberek kezébe került, akik fasiszta beállítottságúak, volt politikai foglyok, ellenforradalmi huligánok. Gedényi is hozzájárult ahhoz, hogy az ellenforradalmi cselekmények kirobbantásában részt vett Író, és Újságíró Szövetség bukott csőcselékét rendszeres anyagi támogatásban részesítették. Több irányú ügynöki jelentések elemzése alapján megállapítható, hogy Gedényi kiterjesztette hatalmát az egész MVK szervezetére és a megbízott kormánybiztost is a kezében tartotta, ellenőrizte a felesége révén, aki abban az időben mint idegen nyelvű titkárnő tevékenykedett Dr. Killner mel-

lett...Killner felesége és Gedényi pedig unokatestvérek. A 10-11373 sz. Ob. Dossziében „Pálvölgyi” ügynök jelentéséből világosan látni, hogy a volt kormánybiztos, valamint Gedényi az ellenforradalom alatt azon tevékenykedtek, hogy megbízható újságíró barátjukkal egy katolikus lapot indítsanak, mely orgánuma lett volna a Gedényi és dr. Killner által szervezett katolikus pártnak. Gedényi külföldi kapcsolatai közül főleg a Nemzetközi Vöröskereszt ötös bizottságának tagjaival került szorosabb kapcsolatba.”

„Felesége dr. Gedényi Mihályné Farkas Ilona,(1910, Budapest, Varga Leopoldina) gazdag kereskedő családból származik. Egy ideig nyelvtanárnőként dolgozott, majd az Elektroimpexhez került, mint fordító, majd üzletkötő. Az MVK-nál végzett tevékenységének értékelése során megállapítható, hogy mindenben kiszolgált a vezetőszébe befurakodott fasiszta elemeket.”

Mindezen előzményhez kellett még egy primitív és hazug ügynöki jelentés „Bornemissza” ügynöktől és a kocka el volt vetve. A kémelhárítás (BM. II/2-c alosztálya) így rögzítette „Bornemissza” besúgó alávaló mondatait:

„Gedényi... markáns vonásai amerikai gengszter film szereplőire emlékeztetnek. Külseje, amíg nem szólal meg, határos, férfias. De mihelyt beszélni kezd, igen csekély intelligenciájú, gyermeket észjárású ember benyomását kelti. A bölcsész karon a magyar-német szakot végezte, igen nehezen, állandó vizsga halasztások és bukdácsolások közepette...Gyenge képességei és műveletlensége mellett igen nagy üzleti ravaszság van benne. Ennek tudható be, hogy a felszabadulás után is könnyen érvényesült: a Köznevelésiügyi Minisztérium sportosztályát vezette, s emlékezetem szerint 1949-ben történt, hogy a Szabad Nép leleplezte korrupt intézkedését (sportolók külföldi utazásával kapcsolatban korrupt

*módon járt el és saját magát is kiküldette külföldre).
Elbocsátották állásából, s ettől fogva előttem ismeretlen
módon tartotta fenn magát.”*

A hiteltelen, ellenőrizetlen jelentést Czimmer hadnagy
értékesnek minősíti, mivel

„... a Gedényivel kapcsolatos értesüléseket kiegészíti.”

Akkoriban elég volt ennyi osztályharcos önkény egy ember
tönkretételéhez.

Gedényi Mihály a rabnyilvántartásban

Gedényi Mihályt 1957. július 18-án vették **közbiztonsági őrizetbe**, ami az internálás új neve volt. Egy évet töltött három helyen: a Gyűjtőfogházban, Kistarcsán és Tökölön, majd **rendőri felügyelet alá** helyezték.

Közbiztonsági őrizetben és a Gyorskocsi utcában

Mielőtt újabb meghurcoltatásához érnék, mondjuk el tiszte-
séggel: ki is volt Gedényi (Gremesperger) Mihály? (Wikipédia,

utolsó módosítás: 2012.05.10.)

[Gedényi Mihály, Gremsperger (Budapest, 1908. június 16. – Budapest, 1988. július 5.) író, irodalomtörténész.

Apja napszámos, alkalmi munkás, majd fűtő és hivataloszlaga a Magyar Földhitelintézetnél. Gedényi Mihály a Toldy Ferenc Reálgimnáziumban elvégzett négy középiskolai év után asztalosinas lett, mígnem öt hónap után egy volt tanára tanítványokat szerzett neki, és rábeszélte apját, hogy taníttassák tovább a jó eszű fiút. Érettségi után a műegyetemre iratkozott be, de anyagiak híján – a műegyetemi elfoglaltságok miatt nem maradt ideje tanítványokat vállalni – ezt félbehagyta, és helyette a Pázmány Péter Tudományegyetemre járt, ahol 1934-ben **magyar-francia** szakos tanári, ezután néprajzos és államtudományi oklevelet és doktorátust szerzett.

Egyetemi évei alatt a Magyar Nemzeti Diákszövetség külügyi osztályvezetője, a Nemzetközi Diákszövetség (CIE) végrehajtó-bizottsági tagja, 1933-34-ben a CIE sportosztályának elnöke volt. 1934-től 1938-ig az Országos Testnevelési Tanácsban dolgozott az iskolai és az olimpiai ügyek előadójaként. Számos világverseny szervezőjeként, az 1936-os berlini olimpián szereplő magyar csapat vezetőségi tagjaként és sajtóreferenseként tevékenykedett. A II. világháború után a kultuszminisztérium testvezési osztályára került, tagja lett a megalakuló Magyar Olimpiai Bizottságnak, és 1947-ben a bizottság igazgatójává választották. Ebbéli tisztségében 1948-ban mind a téli, mind a nyári olimpiai játékokra utazó magyar csapat egyik ügyintézője volt. Munkájáért a londoni olimpia után a köztársasági érdemérem ezüst fokozatával tüntették ki. Az olimpiai mozgalomban kifejtett munkájának emléket lakóháza falán 1993. június 21. óta emléktábla őrzi.

Gedényi Mihály irodalmi munkásságát tizennégy regény (Hatvan forint, Üstökös a Bakonyban, Pesti ének stb.), mintegy negyven novella, több tucat színdarab, rádiójáték, filmszkeccs, számtalan irodalmi és színikritika fémjelzi. Gedényi az 1945 előtti irodalomnak viszonylag jól ismert és sikeres alakja volt, aki nemcsak íróként alkotott, nevét folyóirat-szerkesztőként is megemlíthetjük, hiszen 1943-44-ben Ambrózy Ágostonnal és Eszterhás Istvánnal közösen szerkesztették a tizennyolc számot

megélt Magyar Múzsá-t. Az irodalomtudomány területén bibliográfusként is letette névjegyét: 1978-ban megjelent Krúdy-bibliográfiái máig sokak által forgatott alapművek.

Mindezek ellenére Gedényi Mihály csak az 1989-es rendszerváltás után kerülhetett be az irodalmi lexikonokba. Hogy nevét és munkásságát szakmai körökben hosszú időre „elfelejtették”, azt politikai meghurcoltatása magyarázza. Annak ellenére, hogy 1945-ben a Közoktatásügyi Minisztérium I. sz. igazoló bizottsága Gedényit igazoltnak jelentette ki, szépirodalmi művei nem jelenhettek meg. Hiába írta novelláit, színdarabjait, filmvázlatait, rádiójátékait és még sok mindent, mindenhol merev falakba ütközött. Tovább rontott helyzetén, hogy 1956. október 31-én a Magyar Újságírók Nemzeti Bizottságának tagjává választották, és hogy az 1956. november 10-én a Vöröskereszt vezetőjévé kinevezett Killner György felkérésére 1957. március 31-éig a Vöröskereszt külügyi osztályán dolgozott, többek között a Bécsbe érkezett külföldi segélyek hazaszállításának megszervezésében. Munkájáért a Magyar Vöröskereszt irányításáért felelős közellátási kormánybiztos, Nyers Rezső köszönetet mondott ugyan, ez azonban nem akadályozta meg azt, hogy 1957-ben és 1958-ban kétszer (más források szerint háromszor) is **internálják**. Összesen 367 napot töltött **Kistarcsán, a Gyűjtőfogházban és Tökölön**. Ugyancsak 1956-os vöröskeresztes tevékenységével – a két Bécsbe küldött bizottságban tolmácsként való részvételével – függött össze, hogy 1961. október 16-án nem messze lakásától a katonai rendőrség nyomozói egyszerűen elrabolták és a katonai bíróság **Gyorskocsi utcai fogdájába vitték**, ahol a hírhedt Ábrányi-féle kémhistóriába próbálták belekeverní. Bár ártatlansága egy hét alatt kiderült, négy és fél hónapig tartották fogva egy magánzárkában.

Egyéb lehetőségek híján 1958-tól az Országos Fordítóiroda külső munkatársaként dolgozott, majd 1966-tól nyugdíjazásáig, 1972-ig az Építésügyi Tájékoztatási Központ fordítója volt. 1988. július 5-én Budapesten hunyt el.

Gedényi Mihály megjelent önéletrajzi írásai:

A fogoly száma: 1551. Budapest, 1991. (Gyorskocsi utcai fogvatartásáról szóló visszaemlékezése, börtönnaplója.)

Egyszáztizenhét nap magánzárkában a Gyorskocsi utcában (1961-1962). Püski, 2001.

Tibeti kankalin (Papírkosár, börtönjegyzetek, gyerekkor). Bp., 1999.

Tudományos munkásságának legjelentősebb nyelvészeti területe a **fattyúnyelv** (szleng) Zolnay Vilmosmal közösen végzett kutatása, több fattyúnyelvi szótár összeállítása.]

1961. október 16-án szocialista krimibe illő jelenetet rendezett a BM. II/8 osztály (vizsgálati feladatok) a XI. kerületben, a Feneketlen tó partján, a Fadrusz utca sarkán: egy csikorgó kerekkel induló Pobjedában az utcáról vitték el Gedényit az Állambiztonsági Vizsgálati Osztály Gyorskocsi utcai fogdájába.

[Oda, ahova három nappal korábban, 1961. október 13-án hajnalban hazarabolták **Ábrányi Aurélt** Bécsből. Egy gépkocsi csomagtartójában szőnyegbe csavarva hozta a különleges kommandó, amelynek tagja volt **Gerő László**, a D-144-es szigorúan titkos állományú rendőr százados, a szovjet katonai elhárítás egykori hadnagya, a Shell Interag Rt. egykori vezérigazgatója. Az MSZMP PB által engedélyezett akcióra azért került sor, mert Ábrányi Aurél budapesti újságíró, kereskedő azután, hogy 1948-ban egy sikertelen tiltott határátlépési kísérletét követően a **HM katonapolitikai osztálya beszervezte** és májusban hírszerzőként Ausztriába telepítette, 1950-től szembefordult megbízóival, a **francia és az amerikai hírszerzés szolgálatába állt**, a **Szabad Európa Rádió** bécsi tudósítója lett, és kémcsoportot szervezett Budapesten Atkár Arisztid és a budapesti olasz sajtóattasé: Adalberto Stuzziero vezetésével. A csoportot 1955-ben felszámolták, tagjait 1956 nyarán elítélték. Ábrányi Aurélt erőszakos hazahozatala után 1963. november 30-án a Legfelsőbb Bíróság katonai tanácsa államtitok tekintetében rendszeresen és kémszervezet tagjaként elkövetett kémkedés, valamint béke elleni bűntett miatt jogerősen 13 évi szabadságvesztésre ítélte, büntetését a Gyorskocsi utcai objektumban különleges körülmények között töltötte. A mai napig nem tudjuk, hogy 13 évi börtönbüntetésének letöltése után hová hurcolta el Ábrányit 1974. október 15-én **Rajnai (Reich) Sándor** r. vezérőrnagy, a hírszerzés (III/I) csoportfőnöke két ismeretlen

személy társaságában.] (Lásd bővebben: „**Leleplező**” 2010/2: Dr. Ilkei Csaba: „A D-144-es szigorúan titkos tiszt esete Ábrányi Auréllal és 120 millió dollárral, - avagy: emberrablás és üzlet állambiztonsági módra.”; és „**Leleplező**” 2010/3: Dr. Ilkei Csaba: „Ábrányi Aurél lezáratlan dossziéja”; az interneten: [www.utolag.com/Hireink/Cikkek/íráások](http://www.utolag.com/Hireink/Cikkek/irasok).)

Október 17-én az esetről jelentést készített Dr. Barkóczi Pál r. őrnagy, alosztályvezető és Kugler Ferenc r. százados:

*„1961. október 16-án **hűtlenség** gyanúja miatt őrizetbe vettük Gedényi Mihály 53 éves, alkalmazott származású, értelmiségi osztályhelyzetű, nő, fordító, pártonkivüli, magyar állampolgár, Budapest, XI. ker. Fadrusz u. 6. sz. alatti lakost.*

*A rendelkezésünkre álló adatok szerint 1956 novemberében Gedényit Ábrányi Aurél francia kémügynök **beszervezte** és megbízta további két személy beszerzésével. Gedényi és a beszerzésre kijelölt két személy a francia hírszerző szerveknél beszerezett ügynökként vannak nyilvántartva.*

Gedényi első kihallgatása során vallotta, hogy 1956. november közepén, mint a Magyar Vöröskereszt egyik vezetője egy küldöttséggel 3 napig Bécsben tartózkodott. Ez alkalommal összetalálkozott Ábrányi Auréllal, régi ismerőseivel. Másnap egy kávéházban találkoztak, s kb. fél órát beszélgettek. Állítása szerint a beszélgetés magánjellegű volt. Tagadja, hogy őt Ábrányi kémtevékenységre felszólította, illetve beszervezte. Kihallgatását folytatjuk.”

Valóban folytatták, miközben október 23-án házkutatást tartott lakásában Kugler Ferenc és Burka Ignác r. százados.

Az 1961. október 17-i kihallgatás jegyzőkönyvének tanúsága szerint Kugler r. százados a hűtlenség bűntette elkövetéséről igyekezett vallomást kicsikarni Gedényitől, akit e bűntett

elkövetésének alapos gyanújával vettek őrizetbe.. Az első három kérdés és felelet:

Kugler r. szds.:

Ismertesse, hogy mikor és milyen módon került kapcsolatba a nyugati hírszerző szervekkel?

Gedényi:

A nyugati hírszerző szervekkel kapcsolatomban soha nem volt, s jelenleg sincs. 1956. november közepén azonban Bécsben összehátralkoztam és beszélgettem Ábrányi Aurél régi ismerőssémmel, akitől tudtam, hogy a nyugati hírszerző szervek részére dolgozik.

Kugler r. szds.:

Honnan ismeri Ön Ábrányi Aurélt?

Gedényi:

Ábrányi Auréllal az 1936-1942 közötti időben ismerkedtem meg Budapesten. Abban az időben, 1934-től 1939-ig a Testnevelési Tanácsnál, 1939-től 42-ig pedig a Miniszterelnökség sajtó osztályán dolgoztam. Ábrányi akkor újságíró volt, többször megfordult e helyeken. Ismeretségünk tehát innen adódik. Bár elég gyakran találkoztunk, kapcsolatunk a tegező viszony ellenére sem vált barátiává.

Kugler r. szds.:

A felszabadulás után 1956-ig bezárólag milyen kapcsolata volt Önnek Ábrányi Auréllal?

Gedényi:

Semminemű kapcsolat nem volt közöttünk. Az 1950-es

években a sajtóban megjelent Ábrányi ellenséges tevékenységét leleplező újságcikkekből értesültem róla, hogy Nyugaton él és a Magyar Népköztársaság ellen ellenséges tevékenységet folytat.

A jegyzőkönyv további részében Gedényi Mihály elmondta, hogy amikor a Magyar Vöröskereszt küldöttségével 1956. november 16-18. között Bécsben járt, a sajtófogadáson találkozott Ábrányival, aki kérte, hogy másnap reggel igyanak meg egy kávé együtt a közeli kávéházban. A félórás beszélgetés során szóba kerültek a korábbi ismerősök, kollégák, Ábrányi érdeklődött a küldöttség tagjai felől (akik között egyetlen párttag sem volt), az október-novemberi hazai eseményekről, a harcok egyes részleteiről, a sztrájkokról, Gedényi munkájáról, stb. *„Amit elmondtam, azok általában közismert dolgok voltak – áll a jegyzőkönyvben Gedényi Mihály vallomása, a búcsúzás pedig így zajlott:*

„Elválásunk előtt kért, hogy amennyiben ismét Bécsben járok hívjam fel telefonon és találkozzunk. Ezt meg is ígértem. Ígéretem ellenére azonban nem volt szándékomban vele többé találkozni. Bizonyítja ezt, hogy 1956 decemberében ismét Bécsben jártam, de nem vettem fel vele a kapcsolatot.”

Kugler r.szds.:

Felhívom figyelmét, hogy tagadásával az őszinte beismerő vallomás esetén javára szolgáló enyhítő körülményektől fosztja meg magát! Vallomásánál ezt vegye figyelembe!

Gedényi:

A velem közölteket tudomásul vettem... vallomásom ennek ellenére fenntartom, mert Ábrányi engem nem kért fel adatszerzésre és hogy a legközelebbi utam alkalmával számoljak be részére a magyarországi helyzet alakulá-

sáról.

1961. december 17-én Mérő Károly r. alezredes, osztályvezető kérésére a katonai főügyész Gedényi Mihály előzetes letartóztatását egy hónappal meghosszabbítja a bűncselekmény teljes felderítése érdekében. A katonai ügyésszel a következőt közölték:

„Az eddigi nyomozás során megállapítottuk, hogy nevezett 1956 novemberében Bécsben kapcsolatot létesített Ábrányi Aurél imperialista kémügynökkel, részére adatokat szolgáltatott és vállalkozott további együttműködésre.”

Gedényi Mihály neve szerepelt a hazahozott, s ugyanabban a Gyorskocsi utcai vizsgálati fogdában őrzött Ábrányi Aurél noteszában megannyi ügynök között. Gedényi ezért nehezen szabadult, 117 napig tartották törvénytelenül fogva.

1962. június 19-én Hazai Jenő r. ezredes, a II/2 (kémelhárítás) osztályvezetőjének egyetértésével Peredi Rezső r. őrnagy alosztályvezető és Waldhausel Ottó r. főhadnagy javaslatot tesz Németi József r. ezredes főosztályvezetőnek Gedényi személyi dossziéja lezárására. Íme a sajátos fogalmazású dokumentum és indoklása

*„Dr. Gedényi Mihály (Budapest, 1908, Sallai Jolán) nevére 1958. XII. 9-én nyitották a Sz-5736 számú személyi dossziét. Operatív ellenőrzését ellenforradalmi magatartásával, ellenséges beállítottságával indokolták. A későbbiekben hírszerzőgyanús jelek alapján folytatták a munkát és megállapították, hogy „Szerkesztő” hírszerző kapcsolata. A vizsgálat során kiderült, hogy Gedényi mindössze alkalmoszerű társadalmi érintkezésbe került „Szerkesztő”-vel egy alkalommal. Beszélgetésük során **Gedényi súrolta a hírszolgáltatás határát, beszerzése azonban „Szerkesztő” által nem történt meg.** A magyarországi ellenforradalmi eseményeket beszélték*

meg. Jogi szakvélemény szerint cselekményének enyhe társadalmi veszélyessége miatt a Bíróság felmentő ítélete volt várható. Az eljárást ezért ellene megszüntették és szabadlábra helyezték.

128

Belsőminisztérium
II/2-a. osztály

62-3863

Engedélyezési

Szigorúan titkos!

Törvény Személyi dosszié lezárására

/Nemzeti Személyi Dosszié

1962. június 19.

Budapest, 1962. június 19.

Dr. G e d e n y i Mihály /Budapest, 1908. Sallai József/
névára 1958. III. 9.-én nyitották a Sz-5736 számú személyi dossziét. Operatív ellenőrzését ellenferradalmi magatartásával, ellenséges beállítottságával igyekeztek. A későbbiekben hírszerzőgymunka jelölés alapján folytatták a munkát és megállapították, hogy "Szarkasztó" hírszerző kapcsolata. A vizsgálat során kiderült, hogy Gedényi mindmáig alkalomszerű társadalmi érintkezésbe került "Szarkasztó"-val egy alkalommal. Beszólgetések során Gedényi beárulta a hírszolgáltatás határát, beszervezése azonban "Szarkasztó" által nem történt meg. A magyarországi ellenferradalmi eseményeket beszólták meg. Jogi szakvélemény szerint cselekményének enyhe társadalmi veszélyessége miatt a Bíróság felmentő ítélete volt várható. Az eljárást ezért ellene megszüntették és szabadlábra helyezték.

A fentiek alapján javasoljuk a dosszié lezárását és irattárba helyezését, a személyi irattárba való áthelyezését.

Javasolom:

/Füredi Rózsa r. Nagy./
osztályvezető

Egyetértés:

/Mészai János r. Nagy./
osztályvezető

/Waldhauser Ottó r. Nagy./

A beismerés: Ábrányi mégsem szervezte be, szabadlábra kell helyezni

A fentiek alapján javasoljuk a dosszié lezárását és irattárba helyezését.” (Az utóbbi mondat végére valaki vesszőt tett a pont helyébe és ezt írta oda kézzel: „a személy kutató nyilvántartásban való meghagyása mellett.”)

Németi József r. ezredes, főosztályvezető engedélyezte Gedényi Mihály dossziéjának ilyen módon való lezárását. (ÁBTL, O-11526)

Az amnesztia és a szabadulások megpróbáltatásai

Térjünk vissza 1953 nyarára, amikor az MDP Központi Vezetőségének júniusi határozata nyomán megszületett az Elnöki Tanács közkegyelemre vonatkozó 1953. 11. sz. törvényerejű rendelete és a Minisztertanács határozata [1034/1953./VII.26./] a rendőrhatalom őrízeti alá helyezés (internálás) intézményének megszüntetéséről, valamint a kitiltások feloldásáról. [Megjelent a Magyar Közlöny 1953. évi 32. számában, 1953. július 26-án.]

Miután **október 31-ig** papíron befejezték az internálótáborok feloszlását, megszűnt az internálás jogintézménye, feloldották a kitelepítettek kényszerlakhelyhez kötöttségét, eltűnt a rendőrbíráskodás és a kuláklista, többféle statisztika is készült. (Közöltünk már mi is a sorozat I. és II. részében.) A statisztikák aszerint eltérőek, hogy hol készültek, (Belügyminisztérium, Legfőbb Ügyészség, Minisztertanács, az MDP Központi Vezetősége) s hány áttételen torzultak.

Gerő Ernő belügyminiszter aláírásával például a következők jelentek meg:

A közkegyelmi rendeletek közel **748 000** főt érintettek. A börtönökből, – beleértve a katonai börtönöket is – **15 761** fő szabadult. Az államvédelmi szervek internálótáboraiiban a közkegyelmi rendelkezések kihirdetésekor **5075** fő volt őrizetben, közülük szabadságkorlátozás nélkül szabadult **2415** fő, rendőrhatalósági felügyelettel **318** fő, kitiltással és rendőrhatalósági felügyelettel **383** fő, büntetőeljárás alá vontak **659** főt. A bíróságok **11 591** főt a közkegyelem alapján mentesítettek a bün-

Gerő Ernő

netetés alól és **547** főt részesítettek 1/3-os kedvezményben. A büntetőbíróságok **21 181** fő pénzbüntetését törölték; a kihágási bíróságok **4697** fő elzárás büntetésének végrehajtását és **188 790** fő pénzbüntetését törölték. A rendőrségi, a végrehajtó-bizottsági és pénzügyi kihágási bíróságok **229 263** fő ügyében szüntették meg a kihágási eljárást. A büntető bíróságok **21 141** fő ügyében az eljárást, az ügyészség és a rendőrség **7646** fő ügyében a nyomozást szüntette meg. A hortobágyi zárt táborokban lévő **2524** család (családtagokkal együtt összesen **7281** személy) kényszerlakhelyhez kötöttségét szüntették meg.

Egy korszak zárul le, ha nem is teljesen és nyomtalanul, mert az árnyak még sokáig visszajárnak. Mi jellemezte 1953 júniusa előtt az államvédelmi szervek munkáját? Erre így adta meg a választ a Belügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség azon jelentése, melyet azelőtt vitatott meg a BM Kollégiumának 1955. november 11-i ülése, hogy az a Politikai Bizottság elé került

volna. ("A BM államvédelmi szervei hogyan hajtják végre pártunk Központi Vezetőségének határozatát a szocialista törvényeségről?")

*"A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1953. évi júniusi határozatát megelőzően, az államvédelmi szervek munkájukat nem a törvényeknek megfelelően végezték. Nem volt ritka eset **indokolatlan őrizetbe vételek végrehajtása, állampolgárok zaklatása, törvényellenes vizsgálati módszerek alkalmazása, koncepciók ügyek, koholt vádak létrehozása, alaptalan internálások.** Az osztály hálózati munkában provokációs módszereket alkalmaztak, törvénytelen nyomozásokat folytattak felső vezetőkre, egyes párttagokat fenyegetésekkel beszerveztek. Az államvédelmi operatív nyilvántartás törvénytelenül folyt, ellenőrizetlen adatok alapján kompromittált személyként tartottak nyilván állampolgárokat. A BM pénzügyi gazdálkodására a nagymérvű pazarlás, tervszerűtlenség volt a jellemző. Gyakran fordultak elő súlyos anyagi visszaélések. **Erkölcsei züllöttség volt tapasztalható az államvédelmi szerveknél. Kirívó törvénytelenések mutatkoztak a kádermunkában.** A törvénytisértésekkel szemben fellépő, vagy bírálatot gyakorló egyes államvédelmi tisztekkel szemben alaptalan bírósági eljárást indítottak. Több becsületes elvtársat káderanyagának ellenőrzése nélkül elbocsátottak, ugyanakkor meg nem felelő személyeket vettek fel és helyeztek el különböző beosztásokban."*

A jelentést **Dékán István** áv. vezérőrnagy, miniszterhelyettes és **Szalai József**, a Legfőbb Ügyész első helyettese írja alá. Közülük Dékán miniszterhelyettes a vitában módosítást javasol a jelentés szövegén. Idézi a jelentés 2. oldalának 1. bekezdését, s azzal kapcsolatban olyan megállapítást tesz, ami – akár indulati elszólásként is – jellemzi az akkori valós állapotokat:

"A Minisztertanács határozata alapján megtörtént az

internálótáborok felszámolása és ezzel megszűnt a törvénytelen fogvatartások lehetősége." Elsősorban nem szűnt meg, csak az internáláson belül szűnt meg. (!) Ez nem precíz. Ezt a bekezdést kihagynám, vagy másképp kellene megfogalmazni."

[A jelentés III/5. pontja kiemelt vizsgálati területünkön – a BM operatív hálózati szerveinek munkája – még mindig súlyos törvénysértéseket említ. A beszervezéseknél fenyegetéseket alkalmaznak, megtörtént, hogy a beszervezést nem vállaló állampolgárt állásából elbocsátották. Előfordult az is, hogy a beszervezési jelöltet valótlan adatokat tartalmazó jegyzőkönyv aláírására kényszerítették. Egyes tanúkihallgatási jegyzőkönyveket elferdítenek, kiéleznék, összefoglaló jelentésekben a vezető szervek megtévesztésére alkalmas túlzott következtetéseket vonnak le. Tapasztalható az is, hogy büntetés alá nem eső cselekményeket bűncselekményként állítanak be, vagy elévült bűncselekmények üldözésével foglalkoznak. Hiányos az ügynökség ellenőrzése, amelynek következményeképpen dezinformatív jelentések ellenőrzés nélkül kerülnek továbbításra. Az ügynökség egyes tagjai súlyos köztörvényes bűncselekményeket követnek el. Előfordul, hogy a hálózati szervek, amikor erről tudomást szereznek, kezdeményezik a bűnöző ügynök büntetés alól való mentesítését.

Kritikusan megállapítják azt is, hogy nem kielégítő a politikai bűncselekmények megelőzése érdekében végzett munka színvonala sem **az államvédelmi szerveknél**, sem a **Legfőbb Ügyészség Különleges Ügyek Osztályán**. Nem elég mély és elemző a politikai bűncselekmények okainak feltárása és különösképpen az, hogy mi okozza a munkások és parasztok viszonylagosan nagy számát a politikai bűncselekmények elkövetői között. A két szerv közül egyik sem figyelt fel idejében arra, hogy a letartóztatások szociális összetétele nem javult. Ezeknek a hiányosságoknak a megszüntetéséhez a **bíróságok** sem nyújtanak megfelelő segítséget ...]

Mielőtt végigkövetnénk az amnesztia végrehajtásának rögzített útját 1953 júniusától novemberig, a szabadítások említett statisztikája után szögezzük le nyomban: a közkegyelmi rendelkez-

zéseknek negatív társadalmi hatásai is voltak. Ahogy már 1953. novemberi közös jelentésükben Gerő Ernő belügyminiszter és Czákó Kálmán legfőbb ügyész megállapította: **a bűncselekmények száma emelkedett.** S ez egy másik statisztika:

Júniushoz viszonyítva szeptemberben
a társadalmi tulajdon elleni bűncselekmények száma 7,2 %
kal,
a személyi tulajdon elleni bűncselekmények száma 76,3 %
kal,
a társadalmi tulajdon elleni lopások száma 52 %-kal,
a személyi tulajdon elleni lopások száma 82 %-kal,
a betöréses lopások száma összesen 38 %-kal,
a személyi tulajdon elleni rablások száma 111,8 %-kal,
a hatósági közeg elleni büntettek száma 131, 4 %-kal
emelkedett.

Romlott **a közbiztonság, s a közrend.** Például:

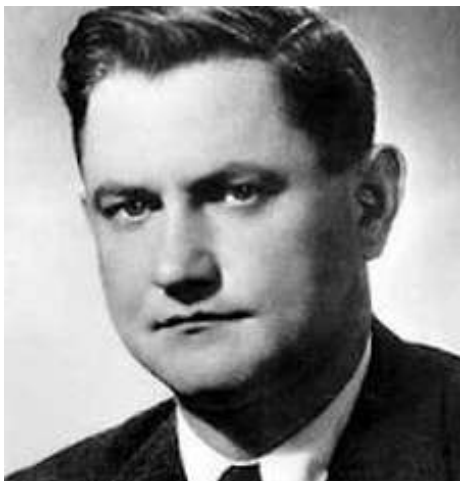
„Az internálótáborokból szabadult prostituáltak egyes nagyobb városokban zavarják az utca nyugalmát... vidéken a községekben ugyanez észlelhető a kóborló elemek (cigányok) fokozott mozgásában... a mezei lopások száma az elmúlt évhez viszonyítva növekedett. Mind a prostituáltak, mind pedig a cigányok közrendet sértő tevékenységének leküzdésére adminisztratív intézkedéseket kellett tenni...csavargás ellen indítunk eljárásokat.”

A változások következtében megindult **társadalmi mozgások**, azok törvényszerűségeit azonban nem érti az osztálytársadalmak ideológiáján nevelkedett államvédelmi hivatásos állomány. **Piros László** belügyminiszter hiába ismételteti, hogy

„... az új szakasz nem jelenti az osztályharc feladását, hanem ellenkezőleg, a harc fokozását jelenti, csak nem a régi módszerekkel.”

A belügyminiszter azt magyarázza, hogy a Politikai Bizottság nem kielégítő irányítása következtében a Belügyminisztériumban bizonytalanság keletkezett, amely liberalizmusra vezetett. *„Helyes munkával az igazi ellenséget kell felderíteni, konkrétumok alapján leleplezni és felelősségre vonni.”*

Az államvédelmi jelentések arról számolnak be, hogy ország-szerre *„elszemtelenedett az ellenség”*, fokozódott a kulákok *„aknamunkája a termelőszövetkezetek ellen”*, gyakoriak voltak az önkényes földvisszafoglalások, sok helyütt nyíltan megtagadták az adófizetést, szembeszálltak az elszámoltatást végző hatósági közegekkel, nem hajtották végre a kötelező mezőgazdasági feladatokat, nem teljesítették a beszolgáltatást, a tszcsból való kilépéssel egyi-

Piros László

dejűleg visszakövetelték a cséplőgépeket, a spekulánsok és üzérek, falusi kofák, magánkereskedők, kisiparosok megjelenése károkat okoz a népgazdaságnak. *„Az ellenség elszemtelenedésének mutatója a nagyfokú lázítás, amelyet minden ellenséges kategória kifejt.”* Aktivitásukra jellemző, – írják –, hogy míg korábban a háttérből mozgatták a munkás és parasztszármazású figurákat, most már egyre nyíltabban személyesen vesznek részt ellenséges tevékenységben. A volt csendőrök és horthysta katonatisztek egyre gyakrabban rendeznek összejöveteleket, az alföldi megyékben szabályos pártéletet élnek a volt koalíciós pártok, mindenekelőtt a kiskgazdák. Szervezkednek a volt nagybirtokosok, tőkések, osztályidegen elemek, s az ellenséges légkömbökről leszórt röpcédulákat terjesztenek. Az egyes kategóriák igyekeznek kialakítani régi szervezeteiket, például

„...az elmúlt években a páholyokat (helyesen: a szabadkőműves páholyokat) szinte teljesen szétvertük, mintegy 16-ról tudtunk országos viszonylatban. Ma az a helyzet, hogy 10-ről tudjuk, hogy illegálisan újjászerveződött és szabályos páholyéletet él.” „A volt fasiszta politikusok, horthysta főtisztviselők és ellenforradalmi egyházi személyek ellenséges tevékenysége összefonódik.”
(A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953-1956, I. 2001. TH.)

Amint sorozatunk II. részében már rámutattunk: **Gerő Ernő** volt az, aki tán a legkevésbé lelkesedett a párt Központi Vezetősége 1953. júniusi határozatának teljes körű végrehajtásáért. Ennek ellenére a végrehajtandó legfontosabb feladatok tekintetében Gerő – aki a Minisztertanács első elnökhelyettese és egyben belügyminiszter – kezében a döntések meghozatala, 1953. július 10-én a következőket írja feljegyzésében **Györe József** belügyminiszter-helyettesnek:

*"Gondolkodom az internálás, a kitiltás és a rendőrségi felügyelet alá helyezés kérdéséről. Az eddigi tapasztalatok alapján arra a meggyőződésre jutottam, hogy **csak az internálás megszüntetését** kell jogilag biztosítani. Vagyis jogszabályt kell hozni az internálás rendszerének megszüntetéséről."*

Ez azt jelentette, hogy Gerő szeretett volna kiskapukat hagyni. Másnap, július 11-én **Piros Lászlóhoz**, a belügyminiszter első helyetteséhez is utasítást küld kíséreléssel:

"...az internáltak közül ki kell válogatni azokat, akiket át kell adni a bíróságnak és el kell ítélni, mert provokátorok, kémek és egyéb olyan bűnösök, akik helytelenül kerültek az internálótáborba, ténylegesen el kell ítélni őket."

Csak hogy nincs idő az alapos és felelősségteljes felülvizsgálati munkához, túl közeli az augusztus 1-jei határidő. Tetézi a

káoszba hajló, felszínes, kapkodó munkát **Piros László** további sürgetése, amely kiviláglik abból a kézzel írt megjegyzésből, melyet július 3-án csatolt egy irathoz **Dékán István** áv. ezredes, miniszterhelyettesnek:

"Dékán e!

1., Az aug. 1-i határidő a m. befejezésére túlzottan hosszú. Maximális munkát kell végezni, hogy a lehető legrövidebb idő alatt kész legyen. (1-2 hét)

2., A munkába bevonandó gépírók, stb. személyét az elvtársak döntsék el! Szigorúan bizalmas munka, fecsegés nem lehet.

3., Ha most itt ezrek kihallgatását akarjuk végezni, semmi nem fog kijönni.

4., A "könnyű" embereket kell előre venni, ahol a szabadulás nem lehet vitás!

Piros

53.7.3."

A sztahanovista munkaversenyek szellemisége ily módon áthatotta a belügyi teendőket is. Jogilag megalapozott, igényes és lelkiismeretes felülvizsgálati munkát nem lehetett végezni, emberi sorsokkal dobálóztak önkényesen. Kevés volt a jól képzett jogász és államigazgatási szakember, az előkészítetlenség, az előrelátás hiánya, megannyi, most egyszerre kiütköző korábbi hiba (áttekinthetetlen és hiányos nyilvántartások, eltűnt bizonyítékok, megsemmisített jegyzőkönyvek, dossziék, stb.) lehetetlenné tette az ügyek megnyugtató lezárását, s további törvénysértésekhez vezetett.

A Kistarcsai Internálótábor a víztorony mögötti utcából

A szabadító bizottságok **egységes jogértelmezésével** már a kezdetektől baj volt. Olyanok is szabadultak, akikre a közkegyelmi rendelet nem vonatkozott; egyes bizottságok például az életfogytiglanra ítéleteket is „harmadkedvezményben” akarták részesíteni, holott ezt a tvr. kizárta; másutt kizáró oknak tekintették a társadalmi tulajdon vagy a polgárok vagyona elleni elítélést, tévesen értelmezték a visszaesést, s következtlen gyakorlat alakult ki a mellékbüntetésként kiszabott elkobzás és vagyonelkobzás bizonytalan megítélése miatt.. Nem volt meghatározva, ki számít fiatalkorúnak, emiatt egyes bizottságok olyan 18. életévüket betöltötteket is fiatalkorúnak minősítettek, akiket korábban a fiatalkorúak bírósága ítélt el. A statáriális bíróságok által elítéltek sérelmezték, hogy rájuk nem vonatkozik a közkegyelem, mások méltánytalannak tartották, hogy a tiltott határátlépés kizáró ok, ám az államellenes izgatás nem; a gyilkosságért és szándékos emberölésért elítéltek büntetésük legalább 1/3 részének elengedését szerették volna elérni.

A közkegyelemben nem részesülők némelyike a jelentések

szerint lázított és uszított, a KÖMI termelő munkahelyein visszaesett a termelés, a nyomott hangulat és az ellenséges agitáció helyenként a munka beszüntetésére irányuló felhívásokhoz vezetett (Dunabogdány, Megyer). A bányákban mutatkozó létszámihiány miatt 1953. augusztus 2-án az ország minden bányamunkahelyén szeptember 1-ig felfüggesztették a szabadításokat. Ezért **Komlón**, az Anna aknában augusztus 6-án a délutáni műszak megtagadta a felszállást. A tiltakozás csupán néhány óráig tartott, az elítéltek önként feljöttek, a megmozdulás szervezőit átadták az ügyészségnek.

Az első szabadításokra július 28-án került sor, akkor **elsőként** a terhes nők, a fiatalok és az idősebb rabok távozhattak, aztán a kisebb bűncselekmények elkövetői.

A recski munkatábor kerítésén kívülről

Naponta 500 fő szabadulhatott országosan az ÁVH, a rendőrség és a katonaság elítéltejei közül. Augusztus 17-ig a tvrtéves értelmezése következtében kb. 100 főt szabadítottak **törvényellenesen**, ezek ügyét a Legfőbb Ügyészséghez terjesztették fel további eljárás végett.

„Egyes bizottságok, így a márianosztrai, az ajkai, a székszárdi és a megyeri igen hanyag munkát végzett, Márianosztrán például az életfogytig elítélteket is 1/3 kedvezményben részesítették, Megyeren 19 főt szabadítottak törvényellenesen.” (A BM. Büntetésvégrehajtási Főosztály jelentése, 1953. augusztus 17.)

A kényszermunkahelyekről szabadult elítéltek pótlása nehéz. Különösen súlyos a helyzet a mezőgazdaságban, ahol a szükséges létszám alig 1/4-e maradt meg. A kisgyóni bánya és a hejőcsabai építkezés munkahelyeit augusztus elején felszámolták. **A toborzás nem hozott kielégítő eredményeket.** Ennek elsődleges oka az, hogy a börtönökben és a munkahelyeken megjelent toborzók csak egy-egy munkahelyre toborozhattak, s nem nyújthattak országos kínálatot. A bernátkúti munkahelyen megjelent toborzó például csak a Hortobágyra toborozhatott mezőgazdasági munkára, a jászberényi börtönben agitáló toborzó csak Szabolcs megyébe, a szabadulók pedig nem vágytak a lakóhelyüktől 3-400 km-re található új munkahelyekre. (Augusztus 15-ig a börtönökben, a KÖMI munkahelyein és az internálótáborokban a szabadultaknak mindössze 4.3%-a (376 személy), a Hortobágyon a szabadultak 20.7%-a (115 személy, 39 család) kötött szerződést.)

Az internálótáborokból szabadulók csaknem fele munkás és paraszt. De akik a társadalomra való veszélyességük miatt korlátozás alá esnek (rendőri felügyelet, letelepedési engedély korlátozása), azokat a kiemelt településekre: Budapest, Miskolc, Sztálinváros, Komló városokba, a nyugati és déli határhoz közelbe bocsátani nem szabad, még akkor sem, ha lakóhelyül ezeket jelölik meg. Ezekre a helyekre **letelepedési engedélyt részükre kiadni nem lehet.**

A hortobágyi zárt táborokban lévők kényszerlakhelyhez kötöttségük megszűnése után a régi lakóhelyükre még akkor sem térhettek vissza, ha a régi lakóhelyük nem letelepedési engedélyhez kötött helység. Ezért a Hortobágyról szabadult kitelepítettek a kényszerlakhelyhez kötöttségük feloldásáról szóló határozattal együtt a nem letelepedési engedélyhez kötött régi lakóhelyükre

vonatkozóan **kitiltási határozatot** is kaptak.

Az internálótáborokból szabadult személyek által 1950-51-ben visszahagyott, a tanácsok végrehajtó bizottságai által végleges kezelésbe vett, vagy más személynek átadott **ingatlan és ingó vagyontárgyaikat és a régi lakásaikat vissza nem kaphatják**, azok nekik a 760/1939 BM. sz. rendelet 21.§-a alapján semmilyen címen nem adhatók át. Különösen vonatkozik ez a hortobágyi zárt táborokban, valamint az ÁVH. internálótáboraiiban volt személyekre. Ehhez az Országos Rendőr-főkapitányság vezetőjének „Szigorúan titkos” végrehajtási utasítása (00451-1/1953.július 17) hozzáteszi:

„A hortobágyi táborban lévő személyek új lakhelyeiken nemcsak további magatartásukkal és tevékenységükkel, hanem pusztán megjelenésükkel is zavart kelthetnek. Ezért a legnagyobb éberséggel kell ezeket a személyeket figyelemmel kísérni és figyeltetni.” (Így aláhúzva a végrehajtási utasításban!)

A **Budapestről kitelepítettek** 15 napos ideiglenes tartózkodási engedéllyel térhetnek vissza, annak lejárta után meg kell tagadni a további tartózkodást. A társadalomra való veszélyességtől függően a rendőrség meghosszabbíthatja az ideiglenes tartózkodási engedélyt, ha a volt kitelepített munkavállalása azt megköveteli, sőt kivételesen állandó tartózkodási engedélyt is kaphat olyan személy, akinek sajátos körülményei azt indokolják, például előrehaladott kora vagy betegsége miatt fővárosi hozzátartozójához költözik. (Az érintettek többsége Budapest környékén, Pest megyében keresett lakást.)

Azokat a szabaduló **fiatalkorúakat** (kb. 30 fő), akiknek nincs hozzátartozójuk, a börtönből az M.T.H. (Munkaerő Tartalékok Hivatala) kiküldött nevelői veszik át, formaruhával látják el őket és gondoskodnak az M.T.H. otthonokban történő elhelyezésükről.

Azon szabaduló fiatalkorúak (kb. 250 fő) névjegyzékét, akiknek bűnözését a szülők hanyag és felelőtlen nevelése és az ellenőrzés hiánya segítette elő, a helyi tanácsoknak kell megkül-

deni. Egyúttal utasítják az illetékes végrehajtó bizottságokat, hogy hívják fel a szülőket a helyes nevelésre és a fokozottabb ellenőrzésre.

A szabadulók munkába állításának rendező elve, hogy **a régi munkahely** vegye vissza dolgozóját, ha nem is a korábbi munkakörébe. Az üzemeket ösztönzik, hogy a létszám és béralap terv kismértékű túllépése árán is állítsák munkába a visszatérőket, kivéve azokat, akik politikai izgatást folytattak, az üzemben súlyosabb bűncselekményt követtek el, vagy a dolgozók körében súlyos visszatetszést váltana ki újbóli alkalmazásuk.

Bizottságok és tisztázatlan kérdések

Minden táborban 1-1 bizottságot jelöltek ki a szabadítások végrehajtására. A **bizottságok** öt tagúak:

Elnök:

- a tábor parancsnoka,

Tagok:

- a BM-ből kirendelt ügyész,

- a rendőrség által kijelölt rendőrtiszt,

- a bv. operatív csoportjának képviselője

- egy orvos.

Az internáltak szabadítását végrehajtó bizottságok az egyes táborokban az előbbi funkciók szerinti sorrendben:

Kistarcsai Internálótábor:

Urbán Rezső áv.szds.

Béres Miklós áv.örgy.

Textor Ferenc r.hdgy.

Antal Ferenc áv.hdgy.

Dr. Benedek Imre áv.o.szds.

Recski Munkatábor:

Tóth Gyula bv.ales.

Szalai Sándor áv.szds.

Mészáros Sándor r.szds.

Forján István áv.hdgy.

Dr. Radó Sándor áv.o.örgy.

78

...../1955.

J a v a s l a t

az internáltak szabadítását végrehajtó bizottságra.

Az internáltak szabadítását végrehajtó bizottságokat az illetékes szervek vezetésével történi megbeszélés alapján az alábbiak szerint javasolom megszervezni:

Kövétbb javasolom a szabadítók gyakorlati végrehajtására a bizottságok mellé beosztani a táborokban lévő operatívcsoporthoz vezetőit.

K i s t a r c s a i - tábor:

Elnök:	Horváth Rózsó	dv.szds.	Táborpk.
Ügyész:	Béres Miklós	dv.őrgy.	
Rendőrségtől:	Hertor Ferenc	r. hgy.	
Orvos:	Benedek Imre	dv.o.szds.	
Operatívcsop.vez.	Antal Ferenc	dv.hgy.	

R e c s k i - tábor:

Elnök:	Tóth Gyula	bv.alcúr.	Táborpk.
Ügyész:	Szalai Sándor	dv.szds.	
Rendőrségtől:	Mészáros Sándor	r. szds.	
Orvos:	Hadi Sándor	dv.o.őrgy.	
Operatívcsop.vez.	Forján István	dv.hgy.	

K a s i n o b a r c i k a i - tábor:

Elnök:	Lovasi János	bv.szds.	Táborpk.
Ügyész:	Galovics Ferenc	dv.hgy.	
Rendőrségtől:	Vincze József	r. hgy.	
Orvos:	Legeyel Lajos	bv.o.alcúr.	
Operatívcsop.vez.	Sallós Béla	dv.hgy.	

Szabadító bizottságok a táborokban (1. oldal)

F i s z a l ö k i - tábor:

Elnök:	Dornai Sándor	bv.hágy.	Táborpk.
Gazdász:	Csotka Mihály	av.felügy.	
Rendőrségtől:	Sinka Lajos	r. hágy.	
Orvosi:	Ádám Gábor	bv.a.őrgy.	
Operatívcsop.vez.	Nagy László	av.hágy.	

Budapest, 1953. július hó 27.

L ö k e Gyula av.alezr.
osztályvezető.

Kazincbarcikai Tábor:

Lovasi János bv.szds.

Galovics Ferenc áv.fhdgy.

Vincze József r.alhdgy.

Szücs Béla áv.hdgy.

Dr. Lengyel Lajos bv.o.ales.

Tiszaleti Tábor:

Dornai Sándor bv.hdgy.

Csotka Mihály áv.fhdgy.

Sinka Lajos r.hdgy.

Nagy László áv.hdgy.

Dr. Ádám Gábor bv.o.örgy.

A szabadulókat orvosi vizsgálatnak kell alávetni, a fertőző és súlyos betegeket nem lehet elbocsátani. A kórházi ápolásra szorulókat az Egészségügyi Minisztérium a megfelelő gyógyintézetbe szállítja, erről a hozzátartozókat értesítik. A szabadulók keresményükből 300 forintot kapnak készpénzben, a többi betétkönyvben. Visszajárnak a letéti tárgyak és értékek (ha nincsenek meg, a panaszt írásba foglalják, **165 internált nem kapta vissza letéti tárgyait**), mindenkinek vasúti jegy jár és egy napi hideg étel. A belügyminiszteri parancs szerint a szabadultakat tiszta állapotban, borotválva, rendes ruházatban kell elbocsátani, aki nem rendelkezik ilyennel, annak alsó-és felső viseletet kell kiadni. A büntetés végrehajtás országos parancsnoka: Garasin Rudolf ezredes részletes végrehajtási utasítása a részletekre is kiterjed. Például:

„Tilos a szabadulót borotválatlanul, piszkosan, gyűrött, rongyos ruhában a börtönből, illetve a munkahelyről elbocsátani. Ha a szabaduló megfelelő saját ruhával nem rendelkezik, segélyruhával, ennek hiányában olyan honvédségi selejtruhával kell ellátni, amely minden honvédségi és börtönjellegétől előzetesen meg kell fosztani. Csizmanadrág a szabadulóknak nem adható. A megfelelő lábbelivel nem rendelkező szabadulónak a

meglévő készletből egy pár használható félcipőt vagy bakancsot kell kiadni, illetve amennyiben lehetséges, saját lábbelijét kell megjavíttatni.”

„A munkahelyek és a nagyobb börtönök parancsnokai a szabadulókat több csoportban, gépkocsin szállítsák ki a vasútállomásra úgy, hogy lehetőleg esti vagy éjszakai vonattal utazzanak. Az utazás során átszállni kényszerülő szabadulókat olyan vonattal kell indítani, melynek a megfelelő vonalra csatlakozása van, meg kell tehát akadályozni, hogy a szabadultak a vasúti gócpontokon hosszabb ideig várakozni kényszerüljenek. Feltétlenül meg kell gátolni, hogy a szabadulók a vonat indulásáig a városban vagy községben céltalanul kóboroljanak. A szabadulókat nyomatékosan figyelmeztetni kell, hogy a szeszes italok fogyasztásától és a botrányokozó magavi-seletről az utazás tartama alatt tartózkodjanak. Az elbocsátólevélként szolgáló határozatot és a II. rész 18. pontjában meghatározott vasúti jegyet a szabadultnak csak a vasútállomáson, a vasúti kocsiba történő beszállás előtt szabad átadni, e célból az egyes csoportokat néhány fegyvertelen őr kísérje ki a vasútállomásra. A helyi rendőrkapitányságot a csoportok indulásáról előzőleg tájékoztatni kell.”

Természetesen nyomban életbe lépnek a **biztonsági és operatív intézkedések** is. A tábor elhagyása előtt valamennyi szabadulót megmotozzák, csomagjaikat ellenőrzik, nehogy tiltott tárgyakat, leveleket csempésszenek ki. Csak kisebb csoportokban lehet útnak indulni a legközelebbi vasútállomásra a vonat indulása előtt félórával, polgári ruhás hatósági közegek kíséretében. Időben értesítik azoknak a területeknek az operatív szerveit, ahol az elbocsátottak letelepszének.

Mindeközben gyűlnek a **döntésre váró tisztázatlan kérdések**, melyek a táborok lakóinak sokféleségét, rétegződését mutatják, korábban alig hallott csoportjainak sajátos, különös, s meglehetősen bonyolult érdekviszonyait, rendezetlen sorshelyze-

Államvédelmi Hatóság. "Szigorúan titkos!"
101-6733 JS

"Szigoruan titkos!"

101-6733-55

az internáltak felhívásaitól kapcsolatban
előzetesen tisztázandó kérdések: 31.

Budapest, 1953. július 2.

A felülvizsgáló bizottság az előbbi alvá kérdések előzetes eldöntését javasolja:

17/ Mi történés a konspirációs ügyekben érzetbe
olvan személyekkel, akiket büntetőeljárás nem terhel, azonban szabad-
láthatóságuk veszélyes? Pl. [redacted] stb./

A bizottság javaslata: titoktartási nyilatkozat mellett szabadlátra helyezni.

2./ Hogyan kell elbírálni azoknak az Ugyét, akiket imperialista országokból küldtek be ellenséges akcióinkra, bűntudatukat letöltötték, szabadságvesztésük azonban veszélyes?

A bizottság javaslata: bírósági ítélet alapján az országból kizsírítani. /Külföldi állampolgárok./

3./ Mi történtek a volt trockista frakciók internál

A bizottság javaslata: Ügyeket egyénenként elbírálni és ahol az ítélet aránytalanul enyhe volt, törvényességi perorvoslatra javaslatot tenni az ítélet súlyosbítására, amennyiben esetekben az elbírási hatáskörrel rendelkező bíróságok erre jogosultak.

4./ Mi történetük azokkal a volt hadifoglyokkal, akik szabadulásuk esetén nyugat-Németországban, Jugoszláviában, Ausztriában kívánnak letelepedni?

A bizottság javaslata: az ilyen volt hadifoglyokat, h
w bíróság el^l nem állították, szabadlábruhelyezni az állami gazdas
ágokban, vagy építkezéseknél szabad munkavállalóként foglalko
ni mindaddig, amíg átadásuk ügyét a Külügyminisztérium elintézi.

5./ Mi történnék azokkal az internáltakkal, akiknek a büntetésük lejárta után az eddigi internálásban eltöltött idő áll arányban?

A bizottság javaslata: Ugyúgyat átadni a bíróságnak, hogy a bírósági ítélettel egyidejűleg szabadulhassanak.

Léka Gyula
Sz. Alexándros

Josrich Jóngef
Áv.alexandros

Kovács Tibor

Muslaim Jomser
Av. Ornaev

Póta János
év. sz. sz. sz.

Barna Péter
Ár. székfoglaló

Készült: 8 pld.-ban 1 lapoldal
Gépelte: NL.né.év.I.o.szt.

971 621

450

Dolgozik a magasabb felülvizsgáló bizottság

312

súgókkal, gazdasági vezetőkkel, írókkal, újságírókkal –, papokkal, horthysta katonatisztekkel és volt kormánytisztviselőkkel, akiknek ügye bírósági eljárásra alkalmatlan, vagy büntetésük letöltése után lettek internálva (elítélt internáltként a börtönből visszakérték őket a táborokba)?

(Köztük volt, Deák Livia, Rásonyi István, Erdős Péter, Lendvai Pál, Faludy György, Kovács István, Lengyel József, Oszkó Gyuláné, Stier József, Szabó Ferenc, Becski (Hamburg) Anna, Dévényi (Dingel) Gusztáv, Hegyi Imre, Kruppa Rezső, Donáth Ferencné, Alpár László, Révai Kálmánné, Ecetes Lajos, Szúnyogh Józsefné, Visnyei Sándor, Velencei Sándor, Nagy Pál, Bakai Árpád, Andorka Rudolf, Gedényi József, Guttmann Jenő, Széchenyi György, Hamburger László, Gyólay László, Ambrus Zoltán, Küllei Károly, Bánlaki László, Zergényi Pál, Eszterházy Mónika, Krasznai László, Nánásy László, Lóky Ferenc, Várkonyi János, Fazekas Lajos, Somorjai János, Szász Endre és mások.)

2., Hogyan kell elbírálni azoknak az ügyét, akiket **imperialista országokból** küldtek be ellenséges aknamunkára, büntetésüket letöltötték, de szabadon bocsátásuk veszélyes? Több olyan internált neve is felmerült, aki Jugoszláviából szökött át, határsértés miatt büntetésüket letöltötték, kémtevékenységükre bizonyítékok nincsenek, s magukat politikai emigránsnak vallják, de helyzetük rendezetlen.

3., Mi legyen a horthysta detektívekkel, a rejtjelezőkkel, a MÁV kémelhárítókkal, női rádiótávírásszokkal, akiknek ismereteit felhasználták, konspirációs ügyekben többször ki lettek hallgatva, de ügyük **bírósági eljárásra nem alkalmas**?

4., Mi történjék azokkal a szovjet **hadifogságból hazatértekkel**, akik szabadulásuk esetén az időközben NSZK-ba, Ausztriába távozott rokonaikhoz akarnak költözni véglegesen?

5., Mi legyen a **kat.pol** és az **ÁVH áruló ügynökeivel**, azokkal a titkos munkatársakkal, akik súlyos titoksértést követtek el, megbízatásukat kifecsegték, kompromittálódtak, helyzetükkel visszaélve üzleteltek, zsaroltak, stb., s akiknek ügye bíróság elé nem vihető, de szabadlábra helyezésük aggályos?

6., Milyen döntés szülessen a **fogdaügynökökről**? Köztük olyanokról, akik eddig jó munkát végeztek , olyanokról, akik nem

"Szigoruan titkos!"

J e l e n t é s .
Budapest, 1953. július 10.

Jelentjük, hogy az internáltak ügyeit felül vizsgáló két csoport és leiró az alábbi beosztottak-ból áll:

I csoport.

Csoportvezető: Gregus József av.fhgy.
Beosztottak: Galambos László av.szds.
Velyő Sándor av.fhgy.
Zsótér Sándor av.hdgy.

II csoport:

Csoportvezető: Borbély Lajos av.hdgy.
Beosztottak: Szép László av.fhgy.
Vas János av.szds.
Kabok János av.fhgy.

Leiró.

Beosztottak: Kiss Ferencné av. hdgy.
Török Mihályné av. szds.
Foky Piroska av.ignok.

Borbély Lajos
/: Borbély Lajos :/
av.hdgy.

Gregus József
/: Gregus József :/
av.fhgy.

Készült: 2 pld-ban.
Gép:FP.

A felülvizsgáló két államvédelmi csoport

használhatók a jövőben, s azokról, akik ügye bíróság elé nem vihető, de szabadításuk veszélyes?

A tisztázandó kérdéseket az internáltak ügyeit **felülvizsgáló két csoport** gyűjtötte össze s terjesztette egy magasabb bizottság elé, amely közvetlenül a belügyminiszternek tett javaslatot a megoldásra.

A két csoport tagjai:

I. csoport:

Csoportvezető: Gregus József áv.hdgy.

Beosztottak: Galambos László áv.szds.

Velyó Sándor áv. fhdgy.

Zsótér Sándor áv. fhdgy.

II. csoport:

Csoportvezető: Borbély Lajos áv.hdgy.

Szép László áv. hdgy.

Vass János áv. szds.

Kabók János áv.fhdgy.

[Egy augusztus 3-i kimutatás a fentiekén kívül a rendkívüli felülvizsgálati munkát végzők között említi még csoport beosztás nélkül a következőket: Seres László áv. szds., Atyin Gábor áv. fhdgy., Borbély Mihály áv. hdgy., Nagy Mihály áv. hdgy., Majoros Sándor áv.alhdgy. A korábban a csoportokhoz rendelt három leírón kívül újabb kettőt nevez meg.]

A magasabb felülvizsgáló bizottság tagjai:

Lőke Gyula áv. ales.,

Jamrich József áv.ales.

Kovács Tibor áv.örgy.

Muzslai József áv.örgy.

Póta János áv.szds.

Barna Péter áv.szds.

A bizottság mellett működő **Titkárság** vezetője:

Barna Péter áv. szds.

A belügyminiszter július 25-én kelt 1.sz. utasítása választ ad néhány kérdésre:

A **Kistarcsai Internálótáborban** gyűjtik össze a bírósági eljárás alá vont internáltakat, a bírósági tárgyalásokat is itt tartják. A bírósági ítélet után a BM Büntetés-végrehajtási osztálya gondoskodik az elítéltek (volt internáltak) foglalkoztatásáról a termelőmunkában. Azokat, akik a bűncselekményüknél fogva súlyosabb elbírálás alá esnek, az **Állambiztonsági Büntetőintézetbe** (Gyűjtő) szállítják. Azokat pedig, akiket a bíróságnak történő átadás céljából további vizsgálatnak vetettek alá, de ügyük a szabadítás befejezéséig nem került lezárásra, át kellett adni a **BM Vizsgálati Főosztályának**. A külföldi állampolgárságú internáltakat, s azokat, akik eredetileg magyar állampolgárok voltak, de időközben hozzátartozóikat Németországba (NSZK) telepítették ki, mindaddig, amíg az illetékes államok át nem veszik őket, az összes táborból **Tiszalökre**, az Erőművet építők táborába szállítják.(1182 főt gyűjtenek össze Tiszalökön.)

Györe József belügyminiszter-helyettes augusztus 13-án jelenti, hogy :

Az internáltak felülvizsgálatára alakult bizottság különleges intézkedések megtételét tartja szükségesnek 153 internált ügyében, tekintettel cselekményük veszélyességére. Ezek megoszlása:

a., További vizsgálatra, perújításra javasolnak 50 főt, akiknek többsége káros **politikai** tevékenységet fejtett ki.

(Demény Pál, Demény Pálné, Vida Lajosné Demény Veronika, Weissshaus Aladár, Klement Károly, Lencsés János, Reinitz Egon, Stier József, Kéri Kálmán ezredes, Ruszkiczay-Rüdiger Imre altábornagy, Hankovszky Gyula altábornagy, Szentpéteri György ezredes, Tényi Mátyás, Boér Ferenc, Paulai Gyula, Málnási Ödön, Böszörményi Zoltán, Andréka Ödön, Szálasi Ferencné, Hain Péterné, Hubay Kálmánné, Dr. Nyári Pál, Dr. Móczi Imre, Süle Ferenc, Dr. Sas Imre, Tüll Alajos, Vid József, Hamburger László, Faragó Gyula Ernő, Borszéki Oszkár, dr. Giegler Károly, Kapócs Ferenc, Gyulai László, Pártay Tivadar és mások, de közéjük sorolják azokat a katpolos és ávéhás tiszteket is, akik elhallgatták politikai múltjukat, így például Gát-Galacsik Zoltánt, a HM Katonapolitikai Osztályának hírhedt

ezredesét, vagy Breuer János államvédelmi őrnagyot.)

Indoklás:

„Ezekben az ügyekben megfelelő bizonyítási anyag nem áll rendelkezésre, bár az ügyek egy részében már korábban is hosszabb vizsgálat volt folyamatban. Vannak közöttük olyanok is, akiket a felszabadulás utáni időben a bíróság elítélt, azonban enyhe ítéletet hozott.(!) Perújítás céljából újabb bizonyítékok beszerzése szükséges, hogy megérdemelt büntetésüket megkapják.”

b., Külön bíróság elé javasolnak állítani 26 személyt. Ezek valamennyien az **ÁVH és a volt HM. Katonapolitikai Osztály titkos munkatársai voltak**, akik mint ilyenek ellenséges tevékenységet fejtettek ki, vagy súlyos titoksértést követtek el – a belügyminiszter-helyettes jelentése szerint:

„Ezen személyek felett csak külön bíróság ítélezhet, tekintettel bűncselekményük bizalmas természetére és a bizonyítási anyag operatív jellegére.”

(Pröhle István, Mesterházi István, Bottka László, Russai Tamásné, Boor Imre, Khun-Héderváry Károlyné, Pallavicini Alfréd, Zsoffka Mátyás, Saláta Gyula, Csik Mátyás, Kacs Ervin, Balogh László, Wunder Károly, Füzeséri Sándor, Rostási Pál, Rácz Mihály, Mülbacher Klára és mások.)

c., Rendőrhatalmági felügyelet alá helyezést javasolnak 72 internált ügyében.

- Egy részük szintén az **ÁVH és a Kat.pol áruló ügynöke** volt.

(Dr. Bárándi György, Dr. Liszkay Nándor, Ignác István, Szolnoki István, Würsburger Imre, Berecz László, Orbán Frigyes, Migend András, Irlinger József, Horváth Lajos, Hegedűs Margit, Imre Ferencné, Szijjártó Antal, Hadarits Kálmán, Oltai László, Németh László, Hatvani Sándor és mások.)

- 16./ **H i g e n d András** 40 éves, fűszerkereskedő, budapesti lakos. 2 év 9 hónapja internálva. 1944-ben nyugatra távozott. A felfüggesztés után don, ellenes kijelentéseket tett. 1950-ban az AVH. újból lett, tevékenysége dekonspirálódott.
- 17./ **I r i a n g e r József** 26 éves, tisztviselő, azonbathelyi lakos. 2 éve internálva. Csakint 83. katonai volt, majd az AVH. beszerve, azonban a hatóságot félrevezette.
- 18./ **Bay. Imre Ferenc** 35 éves, nyelvtanár, budapesti lakos. 1 év 10 hónapja van internálva. Az AVH. ügynöke volt, feladatát nem megfelelően hajtotta végre, munkája dekonspirálódott.
- 19./ **H o r v á t h Lajos** 50 éves, gépész, belfi lakos. 2 év 4 hónapja internálva. A Kat. Pol. ügynöke volt, megbízásból Németországban tart, egyik alkalommal leleplezték, azonban sikerült Magyarországra visszakerülnie. Nem bizonyítható, hogy beszerverték volna.
- 20./ **B á r á n d György** 32 éves, ügyvéd, budapesti lakos, 1 év 10 hónapja internálva. A Kat. Pol. beszervert ügynöke volt, azonban tevékenysége dekonspirálódott, később az AVH. ügynöke lett, de megbízását elfecségte.
- 21./ **B e r e s c László** 38 éves, volt cső. szkv. győztespárti lakos. 1 év 7 hónapja internálva, mert mint az AVH. kapcsolata egy politikai okból körözött személyről tudatosan nem tett jelentést.
- 22./ **H e g e d ű s Margit** 25 éves, ápolónő, budapesti lakos, 11 hónapja internálva. Rémítterjesztés miatt volt elítélve 4 hónap fogságra, majd az AVH. kapcsolata lett, azonban feladatát elfecségte.
- 23./ **U r b a n Frigyes** 44 éves, ügyetani hallg. budapesti lakos. 9 hónapja internálva, mert mint a Hatóság ügynöke feladatát nem hajtotta végre és 220 dollárt elcsikasztott.
- 24./ **Dr. L i s z k a y Sándor** 35 éves ügyvédjelölt, budapesti lakos. 3 év 10 hónapja internálva. Nyilas párttag, elge nist beszerve és mint az AVH. ügynöke megbízását kizsákmálva, több szarolást követett el.

Az AVH és a Kat. pol. áruló ügynökei Kistarcsán (részlet)

[Az ÁVH áruló ügynökeinek többségét írásos titoktartási nyilatkozat aláírása után később szabadon engedték, egyeseket rendőrhatalósági felügyelet alá helyeztek – megj.: I.Cs.]

- Mások olyan **politikai vagy egyházi személyek**, akik esetében

„... megfelelő bizonyítási anyag nem áll rendelkezésre, bűncselekményük jogi erejű alátámasztása nem lehetséges. Szabaddlábra helyezhetők, azonban személyük veszélyességére való tekintettel javasoljuk őket letelepítési engedélyhez nem kötött helységekre szigorú rendőri felügyelet alá helyezni.”

(Dr. Péter Ernő, Pergel Károly, Alpár László, Szabó Ferenc, B. Rácz István, Szeleczei Gyula, Fritsi Ádám, Dr. Brusznai József, Oetter György, Váradi János, Bencsik József, Mátyásovics Henrik, Csák Boldizsár, Horváth Mihály, Kovács Jenő, Berényi József, Könyves Tibor és mások.)

d., Az internáltak közül 5 olyan szabaddlábra helyezését javasolják,

„... akiknek internálás előtti beosztásukra való tekintettel szabaddlábra helyezésükhöz külön jóváhagyás szükséges.”

Kijelölt ügyészek, bírák, védők és ülnökök

Ugyanezen a napon, 1953. augusztus 13-án az igazságügy-miniszter (**Erdei Ferenc**) és a legfőbb ügyész (**Czakó Kálmán**) megkapja a Belügyminisztériumtól – **Györe József** belügyminiszter-helyettes aláírásával – azoknak a **bíráknak, ügyészeknek, védőknek és ülnököknek** a névsorát, akik a bíróság elé kerülő internáltak ügyében eljárnak. (A személyek kijelölésében Györe miniszter-helyettesen kívül részt vett Csapó László (Igazságügy-minisztérium) és Kozma Károly (Legfőbb Ügyészség), az előterjesztést „*Diktálta: Lőke Gyula áv. alezredes*”.

Ügyészek:

Alapy Gyula

Alexa Miklós

Avar Jenő

Egri László

Bírói tanácsok

A budapesti és a megyei bíróságok hatáskörébe tartozó ügyek tárgyalására:

I. Tanács:

Olti Vilmos vezetőbíró

Garancsi Mihály beosztott bíró

II. Tanács:

Jónás Béla vezetőbíró

Borsányi Gyula beosztott bíró

Bírói Póttanács:

Sarlós Béla vezetőbíró

Rév Erika beosztott bíró

Ülnökök:

Zsuberáczi Mihály

Kollár János

Kalmár Imre

A **járásbíróságok** hatáskörébe tartozó ügyek tárgyalására:

Gálfi Gábor másodelnök (?)

Merli Béla járásbíró

Bírói Póttanács:

Tóth Aladár járásbíró

Ülnökök:

Máthé Margit

Berzsenyi Gyula
Subet Teréz
Petrovics Károly

(„A szeptemberben tárgyalásra kerülő ügyekben az ülnökök személyére újabb javaslatot terjesztünk be, mivel a fennálló jogszabályok szerint az ülnökök egy évben legfeljebb egy hónapig tárgyalhatnak.”)

Védők:

Mátrai László
Hollósy Aladár
Balázs László
Pátriász István
Nyéki Miklós
Hegedüs Jenő
Szűcs Mihály
Dzubay László
Révai Tibor
Kaszó Elek

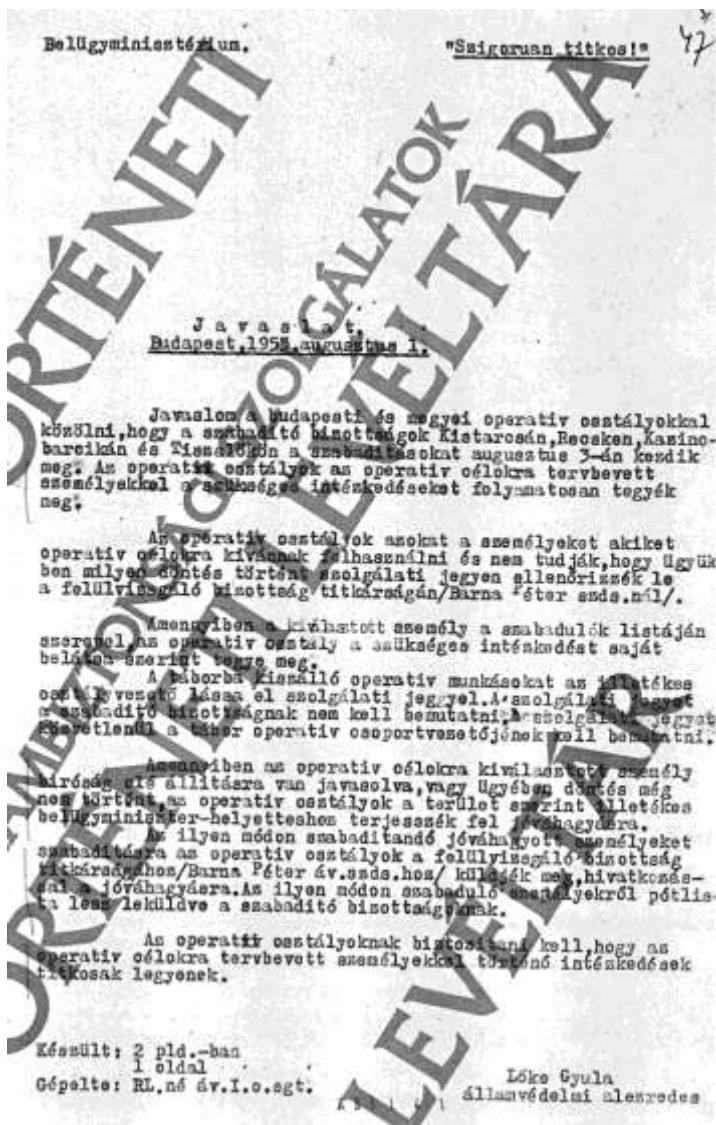
(Dzubay László nevét valaki ceruzával áthúzta, s ezt a megjegyzést írta mellé: „Nem.”)

Az előterjesztést „*Gépelte: Bencsik irnok.*”)

Augusztus 10-ig **595** internált ügyét adták át **bírószági eljárásra**, ám ezek között találtak olyan ügyeket is, amelyek – egyfelől – elévülés és bizonyítékok hiánya miatt nem voltak alkalmasak bírói eljárásra, – másfelől – további hosszabb vizsgálatot igényeltek. A bírószági eljárásra váró internáltakat augusztus 20-ig kellett a Kistarcsai Internálótáborba szállítani, ahol 21-én megkezdődtek a tárgyalások.

Külön intézkedések történtek az **operatív munkára már felhasznált és az operatív célokra tervbe vett szabaduló személyekkel** kapcsolatban. Ha ezek ügyében már döntés született, bíróság elé állításuk volt javasolva, a táborokba kiszállt és tájékozódott operatív tisztek jelentései nyomán az operatív osztály a legfelső felülvizsgáló bizottság titkársága útján kérhette

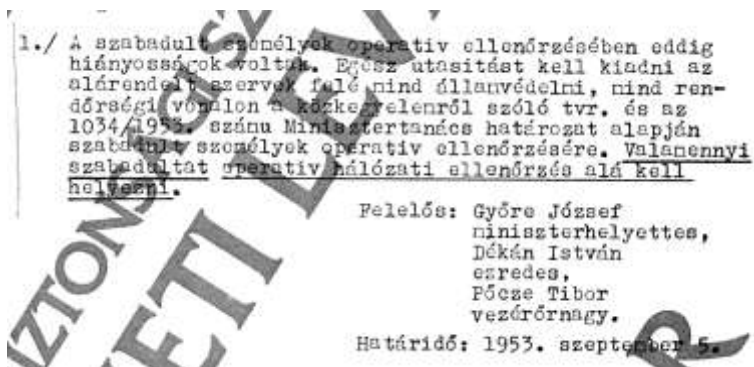
az illetékes belügyminiszter-helyettestől a döntés megváltozta-

Gondoskodtak a besúgókról, az operatív munkásokról
tását és új javaslat előterjesztését. Az ily módon szabadítandó

személyek pótlistáját a titkárságvezető **Barna Péter** áv. szds. küldte meg a táborok illetékeseinek. Az operatív célokra tervbe vett személyek ügyében született intézkedések szigorúan titkosak voltak.

Szeptember 5-ig **valamennyi szabadultat operatív hálózati ellenőrzés alá kellett vonni**. A végrehajtás közvetlen felelősei: **Györe József** miniszterhelyettes, **Dékán István** áv. ezredes és **Pócze Tibor** r. vezérőrnagy. A táborokban foglalkoztatott és szabaduló ügynököket el kellett igazítani további magatartásukról, feladataikról. A szabaduló ügynökök névsorát, valamint operatív anyagát megküldték a lakóhely szerint illetékes operatív osztályoknak további felhasználás végett, illetve a megfelelő iratokat el kellett helyezni a BM operatív nyilvántartójában. A szabadítások, bírósági és egyéb eljárások alatt a táborokban lévő operatív szervek fokozott készenléti és ügyeleti szolgálatot láttak el.

Valamennyi szabadultat operatív ellenőrzés alá kell helyezni

A BM Kollégiumának 1953. augusztus 25-i ülésén **Selmeczi György** áv. alezredes elégedetlenségének ad hangot a szabadulók operatív ellenőrzésével kapcsolatban:

*„Operatív vonalon és a rendőrségen a szabadulók ellenőrzése **nincs megszervezve** a kiadott utasítás szerint.”
Javasolja intézkedés megtételét az utasítások végrehajtására.*

Gerő Ernő belügyminiszter is az operatív munka erősítésének

szükségességéről beszél:

*„... a neheze még ezután jön. A politikaiak közül kevesen jöttek ki eddig. Nagy gondot kell fordítani a szabadulók és a szabadultak közötti operatív munkára államvédelmi és rendőrségi vonalon. Ezt első pontként kell bevenni a határozatba. Sok aktív ellenséges elem szabadul ki, akik **aktívan dolgoznak ellenünk**. Ezért az operatív munkát sürgősen meg kell erősíteni.”*

A lakóterületre érkező volt internáltak ellenőrzéséről jelenti Arany László áv. őrgy., a Békés megyei osztály vezetője.

„Területünkre érkezésük után gondoskodunk arról, hogy lehetőleg könnyen ellenőrizhető objektumokban helyezkedjenek el munkára. Azon a helyen, ahol hálózattal nem rendelkezünk, sürgősen megfelelő minőségű hálózatot építünk...az objektumok vezetőivel az eddigieknél gyakrabban fogunk elbeszélgetni az internáltak magatartásának figyelemmel kísérése érdekében. A rendőri szervekkel állandó és szoros kapcsolatot tartunk. A szabaduló ügynökök...alapos és részletes kioktatásban részesülnek, feladataikat konkrétan és egyénileg kapják meg...”

A **tiszalöki táborban** – az október 4-i kitörési kísérlet helyszínén – különös gonddal, aprólékosan készül az elhárítás a külföldiek szabadon bocsátásának napjára. (Csak a kitörés kezdeményezőit állították bíróság elé.) Részletes forgatókönyvet készítenek az operatív munkások számára:

*„Október 14-én délelőtt a hazatérő 95 főről, akik már fel vannak készítve az útra (felöltözve, már bevásároltak maguknak) konspirált módon **fényképfelvételeket** készítünk. A fényképezést úgy szervezzük meg, hogy az elkészített képek alkalmasak legyenek dokumentálni az internáltak ellátottságát. Később, az útba indításukkor*

ugyancsak lefényképezzük őket.

Felelős: Lőke Gyula áv. ales.

*Október 14-én a táborparancs kihirdetésekor a hozzászólásokról jegyzőkönyvet veszünk fel, ugyanakkor néhány hozzászólást, mely arra alkalmas lesz, zsebben hordozható **beszédrögzítővel** megkíséreljük rögzíteni.*

Felelős: B. Szabó Gyula áv. szds.

*A további dokumentáció érdekében, amikor a következő csoportot készítjük elő átadásra, a keresmények elvásárlását **keskenyfilmre és fényképre rögzítjük.***

Felelős:

A technikai előkészítésért: Lőke Gyula áv. ales.

A szervezésért: B. Szabó Gyula áv. szds.

*Az első csoport elszállítása után további intézkedéseket teszünk az internáltak **kedvező hangulatának** fenntartására.*

Felelős: Garasin Rudolf bv. ezr.

Lőke Gyula áv. ales.”

Minden igyekezet ellenére, a rendőrhatalósági felügyelet mellett szabadlábba helyezett személyek közül a szabadító bizottságok többeket **beengedtek** a letelepedési engedélyhez kötött városokba, illetve a határsávba. Több szabadult országos körözését azért kellett elrendelni, mert a szabadlábba helyezésétől számított 48 órán belül nem tett eleget **bejelentkezési** kötelezettségének az illetékes rendőrkapitányságon.

181-507/953.

J a v a s l a t.

Az internálótáborok megszűntetése során több olyan személy került szabadlábra, akik szabadulásuk után rendőrhatalósági felügyelet alá lesznek helyezve, vagy a korábbi lakhelyükről ki lesznek tiltva.

A táborokból fenti módon szabadlásra kerülő rendőrhatalósági felügyelet alá helyezésének, korábbi lakhelyükről való kitiltásának végrehajtására az alábbiakat javasoljuk.

A bizottság által hozott határozatot a táborokban lévő szabadítások végrehajtására kijelölt bizottság kapja meg. A bizottság a meghozott határozat alapján közölje a szabadlábra kerülő korlátozás alá vont személyekkel a határozatot. /: Rendőrhatalósági felügyelet, kitiltás :/.

A szabadlásra kerülő személyek körülményeinek a megismerése alapján a szabadító bizottság meghatározza, hogy mely városba közzé kell korlátozás alá vont személynek letelepednie és ezt a véghatározatba beírja.

A letelepedési engedélyhez kötött városba, helységbe a szabadító bizottság nem engedheti be a korlátozás alá vont személyeket. Az ilyen módon szabadlábra helyezett személyek a tábor elhagyása után 48 órával kötelesek a részére engedélyezett lakóhely illetékes rendőrkapitányságánál jelentkezni.

A szabadító bizottság a véghatározat egy példányát a szabaduló személy szabadlábra helyezése előtt 24 órával küldje meg az illetékes kapitányságnak, ezzel egyidőben küldjön értesítést az illetékes megyei osztálynak is. A határozat másodpéldányát a bizottság a szabadítások végrehajtása után feladásához csatolva a nyilvántartónak adja le a vonatkozó anyaghoz való csatolás céljából.

Az ilyen módon szabadlábra helyezett személyek bejelentési kötelezettségének a szabadlábra helyezésétől számított 48 órán belül nem lenne elegendő, úgy az illetékes kapitányság vezetője rendelje el a személy elleni körözést.

Kozma Károly
Legfelsőbb Ügyészség
Ügyész

Lóke Gyula/v. elnör.

A B L 1

A 588

Csapó Gusztáv
Ig. Min. osztályvezető.

39

Napi teendők a szabadítók számára

K i m u t a t á s

asokról az internáltakról, akiknek az ügyében a Párt Politikai Bizottsága által kiküldött bizottság határozata alapján további vizsgálatot - perújítást - kell indítani bírósághoz való átadás végett:

1./ Demény Pál

52 éves, közpolgári származású, budapesti lakos. 2 év 6 hónapja van internálva, előzőleg 4 év 6 hónap kényszermunka büntetését töltötte ki.

Rendőrségi pártellenes frakciót szervezett, melynek vezetője volt betörtöntatásig. A Vayand Tiborral állott kapcsolatban. Beismeri, hogy tevékenysége abban állt, hogy a KMP. fejlődését akadályozza. Beugói tevékenységét tagadja.

2./ Weisshaus László

56 éves, tisztviselő, budapesti lakos. 2 év 9 hónapja van internálva, ezt megelőzően 3 év 6 hónap börtönbüntetést töltött ki, mint a Népi-szocialista Mozgalom nevű rendőrségi pártellenes frakció vezetője. Beismeri, hogy ezen mozgalom aktív vezetője tagja volt az demokrácia ellenes beszédeknek tartott.

3./ Klement Károly

48 éves, kőfaragósegéd, budapesti lakos, 4 éve van internálva, demóniata szervezkedései kapcsolatban. A Demény-frakció vezetője tagja volt. Résztvevett a Demény kiszabadításért folytatott harcokban.

4./ Váda László

32 éves, kőművelő, budapesti lakos. 2 év 9 hónapja van internálva, mint a Demény-frakció tagja. 1937. óta áll kapcsolatban a Demény-frakcióval. Demény felkérésére adatokat szolgáltatott munkahelyéről, melyeket Demény Vayand Tiborral közölt. Ezek az adatok baloldali dolgozókról és a munkásszolgálatról szóló jelentések voltak. Ezen tevékenységét 1940-től a felkészüléséig folytatta.

A párt döntött az internált politikusok további sorsáról

November 9-ig a felülvizsgálatok során összesen 733

személy ügyében lett elrendelve a bírósági eljárás kötelező lefolytatása. A párt döntött az internált politikusok sorsáról.

Bellügyminisztérium
II. osztály.

Szigorúan titkos!

J e l e n t e s
Budapest, 1953. október 15-én.

Bírószági eljárásra javasolt internáltak ügyében végrehajtott nyomozás során eddig 36 olyan személy van, aki ellen eljárás nem indítható, mivel bűncselekményük elcsúszott, már egyszer volt bírósági ítélet ügyükben, vagy a cselekmény bizonyítása nem volt lehetséges.
Javasoljuk ezeket a személyeket szabadládra helyezni.

Felülről: 29 személyt rendőrhatalósági felügyelet mellett, 1 személyt rendőrhatalósági felügyelet nélkül.

Rendőrhatalósági felügyelettel:

1./ H e g e d ű s Imre 26 éves, munkaadórendező, vasúti munkás. Gyenő került fel ellene, hogy apjával együtt részese volt egy szovjet katona meggyilkolásának. Apja ellen a vizsgálat befejeződött és megállapítást nyert, hogy a vád alaptalan volt. Hegedűs Imre ellen sem került fel terhelő bizonyíték. 1951. óta van internálva.

2./ H a g a s Károly 42 éves, volt határrendőrszázados. hírszerzőkkel való gyenői kapcsolata miatt vette fel ellene a Kat. Pol. Mindvégig tagadott, terhelő bizonyíték nincs ellene. 1949-ben már az ügyesség elé volt állítva, azonban vád alá nem lehetett helyezni. Új nyomozás nem hozott fel ellene terhelő bizonyítékokat. 1949. óta van internálva.

3./ H a m e t h Endre 34 éves, katonai rendőrszázados, sajtóterjesztő, tanár. Gyenő került fel ellene, hogy leveleket csempesztett át a határon Auszria felé és kapcsolatban állt egy hírszerzőgyenőssel. A cselekmény nem bizonyítható, egyetlen terhelő tanú visszavonta vallomását. 1950. óta van internálva.

Eljárás már nem indítható ellenük, szabadulnak, de rendőrhatalósági felügyelettel

Közülük az ügyükben lezajlott nyomozás eredményeképp előbb **30**, majd összesen **48** olyan internáltat bocsátottak **szabadon** – többségüket rendőrhatalósági felügyelet mellett –, akikről kiderült, hogy ügyük elévült, vagy a cselekmény bizonyítása nem lehetséges, illetve egyszer már el voltak ítélve.

(Hegedüs Imre, Hoos Károly, Németh Endre, Kamin Károly, , Lipták Jenő, Kövesi Pál, Vojtek Gábor, ifj. Őri Sándor, Badacsonyi Béla, Tolvaj Gyula, Wolford József, Dr. Eröss László, Pazinczky Lajos, Vágó Ernő, Tallián László, Marényi Ernő, Vass Ferenc, Kepenyés András, Dobó Szilveszter, Horányi Lajos, Szalai József és mások.)

Az államvédelmi szervek javaslatára szabadlábra került **21** személy (tovább szolgáló besúgók), **5** személy pedig időközben meghalt.

Így **bíróság elé** került: **659** fő. (A budapesti és megyei bíróságok elé 502, a különleges bíróságokhoz 19, hadbíróságra 8.)

529 jogerős ítélet született, a többi tovább folyt másod fokon.

Az 529 elítélt személy bűncselekménye a következőképp oszlott meg:

Kémkedés: 170 személy

Háborús és népellenes bűncs.: 173

Dem államrend ell. szervezkedés: 59

Dem államrend ell. izgatás: 16

Tiltott határátlépés: 88

Egyéb bűncselekmények: 23

A kiszabott büntetési tételek így alakultak:

2 évig terjedő börtönbüntetést kapott: 30 személy

2-5 év között: 330

5-10 év között: 153

10 év fölött: 16

Az internálás új neve: közbiztonsági őrizet

Az internálótáborok felszámolása 1953. **október 31-én**

hivatalosan befejeződött. A **Kistarcsai Internálótábor** – ahol az összpontosított bírósági eljárások, tárgyalások folytak – kiürült, a fellebbviteli tárgyalások már másutt zajlottak, az elítélt internáltakat elszállították az illetékes büntetés-végrehajtási intézményekbe, mások az ügyészségi fogdába kerültek. Tiszalökön még mindig 1020 külföldi várakozott, mert a kiadatási eljárás lassan ment a befogadó országok megfontolt lépései miatt.

Az 1953. **júliusában** kezdődött amnesztiával és még **november végén** is tartott végrehajtásával – mint már utaltam rá – nem ért véget az állambiztonsági táborok története. **1956. november 4-ével** újra kezdődött az internálás intézménye, csak más lett a neve: **közbiztonsági őrizet**. Jogi alapja: az Elnöki Tanács 1956. évi 31. törvényerejű rendelete, mely szerint a fogva tartás időtartama 6 hónap, amely kétszer 6 hónappal meghosszabbítható, lsd. még : NET, 1957. évi 1.sz.tvr., 1957. évi 41.sz.tvr. Így nyílt meg újra előbb a budapesti, majd a kistarcsai és a tököli internálótábor. 1956 decemberében az **Irházi Imre** rendőr őrnagy parancsnoksága alatt álló kistarcsai táborban **3-4000** fő volt közbiztonsági őrizetben, Tökölön, ahol **Matheidesz István** rendőr őrnagy volt a parancsnok, **2-3000** fő. "Ellenforradalmi magatartás" miatt 1957. január 1-től összesen **7016** az internáltak száma, amely március 15-ig, a MUK tervezett időpontjáig egyre nőtt, s egyes becslések szerint elérte a **10 ezret**. Csak 1960-ban szüntette meg ezt az önkényes jogintézményt az Elnöki Tanács újabb törvényerejű rendelete.

A közbiztonsági őrizetbe vétel indokának megállapítását szinte megyénként másképp értelmezik, a tvr. a szubjektivizmus és az önkény melegágya, rendőri vezetők egy-egy döntése tetszőleges, a jogintézményt alkalmazzák például a rendőrhatósági felügyelet, a kitiltás és a figyelés helyett, vagy azokkal felváltva, illetve együttesen. A közbiztonsági őrizet **bármikor megszakítható, majd a szabadítás után bármikor újra kezdhető**. Gumi paragrafusainak alkalmazását nem egyszer politikusok kezdeményezték a rendőrségnél, mert valaki a párt útjában állt, vagy bosszút akartak állni rajta. Volt, akit háromszor vittek vissza ugyanabba a büntető táborba, mert „*az illető megrogzított reakciós elem, ellenséges propagandájával szabadlábbon*

331

Feigl József 22 éves, harmadéves műegyetemi hallgató váci lakost, mert 1956. november 4-6. között közreműködött az illegális Csokonai Rádióadó működtetésében, annak számára orosz nyelvű szöveget írt és olvasott be, melyben felhívta a szovjet csapatok figyelmét arra, hogy ne lőjenek a magyarokra. Indoklás: szabadon hagyása veszélyeztetné a nyugalmat, számítani lehet arra, hogy ellenséges propagandát fejtene ki.

A Tolna megyei Rendőr-főkapitányság 1958. október 1-jén azért helyezi közbiztonsági őrizetbe Béres József (1910. szept.10. Nagydorog, Király Mária) foglalkozás nélküli bonyhádi lakost, mert:

„...az ellenforradalmi tevékenysége miatt vele szemben alkalmazott rendőrhatalmási felügyelet nem éri el a célját. Izgága természetű. A tanácsi, rendőri szerveket állandóan zaklatja ref. ügyének megszüntetése érdekében. Feltehető, hogy a választás alkalmával rendzavaró magatartás tanúsítana.” (Orosz Lajos r.ales. megyei rendőrfőkapitány.)

A Somogy megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának „Aktív ellenforradalmi tevékenység miatt internált személyek közbiztonsági őrizetbe vétele” dossziéjából kiderül, hogy

„... a nyilvántartásba vett személyek között vannak olyanok is, akik már előzetes letartóztatásba lettek helyezve, esetleg utólag rendőri felügyelet alá helyezték őket, vagy preventív őrizetbe lettek véve.”

A nagyberényi születésű, 1956-ban 51 éves Reider Gyuláról egy 1965. évi felülvizsgálat során is csak ennyit tud megállapítani a BM. III/2 osztálya:

”...nincs adat arra vonatkozóan, hogy 1957. II. 28-án elrendelt közbiztonsági őrizete mikor szűnt meg. Az megállapítható, hogy 1958. okt.1-én osztályuk (Somogy

megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Osztálya – megj.: I.Cs.) ismételten közbiztonsági őrizetbe helyezte 6705/58 szám alatt azzal az indokkal, hogy szabadulása óta kupeckedik, tevékenysége káros a közbiztonságra és a népgazdaságra.

Az Országos Bünyügyi Nyilvántartó Hivatalban történt ellenőrzés során megállapítottuk, hogy 1958. október 1-én elrendelt internálása 1959. I. 29.-ig tartott. Utána ref. alá helyezték 1960. július 27-ig.” (Ács Ferenc r. ezredes, osztályvezető.)

Popovics Pál, a fővárosi János Kórház segédgondnoka 1956 októberében a kórház ideiglenes Forradalmi Bizottságának tagja, szervezője, radikális antikommunista. Előbb meghatározott időre: 1957. február 28-tól 1957. augusztus 28-ig rendelték el közbiztonsági őrizetét, mert „társadalmunkra veszélyes”. (Sós György r.ezr. budapesti rendőrfőkapitány.) Kiengedése után azonban október 17-én újabb javaslatot terjesztenek elő Popovics ismételt őrizetbe vételére. Noha:

„... nevezett tevékenysége jogilag nem minősíthető, sem szervezkedés, sem izgatás tényét nem meríti ki, bíróság elé állítása nem lehetséges.” Mégis: „Miután azonban fellépése erősen hozzájárult a kórház területén belül az ellenforradalom célkitűzéseinek egyes részleteiben történő megvalósításához, mint például a kommunisták kitiltása, javasoljuk nevezett közbiztonsági őrizetét továbbra is fenntartani, illetve Popovics Pált a kistarcsai táborba visszaszállítani.” (Engedi László rny. fhdgy. csoportvezető, Leskó Lajos rny. hdgy. vizsgáló.)

J A V A S L A T

Popovics Pál Örizetes Ügyében.

Budapest, 1957. október 17.

1957. szeptember 10 óta folytatunk vizsgálatot Popovics Pál 36 éves, apja kiskereskedő volt /: jelenleg alkalmi munkás /: magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, nőtlen, 1953-ban tanári oklevelet szerzett, foglalkozása korábbi segédgondnok, büntetlen előéletű, párttagi, Budapest, I. ker. Zsolt utca 11 szám alatti lakos ügyében. Nevezett személy a Budapest Rendőrfőkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya 1957. február 19-án vette őrizetbe és ellenforradalmi tevékenység alapos gyanúja miatt 1957. február 28-ai hatállyal közbiztonsági őrizet alá helyezte.

Az ügyben folytatott vizsgálat során az alábbiakat állapítottuk meg:

Popovics Pál apja 1947-ig piaci árus volt, anyja gyárimunkás, mint takarítónő. Nevezett 1949-ben gimnáziumi érettségi bizonyítványt, majd 1953-ban az Eötvös Loránd Tudományos Egyetem Bölcsészkarán tanári oklevelet szerzett. Tanulmányai alatt és annak befejezése után is a János korszakban mint segéd gondnok állott alkalmazásban, 1942-től 1944-ig katonai szolgálatot teljesített és mint őrzető szerelt le. 1947-ben belépett a Pártba és annak két évig volt tagja. Jelenleg párttagi.

Kiderült, hogy nevezett az ellenforradalom ideje alatt a korszakban tartzkodott, bent is lakott, fegyveres harcokban nem vett részt. Saját bevallása szerint október 23-án este a parlament előtt volt, látta a tüntetést és a késő éjszakai órákig az utcákon tartzkodott. Később munkahelyén tagja lett a megalakult ideiglenes Forradalmi Bizottságnak, bizottság vezetője maga is aktívan bekapcsolódott és még a megalakulás előtt több sorsával megszervezte a káderanyagok birtokbavételét és annak kiosztását. Mivel nem találta eléggé radikálisnak az ideiglenes Forradalmi Bizottságot a kommunisztákkal szemben létrehozott egy úgynevezett fiatalok Forradalmi Bizottsága elnevezésű szervezetet, mely vezetésével követelte a kommuniszták eltávolítását melyet végre is hajtottak. Fellépésük nyomán két kommunisztát kitiltottak a korból és ezt a határozatot, rádióban is bemondták. Tevékenységhez tartozik még az is, hogy a korból kommunista gondnokát kidobta irodájából és maga ült a helyére.

Nevezett ügyében 8 tanu lett kihallgatva akiknek vallomása a fentiekben mindenben megerősítették. Tekintettel, hogy nevezett tevékenysége jogilag nem minősíthető, a sem szervezkedés sem az igazság tényét nem meríti ki bíróság elé állítása nem lehetséges. Mivel azonban fellépése erősen hozzájárult a korból területén belüli az ellenforradalom célkitűzésének egyes részleteiben való megvalósításához, mint pl. a

Popovics Pál bíróság elé nem állítható, visszaviszik a Kistarcsai Internálótáborba (1. oldal)

a kommunisták kiáltása javasoljuk nevezett Közbiztonsági
 Bizetét továbbra is fenntartani, illetve Popovics Pált a
 kistarcsai táborba visszaszállítani.

Engedi László rny. fhdgy.
 csoportvezető

Leendő Lajos rny.hagy.
 vizsgáló

Készült: 3 példányban
 Készítette: L.L.
 Hépelte: O.Jné.
 Nytsz: 48-5-249/1987

*Popovics Pál bíróság elé nem állítható, visszaviszik a Kistarcsai
 Internálótáborba (2. oldal)*

A történelem egyúttal a táborok története is. A **börtön** azoké

volt, akiket a bíróság jogerősen elítélt. A sokféle **tábor** azoké, akiket ítélet nélkül önkényesen tartottak fogva, átmenetileg kizárva őket a társadalomból, mert gyanúsak, veszélyesek, ellenségesek az adott hatalmi rendszer számára politikailag, ideológiailag, etnikailag, fajilag, vallási vagy más alapon.

Az **internálás**: rendőrhatalmági őrizet alá helyezés, rendőri felügyelet alatt álló kényszerlakóhelyre, kényszermunkahelyre telepítés.

1945 után az ártatlan emberek meghurcoltatásának egyik leghéztyenteljesebb módja az internálás volt.

Ruscsák Lajos r. alezredes, táborparancsnok

az ÁVH osztályharcos börtönügyi osztályvezetőjére, aki az internálótáborokért is felelt, s utolsóként zárta be azokat (1953): Löke Gyula államvédelmi alezredesre.

Elég volt hozzá a pusztá gyanú vagy politikai ürügy, "fogjuk rá" minden bizonyíték nélkül: reakciós, osztályidegen, deklasztált, megbízhatatlan, demokrácia-ellenes, klerikális, a nép ellensége.

Ma már alig él

Magyarországon olyan volt internált, aki még ismerte, s ezért együtt emlékezhett a Buda Déli Internáló- és Gyűjtőtábor (1945) és a Kistarcsai Internálótábor (1949) első parancsnokára: a féllábú, részeseges Ruscsák Lajos rendőr alezredesre és

Szoltsenyicin pontosan fogalmazott:

"A szabadságvesztés indoka és alapja az esetek többségében nem jogerős bírói ítélet volt, hanem az a körülmény, hogy a vétkest a nép a rendszer ellenségévé nyilvánította."

Lőke Gyula államvédelmi alezredes, börtönügyi osztályvezető

A népre természetesen csak hivatkozott az egypárti diktatúra a kollektívizmus frazeológiája szerint.

Bibó István írta az internálásról 1945-ben "A magyar demokrácia válsága" című tanulmányának "A rendőrség és az

internálások ügye" fejezetében:

"Az internálási apparátus természeténél fogva bizonytalan garanciák mellett működik, egyéni önkényeskedéstől meg nem óvható, az időtartam bizonytalansága miatt súlyosan demoralizáló hatású. Egy szóval: egy sivár embergyötrő nagyüzem, mely népi igazságtételnek túl közvetett, jogászai igazságszolgáltatásnak pedig nagyon rendőri. Ha valami, ez a lehető legnagyobb mértékben megérett a teljes felszámolásra."

Napjaink leggyakrabban emlegetett táborai **humanitáriusok**: menekültügyi átmeneti és befogadó szállás jelleggel, illetve idegenrendészeti a mozgásszabadság korlátozásával és a kitoloncolás lehetőségével is.

A történelem a táborok története is. A történelem ismétli önmagát. Mindig megmarad annak a lehetősége, hogy a táborok – így az internáló táborok is – megismételjék saját fájdalmas történetüket.

Dr. Ilkei Csaba
tudományos kutató